ISSN 1302 - 6938 83

GÜNEY 83

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

ocak · şubat · mart '18
çile · sibat · adar '18
8 tl · 5 euro

YEŞİLÇAM'LI TÜRK(İYE) SİNEMASI

'GERÇEKÇİ OL, İMKÂNSIZ GÖRÜNENİ İSTE!'

YEŞİM USTAOĞLU İLE SOHBET

ŞAİR **AHMET TELLİ** İLE ANKARA -HANNOVER -HAMBURG

OKU... ARAŞTIR... TARTIŞ!

İSTEME ADRESI:

DÖNÜŞÜM YAYINLARI
Sultaniye Mahallesi
625 Sok No: 7/1
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0530 973 73 95

www.interyayinlari.com
info@interyayinlari.com
donusumyayinlari@gmail.com

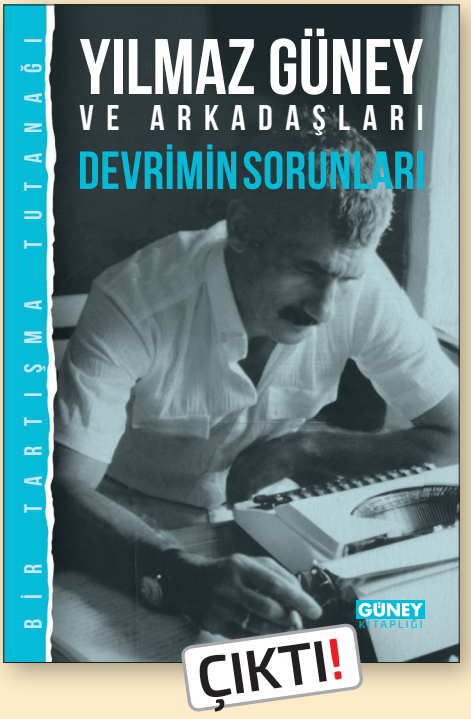

"1983 yılının 6-7 Şubat tarihlerinde, Yılmaz Güney ve çevresindeki bir grup devrimci, Paris'te iki gün boyunca Kürdistan-Türkiye devriminin temel sorunlarını demokratik bir ortamda tartışırlar. Elinizdeki kitap o toplantının tutanağıdır. Toplantıya katılan devrimciler, daha önce Yılmaz Güney öncülüğünde yayınlanmış Güney, Yurtsever Devrimci Demokrat ve Demokrasi Bayrağı adlı dergilerdeki ve Ekim Birlik Yayınları'nın yayınladığı broşürlerdeki siyasi görüşleri esas alarak ve onları derinleştirerek bir örgüt platformunun hazırlanması görüşünde birleşirler.

Bu görevin üstesinden gelmek üzere bir Hazırlık Komitesi oluşturulur. Komite daha sonra kendini ve işleyişini tanımlayan "Hazırlık Komitesinin Görev, Sorumluluk ve Yetkileri Üzerine Bir Taslak Çalışması" başlıklı, dar çevrede dağıtılan bir metin yayınlar. Bildiğimiz kadarıyla bu belge otuz dört yıl aradan sonra ilk defa bu kitapta günışığına çıkmaktadır."

(Sunu'dan)

İSTEME ADRESLERI:

GÜNEY

Üç Aylık Kültür Sanat Edebiyat Dergisi
Asmalımescit Mah.
Terkoz Çıkmazı Sok.
Terkoz İşhanı No: 1/62
Beyoğlu - İstanbul

Tel.: 0212 - 25 111 91
www.guneydergisi.org
guneydergisiistanbul@gmail.com

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

Sultaniye Mahallesi
625 Sok No: 7/1
Esenyurt/İstanbul

Tel.: 0530 973 73 95
www.interyayinlari.com
info@interyayinlari.com
donusumyayinlari@gmail.com

GÜNEY'DEN SİZLERE

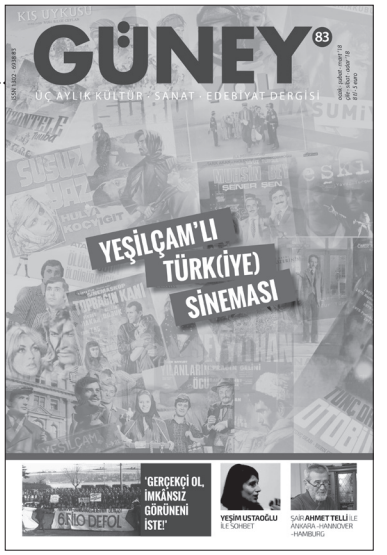

Merhaba...

Bir yılı daha geride bıraktık... İçte darbe teşebbüsü bahane edilerek işçilere ve emekçilere saldırıların yoğun bir şekilde sürdürüldüğü, kazanılmış hakların budandığı, OHAL ile, KHK'lar ile yönetilen koşullarda yeni bir yıla girdik.... Savaşın sürdüğü, yoksulluğun arttığı, baskı, koğuşturma ve tutuklamaların, hak gasplarının... yoğunlaştığı koşullarda yeni yıla girdik... "Muhalefetin", özellikle de devrimci muhalefetin susturulmak; zaten cılız çıkan sesin tümüyle kesilmek istendiği koşullarda yeni yıla girdik. Tüm bu saldırılar karşısında emekçilerin sesi olmak, içinde yaşadığımız köhnemiş sistemin alternatifinin devrim ve sosyalizm olduğunu daha gür biçimde haykırmak, bu tek ve gerçek alternatif için emekçileri seferber etmek... sisteme karşı her alanda örgütlenmek için... hepimize daha fazla görev düşüyor. GÜNEY olarak görevimizin bilincindeyiz... 20 yıldır olduğu gibi...

* * *

Evet, dergimiz GÜNEY 21 yıldır ülke topraklarında yayınlanıyor... Evveliyle birlikte 25 yıllık bir geçmişe sahip... Çıkarken "GÜNEY kültür ve sanat alanında devrimci bir mevzidir" demiştik. Bu amacımız doğrultusunda çabamız sürüyor. Bir kültür, sanat ve edebiyat dergisi için uzun sayılabilecek bir süre 25 yıl... Bu sizlerin destekleri ve katkıları sayesinde olmuştur. Dergimizi sahiplendiniz, yaşattınız; şimdi görev bunu daha geniş emekçi kesimlerine taşımaktır. Bunu da birlikte başaracağız.

Bu duygu ve düşüncelerle tüm okurlarımızın, yazar ve çizer arkadaşlarımızın, GÜNEY'e her türlü desteği veren herkesin yeni yılını kutluyor, yeni yılın devrim mücadelesine yeni ve daha büyük kazanımlar getiren bir yıl olmasını diliyoruz.

Yeni sayımızda buluşmak üzere...

GÜNEY
KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Sahibi ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Hüseyin Gül

Yönetim Yeri ve Adresi:
Asmalımescit Mah.
Terkoz Çıkmazı Sok.
Terkoz İşhanı No: 1/62
Beyoğlu - İstanbul

Tel.: 0212 - 25 111 91

Yayın Türü: Yerel Süreli
Dizgi & Grafik: Güney Grafik

Baskı: Berdan Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit.
C Blok No: 215-216-239
Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 613 11 12

Banka Hesap Numaraları:
TL Hesabı İçin:
Hüseyin Gül
İş Bankası İstanbul Esenyurt Şubesi
Hesap No: 1247 0336697
IBAN No: TR51 0006 4000 0011 2470 3366 97

Posta Çeki:
Hüseyin Gül Hesap No: 11939375

Abonelik Koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 40 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 25 Avro
(Posta Ücreti Dahil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, banka dekontunun Güney'i göndereceğimiz adresle birlikte mail adresimize gönderilmesi gerekmektedir.

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000 TL • **1/2 sayfa:** 1.000 TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 500 TL • **1/4 sayfa:** 250 TL
(Yayınevi ve kitapçılara %30 indirim yapılır.)

Avrupa Temsilciliği:
İlyas Emir
Allee Str. 32 · 42853 Remscheid
Tel: 02191- 40401 · Fax: 02191/460 15 20
Cep: 0172 - 75 09 44 0

Förderverein Güney e.V.
E-Mail: guney-verein@gmx.de

Yurtdışı (Almanya) Banka Hesap Numarası:
Berliner Sparkasse
IBAN: DE86 1005 0000 0190 6046 70
BIC: BELADEBEXXX

İnternet: www.guneydergisi.org ■ **E-Mail:** guneydergisiistanbul@gmail.com
www.facebook.com/Güney-Kültür-Sanat-ve-Edebiyat-Dergisi

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yazılar elektronik adresimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir.
Yayına kapanış süresi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

İÇİNDEKİLER

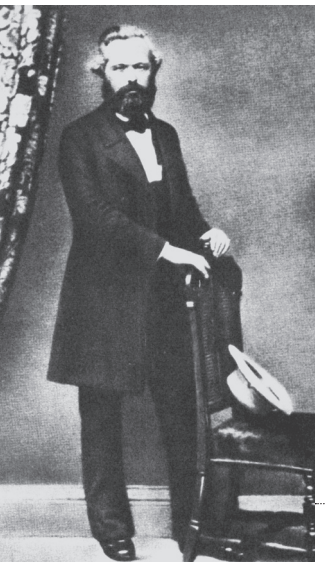

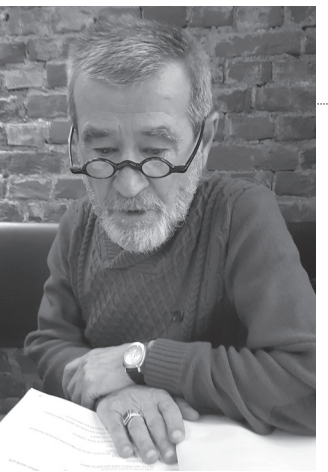

	3	Güney'den sizlere	
	5	Sosyal medyadan	
	6	Sizlerden GÜNEY'e	
	7	Foto-Mini öykü	Adil OKAY
güncel	**8**	Bilanço: Faşizm	Derya GÜMÜŞ
	10	Yeni kültür / Yeni insan	Yılmaz GÜNEY
şiir	**12**	Kolber Û Mîrav/Hudut Hamalı Ve Suların Efendisi	A. KARABAX
haber	**14**	A. Okay'ın "Arkası Yarın" adlı romanı yasaklandı!	Adil OKAY
şiir	**16**	Ben dünyaya en yakın gezegen	Şeyma KOÇ
haber	**17**	Mersin'de 12. Uluslararası İşçi Filmleri Festivali Yapıldı	
		Münih Kitap Sergisi'nde Yılmaz Güney Belgeseli	
inceleme	**18**	İnsan ve Marksizm	Yavuz AKÖZEL
deneme	**29**	Yitirilenle derin söyleşiler	Josef KILÇIKSIZ
öykü	**33**	Beşinci Kişi	Gülbin SODAN
	34	Soma'ya dair kısa öyküler	Emre KÜÇÜKOĞLU
şiir	**35**	Karşıyım ulan karşıyım	Emin ALİ
öykü	**36**	Arafı İkâmet Seçen Kadınlar Anadolu Kadınları-3	Sude Nur HAYLAZCA
şiir	**40**	-Suruç: Uç Nokta Suç!-	Hasan ÇAPİK
deneme	**41**	Edebiyat!? Sürgünde Yazmak	Ganime GÜLMEZ
çeviri	**44**	Sürgünlüğün görevleri	Heinrich MANN
deneme	**47**	Empati	Adar JIYAN
'68	**50**	'Gerçekçi ol, imkânsız görüneni iste!'	GÜNEY
röportaj	**56**	Tottenham'ın "Tutunamayan" Çocuklarının Romanı	Mehmet UTKU
kitap	**58**	Şeyhmus Diken'in "Ahım Var Diyarbakır" Kitabı Çıktı	
müzik	**58**	Yeni müzik albümleri:	
		Grup Yorum, Armağan Uludağ, Delil Xıdır,	
		Ahmet Arslan & Kemal Dinç	
	61	Dut ağacı lügatı	Emir BOLAT
öykü	**62**	Randevu	Ali Fuat KARAÖZ
şiir	**63**	Şark'tan gelmişim	Beyza OKUMUŞ
	64	Şair Ahmet Telli ile Ankara – Hannover - Hamburg	Gülsen GÜLBEYAZ
	68	Tevfik Fikret 150 Yaşında	Mehmet UTKU
	71	Alışırsın Soytarı	Deniz A. TÜZÜN
sinema	**72**	Yeşim Ustaoğlu ile sohbet	Gülfer UĞUR
	76	Yeşilçam'lı Türk(iye) Sineması	Temel DEMİRER
	87	"Suda Balık" Berlin'den ödülle döndü	
	88	Sinema Notları	Anuş PAZARCIYAN
	98	Karikatür	K. ÖNTAŞ
şiir	**99**	Memleketîm	İkram GÜNEŞ

SOSYAL MEDYADAN

Geçtiğimiz dönemde sosyal medya üzerinden paylaştığımız bazı görseller...

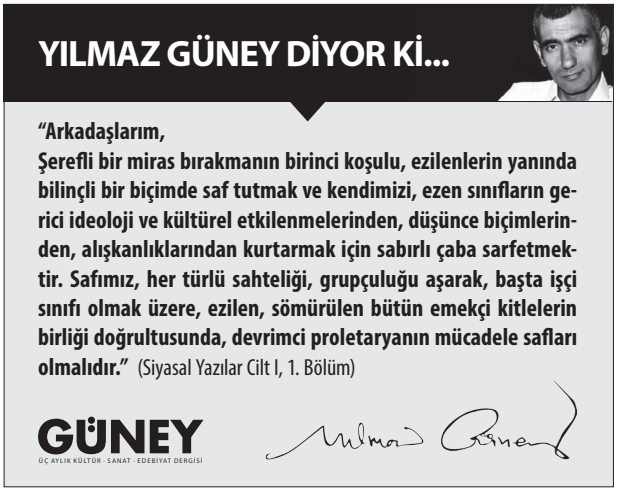

GÜNEY SATIŞ NOKTALARI

ADANA
- Kitapsan-Gazipaşa Bulvarı
- Kitapsan-Çakmak Plaza
- Kitapsan-T.Özal Bulvarı

AMED
- Lilav Kitabevi

AKHİSAR/MANİSA
- Kültür Kitabevi

ANKARA
- Dost-Kızılay
- Turhan-Kızılay
- İmge-Kızılay

DERSİM
- Etnik Kitabevi

ESKİŞEHİR
- Aşiyan Sahaf

ELAZIĞ
- Nehir Kitabevi

MERSİN
- Kitapsan-Mezitli
- Kitapsan-Akdeniz
- Kitapsan-Yenişehir

KONYA
- Kitapsan-Selçuklu

İSTANBUL
- Mephisto-Kadıköy
- Mephisto-Beşiktaş
- Mephisto-Taksim
- Semerkant-Taksim
- Pandora-Taksim
- Aram-Taksim
- Medya Kitabevi-Taksim
- Güney Dergisi Bürosu/Taksim
- Güney Kültür Merkezi-Esenyurt
- Rotinda Cafe-Avcılar
- Yaşam Agacı Derneği-Osmanbey
- Nostalji Kitap Cafe-Osmanbey
- Beyaz adam Kitabevi/Bakırköy

İZMİR
- Kitapsan-Konak
- Kitapsan-Alsancak
- Kitapsan-Gaziemir
- Kitapsan-Balçova
- Pan Kitabevi-Karşıyaka
- Yakın Kitabevi-Alsancak

SAMSUN
- Tutunamayanlar Kitabevi/İlkadım

Emek Kitap
- http://www.emekkitap.com

SİZLERDEN GÜNEY'E

Merhaba!

Ben Hazal Helin Algül. Tutuklu Gazeteci Miktat Algül'ün kızıyım. Babam 17 Mayıs 2010 tarihinde tutuklandı. Ben 4. sınıfta idim, şu an lise 4'teyim ve üniversite sınavına hazırlanmaktayım. Babam devlet içerisindeki yapılanmayla ilgili yazı yazdığından, Mersin Emniyeti'nde bu düşüncedeki emniyet görevlileri tarafından gözaltına alındı. 2 tane gizli tanık ile babamın üzerine atılmayan suç kalmadı. Babam özel yetkili mahkemede yargılandı. Hem de çete örgütü kurmaktan. 61 yıl ceza verildi. Şimdi ise babamı yargılayan hakim, savcılar ve emniyet görevlileri tutuklandı. Ben babamın adil yargılanmasını istiyorum. Bunun benim hakkım olduğunu düşünüyorum.

7 yıl boyunca ben çok şey yaşadım. Bana çocukluğumu yaşatmayan bu insanlardan çocukluğumu geri istiyorum. Bu süre içerisinde arkadaşlarım tarafından dışlandım, öğretmenlerimce suçlandım. Okul yaşantımda başarısızlıklarım oldu, psikolojik tedavi gördüm ve hâlâ görmekteyim. Annemle birlikte ekonomik ve sosyal sıkıntılarla boğuşmak zorunda kaldık. Babam cezaevi sürecinde bacağı kırıldı, zehirlendi, ölüm tehditleri aldı ve tek hücrede yıllar boyunca yalnız bırakıldı. Son olarak da Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesine zorla gönderilmeye çalışıldı. Ancak babamın savcılığa şikayetinden sonra vazgeçildi. Bu yapı ile ilgili verdiği ifadeler internete sızdırıldı ve babam hedef haline getirildi. Bu nedenle bizim için 2 kez koruma talebinde bulundu. Artık beni gelecek korkusu değil de yaşayamama korkusu sardı.

Ben babamın tutuksuz yargılanmasını sağlanarak adaletin yerini bulmasını istiyorum. Bizi bu duruma düşüren güvenlik görevlilerin, hakim ve savcılardan benim alacağım var. Çünkü onlar çocukluğumu çaldılar. En ağır şekilde yargılanıp en ağır cezalara tabii tutulmalarını istiyorum. Sesimin duyulması için desteklerinizi bekliyorum.

14 Kasım 2017

Hazal Helin Algül ■

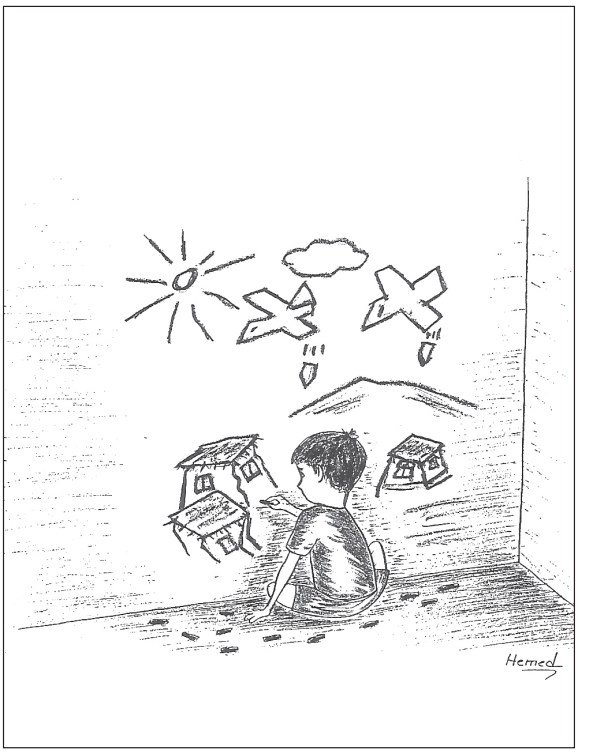

■ Desenler: Mehmet Boğatekin

Merhaba sevgili dostlar!

100. yılını kutladığımız 1917 Ekim ile devrim ve sosyalizm bir ütopya olmaktan çıkmış gerçek dünyayla buluşmuştur.

20. yüzyılın insanlık tarihinin en önemli bir olayı olmuştur, milyonlarca emeğin, canın ve kanın ürünü olarak yolumuzu aydınlatan Ekim Devrimi dünya devrim tarihine altın harflerle yazılmış, tarihsel açıdan muhteşem dersler veren bir ışıktır.

Bu temelde siz Güney emekçileri ve çalışanı dostların 17 Ekim proletarya devriminin 100. Yıl dönümünü kutluyor, Ekim Devrimi'nin büyük komünist önderi yürekli insan V. İ. Lenin'in açtığı yolda dünya halklarının eşitliği, kardeşliği, barış için savaşmak biz devrimcilerin şiarı ve görevidir.

Yaşasın Marksizm Leninizm!

Yaşasın Proletarya Enternasyonalizmi!

Yaşasın 1917 Ekim Proleter Devrimi!

1 Nolu Hapishane, C-80 Tekirdağ
Ali Şimşek, Mehmet Yamaç,
Şamil Camekan, Cebrail Cakto ■

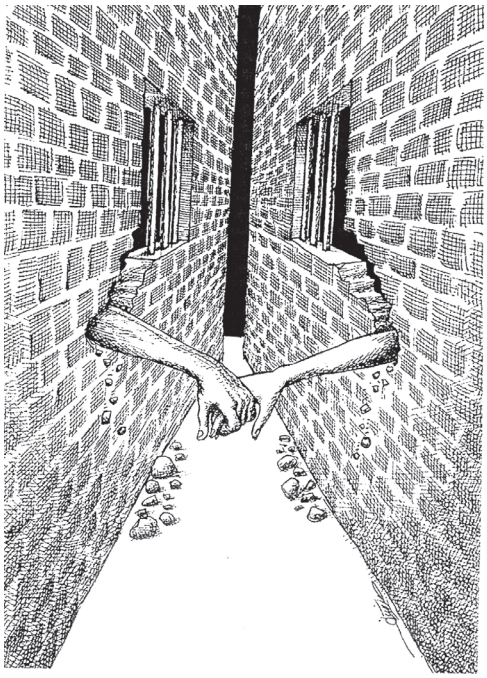

■ **Desen: Ali Şimşek**

Yaz sonuydu.

Çakma can yelekleriyle umuda açılmadan bir gün önce, anne küçük oğluna işportadan güneş gözlüğü almıştı, kızına da çiçekli terlik. Oysa küçük kız, okula naylon poşetle değil ama Pamuk Prenses desenli sırt çantasıyla gitme hayali kuruyordu. Oğlan ise cep telefonu. Dokunmatik olandan.

Anneye gelince, o da bir yuva düşlüyordu, filmlerde gördüğü zengin konaklarından olmasa da yağmurlu günlerde damı akmayan üç göz bir ev.

Baba da, "Allahın izniyle hele bir sağ salim gidelim, ne iş olsa yaparım" diyordu.

●●●●●

Gazeteler yine üçüncü sayfadan verdiler "kaza" haberini.

●●●●●

Annenin ve küçük kızın terlikleri ile oğlanın gözlüğü kıyıya vurmuştu.

Babadan hiç iz yoktu.

...

Fotoğraf ve metin (Minimal öykü):
ADİL OKAY ■

2017'DE KÜLTÜR VE SANATTA
BİLANÇO: FAŞİZM!

■ **DERYA GÜMÜŞ**

Yeni bir yıla girmenin hazırlıklarının yapıldığı günlerde yazılıyor bu yazı... Her yıl sonunda, geride bırakılan yılın değerlendirmesi, yaşananların dökümü yapılır... Ülkelerimizde baskıların ve saldırıların da dökümü yapılır. Çünkü bu ülkenin "demokrasisi" böyle bir dökümü özellikle "gerekli" kılar... Sansür, saldırı ve cezalandırmalar kamuoyu tarafından bilince çıkarılsın, baskılara ve saldırılara karşı mücadele yükseltilsin, bir daha yaşanmasın diye böyle dökümler gereklidir bu coğrafyada...

● ● ● ●

Gazeteciliğin "suç" olduğu bir ülkede yaşıyoruz...

Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün (RSF), 2017 yılı raporuna baktığımızda nasıl bir ülkede yaşadığımızı görebiliriz...

Rapora göre dünya genelinde en az 65 gazetecinin mesleğini yaptığı için öldürülmüştür, 326 gazeteci ise hapishanelerdedir. Hapishanelerdeki bu gazetecilerin yarısı Türkiye, Çin, Suriye, İran ve Vietnam'da tutuklu bulunmaktadır. Raporda, Türkiye'de 100'ün üzerinde gazetecinin hapishanede olduğu bilgisi verilmektedir.

15 Temmuz 2016 sonrasında ilan edilen Olağanüstü Hâl (OHAL) döneminde "hukuk devleti ilkeleri yerine keyfi kararların geçerli olduğu"nu yazan Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü, Türkiye'de gazetecilerin sistematik olarak uzun bir süre boyunca tutuklu kaldığını, böylelikle mahkeme kararı olmaksızın gazetecilerin cezalandırıldığını belirtiyor.

Sadece gazeteciler midir baskı altında olan; cezalandırılanlar?

● ● ● ●

Elbette değil...

Kültür ve sanat alanında saldırıların derlemeleri yayınlanıyor. Yıl içerisinde saldırıların tam bir dökümü için yerimiz yok ama sadece Ekim ve Kasım aylarında yaşananlara baktığımızda resmin ne olduğunu aşağı yukarı görebiliriz.(*)

Sansür...

Ekim ve Kasım aylarının kültür ve sanat alanındaki saldırı dökümünde sansür en başta yeralıyor. İşte birkaçı:

_ Nâzım Hikmet'in "Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim" adlı romanının Yapı Kredi Yayınları (YKY) tarafından sansürlenerek basıldığı ortaya çıktı,

_ Müzik sanatçısı Erdal Erzincan'a TRT tarafından yasak konuldu.

_ "Alman LGBTİ Film Günleri", Almanya Büyükelçiliği, Pembe Hayat KuirFest ve Büyülü Fener Sinemaları işbirliğiyle 16-17 Kasım'da düzenlenecek ve etkinlik kapsamında dört filmin gösterimi ücretsiz olarak yapılacaktı. Fakat Ankara Valiliği tarafından etkinlik yasaklandı.

_ D&R, Selahattin Demirtaş'ın yazdığı Seher kitabına 'raf sansürü' uyguladı. Sansüre tepki gecikmedi. Bir Twitter kullanıcısı, Tekirdağ'ın Çorlu ilçesinde Trend Park AVM'de bulunan D&R mağazasında Demirtaş'ın kitabının rafta 'ters çevrildiğini' duyurdu. Öte yandan sansürlenen kitabın, yurt genelindeki satış istatistiklerine dayanılarak hazırlanan 'en çok satan 20 kitap' listesinde yedinci sırada olması da dikkatlerden kaçmadı.

_ Çocuk kitaplarında, çocuk psikolojisine aykırı içeriklerin ortadan kaldırılmasına yönelik "çözüm" adına ortaya atılan tüm kitaplara yönelik "uzman denetimi"nin yasalaştırılması talebi getirildi. Konuyla ilgili yayıncı çevreler: "Bunun gerçekleşmesi halinde edebiyat eserlerinin "çocukları korumak" adına ideolojik denetime ve baskıya maruz kalması, edebi eserlerin kısmen ve tamamen sansürlenmesi, maalesef tarihimizde yeni olmayan ve özellikle eğitim alanında sıkça karşımıza çıkan uygulamalardır. Yetişkinlere yönelik edebi eserler ve dünya klasikleri bile dava konusu edilmekte; yayıncı, kitabının edebi eser olduğunu kanıtlamaya zorlanmaktadır" tespitinde bulunuyor.

_ Bu yıl Ulusal Yarışma'yı programdan çıkararak tepki çeken 54. Uluslararası Antalya Film Festivali ilk yarışma filmi Çinli yönetmen Ai Weiwei'nin yönetmenliğini yaptığı "İnsan Seli-Human Flow" adlı belgesel, izleyicilerin altyazılarda geçen "gerilla" kelimesinden dolayı tepki göstermesi nedeniyle yarıda kesildi...

Yasaklar... Saldırılar...

_ Manisa'da MHP'li Büyükşehir Belediyesi sanatçı Barış Atay'ın 'Sadece Diktatör' oyununu sanatseverlerle buluşturması için salon vermedi.

_ Mehmed Uzun'un isminin verildiği parkın tabe-

lası ve Kürtçe harfler ile "Hilbe Agrî" isimli marşın bir dörtlüğünün üzerinde bulunduğu kitap anıtı, Diyarbakır Yenişehir Belediyesi'ne atanan Kayyım Serdar Kartal tarafından kaldırıldı.

_ OdaTv Genel Yayın Yönetmeni Barış Pehlivan ve OdaTv Sorumlu Haber Müdürü Barış Terkoğlu tarafından kaleme alınan "Mahrem/Gizli Belgelerde Türkiye'nin Sırları" adlı kitabın tanıtım ve satışı yasaklandı. Türkiye Yayıncılar Birliği, bir basın açıklaması yaparak yasaklanan kitabın konusunun "Erzurum'da 2007 yılında bir çocuğa yapılan toplu cinsel saldırı ve sonrasında bu fiili örtbas etme girişimleri ve bu konuya ilişkin iddialar" olduğunu belirtti.

_ Adıyaman Kahta Sulh Ceza Hâkimliği, Faysal Dağlı'nın 1994'te Belge Yayınları'ndan basılan "Birakuji (Kürtlerin İç Savaşı)", Aytekin Gezici'nin "Kürt Tarihi" isimli kitabı ile Fehim Taştekin'in 2016'da İletişim Yayınları'ndan çıkan "Rojava-Kürtlerin Zamanı" isimli kitaplarına satış yasağı konulmasını ve toplatılması kararını verdi.

_ İKSV'nin Koç Grubu sponsorluğunda düzenlediği 15. İstanbul Bienali kapsamında, Abdülmecid Efendi Köşkü'nde düzenlenen Ömer Koç koleksiyonu sergisine saldıran bir grup, Ron Mueck'e ait "Hırka altındaki adam" adlı eseri tahrip etmek istedi. Saldırıyı önlemeye çalışan güvenlik görevlisine de saldıran grup diğer güvenlik görevlileri tarafından uzaklaştırıldı.

_ Kayseri Kitap Fuarı'nda saldırıya uğrayan İlahiyatçı Yazar İhsan Eliaçık, onur konuğu olarak davet edildiği Trakya Kitap Fuarın'nda da sansürlendi. Fuara İhsan Eliaçık'ın onur konuğu olarak davet edilmesinin ardından fuarın destekçileri, fuarın organizatör firmasıyla sözleşmesini iptal etti.

_ Antalya Karayolları 13. Bölge Müdürlüğü, ilgili kurum görüşü olmadan ihaleye çıkınca, ihaleyi kazanan firma bölgedeki en önemli tarihi değer olan 7 bin yıllık Araklı Höyüğü'nü yaptığı kazı çalışmalarıyla yok etti.

Ve elbette cezalar, "cezalandırmalar"...

_ Daha önce Cumhurbaşkanına hakaretten 1 yıl 6 ay hapis cezası alan Şair Atilla Yüceak'a aynı suçlamayla 1 yıl 5 ay daha hapis cezası verildi.

_ Kültür ve Turizm Bakanlığı, 229 özel tiyatroya 5 milyon 234 bin lira ödenek aktarıldığını açıkladı. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın "özel tiyatro desteklerinin yüzde 80'inin Türk oyun yazarlarını teşvik ettiğini belirtilen listede muhalifliğiyle bilinen tiyatroların olmaması dikkat çekti.

_ Pandomimcinin yaşadığı traji komik durum: Pandomim sanatçısı İlker Kılıçer'e, müzik setiyle gürültü yapıp çevreyi rahatsız ettiği gerekçesiyle Kabahatler Kanunu kapsamında, 2012 yılının Nisan ayında 82 TL para cezası uygulanır. Kılıçer, kararı protesto eder ve bu sessiz gösterisine aldığı gürültü cezasını ödemez. Fakat beş yıl sonra, Türkiye'yi Hindistan'daki bir festivalde temsil etmeye hazırlandığı sırada cezayı ödemediği gerekçesiyle devlet Kılıçer hakkında haciz işlemi başlatmıştır. Kılıçer, "çevreyi pandomim sanatıyla kirlettiği' için ceza alan ilk pandomimcidir!

Sadece iki aylık bilançodan özetleyip aldığımız bu saldırılar devletin, sistemin, iktidarın genel "anlayışının" sanata yansımasıdır.

● ● ● ●

Kültür ve sanat dünyası çok ağır bir saldırı altındadır. Eğitim ve sanat kurumlarında tasfiye ve ihraçlar devam etmektedir. Toplumun tüm muhalif kesimleri üzerinde hoyratça kullanılan OHAL sopası, kimi sanatçıların işsiz kalmasına yol açmaktadır. Muhalif aydınlara ve sanatçılara yönelik baskılar devam ediyor. Muhalif kimliğiyle tanınan sanatçıların katıldığı festivaller OHAL gerekçesiyle engelleniyor, konserler yasaklanıyor, sanatçılar polisler tarafından darp ediliyor, sergiler "duyarlı vatandaşlar" tarafından basılıyor.

Kürt belediyelere atanan kayyımların ilk işleri sanat faaliyetlerini yürüten kurumları kapatmak oldu. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde muhalif kimlikleriyle bilinen 6 oyuncu ve yönetmen açığa alındı, 17 oyuncu, bir dramaturg, bir müzisyen ve bir koreografın işine son verildi. Seyr-i Mesel tiyatrosu KHK ile kapatıldı. Aralarında Evrensel Kültür'ün de olduğu kültür-sanat dergileri KHK ile kapatıldı. Grup Yorum üyeleri rutin bir biçimde gözaltına alınıp tutuklanıyor.

Durum budur... Resim budur!

Bu resimde yasak vardır, sansür vardır; sanata, sanatçıya saldırı vardır... İnsanlığın kültür hazinelerine saldırı vardır... Irkçılık, milliyetçilik, adaletsizlik... vardır. Koğuşturma, tutuklama, hapis vardır bu resimde!

Ve bu resmin/durumun ressamı faşist zihniyettir, faşist devlet anlayışıdır, faşist ideolojidir...

● ● ● ●

Devrimci, ilerici sanata, sanatçıya karşı olan, devrimci muhalefete saldıran bu devlete ve sisteme karşı mücadele meşrudur, gereklidir...

Kültür ve sanatın içinde yer alanlar ilerici ve devrimci sanatın kitleler arasında kök salması için dayanışma ruhuyla mücadeleyi daha da yükseltmelidirler.

2017 yılının kendisinden sonraki yıla devrettiği görev budur.

22 Aralık 2017 ■

(*) Konu edindiğimiz bu dökümü "Sanat Meclisi" isimli oluşumun "Kültür ve Sanatta Hak İhlalleri/ Ekim 2017" ve "Kasım 2017" raporlarından aldık.

YENİ KÜLTÜR / YENİ İNSAN

(PARÇA)

■ **YILMAZ GÜNEY**

"Sabri yoldaş (YILMAZ GÜNEY): Kazanımların, sosyal hayatımıza, ilişkilerimize yansıması, onu biçimlemesi anlamında görmek gerekiyor; özümlemek, yansıtmak gerekiyor. Bazı insanlar para kazanır, milyonlarca kazansın, eğer o para, onun sosyal hayatında bir zenginliğe, bir değişikliğe yol açmıyorsa, o para öyle hantal bir biçimde duruyor, hayata geçmiyorsa o paranın kazanılmış olup olmamasının hiç önemi yok. Türkiye'de bazı adamlar vardır, zengindir, gerçekten çok parası olduğu söylenir.

Giyimine baktığın zaman, yoksul bir köylü gibi giyinir. Bir yere gider, bir kuru fasulye-pilav yer. Birtakım şeyler yapmaz, etmez. Nasıl ona yansımazsa. Kültürde istediğin kadar belli şeyleri, yani ham olarak, o, senin hayatına yansımıyorsa, bu sonuç vermez. Yani bizim, Marksizm'i kavrayışımız, güncel ilişkilerimize, kitle ilişkilerine, birtakım zorluklarda ya da herhangi bir problemle karşılaştığımız zaman, getireceğimiz çözümlerde, önerilerde kendisini gösterebilmeli. Yani aldığımız kültürü, öğütüp, hayatın sıcaklığı içine sokmalıyız.

Aynı şekilde sanatsal anlamda, okuduğumuz bilgiler, birtakım sorunları ele aldığımızda, onların derinleşmesine, daha ayrıntılı bir biçimde kavranmasına, hayattan daha farklı tatlar almamıza yol açmalı. Eğer biz hayatı seviyorsak, yani devrimci olmamız bir yanıyla hayata duyduğumuz güvenin, iyimserliğimizin ifadesi. Karamsar bir insanın devrimci olması mümkün değildir. Çünkü biz, esas olarak, gelişen bir sınıfı temsil ettiğimiz için, onun gerek ideolojisi gerek siyaseti, yani geleceği açısından, geleceği var olan bir sınıfı temsil ettiğimiz için birtakım zorlukları yenebiliyoruz. Bazı zorluklar vardır ki, normal bir insan onların karşısında ezilir. Biz onu bayağı geçiyoruz, hayatımızı koyuyoruz. En aşılmaz duvarları, en aşılmaz engelleri aşmaya çalışıyoruz. Niye? Çünkü biz, çöken bir sınıfı değil, gelişen, yarını olan bir sınıfı temsil ediyoruz; bu nedenle iyimseriz. Ve bu nedenle mücadele ediyoruz. Yani verdiğimiz mücadelenin gelecek açısından ister adını koyalım ister adını koymayalım, mutlaka katkısı olacağına inanıyoruz. Onun dışında, birtakım kültürel kazanımlar, bizim hayatımızda ne bileyim, bir müziği değerlendirmede, kuracağımız toplum hayatına yansıması açısından tiyatro olur, felsefe, diğer şeyler, toplumsal hayatın inceliği, mimari, yani giderek bir yığın şeye ufuk getirmeli; oraya yansıyacak biçimde bizim malımız olmalı. Bu anlamda, mesela bu telefon sorunu, başlangıçta basit bir sorun gibi görünüyorsa da aslında, bir soyutlama yöntemiyle, oradan alıp başka yerlere gitmek lazım. Biz insanlarla ilişki kuruyorsak, o ilişki götürdüğümüz insanların ruh haline göre, ruh halini kavrayan, onların içinde bulunduğu şartları, onların içinde bulunduğu alışkanlıkları hesaba katan bir tavır izlemeliyiz. Bu da kültürel alışverişle ilgili.

Başında da söylediğimiz gibi, kültür, sadece dört kitap, bilmem ne değildir, yaşama biçimidir de aynı zamanda. Yani burjuvazinin kültürü nerde yansıyor? Masasında yansıyor, masasının kurulmasında yansıyor. Masasının örtüsündeki işlemeye yansıyor. Köylülüğün de öyle değil midir? Köylülüğün kültürü, köy evlerinde yastıklar işlemelidir, yataklar işlemelidir; koku sever, şapkasına esans sürer. Hiçbir şey bulamazsa kadın, gözüne sürme çeker. Bu da yaşamı ilgilendiren, o kültürle ilgili bir şey. Kına yakmak kültür, ne bileyim. Burjuvazinin kültürüne göre baktığın zaman, ne bileyim, danslı manslı şeyler onun kültürünün bu anlamdaki ifadesiyken; biz, halay çekiyoruz. O da öldü tabii, burjuva kültür gelince. Burjuva yaşam biçimi, burjuva ekonomi biçimi hayatımıza girdiği zaman, bu, sosyal hayatımıza da yansıdı. Eskiden köy meydanlarında ya da mahallelerde bile olsa, alanlarda davul çalarak, zurna çalarak evlenmeler, bilmem ne olurken; kapitalistleşme, kendi alışkanlığını da bize getirdi. Ne yaptı? Salonlara soktu. Düğün salonları çoğaldı, yani oraya yansıdı. Kapitalist kültür, kapitalist ekonomi ve yaşama biçimi, apartmanlaşmayı getirdiği zaman, bir apartmanı doldurdu.

Köylerde, kenar mahallelerde adettir, komşuda bir şey pişiyorsa, alıyor bir kap komşusuna götürüyor; koku oraya gidiyor ve kendisine özgü bir kültürle, kendisine uygun bir anlayışla bir tabak yemek alıp komşusuna veriyor. Aynı şeyi Ankara'da ya da İstanbul'da, Avrupa'da apartmanlaşma içerisinde kapıyı çalıp bir tabak yemek götürsen, kimse anlamaz bunu. Ama köydeki komşu anlar bunu. Zaten beş ev ötesindekine götürmüyor. Bir insanın ölümünde helva dağıtılıyor. Helva, tatlı bir şey, o acıyı başka bir şeyle yenme. Ne bileyim, onun acısından dolayı, onun acısını götürüp yediriyor belki, bilmiyorum; ama mutlaka maddi temelleri vardır. Yine oyunlara bakarsak, birtakım oyunlar üretimle ilgili, üretimi anlatan oyunlarımız vardır. Yine avcı geleneklerine baktığımız zaman, kolektivizm var. Bu, ilkel komünal toplumdan şu veya bu biçimde adım adım dökülmüş ve buraya kadar gelmiş. Yapılan iş, belli şeyleri yaşatıyor. Bir örnek vereyim: Ben, bir ara gittim, çulluk var, herkes yürürken gördüm ben kuşu, dedim şunu vurayım. Eğilerek gidiyorum. Avcılar beni gördü, ne yapıyorsun dediler. Vuracağım dedim. Meğer birlikte vurulurmuş. Ve üstelik, o çulluğun kaçması gerekliymiş; kültür meselesi. Bu anlamda biz; ideolojik anlamda, kültür, sanatsal anlamda kültür, felsefi anlamda kültür, edebi anlamda kültür, siyasi anlamda kültür; bunları gerçekten öylesine özümlemeli ve hayatımızı öylesine geçirmeliyiz ki, biz yeni bir toplumu yaratabilmenin gücüne sahip olalım ve onu inşa edebilecek insanlar haline gelelim. Eğer biz, bu meselelerde kör kalırsak, meseleyi sadece siyasi devrim meselesi olarak görürsek, siyasi iktidarı ele geçirdikten sonra, nasıl biçimleyeceğiz ki; toplumu yeniden nasıl inşa edeceğiz? Sadece ekonomik alanda örgütleme yeterli mi? İnsanlara arkadaşlıklar, dostluklar, fedakârlıklar vb. şeyleri hangi örnekleriyle, hangi incelikleriyle anlatacağız? Halkın yeni oluşan gelenekleri ekonomiye bağlı, ancak bu sadece ekonomiyle hallolacak bir şey değil biz, geçmişten alacağımız bir yığın olumlu unsuru yaşatmalıyız. Diyelim ki biz, devrimden sonra çatal, kaşık, bıçak kullanmayı kaldıracak mıyız, burjuva aracıdır diye? Biz de et yiyeceğimize göre kullanacağız. Bırak, şu burjuva işidir; biz, elimize alır yeriz demeyiz. Bir zamanlar övünme meselesiydi tavuğu elle yemek. "Ya bırak" diyor, tavuk gelmiş de, kesecek sin de al, lapur lupur ye, diyor mesela. Öyle de yenir ve öyle yenecek zaman da var. Biz bu meseleyi doğru kavradığımız zaman, geçmişte şu gün için gerekli olan ne varsa, ona, mutlaka sahip çıkmalıyız. Burjuvazinin kültürü içerisinde olumlu ne varsa, ona sahip çıkmalıyız. Örneğin konut sorunu, kültür sorunudur. Konut biçimlemesi kültür sorunu. Konut sorununu çözmek için öylesine evler yapılmış ki, daracık daracık yerler; insanlar oraya sıkıştırılıyor ve o daracık yerler, insanların ruhi şekillenmesini, ruhi yapıları üzerindeki etkilerini ve benzeri; ancak bu perspektifle bakarak çözmeye çalışacağız.

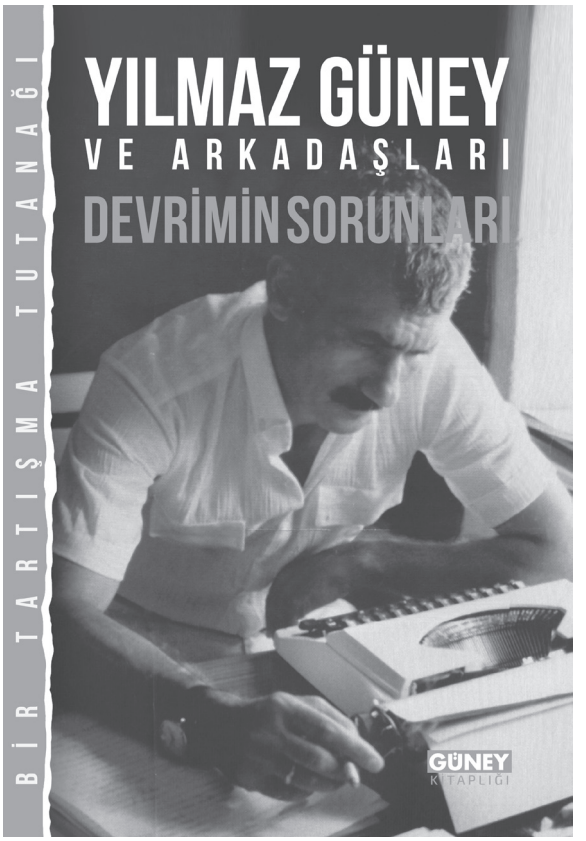

Özetle; yeni toplumu kurmak için yola çıkmış insanlar olarak biz, belki o toplumu inşa edemeyiz. Ancak öylesine bir anlayışın, öylesine bir kavrayışın miras bırakıcıları olmalıyız ki, biz başarılı olabilelim. Girişkenlik yine bir kültür sorunu, pratiğe bağlı olmakla birlikte, bir kültür sorunu. Mesela Partizancılara bakıyorsun, tornadan dökülmüş gibi; bir yanıyla gerici. Niye? Belli gerici yanlarına sahip çıkmaya çalışıyorlar, o gerici yanlarını korumaya çalışıyorlar. Veysel arkadaş da, bunun bir yansıması olarak, işte dil meselesindeki tavrı. Benimle konuştuğunda örneğin, Avrupalılaşmamak gerekli, Avrupa'nın bilmem nesine katılmamak gerekli dendiği zaman, sen ne söylemiştin? Böyle birtakım teknik şeylerin dışında dil de dâhil." ■

(**Yılmaz Güney**, Bir Tartışma Tutanağı Yılmaz Güney Ve Arkadaşları

Devrimin Sorunları, Güney Kitaplığı, Dönüşüm Yayınları, sayfa 216 ve devamı)

Kolber Û Mîrav

■ **A. KARABAX**

Ked û kelên me wek avên ji pişta sînoran
nakevin xewên kûr di bendavan de
Bênasname û bêqeyd li milên me ne
yek ji me kolber bi navê hemû kolberan
Û yek ji me mîrav, bi pejirandin û hilbijartinan
bi navê hemû kes û mîravên me.
Ez kolber im, ew mîrê avan
min got bi navê hevalan, wî guhdarî kir.

Dema ku bihar germahiya xwe lêdikin,
bi helîna berfan av şên dibin
Ey mîrav, ne wekî parîkirina ava te ya bi dad
em di çi kirasî de ne bona debara malê
Ku kolber in, nan ketiye ber sînorên nerewa
ji her du aliyan de li me wisa ne
Karê bazirganiyê ger li me ger li sewalan bin
navbeyna mirin û jiyanê de li me bar in
Li waran zarok li benda xwarinê,
hevjîn li benda vegerînê ne
Ku li her seferên me dikevin dema xeberên reş.

Di derbendan de reştariyên şavan
ji xemên awirên me ditirsin
Ey mîrê avan, tu yê çawa bikarî bidî navandin
rewîtiyên bi aliyekî xwe li lêvên bi ken
û bi aliyekî li çavên bigirî
Ey mîrav, av jî biçûk û mezin mînanî rêyan in
ji çiyayên li sînorên rojhilat dikelin,
dadikevin, digihîjin, tên ser hev
Ew av her sal di dema xwe de tên ber destên we
bona serrastkirinên mafane li co û zeviyan
Ku li gorî her kesî û li gorî pêdiviyan wan pêk bên.

Nanê me lê hatine beşkirin: sînor, qedexe û mirin
em kolber in ango barkêşên ku
an bi piştên xwe an bi sewalên xwe
bazirgan û xulamên bazirganan jî li kedên me ne
Xem ne ji bo canê me ne, ji dest û piyan de ketin
yan jî bi çend guleyan bêxebat mayîn hene.

Ey mîrav, kî ye li zarokan, jin, kal û pîrên me binêre
sînor wek ava te ne bi xêr û bêr in
Di kolberiyan de bêyî gule xwarin û teqîna mayinan
bi bin ketina aşîtan û bi avan de çûyîn jî hene.

30.05.2017

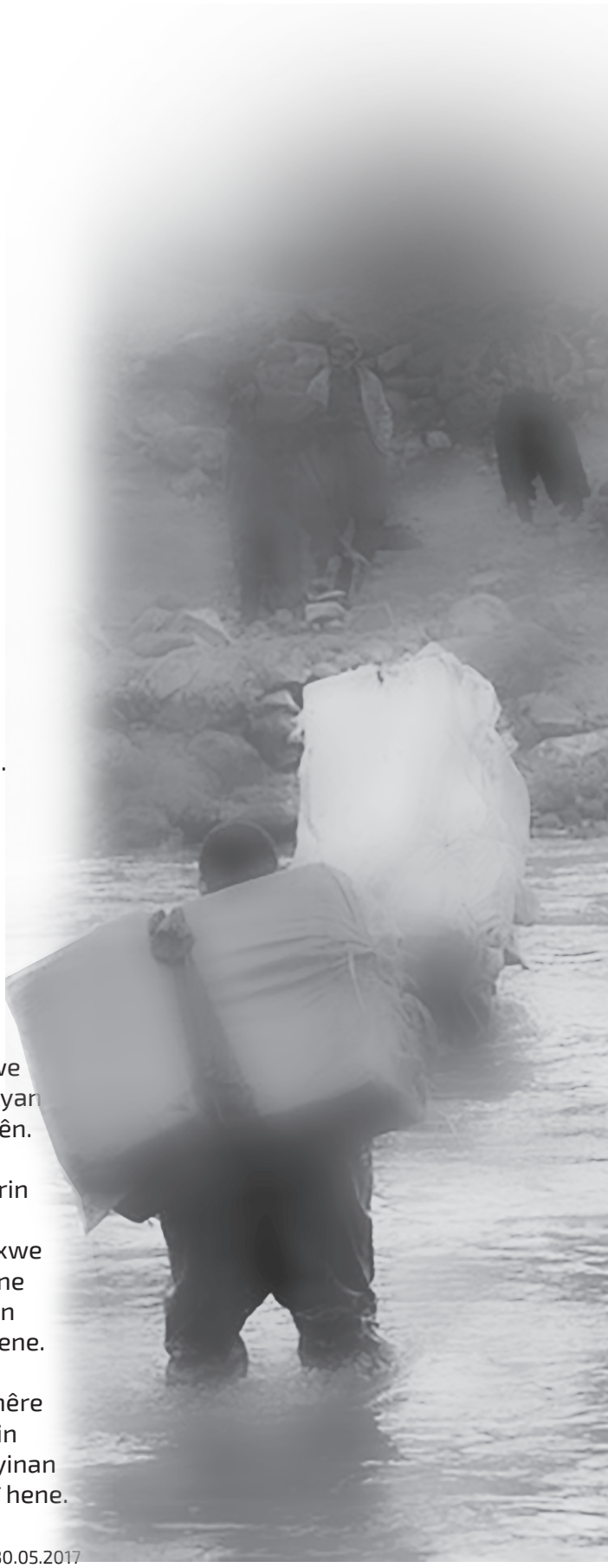

Hudut Hamalı Ve Suların Efendisi

■ **A. KARABAĞ**

Emek ve cefamız hudutlardan kopan suları gibi
barajlara dolup derin uykulara dalmaz
Kimliksiz ve kayıtsız omuzlarımızda,
bir hamalım cümle hudut kaçağı künyesine
Ve yaşlılar tarafından seçilen yılın suların efendisi
herkes ve tüm suyun efendileri adına
Ben bir hudut hamalı, o suların efendisi
ben söyledim, öylece dinledi.

Bahar havası dokunmaya başlarken
doğaya, erir karlar, şenlenir suları
Ey suyun efendisi, suların paylaşımına benzemez
biliyor misin, nasıl bir çiledeyiz geçim için
Biz hamalız, ekmek meşru olmayan sınırlara girmiş
sınırın her iki yakasından da böyledir
Bu ticaret ister sırtımızla ister katır ve atlarımızla ki
yaşam ve ölüm arasında bize biçilen kanlı revandır
Aileden çocuklar lokmayı
eşlerimiz acıyla dönüşümüzü gözler
Her seferinde 'kara haber mi gele' havasına girerler.

Geçitlerde gecelerin kapkaranlığı
kaygılı bakışlarımızdan kamaşırlar
Ey coşkun suların efendisi, nasıl tanımlayabilirsin
bu geçişler ki bir yanıyla gülen dudaklara
ve bir yanıyla dolan gözlere kilitlenir
Ey suyun efendisi, sularımız da irili ufaklı yollar gibi
sınır boyunca güneş doğuran dağlardan kaynar
her biri çığırından iner, kol kola birleşir
O sular ki her sene zamanında elinin altına usulca gelir
bahçe ve ekinlere hakça bir düzen veresin diye
Ve sularımızın paylaşımı herkesedir ihtiyaçlarına göre.

Bölüşülen ekmeğimizdir: sınıra, yasak ve ölümlere
biz sınırların kaçağıyız, yani kaçağı kaçıranlar
bazen kendi beliyle bazen hayvanıyla
bu işin patron ve adamları da iliklerimizden beslenir
Endişemiz kendimiz için değil, elden ayaktan düşmek
ya da bir kurşunla, işsiz güçsüz her gün ölmek.

Ey dağlı sularımızın gönlü engin efendisi, kim bakar
çocuklarımıza, kadın ve yaşlılarımıza
hudutlar, suyun gibi hayır ve bereket doğurmaz
Bu kaçakçılıkta kurşun yemek veya mayından başka,
çığa gömülmek ve azgın sulara kapılmak da var.

30.05.2017

ADİL OKAY'IN "ARKASI YARIN" ADLI ROMANI HAPİSHANELERDE "MAHKEME KARARIYLA" YASAKLANDI!

■ ADİL OKAY

Tutsak yazar Haydar Demir, konuyla ilgili yolladığı mektup, itiraz dilekçesi ve mahkeme kararlarını yollamış:

"Merhaba Adil Bey,

Kart mektubunuzu aldım. Ne yazık ki kitabınızı (Arkası Yarın) alamadım. Eğitim Kurulu "Müstehcen" bulduğu için vermedi! Ekte size Eğitim Kurulu İnfaz Hakimliği ve Ağır Ceza'nın kararlarından gönderiyorum. Ayrıca benim İnfaz ve Ağır Ceza'ya yazdığım itirazları. Daha önce gönderdiğiniz "Sancı" ve "Güney"in devamı gelmedi! "Arkası Yarın"a yönelik diğer cezaevlerinde bir sorun yaşandı mı bilmiyorum. Fakat sorun kitabınızdan çok bakanlığın "size" yönelik bir tutumu gibi geldi bana."

Haydar Demir

T Tipi Kapalı Cezaevi, C-4. Bafra/Samsun

• • • •

Haydar Demir'in bir edebiyat denemesi (ya da makale) derinliğinde olan itiraz dilekçesi:

İNFAZ HÂKİMLİĞİNE BAFRA/SAMSUN

KONU: Tarafıma verilmeyen kitaba dair...

Kararda açıklandığı üzere şair-yazar Adil Okay'ın postayla gönderdiği "Arkası Yarın" adlı kitabı "müstehcen" olduğu gerekçesiyle tarafıma verilmedi. Eğitim Kurulu kitabı öyle titiz incelemiş ki (…) "içeriği bariz olmak üzere 'tamamının' müstehcen yazı ve yorumlar kapsadığı anlaşılmış olup..." demiş. Sevindirici olan, "müstehcen"de olsa, Eğitim Kurulu'nun güzide üyelerine okuma alışkanlığı kazandırmış olmasıdır.

Müstehcenlik nedir, ne değildir, nerede başlar, nerede biter, kimlerdir bunun karar vericileri? Kadın ayakkabısından tahrik olanlar da var, "kapalı" kadınları seksi görenler de. Kur'ân-ı Kerim'deki "iri gözlü huriler"den, gazetelerde boy gösteren mankenlere... TV reklamlarındaki tüy dökücülerin bacaklardaki ipeksi yumuşaklığından tutun, dondurma yalayan kadınlara... Müzik ve kanallardaki kliplere ne demeli? "Memeleri'n tombulluğundan, kavuşmayan düğmeler" daha mı az müstehcen? Yakaladığı zaman "muck"layan sonrası ne yapacağı hepimizin malumu olan, kıvrak danslı Tarkan'ın şarkısına ne demeli? Hadise'si, Atiye'si daha niceleri... Bikini'siyle namaz kılan hanımın o pozisyonunu görmeme hiç gerek yok. Haberini dahi okuduğumda...

Hatta ben, TV'deki film ve dizilerde kadın ve erkeklerin bırakın öpüşmelerini, el ele dokunmalarından bile tahrik oluyorum.

Nasıl ki, içki ve sigara görüntüleri buzlanıyorsa, bu öpüşme ve hatta göz göze gelmeler dahi buzlanmalı!

Cezaevi İdaresi'nin Diyanet'in kanalı dışındaki tüm TV kanallarını iptal etmesini; Diyanet'in dergisiyle "bakanlığımızın" çıkardığı "Değer Dergisi" dışında hiçbir sürekli-süreksiz yayının mahkuma verilmemesini talep ediyorum!

İTİRAZ EDEN : HAYDAR DEMİR, Ali ve Sabriye oğlu, 09/08/1967 Ankara doğumlu, Kırıkkale, Sulakyurt, Alişeyhli nüfusunda kayıtlı.TC Kimlik No:70123151088
İTİRAZ KONUSU :Eğitim Kurulu Kararına İtiraz
İTİRAZ TARİHİ : 22/08/2017
KARAR TARİHİ : 25/08/2017

Hükümlü Haydar DEMİR'in Bafra T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü'nün 22/08/2017 tarih ve 2017/33412 sayılı yazıları ekindeki 22/08/2017 tarihli dilekçesi ile; Bafra T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü Eğitim Kurulu Başkanlığı'nın 11/08/2017 tarih 2017/202 sayılı kararına itiraz ettiği ve kitabın kendisine verilmesini talep ettiği anlaşılmakla, mahkememizce evrak üzerinde yapılan inceleme sonucunda;

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

Hükümlü Haydar DEMİR hakimliğimize hitaben yazdığı 22/08/2017 tarihli dilekçesinde; Yazarı Adil OKAY olan, Arkası Yarın adlı kitabın müstehcen olduğu gerekçesi ile tarafına verilmediğini beyan ederek Bafra T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü Eğitim Kurulu Başkanlığı'nın 11/08/2017 tarih 2017/202 sayılı kararına itiraz etmiştir.

25/07/2010 tarihinde yürürlüğe giren 6008 sayılı yasa gereği, 4675 Sayılı İnfaz Hakimliği Kanununun 6.maddesinin 2. Fıkrasında "Disiplin cezasına karşı yapılan şikayet üzerine infaz hakimi, hükümlü veya tutuklunun savunmasını aldıktan ve talep edilen diğer delilleri toplayıp değerlendirdikten sonra kararını verir" hükmünün belirtildiği, ancak dosya kapsamına göre verilen kararın bir disiplin cezası olmadığı, Ceza İnfaz Kurumu'nun yönetimi ve asayişi ile ilgili tedbir niteliğinde alınmış bir karar olduğu anlaşılmakla ilgili hükümlünün konuya ilişkin ifadesinin alınması yoluna gidilmemiştir.

Bafra T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü Eğitim Kurulu Başkanlığı'nın 11/08/2017 tarih 2017/202 sayılı kararı ile; Bafra T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümlü **Haydar DEMİR'** e posta ile gönderilen ve yazarı Adil Okay olan **"Arkası Yarın"** adlı kitabın incelenmesi neticesinde; kitabın 40, 50, 77, 116, 154-155 ve 162. sayfalarının içeriği bariz olmak üzere tamamının müstehcen yazı ve yorumlar kapsadığı anlaşılmış olup; Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesinin

Cezaevi Kütüphanesi'ndeki müstehcen sahnelerle dolu kitapların isimlerini bilerek vermiyorum. Kendi

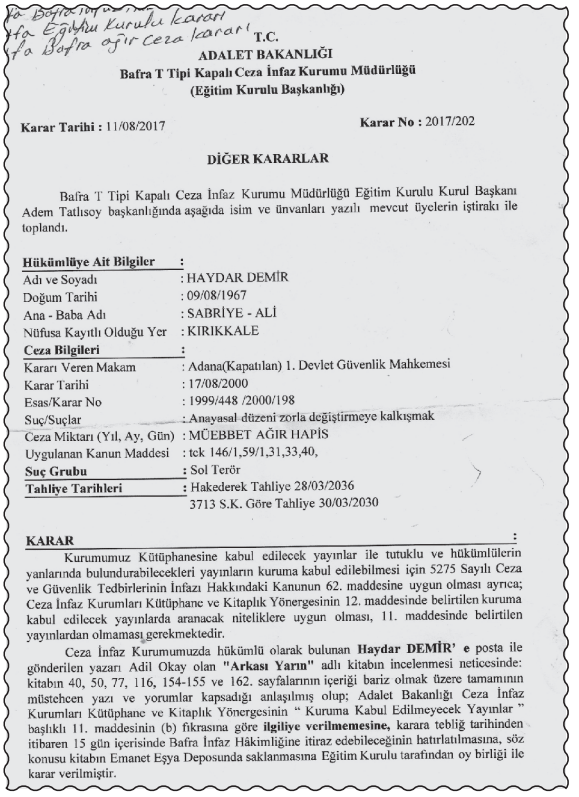

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Bafra T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü
(Eğitim Kurulu Başkanlığı)

Karar Tarihi : 11/08/2017 **Karar No :** 2017/202

DİĞER KARARLAR

Bafra T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü Eğitim Kurulu Kurul Başkanı Adem Tatlısoy başkanlığında aşağıda isim ve ünvanları yazılı mevcut üyelerin iştirakı ile toplandı.

Hükümlüye Ait Bilgiler	:
Adı ve Soyadı	: HAYDAR DEMİR
Doğum Tarihi	: 09/08/1967
Ana - Baba Adı	: SABRİYE - ALİ
Nüfusa Kayıtlı Olduğu Yer	: KIRIKKALE
Ceza Bilgileri	:
Kararı Veren Makam	: Adana(Kapatılan) 1. Devlet Güvenlik Mahkemesi
Karar Tarihi	: 17/08/2000
Esas/Karar No	: 1999/448 /2000/198
Suç/Suçlar	: Anayasal düzeni zorla değiştirmeye kalkışmak
Ceza Miktarı (Yıl, Ay, Gün)	: MÜEBBET AĞIR HAPİS
Uygulanan Kanun Maddesi	: tck 146/1,59/1,31,33,40,
Suç Grubu	: Sol Terör
Tahliye Tarihleri	: Hakederek Tahliye 28/03/2036 3713 S.K. Göre Tahliye 30/03/2030

KARAR :

Kurumumuz Kütüphanesine kabul edilecek yayınlar ile tutuklu ve hükümlülerin yanlarında bulundurabilecekleri yayınların kuruma kabul edilebilmesi için 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 62. maddesine uygun olması ayrıca; Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesinin 12. maddesinde belirtilen kuruma kabul edilecek yayınlarda aranacak niteliklere uygun olması, 11. maddesinde belirtilen yayınlardan olmaması gerekmektedir.

Ceza İnfaz Kurumumuzda hükümlü olarak bulunan **Haydar DEMİR' e** posta ile gönderilen yazarı Adil Okay olan **"Arkası Yarın"** adlı kitabın incelenmesi neticesinde: kitabın 40, 50, 77, 116, 154-155 ve 162. sayfalarının içeriği bariz olmak üzere tamamının müstehcen yazı ve yorumlar kapsadığı anlaşılmış olup; Adalet Bakanlığı Ceza İnfaz Kurumları Kütüphane ve Kitaplık Yönergesinin " Kuruma Kabul Edilmeyecek Yayınlar " başlıklı 11. maddesinin (b) fıkrasına göre **ilgiliye verilmemesine,** karara tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içerisinde Bafra İnfaz Hâkimliğine itiraz edebileceğinin hatırlatılmasına, söz konusu kitabın Emanet Eşya Deposunda saklanmasına Eğitim Kurulu tarafından oy birliği ile karar verilmiştir.

ayağıma kurşun sıkmaya hiç niyetim yok. Gizli gizli o kitapları okuyor, yaşım gereği dibe vuran libidoyu bir nebze olsun kıpırdatan bu kitapları ifşa etmiyorum. Yazar Adil Okay'a "Arkası Yarın" gibi "müstehcen" anlatı-romanı yazması için sipariş veren de benim. 18-20 yıldır, benim gibi mahpus yatanlara bir "güzellik" yapmış çok mu!

Eğitim Kurulu'nun "Arkası Yarın" adlı kitabı okumadığını biliyorum. Olsa olsa bakanlığın talimatını hayata geçiriyordu. Siz inanıyor musunuz, şu altında e-imzası olanların kitabı okuduğuna? Kurum müdürü Adem Tatlısoy'un, ikinci müdür Rahmetullah Çakmak'ın, kitabın sözlük anlamını dahi bildiğine?

Devletlü büyüklerimizin cehaletinin yanında... Kadını metalaştıran, her türlü zulmü, şiddeti kadına reva gören, kadın cinayetlerine, taciz ve şiddete karşın hâkimlerin tahrik indirimi yaptığı bir ülkede; cehaletlerinin açığa çıkmasından korktukları için Evrim'i ders kitaplarından çıkaran, ilköğretim okullarını sübyan mekteplerine, üniversiteleri medreselere çeviren, dinci-gerici bir devlet zihniyetinin yanında Cezaevi Eğitim Kurulu'nun Adil Okay'ın yazdığı ve tarafıma gönderdiği "müstehcen" kitabını vermemesi " çok mu! Eğitim Kurulu ayrıca "söz konusu kitabın Emanet Eşya Deposu'nda saklanmasına" Karar vermiş. Vay farelerin haline. Kitabın sayfalarını müstehcen müstehcen kemirecek, bu arada az da olsa bilgi kırıntılarından faydalanacak, dahası "politize" olacaklar.

Böylesine akıldışı bir kararı ciddiye alıp yanıt vermektense ti'ye almak daha hayırlıdır,

Hâkimlik olarak size de iş çıkardılar. Aman okuyunca "müstehcen" duygulara kapılmayın.

Sonuç itibariyle, mahkemenize niye itiraz ediyorum? Daha fazla açıklamaya gerek var mı?

Gereğinin yapılmasını...

Adres:
Haydar Demir
T Tipi kapalı cezaevi C-4. BAFRA/SAMSUN

• • • •

Adil Okay'ın notu:

Romanım Tekirdağ, Bandırma ve Sincan hapishanelerine rahatça girmiş ve tutsaklardan olumlu mesajlar gelmişti. Bu durum Cezaevi Eğitim Kurumları'nda çalışanlarının ve konuyla ilgili karar veren mahkeme heyetlerinin cehaletini ortaya koymaktadır. Onlar hayatlarında "Kemallettin Tuğcu"nun romanlarından başka kitap okumamışlardır. Ve siyasi iktidarın karanlığından güç almaktadırlar. Ve ayrıca velev ki erotik roman yazdım, bunu Sübyanlar Koğuşu'na ya da İmam Hatip Okulları Kütüphanelerine yollamadım ki. Ve Haydar Demir'in dediği gibi buna kim karar verecek. Edebiyattan, sanattan, estetikten anlamayan kadın ve adamlardan oluşan mahkeme heyetleri, cezaevi okuma komisyonları mı?

Bir edebiyat doktoru konuyla ilgili şunları yazmıştı: "'Namık Kemal, insanlar ahlak risaleleri okumaz ama roman okur, tiyatroya gidilir' diyordu bir makalesinde. 1800'lerde diyordu bunu. Aradan geçen zamanda roman ahlak kitabı değildir, dahası romandan da önce hayat sizin kısıtlamalarınızla yürümüyor demeliyiz onlara."

Anlayana bu kadarı yeter sanıyorum.

Son olarak romanımı alıp okuyan bir politik tutsağın değerlendirmesini aktarmak istiyorum. Böyle de bakılabilir demek için:

"Hasan Şahingöz
1 No'lu F Tipi Hapishane, Tekirdağ

"(Bu) kitap, arka planda, siyasi mültecilikten Türkiye'de hapishaneler sorununa; insandaki söz ve eylem tutarsızlığından, bilim insanlarının nasıl olup da faşizmle ya da polislerle iş birliği yapabileceği sorununa kadar daha başka birçok konuya, (...) parmak basıyor. İşte bu nedenlerle kitabı değerli buluyor ve ele aldığı konularla toplu tartışmaları tetikleyebilirse amacına ulaşacağını düşünüyorum. Tabii kitabın özgün kurgusu; akıcı, sade ve canlı diliyle edebiyatımıza yaptığı katkıyı da göz ardı etmeden..." ■

Venüs dâhil değil.

BEN DÜNYAYA EN YAKIN GEZEGEN

■ ŞEYMA KOÇ

Sigaranın alevinden ince telli, beyaz, uzunca bir kadın saçı gibi uçuştu duman
Korkulan olduğunda
Anılar aç bir hayvan gibi üzerime saldırdığında
Bulutlar toplanıp dağıldığında
Annem üzerime çiçek işlemeli bir yorgan örttüğünde
Polisler beni yakaladığında
Hurafelerle dolu akıllarıyla kızdıklarında bana yaşlı teyzeler
Soğuk bir kış gecesi terk edilmiş, sobasız bir evde yumduğumda gözümü
Sevgilim beni öptüğünde
Açlıktan, nefretten ve nadiren neşeden başım döndüğünde
Elimde bir yığın anahtarla tüm kapılarını kaybettiğimde bu evlerin
Ve korkmuş bir kedinin başını okşar gibi, bu onulmaz yaramı sarmaya çalışırken ellerim
Alevinden ince telli, beyaz, uzunca bir kadın saçı gibi duman uçuşan sigaramı ateşlerim

Kar yüzümü ısırır böyle böyle diyerek
Rüzgâr sırtımı döver acı acı gülerek
Ben duvarlara kimsenin bir daha dönüp bakmayacağı bir şeyler yazarım
Sabah kuşları beni gözetler
Pencereler beni gözetler
Beni gözetler sobaları çoktan sönmüş, duvarları briketten örülmüş yoksul evler
Sevgilim öyle güzel korkar ki saklarım ondan kendimi
Annem öyle kızar ki sevinirim

Zaman zaman geniş gövdeli bir çam ağacı olurum
Bir sigara daha yakarım kendime yaslanıp
Ortadan yarılmış sıcak bir ekmek gibi tüterim
Sonra yakasına kırmızı kurdele takılmış mavi önlüklü bir çocuğa "üzülme" derim
Üşür ağlarım
Sevgilimin resmini öperim

Dünyaya en yakın gezegende açarım birden gözlerimi
Elimde kimsenin içmeye tenezzül etmeyeceği kadar kötü bir sigara
Ucuz, ezilmiş, filtreli
Dumanı tıpkı yaşlı bir kadın saçı gibi
uzunca
beyaz
ince telli

MERSİN'DE 12. ULUSLARARASI İŞÇİ FİLMLERİ FESTİVALİ YAPILDI

12. Uluslararası İşçi Filmleri Festivali 17-19 Kasım 2017'de Mersin'de yapıldı. Açılış, Yenişehir Belediyesi Nikâh Salonu'nda kokteyl ile başladı. Bu yıl "Cesaret öğeleri içerir" sloganıyla gerçekleştirilen Uluslararası İşçi Filmleri Festivali, Güney Dergisi ve Özer Film ortak yapımı olan "Halkın Sanatçısı Halkın Savaşçısı Yılmaz Güney" belgeselinin gösterimi ile başladı. Festivale katılan KESK Eş Genel Başkanı Mehmet Bozgeyik yaptığı konuşmada, bağımsız sanat kurumlarının her anlamda etkisizleştiren yasalarla baskı altına tutulmaya çalışıldığını dile getirdi. Bağımsız sanat kuruluşlarının baskı altında olduğu bir dönemde yapılan 12. Uluslararası İşçi Film Festivali'nin Post modern popüler kültüre karşı emekçilerin direnişini anlattığını söyledi. Emekçiler ve işçilerin kendilerine yapılan bu baskıları unutmaması için hayatın gerçeklerini anlatan filmleri yazılmaya devam edeceğini ifade eden Bozgeyik, "Filmlerimizi, tiyatrolarımız ve müziklerimizi geliştirerek ve sahip çıkarak bu faşizan bariyerleri yıkacağız" dedi.

Festival programında 7 uzun metrajlı, 11 kısa metrajlı film yer alıyordu. "Halkın Sanatçısı Halkın Savaşçısı Yılmaz Güney" belgeselinin gösteriminin ardından. Perperik Müzik Topluluğu sahne alarak kitleyi coşturdu.

Güney Dergisi, Mersin ■

MÜNİH KİTAP SERGİSİ'NDE YILMAZ GÜNEY BELGESELİ

Geleneksel Kitap Sergisi 5 Kasım 2017'de Münih'te yapıldı. Münih Türkiye Grubu'nun düzenlediği etkinlikte, Güney Dergisi/Özer Film ortak yapımı olan "Halkın Sanatçısı Halkın Savaşçısı Yılmaz Güney" belgeselinin gösterimi de yapıldı.

Belgesel gösterimi öncesinde Güney Dergisi adına Mehmet Desde, Yılmaz Güney'in yaşamı ve mücadelesi hakkında bilgi verdi. Güney Kitaplığı'ndan çıkan "Yılmaz Güney Ve Arkadaşları, Devrimin Sorunları" başlıklı kitabın tanıtımı yapıldı. Belgesel gösterimin ertesinde izleyicilerin soruları cevaplandırıldı.

Etkinliğin 2. bölümünde BirGün gazetesi eski Yazı İşleri Müdürü, gazeteci/yazar Barış İnce, yazdığı "Çelişki" kitabının yazım sürecini ve kitabın satışı hakkında bilgi verdi. Barış İnce, ayrıca Türkiye gündemine ilişkin görüşlerini de anlattı. BirGün gazetesinin durumu hakkında bilgi veren yazar, izleyicilerin sorularını da cevaplandırdı.

Barış İnce'nin sunumundan sonra ozan Bekir Çetinkaya'nın seslendirdiği türküler ile etkinlik sona erdi. Yüze yakın insanın katıldığı etkinlik, katılanların beğenisi ile sona erdi. Geleneksel Kitap Sergisi'ni organize eden ve emeği geçen tüm dostlara teşekkürler.

Kasım 2017, **Münih'ten Bir Güney Dergisi Okuru** ■

İNSAN VE MARKSİZM

■ **YAVUZ AKÖZEL**

Nihil humania a me alineum puto.
(Kartacalı şair Terentius, MÖ. 190-150)
İnsana dair hiçbir şey bana yabancı değildir.
(Marx'ın en sevdiği özdeyiş)

Kapitalizmin Yarattığı
Modern Barbarlığın İNSANI…

İnsanın tarih boyu süreçlerdeki üretim araçlarına ve ilişkilerine bağlı olarak değişimler içerisinde olması 'insan' sorunsalını hep canlı tutuyor. Doğadan kopan insanın ilerleme süreci içerisinde giderek doğaya, topluma ve kendine yabancılaşarak barbarlığın son aşamasına kadar ulaşmışlığı (kapitalizmin dayattığı modern barbarlığın insanı) bu yeni tip insanın özelliklerini irdelemek gerekir. Bu yeni tip insanın konakladığı yeri göstermekle yetinmeyip radikal bir değişimi sağlamak uğruna toplumsal bir ayağa kalkışı, gerçek insana ulaşmak için bu geç kalmış modern yeni barbarlığı, bunu yaratan sistemiyle beraber hurdaya çıkarmak gerekliliği kendini acilen dayatıyor.

Bu hurdaya çıkarmak gerekliliği gerçekleştirilemezse dünyadaki yaşamın yok oluşu, batışı kaçınılmazdır. Bu, dünyamızdaki tüm türlerin olduğu kadar kendini koruma ve savunmada salt içgüdüsel olarak değil bilinçli olarak da en yetkin canlı olan genel insan neslinin de yok oluşu anlamına geliyor demektir.

Çağımızın uygar insanı kendi cinsini siyasi, ekonomik, kültürel kıskaç içerisine alarak ezen bir konuma gelmiştir. Eski barbar toplumlarda insanlar yaşamsal gereksinimlerini karşılamak gayesiyle savaşıp öldürüyor ve tüketiyorlardı. Çağımızın yani kapitalist dünyanın uygar insanı sınıfsal, ekonomik, siyasi ve kültürel nedenlerle öldüren, savaşan, tüketen bir konumdadır. Uygar insanın bu eylemlerinin kitleselliği, piyasa rekabetindeki aç gözlülüğü göz önüne getirildiğinde eski barbar toplumların karnını doyurmak ve hayatta kalmak için birbirlerini öldürmeleri, savaşmaları çok daha haklı, masum ve uygar insanın tüm insanlığı ve doğayı yıkıma, geri dönülmez felaketlere uğratan savaşlarına göre çok daha küçük boyutta, kitlesel büyüklükte olmayan barbarlıklardır.

Zamanda hareket tersinmezdir. Yani geçmişe geri dönülemez. Yitirilmiş insana da yeniden ulaşabilmek tersinmez bir özellik içerir. Geçmiş zamana yeniden geri dönmek, geçmiş zamanı yeniden yaşamak ancak aksiyon filmlerinde ve masallarda olanaklıdır. Bizler bu gün içinde yaşadığımız kapitalist sistem içerisinde kötü bir insan figüründen başka bir şey değiliz. Tamamen sistemin bir parçası olmuş, hatta bundan hoşnutluk duyduğunu sanan dejenerasyona uğratılmış figürleriz. Yok oluşa doğru dünyamız sürüklenirken, sömürü ve dünyanın doğal kaynakları aç gözlülükle talan edilirken biz bu acı gerçeklere olağan şeylermiş gibi bakıyoruz ve bu olgular sadece insanın değil tüm canlılığın en temel sorunları olmasına karşın kapitalist sistemin yapılandırdığı insan bu trajik facialara sıradan bir olaymış gibi bakıyor, bir mırıltıyı andıran tepkilerle yetiniyor. Bu mırıltıyı andıran tepkiler de süreç içerisinde sönüp gidiyor, sömürü ve talan daha da katmerleşerek ve artık bir tepkiyle de karşılaşmadan sürüp gidiyor. Ormandaki ağaç tepelerinden savanaya (yarı kurak iklime sahip geniş Afrika çayırları) inerek yüzbinlerce hatta milyonlarca yılları kapsayan bir süreçte dönüşüme uğrayan hayvanın ilkel komünal toplum, köleci toplum, feodal toplum, kapitalist toplum, sosyalist toplum macerası sonucu geldiği nokta burası. Büyüklerimiz hep geçmişe ve geçmişteki insana özlem duymuştur. Gerçekten de insan, kapitalizmin bu köhnemiş evresinde yabancılaşmanın ar-

tık son boyutlarına ulaşmış durumda. Bu da elde olmayarak acı çeken bugünün insanını, geçmişte kalmış o nostaljik, iyi insanı arar duruma getiriyor. Peki iyi insan, nostaljik insandan ne anlıyordu büyüklerimiz? Öncelikle sözünün eri olan, arkadan vurmayan, hak geçirmeyen, yardım sever, konuk sever, komşuluğa değer veren ve onlarla sıcak ilişkiler içerisinde olan, para için dostunu, arkadaşını satmayan, paranın her şey olmadığını bilen, azla yetinmesini bilen, bir bakıma metalaşmamış, yabancılaşmamış insan. Bir başka tarzda anlatımla: "Feodalizm dönemin feodal kültürünün, ahlakının insanı!" Uzağa gitmeyelim Yaşar Kemal romanlarında hep geçmişe, geçmişte kalmış o tersinmez zamanın insanına özlem duyar. "Güzel atlara binip de çekip giden o iyi insanlar"dan özlemle bahseder. En önemli yapıtı sayılan İnce Memed 1'de de atıyla çekip giden ve ondan bir daha haber alınamayan İnce Memed'in destansı gidişi betimlenir: **"Orta yerdeki dimdik, kaya kesilmiş atlı azıcık kımıldadı. At bir iki adım attı sonra durdu. Atlı başını kaldırdı. Gözlerini kalabalığın üstünde gezdirdi. Hürü Ana sapsarı kesilmiş, kurumuş. Kanı çekilmiş, gözlerini kocaman kocaman açıp üstüne dikmiş ondan bir söz, bir hareket bekliyordu.**

Sonra at gene kımıldadı. Memet atı Hürü Anaya doğru sürdü. Önüne gelince atın başını çekti.

"Hürü Ana! Hürü Ana" dedi. "Oldu hakkınızı helâl edin."

Alidağı tarafına doldurdu. Bir kara bulut gibi köyün içinden süzüldü çıktı. Gözden kayboldu. …

İnce Memed'den bir daha haber alınmadı. **İmi timi bellisiz oldu."** (Yaşar Kemal, "İnce Memed 1", s. 412, 2. Baskı, 1957, Remzi Kitabevi, İstanbul) Yani şunu açıklığa kavuşturmak istiyorum: Eski insana özlem, özel mülkiyet ortaya çıktığından beri insanların müşterekleri olmuş. Şimdi de değişen bir şey yok. Özlem, üretim araçları ve ilişkileri geliştikçe daha da üst boyutlara ulaşıyor. Şimdi vahşi kapitalizmin en doruksal anlarında vahşileştirilmiş bir kültürün girdabındaki kimliğini yitirmiş antropesen çağının (kuantum yüzyılının) vahşi insanına bakarak geçmişin insanı mumla aranır olmuştur. İşte yukarda örneklediğimiz dünya literatürüne seçkin roman ve öyküleriyle girmiş Yaşar Kemal, olanaklı olsa özlem duyduğu hem o feodal dönemi hem de feodal dönemin insanını geri getirecek! Yaşar Kemal'in özlemini çektiği insanların (erkek cinsi olsun-kadın cinsi olsun) taşıdıkları feodal kültür bir yönüyle yabancılaşmadan az nasibini almış olabilir çünkü yabancılaşma, insanın doğaya egemen oluşundaki kat ettiği mesafe ile doğru orantılı olduğu göz önüne getirildiğinde insanın konumu, yabancılaşması da üretim ilişkilerine bağlı olarak değerlendirmek gerekiyor. Çünkü her kültürde olduğu gibi feodal kültürde de sosyalist kültüre ilişkin öğeler bulunmaktadır. Alınması gereken de bu kültürün içerisindeki sosyalist öğelerin alınmasıdır. Yaşar Kemal özlem duyduğu kayıp insanı geçmişte aramaktadır. Aslında aranılan şey geçmişin insanı değil taşıdığı kültürün içindeki o gerçek insanlığa ait sosyalist kültür öğeleridir. Bu anekdotu parantez içerisinde bir not olarak düşmüş olalım.

Kapitalizmin egemen olduğu şu anki 21. yüzyılın ilk çeyreğinde dünyanın ve insanın akıbeti hiç de iyi görünmüyor. Dürüstlüğünü yitirmemiş, sermayeye kölece bağlanmamış –bir avuç da olsa– var olan bilim insanlarımız gelinen yerin vahametini internet üzerinden olsun diğer görsel/yazılı basın ve kaynaklar üzerinden olsun görüntüleriyle, bilimsel açıklamalarıyla dünya kamuoyunun bilgisine sunuyorlar. Artık bu konularda bilgisi olmayan yok gibidir. Ama buna karşın kapitalizm zorbaca dünyanın, dolayısıyle yaşamın da sonunu getirmek pahasına para için, sadece kendisinin, bir avuç kapitalistin, para babalarının rahat yaşamı için insanlığın geleceğini umarsızca riske atabiliyor. Anlayış şu: Bir daha mı geleceğim dünyaya? Ben öldükten sonra ne olursa olsun! Benden başkasının canı cehenneme!

Aslında bu anlayış kapitalizmin tek benci (solipsizm), pragmatist, egoist felsefesinin pratik söylemidir, dile gelişidir. İşte bundan dolayı da kapitalizm, modern dünyaya ters düşen, modern dünya ile arasındaki çelişki giderek daha da uzlaşamaz özelliğe bürünen **bir neo barbarlık sistemidir.**

Bu yeni barbarlık sistemi, dünyanın yok oluşa doğru gidişine kesinlikle radikal bir çözüm getiremez. Özel mülkiyetin egemen olduğu bir dünyada tüm çözümler toplumların değil bir avuç kapitalistin anlık çıkarına ve anlık kâr hesabına dayanmaktadır. Onun içindir ki; **böyle bir sistemde dünyanın ve insanlığın geleceği kesinlikle karanlıktır. Bu karanlık ise 'yok oluşun, batışın' tam da kendisidir.** Oysa bilim ve teknoloji dev adımlarla ilerliyor. İşte bilim ve teknolojideki bu dev ilerleyiş, doğa yasalarını alt üst eden yeni bulgular doğanın insana dayattığı sınırlamaların sınırını olağanüstü genişletmiştir. Ancak bu bulgular ne kadar önemli ise nasıl kullanıldığı ve nasıl kullanılacağı daha da önemlidir. Tüm bu bulguların, dünya kamuoyunun bilmediği can alıcı öneme haiz bilgi ve gizlerin anahtarları ve şifreleri ne yazık ki birkaç emperyalist haydudun elinde bulunmaktadır. Bilim ve teknoloji dev adımlarla ilerliyorken insan aklı bu ilerleyişin çok çok gerisinde kalıp eski, gerici,

muhafazakâr kalıplarda direniyor. Gelişen bilim ve teknik ile insan aklı arasındaki çelişki giderek derinleşiyor.

Kapitalizmin hesabına gelen de bu: Gelişen bilim ve tekniği dilediği gibi salt kendi çıkarları doğrultusunda kullanabilmek için insan aklının olabildiğince geri, yobaz, muhafazakâr kalmasını sağlamak.

Peki bu nasıl oluyor? Başta ABD olmak üzere emperyalist devletler bilim adamlarından oluşan bir 'elit' zümre oluşturmakta. Bu elitler zümresi özel ayrıcalıklara sahip kişilerden oluşup parasal yönden tam anlamıyla tatmin edilmektedir. Bilim adamlarından oluşan bu elitler zümresi halktan ayrı, halktan kopuk yaşamakta, kendi branşlarında araştırma ve buluş yapabilmeleri için önlerine her olanak, konfor, rahatlık sağlanmaktadır. Bugün söz gelimi Amerika'da her branşta işleri sadece araştırma yapmak olan binlerce bilim insanı var. Bunlar emperyalist devletlerde gelişmeyi sağlayan özel ayrıcalıklı **düşünen beyinlerden oluşan bir zümre.**

Dünyanın her kıtasından devşirilmiş bu düşünen beyinler kapitalizm için, para babaları için çalışıyorlar. Elbette ki kâr sağlayabildikleri gelişme ve buluşların yan ürünlerini de (en basiti: mikrowelle fırınları, bilgi sayarlar, teflon tencereler, cep telefonları, çanak antenler vb.) halka yansıtıp paralarına para katıyorlar. Bunu tereddütsüz söyleyebiliriz ki çizdikleri stratejik öneme haiz şeyler için yaptıkları çalışma ve buluşların neredeyse tamamını halklardan gizliyorlar. Bunu ibretlik bir örnekle açıklayabiliriz. Bizim dünya halkları olarak emperyalist güçlerin bu tür yaşamsal öneme haiz ama kâr sağlamayan buluş ve gelişmelerden haberimiz olmuyor. Ancak bazı yaşanan, kendiliğinden gelişen sürpriz olaylar sayesinde bu gibi şeylerden yüzeysel olarak –basına yansıdığı kadarıyla– haberimiz oluyor.

Söz gelimi ABD'li bilgisayar uzmanı eski CIA (Merkezi İstihbarat Teşkilatı) ve eski Ulusal Güvenlik Dairesi (NSA) çalışanı **Edward Snowden**, 'Bu tür şeylerin yaşandığı (Telefon dinleme, internet kayıtlarına girme vb.) bir toplumda yaşamak istemiyorum!' "Yaptığım ve söylediğim her şeyin kayıt altına alındığı bir dünyada yaşamak da istemiyorum" şeklinde bir açıklama yaparak **PRISM** adlı programı basına sızdırıyor. (**PRISM** programı aralarında **Facebook, Google, Mikrosoft, Yahoo, Pal Talk, AOL, Skype ve Apple** gibi teknoloji devlerinin de adı geçtiği üst düzey güvenlik gerektiren birçok kişisel hesaba da direkt olarak bağlanıyor). Akabinde ABD'den sınır dışı ediliyor. Snowden 23 Haziran 2013'de ABD'yi terk edip, Rusya'ya, Moskova'ya gidiyor. Konumuzla ilgili olarak **Snowden** bazı açıklamalarda da bulunuyor. Bu açıklamalar tüm dünyada günün konusu oluyor, hâlâ da tartışılan bir konu olma özelliğine sahip. Snowden açıklamalarında Gliese 581 D gezegeninden de dökümanlarla beraber bahsediyor. Gliese 581 D gezegeni dünyamızla oldukça benzeş özelliklere sahip ayrıca da dünyamızdan defalarca büyük bir gezegen. Dünyamızdan 20 ışık yılı uzaklıktaki bu gezegene –ki şimdilik ulaşılması olanaksız gibi görünüyor– ulaşılmış olduğu hatta birçok zenginin dünyayı terkederek Gliese 581 D'ye yerleşmiş olduğunu iddia ediyor. Yerleşmelerinin ana nedeni de doğal zenginlikleri tamamen talan edilmiş her bakımdan tüketilmiş adeta cehennemleştirilmiş dünyanın son bir nükleer savaştan da sonra artık yaşanacak durumu kalmamasıdır. El değmemiş doğal zenginlikleri ile biçilmez kaftan olan Gleis 581 D'ye göçen zenginler için dünya yalnızca bir koloni (sömürge) olarak, üzerinde yalnız yaşamalarına izin verilmiş kotlanarak köleleştirilmiş insan toplulukları varlığını sürdürecektir.

Bu anlatılanlar şimdilik mantık dışı görünse de öncelikle internet aracıyla tüm dünyaya yayılan bu fısıltı ve rivayetler emperyalizme, dünya burjuvazisine karşı duyulan bilinçsiz bir öfkenin yankısını taşıdığı gibi emperyalist ülkelerin ve bu ülkelerdeki çok uluslu tekel ve şirketler yaptıkları araştırma ve buluşları hiç de insanlığın ve tüm canlılığın yararı için yapmadıkları, sonu gelmez aç gözlülükleri, bencillikleri için yaptıkları ve kendi dışlarındaki milyarlarca emekçi halklara, insanlara da hangi gözle baktıkları gerçeğini de tüm yalınlığı ile yansıtıyor.

İşte geleceklerini ve cennetlerini bizim için cehenneme dönüşmüş güzelim dünyamızda zevk ve saltanat içerisinde geçirirken bizim onların bu hoyrat yaşantılarını görmememiz ve sessiz kalmamız için, muhafazakâr olarak bir yaşam sürmemizi sağlamamız için her türlü aracı kullanıyorlar.

Din bunların en ön sırasını teşkil ediyor. Söz gelimi ölümden sonra yaşamın yeniden olacağı inancına, tanrıya, meleklere, Musa'nın Kızıl Denizi yarması gibi, İsa (Jesus)'nın ölüleri diriltmesi, her türden engelliyi anında sağlığına kavuşturduğu gibi, peygamberlere ve onların mucizelerine vb. inanan insanların sayısı dünyanın hâlâ 4/3'ünden fazlasını kapsamaktadır. İşte dinin kökleri hayvanlardan ayrışmanın ve insan olmanın bir özelliği olarak karşımıza çıkar. Aslında din doğa olaylarını anlamak için insanların animizme ve büyüye yönelmesi ile başlangıç yapıyor. Bu dinin ilk biçimleri oluyor. Animizm ve büyü insan bilincinde ileri bir

adımı temsil ediyordu. Bilincin bu çocukluk aşaması binlerce yıl önce geride kalması gerekirken sınırsız tutucu olan insan aklı yüzlerce, binlerce yıl önce ortadan kalkması gereken fikirlere ve önyargılara sıkıca tutunuyor.

Dünyayı dolduran milyarlarca insanın düşünmeyen beyinler olmaları için her türden kanal ve yöntemlerle hesabını görüyorlar. Gerçekten de bunda da başarılı oluyorlar.

Sonuç olarak üretim araçları ve bilim çok ileri gidiyorken milyarlarla ifade edilen insanların aklı tutucu oluyor, geri kalıyor.

Üretim araçlarının insan aklına göre çok daha hızlı ilerleyişi insan DNA'sına özgü biyolojik bir sorun değildir. Bunun nedenini üretim araçlarına sahip olan sınıfın bencilliğinde ve korkusunda aramak gerekir. Hızla gelişen üretim araçlarının, ilerleyen bilimin karşısında yobaz ve muhafazakâr diyebileceğimiz bir anlayış üretim araçlarını ve bilimi hem mistik ve anti bilimsel düşüncelerinde bir kaldıraç olarak kullanıyor, hem de pervasız bir direniş ile üretim araçlarının ve bilimin olması gereken asıl yolundan saptırmanın yollarını arayıp durarak gelişimin kesintiye uğramasını sağladığı gibi kendi çıkarları doğrultusunda da kullanıyor.

Kapitalizmin kâr hırsının dünyamıza ve insanlığa verdiği en tehlikeli zarar olarak doğal dengeyi bozmuş olduğunu gösterebiliriz. Anormal sel felaketleri, iklim değişiklikleri, depremler, okyanusların sıklıkla kabarıp tsunamiler oluşturup kentleri, insanları yutmaları, hâlâ önemli çevre ve kesimlerce Allah'ın insanlığa verdiği bir ceza olarak değerlendirilmektedir. Çokluğun böyle düşünmesinde de anormal bir durum yok tabii ki! 21.yüzyıla girmişken dünyamızın hâlâ 4/3'ünden fazlası ölümden sonra yaşamın tekrar olacağına, tanrıya, meleklere, şeytana, ölüleri dirilten, denizleri yaran peygamberlere, cennet ve cehenneme inanmaktadırlar. İnsan aklı son derece tutucu oluyor. (en büyük etken din) Dinin kökleri, hayvanlar aleminden çıkan ve toplu olarak bir arada yaşayan insanlar kendi kontrollerinde olmayan doğa olaylarını anlamak için dinin ilk biçimleri olan büyü ve animizme başvurdular. Binlerce yıl eskilerde kalmış bu ilkel din anlayışı artık sönüp gitmiş olmalıydı. Yukarda da yazdığımız gibi insan aklı son derece tutucudur ve çok önceleri ortadan kalkan daha doğrusu kalkması gereken fikirlere bağnazca yapışır.

Dünyanın büyük bir bölümü hâlâ vurdum duymaz sorumsuzluklarla dünyanın kurtuluşu için Papa'nın, hahamların, hocaların vb. gölgesinde ayinlerle avunup, teselli bulmaktadırlar.

Oysa olguya biraz yakından bakıldığında karşımıza enteresan değerlendirmeler çıkmakta, insanın konumuna ilişkin yeni değerler öne sürülmektedir. Hem öne sürülen bu yeni değerler yeni de değildir, ancak sermaye tarafından olduğunca gözden uzak tutulmaya ve örtbas edilmeye çalışıldığı için gerçek anlamda, insanlık "artık yeter, ayağa kalkıyoruz ve bu işe gerekeceği gibi el koyuyoruz" anlamında bir müdahalede bulunamadı, bulunamıyor.

Örtbas edilmeye çalışılan şey ise dünyamızın 11.500 yıldır devam eden holosen çağından çıkıp yeni bir çağa **Antroposen çağına** girdiğimize dair öne sürülen verilerdir.

Gezegenimiz 4,5 milyar yıl önceki oluşumundan şimdiye kadar geçen süreçte defalarca değişime uğradı. 2,5 milyon yıl önce başlayan pleistosen döneminde başlayan buzul çağları bundan yaklaşık 10.000-14.000 yıl önce sona ermiş içinde bulunduğumuz iklim olarak olsun canlı tür çeşitliliği olarak olsun fevkalade bir dönem olan holosen çağı başlamıştır. Milyonlarca yıl önce başlayıp günümüze kadar defalarca kendi doğal akışı içerisinde jeolojik değişime uğrayan dünyamız önemle kapitalizmin ortaya çıkışı ile birlikte doğal akışının dışında yalpalamaya başlamış ve jeolojik değişim artık doğal akışı içerisinde değil insanın müdahalesiyle gerçekleşmiştir. Antroposen çağı! Doğadaki oluşmuş barışçıl binlerce güzel yılın sonu demektir. Bunu biz insanlar hazırladık. Doğanın kendi doğal sistemi içerisinde oluşmuş dengesini bozduk ve artık batmak üzereyiz ve hâlâ batırmak için elimizden gelen her şeyi yapıyoruz. Hiç akıllanmamışız yani. Yani işin ciddiyetinin farkındayız ama önemsemiyoruz. Hani bir arabesk şarkı vardır İbo söyler:

"Bu da geçer, bu da geçer
Alışmalısın
Hemen karar verme sabret bu da geçer
Dayanmalısın.
Böyle kalmaz zamanla düzelir elbet
Bu da geçer arkadaş buna üzülme
Yarın başka bir gündür yarını bekle
Bu da geçer arkadaş sakın üzülme."

Felaket kapıda ama boş ver! Bu da geçer! Bize bi şeycik olmaz! Anlayış bu! Sadece Türkiyelinin değil tüm dünyalının genel düzeydeki anlayışı bu! İnsan oğlu her felakete alışıyor. İki kez yaşandıktan sonra artık o felaket olağanlaşıyor. Olmaması gereken o kadar çok felaket tarafımızdan olağanlaştırıldı ki artık dünyanın bir tek kendi kendini yok etmesi kaldı geriye "gibi bir şey…"

Batmak üzere olan dünyamızı kurtarabilmek henüz, çok büyük tahribatlar yapmış olmamıza karşın, (en basitinden her gün yüzlerce canlı türü

(hayvan, böcek, bitki) yok olmaktadır ve bu yok olan binlerce tür canlı bir daha geri gelmemecesine tükenmiş oluyorlar. Milyonlarca yılda oluşmuş bu canlılar antroposen çağının başlaması ile 200 yıl gibi kısa bir süreç içerisinde hızla yok olmaya başlıyor. Artık bunlar bir daha asla geri gelmeyecek ama geriye kalan diğer canlı türlerinin yok olmasını önleyebilmek, doğanın dengesini bozan etmenleri ortadan kaldırdığımızda olanaklı. Ama bu çözümün hepsi değil elbette ki. Geriye nükleer felaketlerin yol açacağı ikinci perde vardır henüz. İnsanlığın bunu da çözüme kavuşturması gerektiği mutlaktır.

Doğal Dengeyi Bozan Etmenler…

–Doğal dengeyi bozan etmenlerin başında fazla ürün alabilmek için kâr hırsıyla yapılan bilinçsiz ilaçlamalar. Suya karışan bu ilaçlar Antarktika'ya kadar ulaşmış durumda.

–Parfümeri ve bazı kimyasallarda kullanılan kloro-floro-karbon gazları. Bu gazlar 0_3 (ozon)'u parçalamakta ve ozon tabakasının delinmesine neden olmaktadır. Ozon tabakasının delinmesi ile güneşten gelen zararlı ışınlar canlıları kötü yönde etkilemektedir.

–Fabrika ve ev bacalarından çıkan dumanlar. Bu dumanlar havada sera etkisi yaparak havanın yaşanamaz derecede sıcak olmasına neden olmaktadır. Ayrıca gökyüzüne çıkan bu zehirli dumanlar yeryüzüne asit karakterine dönüşmüş yağmur olarak geri dönmektedir.

–Kömür ve petrol ile faaliyet gösteren termik santraller.

–Araçların egzozundan çıkan duman.

–Doğaya atılan plastik atıklar. (En başta da pet şişeleri, poşetler)

–Bölgesel ve diğer savaşlarda kullanılan her türlü silah ve tahribatlar.

–Nükleer santrallar, atıklar, kazalar, nükleer denemeler.

Prof. Dr. Stephen Hawking (1942…). Tanınmış İngiliz bilim adamı. Matematik Profesörü. Albert Einstein'den sonra gelmiş en büyük bilim adamı olarak değerlendirilmektedir. Vatikan ve Oxford Üniversitesinde yaptığı (Evrenin Kaynağı) adlı konuşmada "Dünyadaki yaşam; aniden meydana gelecek bir nükleer savaş, genetik olarak değiştirilmiş bir virüsün yaratılması ya da giderek artan yapay zekâ tehdidi nedeniyle sona erebilir. Kim bilir belki bir gün yer çekimi dalgalarını Büyük Patlama'nın kalbine bakmak için kullanmayı da başarabiliriz. Ancak aynı zamanda insanlığın geleceği için kendimize başka bir gezegende yer aramaya da devam etmek zorundayız. İklim değişikliği, yavaş yavaş dünyada yaşamın sonunu getirecek. Yaşanacak başka bir gezegen bulamamamız halinde insanoğlunun, narin gezegenimizde bin yıl daha ayakta kalabileceğini sanmıyorum" ifadelerini kullanmaktadır (Kaynak BBC).

Dünyamızın kurtarılabilir olduğunu söyleyeceğine başka yıldızlarda yaşam yeri bulmamızı salık veriyor Stephen Hawking! Evet, kapitalizm var olduğu sürece geleceğe ilişkin ümitler de yok demektir. Ama başka bir düzen dünyanın yaşama uygunluğunu sadece Hawking'in ön gördüğü "en fazla 1000 yıl" yerine 10.000'lerce yıl daha aynı, bu günkü özellikler içerisinde sürdürebilir. Özel mülkiyetin, kâr hırsının olmadığı bir dünyada doğal denge korunabilir, savaşlar olmaz, nükleer enerji, nükleer savaş yok edilir. Bu elbette ki olanaklıdır.

Bir bilim insanı olarak Stephan Hawking dünyanın en fazla bin yıl içerisinde batacağını, insanların dünyamızda yaptıkları ve yapacakları melanetlerde aramaktadır. Nükleer savaşlar, genetik olarak değiştirilmiş virüsler, yapay zekâ tehditleri. Biz bunlara 1000 yıl değil çok daha kısa süreçte dünyamızı batıracak Antroposen çağının kâbusunu da ekleyelim. Ancak Hawking tüm bu melanetleri yaratan şeylerin ve olguların neler olduğunu irdeleyip işaret etmiyor, edemiyor. Tüm bu melanetlere (büyük kötülüklere) neden olan şey ve olguların neler olduğu apaçıkken o insanlığa Kosmos'u, başka gezegenleri işaret ediyor.

Bing Bang (Büyük Patlama ve Tanrı)…

Evrenin oluşması hakkında bazı teoriler var. Genel olarak kabul edilen **Bing Bang**'dır. Big Bang yani büyük patlama olduktan sonra saniyenin milyonda biri bir sürede etrafa kütlesiz ve saf enerjili parçacıklar saçıldı. Burdan sonra bozonumuz devreye girdi. **Higgs bozonu**, kütleleri olmayan bu parçacıklara kütle kazandırmıştır. Yani hiçe, olmayan bir şeye kütle kazandırmıştır. Söylediğim gibi tıpkı bir

süper kahraman. İşte ona bu yüzden '**Tanrı parçacığı'** diyoruz.

Büyük patlama (bing bang) teorisi gerçek anlamda bir yaradılış efsanesidir. Bu teori evrenin 15 milyar yıl önce oluştuğunu kabul eder. 15 milyar yıl önce ne evren ne madde ne uzay ne de zaman vardı. Bing Bang savunucusu bilim adamları tekillik olarak öne sürdükleri tüm maddenin içinde yoğunlaştığı görünmez nokta öylesine bir güçle patladı ki hemen tüm evreni kapladı ve zaman başladı, evren de genişlemeye başladı ve hâlâ da genişlemeye devam ediyor. İşte en saygın üniversitelerin saygın profesör ve bilim insanlarının inandıkları şey de tam budur.

Eğer evren genişlediyse ve genişliyorsa geçmişte daha küçük olması gerekirdi. Sonuç olarak da evrenin tek bir yoğun madde çekirdeği olarak başlamış olması gerektiği varsayımıydı. Bu varsayım Rus matematikçisi Alexsander Friedmann tarafından öne sürülmüştü. (1922) Bu evrenin ve zamanın sonlu olması gerektiği, bir başlangıcının olması gerektiğini Belçikalı rahip Georges Lemaître kanıtlamaya çalıştı. **Başlangıç** hipotezinin ortaya atılması şüphesiz kiliseye büyük yararlar sağlıyordu. Çünkü böyle bir hipotez **yaradılış düşüncesine kapıları ardına kadar açmaktaydı.**

Katkılarından ötürü Belçika Katolik Kilisesi Lemaître'yi Papalık bilim akademisinin yöneticisi yaparak ödüllendirmiştir.

Dünya ise 5 milyar yıl önce oluşuyor. Homo sapines (insanın hayvanlar âleminden insanlar âlemine geçişi)100.000 yıl gibi evren ve dünyanın oluşum sürecine bakılacak olursa kıyaslanamayacak kadar kısa bir süre önce gerçekleşiyor. İnsanın var oluşuna ilişkin binlerce yıldan beri iki tez çarpışıp duruyor. Mistisizm ve bilim.

İnsanın ne olduğunu kavramak dünyanın oluşum sürecini, ilk yaşamın oluşum sürecini kavramakla olanaklıdır. İnsanın tanrı tarafından erkek ve dişi cins olarak yaratılmış oldukları (Âdem ile Havva) tezi bu gün için de dünyanın ezici çoğunluğu tarafından inanılmaktadır. İsviçre-Fransa sınırındaki binlerce bilim insanının katılımıyla gerçekleştirilen ve hâlâ devam eden yerin 27 metre dibindeki Cern'deki Bing Bang (büyük patlama)'a ilişkin denemeler, evrenin nasıl oluştuğundan çok nasıl yaratıldığının gösterilmesi için harcanan çabalara neredeyse dönüştü. (Katolik kilisesinin büyük patlamaya sahip çıkması, maddi destekte bulunması rahiplerin bilime verdiği değerden ötürü değildir.) Ve temeli evrenin bir başlangıcı olduğu, hiçlikten (Bu hiçlik ise kütlesi olmayan bir nokta!), kütlesi olmayan bir noktayken (Bu saçma hipotezi haydi görmezden gelelim! Yani kütlesi olmayan bir noktadan bahsediyorum! Nokta varsa kütle de vardır! Kütle varsa bu hiçliğin yadsınmasıdır da!) yüklendiği sınırsız enerji sonucu patlayarak zaman ve uzayı dolayısıyla evreni-evrenleri oluşturduğu tezine dayanmaktadır. Yani büyük patlamadan önce uzay ve zaman yoktu. Hiçlik idi.

Hiçlik!

Hiçlikten, yalnız dinsel olarak, 'yoktan var olma' olanaklıdır. Bu da din kitaplarındaki yaradılışa ilişkin öğretidir: **Tanrı evreni hiçlikten yaratmıştır!**

Yani Bing Bang teorisi sonunda gelip tanrıya ve dinin yaradılış öğretisine dayanmaktadır.

Bu teorinin diyalektik materyalizme ters düştüğü, idealist bir açıklama olduğu, ispata değil tesadüflere ve inanca dayandığı ve bunun da eninde sonunda mistisizme kapı araladığı hatta mistisizmin ta kendisi olduğu anlaşılmayacak bir şey değildir. Tabii ki bu sorunu kısacık anlatıp geçiyorum. İlgilenen okuyucular internette bu konuya ilişkin yüzlerce makale ve araştırma yazısı bulabilirler. Evet Katolik kilisesi Bing Bang teorisine dört elle sarılıyor.

Bu mistisizm son dönemde bilimin içerisinde yeniden baş köşeye oturtuldu. Tanrının varlığını ispat etme girişimine Albert Einstein'in genel görelilik teorisi ve ne yazık ki kendini bir ateist olarak değerlendiren Albert Einstein de bulaştırıldı. Albert Einstein'in kendi Genel Rölativite Teorisi'ne olan tepkisi, Tanrı ile karşılaşma tehdidi olarak göründü. Genel Rölativite denklemleri boyunca ilerlersek, evrenin kökenini yani zamanın gerisindeki başlangıç şeklini bulabiliriz. Bundan dolayı Einstein "fudge faktor"adını verdiği (kozmolojik sabit) teorisini öne sürdü. Fudge faktor hatalara açık bir durağan modeldi. Ancak sonradan büyük hata yaptığının farkına vararak BİR BAŞLANGICIN GEREKLİLİĞİ diye adlandırdığı ve sonuç olarak BÜYÜK VARLIĞIN GÜCÜ dediği sonucu isteksizce kabul etti. Yine de Einstein kişisel olarak TANRI'sal bir gücün varlığını (güya) yadsıdı. Bilimsel anlamda evrenin bir başlangıcı ve sonu olduğu (söz gelimi en tanınmış olanlardan Stephen Hawking) kozmolojik büyük patlama (Bing Bang) teorileri ile, ileri sürüldü. Bu teori ile uzay ve zamanın büyük patlama ile başladığı tezi yeni değil daha 1951'lerde başta Katolik kilisesi olmak üzere birçok bilimsel araştırma merkezleri ve bilim adamları tarafından kabul gördü. Sonunda bu anti diyalektik materyalist görüş evrenin hiçlikten var olduğu dolayısıyla, bir doğa üstü varlığın gerekliliği birçok söz sahibi, önemli bilim insanları tarafından savunulmaya başlandı.

İnsan doğasının açımlamasında Marx'ın ve Engels'in insan türüne ve toplumuna ilişkin yaptıkları çalışmalar, araştırmalar bize rehber oluyor. Durum bu olunca konumuzla ilişkin olarak Marx ve Engels'in yazdıklarını ve mücadelelerini yeniden dikkate almak, geçmişe geri giderek bir doğru yol haritası çizmek gerekliliği ortaya çıkıyor.

Dolayısıyla Marx ve Engels'in yer yer yazdıklarından alıntılar veriyoruz, hatta onların özel hayatlarına dahi burnumuzu sokup 19. yüzyıl Avrupa'sının çeşitli ülke ve şehirlerinin sefil odalarında onlarla birlik aç kalıyor, onlarla birlik sürgünlere gidiyor, onlarla birlik acı çekiyoruz. Yani bir bakıma onları duyumsuyor, onları yaşıyoruz.

Karl Marx'ı insan doğası, hümanizma, yabancılaşmaya ilişkin olarak değerlendirirken onu, gelişim süreçleri içeresinde ele almak, gençlik yıllarından itibaren bu konulara ilişkin son geldiği noktaya kadar geçirdiği evreleri yapıtlarına dayanarak süzgeçten geçirmek gerekir. Şayet böyle yapılmazsa Karl Marx'da birçok olgu ve anlayışın birbirine çelişkili olduğu sonucu da çıkarılabilir veya savunulan Marksizm, Karl Marx'ın Marksizm'i henüz yapılandırmadığı döneme ilişkin düşüncelerinin de 'Marksizm' adına ortaya atılması, savunulması olur. Nitekim Karl Marx'ın yapıtlarına düz bir doğrultuda bakan birçok araştırmacı, yazar, filozof bilinçli veya bilinçsiz bu hataya düşerek Marx'ın yorumlamasını Marx'ın Marksizm'i yaratma sürecindeki geçirdiği aşamaları göz ardı ederek yaptılar ve hâlâ da yapmaktadırlar.

Karl Marx 1818'de Trier'de dünyaya geldi. Babası Yahudi asıllı bir avukattı. Annesi de Hollandalı zengin Yahudi bir aileye mensuptu. (Bugün de varlığını sürdüren dünyanın tanınmış tröstlerinden biri olan Philips'in kurucuları olan bir aile!)

Karl Marx 1835'de Bonn'a felsefe ve edebiyat okumaya gitti, ancak avukat olan babasının da dayatması üzerine 1836 yılında Berlin'de hukuk fakültesine kayıt oldu. Daha okuldayken genç Hegelcilerle tanıştı, Hegel'in etkisinde kaldığı gibi Hegel üzerine akademik araştırmalar da yaptı. (Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkıya Giriş'i yazdığında 25 yaşındaydı) Marx, hukuk okumasına karşın felsefeyle yakından ilgileniyordu. 1841 nisan ayında Berlin Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu ve aynı yıl 'Demokritos'cu ve Epikür'cü doğa felsefeleri arasındaki fark' isimli doktora tezini muhafazakâr bir üniversite olan Berlin'de profesörler arasında ihtilafa neden olduğu için Jena'da başarıyla verip felsefe doktoru oldu.

Doktora tezi, Marx'ın ideolojik çerçevede idealizmden tanrıtanımazlığa adım atışın ve onun için bir idol olan Hegel'den giderek kopuşun da aşaması sayılmaktadır. Ayrıca Marx'ın tanrıtanımazlığının, onun daha sonra materyalizme ulaşmasında da etkin bir faktör olduğu söylenebilir.

Marx'ın Gençlik Yazıları:
Hümanist Marx…

Marx'ın 1. Evresi (1842-1843)…
Siyasi eylemin başlangıç noktası:
Prusya sansürüne karşı yazılan makale

Marx doktora tezini tamamlamış, doktor unvanını almıştı. 1841 temmuz ayı başlarında yerleşmek üzere Bonn'a, Bruno Bauer'in yanına gitti. Bonn Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yapmak istiyordu. Ancak yeni tahta çıkmış olan Kaiser 4. Wilhelm çok sıkı tedbirler aldı. Prusya monarşisini eleştirenler takibata, baskıya uğradılar, mahkûm edildiler. Bruno Bauer üniversiteden kovuldu. Kaiser 4. Wilhelm'in Prusya'ya liberal bir monarşiyi getireceği umudu yok olduktan sonra Marx gençliğinin olanca heyecanıyla Prusya mutlakiyetçiliğine karşı daha önce yazmaya başladığı teorik çalışmalarını bir kenara bırakarak 1842 yılı şubat ayının başı ile 10 Şubat aralığında **"Son Prusya Sansür Yönetmeliği Üzerine Düşünceler"** (Marx-Engels Werke, 1981, Band 1, s. 595 [Marx-Engels Eserleri, 1981, cilt 1, s. 595, Almanca] başlıklı makalesini yazdı.

(Bu makale Almanya'da uygulanan ağır sansür yüzünden basılamadı. 1843 yılında İsviçre'de Arnold Ruge tarafından **"Anektota zur neuesten deutschen Philosophie und Publicistik"** başlığı altında yayınlanan bir derlemenin ilk cildinde çıktı.) (Karl Marx, Biyografi, 1976, s .36)

Bu dönemde Marx'ın yazıları komünizmden uzak, hümanist/özgürlükçü, rasyonalist/ liberal özellikler içeriyordu. Bu dönemde Prusya İmparatorluğu'nun despotizmi, feodalizmi, sansürü ve gerici yasalarıyla savaşım yürütürken demokrasiyi savunmaktadır, demokrasi ise ancak özgürlük ile olanaklıdır. Marx henüz idealisttir ve tarih anlayışını **insan felsefesi üzerine kurmuştur.** Genç Hegelcilerin içerisinden gelmesine karşın bu dönemde Hegel'den ziyade Kant ve Fichte'nin etkisindedir.

Anlayış şudur: '**Tarihin kavranması insanın özünü kavramakla eş değerdedir çünkü insanın özü tarih ve özgürlük demektir'.** Hatta bu aşamada Marx'ın komünizme henüz eğilimli olmadığı da söylenebilir. 12 Mayıs 1842'de "Basın Özgürlüğü üzerine" adlı makalesinde şöyle yazıyordu:

"İşte özgürlük insanın özüdür. Bu nedenle özgürlüğün muhalifleri bile özgürlüğün gerçekliğiyle savaşım yürütürken de özgürlüğü yerine getirmiş

olurlar. İnsan doğası için değerli bir mücevherat olan özgürlüğü ret ederler ama kendileri söz konusu olduğunda özgürlüğü en paha biçilmez mücevherat olarak kendilerine ayırmak isterler.

Hiçbir insan özgürlük için savaşım yürütmez, olsa olsa diğer insanların özgürlüğü için savaşım yürütür. Bundan dolayı özgürlük her zaman var olmuştur, bazen özel bir ayrıcalık, bazen de toplumsal bir hak olarak." (Marx-Engels Werke, Band 1. 1981. s. 51) [Marx-Engels, Eserler, cilt 1, s. 51, Almanca]

Ancak Marx'ın bu makalesini okuyanlar ondaki devrimci kıvılcımın ne kadar keskin ve söndürülemez olduğunu da göreceklerdir. Daha gazeteciliğinin bu ilk denemelerinde **HÜMANİST MARX** radikal sola doğru bir eğilim içerisindedir.

1842'de Köln'de Rheinische Zeitung'a girdi. Gazete Rheinland'ın [Ren Bölgesi] önde gelen zengin burjuvaları, liberal muhalefetin üyeleri tarafından kurulmuş ve finanse edilmişti. Bu kişiler 'muhalif' olan gazetelerinde en iyi radikal yazarları önemle genç Hegelcileri bir araya getirmeye çalıştılar. Marx da bunlardan biriydi. Yazıları, organize kabiliyeti onu diğerlerinden ayıran bir ayrıcalıktı, kısa sürede gazetenin eş editörlüğüne getirildi. Marx'ın 'Orman Suçları Kanunu Üzerindeki Görüşmeler' başlığını taşıyan 1842 Ekim-Kasım aralığında yazılan makalelerinde **genel toplumun değil yoksulların, toplumsal ayrıcalıklardan yoksun bırakılmış kitlelerin** çıkarlarını savundu. Bu atılım Marx'ın devrimci demokratizmine daha da belirginleşmiş bir hedef kazandırdı. Bu bir başlangıçtı **ve Marx artık çalışmalarında ezilen geniş halk kitlelerinin çıkarlarını ön plana çıkarmayı ve savunmayı amaçlıyordu.** Hükümet Rheinische Zeitung'un Prusya devleti için giderek büyüyen bir tehlike olduğunu görüyor, dergiyi kapatmak için fırsat kolluyordu. Gazeteyle uğraşan sansürcüler **Marx'ın** gazetenin arkasında duran **devindirici güç** ve **teorilerine can veren kaynak** olduğunu söylüyorlardı. Karl Marx gazetenin akıbetinin tehlikeye girdiğini görünce, 19 Mart 1843'de gazeteden ayrılmak zorunda kaldı. (Yine de gazete kısa bir süre sonra kapatıldı) Bu gazetede 1843 başlarında Rus monarşizmi üzerine keskin bir makale yazılmıştı, bu keskin yazının Rus aristokrasisindeki hoşnutsuzluğunu da göz önünde tutan Prusya hükümeti, zaten sürekli sansür baskısı altında soluk aldırmadığı ve kapatmak için can attığı bu muhalif gazeteyi 'Kilisenin ve devletin mevcut düzenine karşı düşmanlık yaymayı amaçlama eğilimi gösterdiğini, devlet yönetimiyle alay ederek küçük düşürdüğünü, dost güçlere karşı haksız suçlamalarda bulunduğunu' bildirerek kapatma kararı aldı. Gazete 31 Mart 1843'de son sayısını çıkardı.

A–Demek ki Karl Marx'ın Rheinische Zeitung'daki en önemli gelişimi, sınıfsal bilinçlenmeye doğru ileri bir adım atarak **emekçi kitleler ve yoksul halkın savunusu** üzerine tavizsiz politik makaleler yazmış olması oluyor.

B–Rheinische Zeitung'da 'orman suçları kanunu' ve 'Mosel köylülerinin durumu üzerine' yaptığı çalışmalar sadece politika ile ilgilenen Marx'ı ekonomik ilişkilerin incelenmesine yöneltmesine vesile oluyor. Böylece sosyalizmi incelemenin kapısı aralanıyor. Bunu Engels'in 15 Nisan 1895'de Richard Fischer'e yazdığı mektuptan anlıyoruz:

"Was den Moselartikel angeht, so bin ich der Sache soweit sicher, als ich von M[arx] immer gehört, grade durch seine Beschäftigung mit dem Holzdiebstahlsgesetz und mit der Lage der Moselbauern sei er von der bloßen Politik auf ökonomische Verhältnisse verwiesen worden und so zum Sozialismus gekommen." (MEW, Band 39, s. 466**)**

"Mosel makalesine ilişkin olarak kesin olarak söyleyebilirim ki Marx'tan hep duyduğum odun hırsızlığı yasası ile Mosel köylülerinin durumları ile uğraşması sayesinde Marx'ın böylece sosyalizme ulaştığıdır." [Marx-Engels, Eserler, cilt 39, s. 466, Almanca]

C–Rheinische Zeitung'daki çalışması devlete ilişkin Hegel'in öne sürdüğü anlayışları yeniden incelemeyi gerekli kıldı. Gazetedeki deneyimlerinden devletin evrensel aklın belirmesi, yansıması olmadığını gördü. Evrensel olanın özel bireysel çıkarlar üstündeki bir görüntüsü, belirginleşmesi, yansıması olmadığını, olamayacağını kavradı.

D–Marx, Sansür yasasına ilişkin olsun Mosel köylülerine ilişkin olsun yazdığı makalelerde feodal yasalarla ve Prusya'nın despotizmiyle savaşım yürüttüğünde politik mücadelesini ve tezlerini insan felsefesi üzerine yapılandırır.

Bu insan felsefesinin de ne olduğunu yukarıda kısaca belirtmiştik.

Rheinsche Zeitung'un kapanmasının ardından Marx Paris'de, Arnold Rude tarafından kurulan ve ancak tek sayı çıkacak olan radikal sol görüşlü aylık dergi "**Deutsch-Französische Jahrbücher"**in [Alman-Fransız Yıllıkları] eş editörü olarak Paris'e gitti. Bu gazete aslında Almanya ve Fransa'dan yazarların bir arada yazılar yazabileceği bir merkez olarak düşünülmüştü. Rus anarşist **Mikhail Bakunin** dışında yalnız Alman yazarlar tarafından destek gördü ve yayın yaşamına tek sayı sonunda son vermek zorunda kaldı. Marx bu gazeteye **Hegel'in Hukuk Felsefesinin Eleştirisine Katkıya**

Giriş (Mart-Ağustos 1843**)** ile **Yahudi Sorunu Üzerine** (Ağustos-Aralık 1843'de yazıldı, Şubat 1844'de yayınlandı**)** adlı makalelerini verdi.

Bu dönemde Marx'ın Hegel ve Feuerbach'dan önemli derecede etkilendiği ve makalelerini bu kez önemle Feuerbach'ın **toplulukçu hümanizmasının** etkisiyle yazdığı gözlemlenir. 'Yahudi sorunu' Marx'ın 'din' üzerine olan radikal görüşlerini içerir. 'Yahudi Sorunu' üzerine makalesinde Bauer 'hiçbir dinin özel ayrıcalığı olmadığı laik bir devlet düzeninde dinin ortadan kalkacağını, yok olacağını öne sürmüştür. Marx, burjuva demokrasinin en gelişmiş devleti olarak gördüğü laik ABD'yi, Kuzey Amerika'yı örnek olarak ele alarak şöyle yazmaktadır: " ...Birleşik Devletler'de ne devlet dini ne de çoğunluğun dini olarak ilan edilmiş bir din ya da bir kültün diğerleri üzerinde üstünlüğü vardır. Devlet tüm kültlere yabancıdır (Marie ya da Birleşik Devletlerde Kölelik, G. de Beaument, Kitap 2, Paris 1835) Gerçekten birkaç Kuzey Amerika devletinde anayasa herhangi bir dinsel inanç ya da belli bir kültün uygulanmasını politik ayrıcalıklar için koşul koymaz. Birleşik Devletler'de dinsiz bir insanın dürüst bir insan olabileceğine inanılmaz. Buna karşın Fransız sosyal bilimci Alexis de Tocqueville ve İngiliz Hamilton'un kesinlediği gibi Kuzey Amerika her şeyden önce dindarlık ülkesidir. Kuzey Amerika ülkeleri bizim için yalnızca örnek olmaları bakımından önemli... Tamamlanmış bir politik özgürleşmenin olduğu ülkede dinin yalnızca varlığını değil, aynı zamanda onun yaşam dolu, canlı varlığını buluruz." (Karl Marx, 2009, s. 11)

Burada Marx'ın döneminin çok ilerisinde ampirik tespitlerine tanık oluyoruz. Laik burjuva toplumlarında dini gelişimin ve dine yönelişin güçlü oluşumunun diyalektiğini doğru olarak çözümleme yetisini gösteriyor. Yüzyılının önemli sosyal bilimcileri ve filozofları laikliğin tanrıyı öldürdüğünü (Nietsche), laik modern devletlerin giderek dinsiz devletler olacağı (Durkheim, Weber) varsayımlarına karşın Marx tam zıddı bir görüşü öne sürüyor.

Yahudi Sorunu'nda Marx'ın fevkalade önemli tespitlerinin yanı sıra gerçeği yansıtmayan, faşizme, ırkçılığa, şövenizme kapı aralayan 'Yahudi karşıtı 'anti semitizmi doğrudan içeren görüşleri de vardır. Bu tehlikeli görüşler maalesef komünistler tarafından çok kez görmezlikten gelinip eleştirilmemiştir ya da çok küçük bir kesim tarafından eleştirilmiştir. Tabii ki bu görüşler Marx'ın Marksizm'i yaratma evresinden önceki anlık düşüncelerini içeriyor. Marx'ın bir bakıma Yahudi düşmanlığını körükleyen bu Yahudi karşıtı 'anti semitik' makalesi değerlendirildiğinde Marx'ın annesinin

Yahudi olduğu, babasının ise sonradan Protestanlığı kabul ettiği, üniversite yıllarından itibaren ateist olduğu ve bu evrede henüz işçi sınıfının bilimine vakıf olmadığı olguları göz önünde tutulmalıdır.

Marx'ın 2. Evresi (1843-1845), Hümanist Marx...

Marx, Yahudi sorununda siyasi kurtuluşu insanın feodal bağlarından kurtulması ve bir burjuva devrimi yoluyla burjuva-demokratik özgürlüklerin ilan edilmesi olarak anlıyordu. Ama aynı zamanda bu özgürlüklerin sınırlarının da farkındaydı. Şöyle yazıyordu: "Hegel'in hukuk felsefesinin temel ilkelerine göre düzenlenmiş 'Sivil Toplum' (s. 8-9) bölümünün tümünü karşılaştırın. Politik devlet gerekli olarak alındığından, politik devletle karşıtlığı içinde sivil toplum da gerekli olarak alınıyor.

Politik özgürleşme başlı başına büyük bir ilerlemedir, genel olarak insani özgürleşmenin **son biçimi olmasa da** (abç), bugüne kadarki dünya

düzeni içinde insani özgürleşmenin son biçimidir. (Karl Marx, 2009, s. 12) yazılarında hâlâ Feuerbach terminolojisinin etkileri devam ediyor olsa da artık Marx giderek kendi yolunu açmaya başlamış bulunuyordu. Yahudi Sorunu'nda burjuva devrimi ile sosyalist devrim arasındaki temel farklılığın doğru bir çözümlemesini yaparak sosyalist devrimin burjuva devriminin ardılı, takipçisi olması gerektiğinin formüllerini geliştiriyordu.

Yine Yahudi Sorunu'nda Bruno Bauer'e yönelttiği eleştirilerde insanlığın kurtuluşu gibi gösterilen temel burjuva özgürlüklerinin derin bir materyalist kritiğini yaptı. Bu temel burjuva hak ve özgürlüklerin aslında uygar toplumun tüm üyelerinin haklarının üstünde aşkın, sadece burjuva sınıfının çıkarlarını kapsayan, burjuva sınıfının temel hak ve özgürlükleri olduğunu gösterdi.

Jahrbücher'de yazdığı makaleler yaşamından idealizmi ve burjuva hümanistliği çıkarıp önce devrimci-demokrat ardından da materyalist tutumu benimseyerek bir komüniste ve proletaryanın kararlı bir ideoloğuna dönüşmeye başladığı dönemin özetini vermektedir.

Lenin bu konuda şöyle yazıyordu: Marx, bu dergide yayınlanan makalesinde (Hegel'in Tarih Felsefesinin Eleştirilmesine Katkı) **var olan her şeyi pervasızca eleştiren, özellikle kitlelere ve proletaryaya silahla eleştirilmesini savunan bir devrimci olarak görünüyordu.** (Lenin, Gesammelte Werke B., 21, s. 35, Dietz Verlag, 1960) [Tüm Eserleri, cilt 21, s. 35, Dietz Yayınevi, 1960, Almanca]

Derginin çıkan ilk sayısını okuyanlar burjuva radikali Arnold Ruge'nin yazdığı makaleler ile Marx ve Engels'in yazdığı makaleler arasındaki farkı görüyorlardı.

Daha ilk sayısında kapanmak zorunda kalan Jahrbücher'in ardından Karl Marx kendi dergisini çıkarabilmenin olanakları olmadığı için Paris'te haftada 2 gün yayın yapan ve Jahrbücher'in birçok yazarının da (Heine, Herwegh, Ewerbeck, Bakunin, Bürgers, Ruge) bulunduğu **Vorwärts** (İleri)'de yazmaya başladı.

Haftalık yazı kurulu toplantıları öylesine atışmalı geçiyordu ki gürültünün sokağa taşmaması için sokakta halk toplanıncaya kadar pencereleri sıkı sıkıya kapalı tutuyorlardı. Tabii ki atışmaların baş rolünde Marx ve Ruge vardı.

1844 Haziran'ında korkunç, acımasız sömürüyü, uzun iş saatlerini ve düşük ücreti protesto etmek için Silezyalı işçiler Almanya'da ayaklandılar. Alman proletaryasının başlattığı bu isyan Almanya'nın tamamında etkili oldu. Bunun üzerine 1844'ün Haziran ve Temmuz'unda başlayan genel grevler ve işçi gösterileri tüm Almanya'yı kapsadı.

Ruge'nin bu ayaklanma ve işçi gösterileri karşısında Vorwärts'de aldığı tavır tipik bir burjuva yazarının tavrıydı. Yazısında Ruge, proletaryanın eylemini aptalca, hiçbir siyasi ruhu olmayan yararsız bir ayaklanma olarak değerlendiriyordu. Marx'ın Ruge'ye yanıtı sert oldu. Şöyle yazıyordu:

"Eğer Prusyalı doğru bir bakış açısını seçerse, Fransa veya İngiltere'deki işçi ayaklanmalarından ***bir tekinin*** *bile Silezyalı dokumacıların ayaklanmasınınki kadar* ***bilinçli*** *ve* ***kuramsal*** *bir nitelik taşımadığını görecektir. Atölyelerin, aile ocağının, yönetim çevresinin sözünü bile etmeyen, ama şiddetli, keskin, sert, çarpıcı bir biçimde proletaryanın* ***özel mülk toplumuna karşı*** *muhalefetini doğrudan haykırarak söylendiği* ***şu savaş narası, dokumacıların haykırışı*** *hatırlanmalı önce. Silezyalıların ayaklanması, proletaryanın özü olan bilinçle, tam da İngiliz ve Fransız işçilerinin ayaklanmasının* ***bittiği yerden başlar.*** *Eylemin kendisi bu üstün karakteri taşır. Yalnızca makineler (işçilerin bu rakipleri) değil, aynı zamanda ticari defterler, mülkiyet senetler de tahrip edilir; diğer işçi hareketleri her şeyden önce ve yalnızca sanayici patrona, görünen düşmana yöneldiği halde, Silezyalıların bu hareketi aynı şekilde bankere, görünmeyen düşmana karşı da yönelir. Kısaca tek bir İngiliz işçi hareketi böylesine yiğitlikle, üstünlük ve dayanıklılıkla sürdürülmedi."* (Vorwärts, (İleri), sayı 64, 10 Ağustos 1844) (Arnold Ruge'nin yazılarına hitaben)

Ruge'nin proletaryanın ayaklanmasına düşmanca tavrı Marx'ı proletaryanın dünya tarihindeki görevleri ve rolü konusunda daha sıkı çalışarak **özel mülkiyetin bir ürünü olan sefaletin mevcut sistem içerisinde herhangi bir reform ya da hükümet müdahalesi ile ortadan kaldırılamayacağı** sonucuna ulaştırdı.

Şöyle yazıyordu: **"Her devrim eski toplumu yıkar. Bu anlamda o, bir toplumsal devrimdir. Her devrim eski iktidarı devirir ve bu anlamda o bir siyasi devrimdir."**

(Jede Revolution löst die alte Gesellschaft auf; insofern ist sie sozial. Jede Revolution stürzt die alte Gewalt; insofern ist sie politisch.) (Marx-Engels Werke, Band 1, s. 409) [Marx-Engels, Eserleri, cilt 1, s. 409, Almanca]

Tablo:
Carl Wilhelm Huebner
("Silezyalı Dokumacılar")

SİLEZYALI DOKUMACILAR

Heinrich Heine

Gözler kupkuru, yaş yok gözlerde bir damla.
Oturmuşlar tezgâhları başına, diş bilerler.
Dokuruz kefenini senin, hey Almanya, Almanya,
dokuruz sana bir yuf, bir yuf daha, bir yuf daha,
dokuruz ha dokuruz, dokuruz ha dokuruz, dokuruz ha!

Yuf o tanrıya, tapındığımız tanrıya,
soğuk kış gecelerinde biz, aç çıplak
yalvardık yakardık, umutlandık, bekledik boşuna,
komadı bizi insan yerine, aldattı bizi, alay etti acımızla.
Dokuruz ha dokuruz, dokuruz ha dokuruz, dokuruz ha!

Yuf o krala, zenginlerin adamına,
halkın yoksulluğuna hiç aldırmayan o krala,
bir de soyar bizi varana dek son kuruşumuza,
kurşunlatır köpekler gibi sokak ortasında bizi.
Dokuruz ha dokuruz, dokuruz ha dokuruz, dokuruz ha!

Yuf o anayurda, bağrımıza bastığımız anayurda,
yalnız alçaklığın, utancın çiçeği yetişir üzerinde,
ve çiçekler soluverir, çiçekler açar açmaz, anide,
solucanlar büyür ve kurtlar, kokuşmuşluğun kucağında.
Dokuruz ha dokuruz, dokuruz ha dokuruz, dokuruz ha!

Dokuruz ha dokuruz, senin sonunu dokuruz, gece gündüz,
inleyen tezgâhlarda mekiklerimiz savrula savrula,
sana kefen dokuruz, ey koca Almanya, sana kefen dokuruz,
dokuruz sana bir yuf, bir yuf daha, bir yuf daha,
dokuruz ha dokuruz, dokuruz ha dokuruz, dokuruz ha!

(http://www.siir.genn.tr/siir/h/heinrich%20heine/silezyali_dokumacilar.htm.
Türkçeye çeviren A. Kadir, Selâhattin Yıldırım) ■

YİTİRİLENLE DERİN SÖYLEŞİLER

■ JOSEF KILÇIKSIZ

"Bu dünyanın insanı irkilten yanı korkunçluğu değil, olağan görünüşüdür" der Adorno. Biliyor musun, Naziler bir süre sonra gaz odalarına göndereceksi kurbanlarıyla maç yaparlarmış, bunu bilen seyirciler maçı alabildiğine bir heyecanla izler ve tezahürat ederlermiş.

Gaz odalarından daha da korkunç olanı ne biliyor musun? İzleyicinin veya sıradaki olası kurbanın maçı büyük bir "normallik" içinde izlemesindeki tavrıdır. İktidarın seyirciyi kıyıma "normallik" mizanseniyle ortak etmesidir.

Günümüzü kavramak, anlamlandırmak ve bir kuramsal çerçeve içinde izah etmek istiyorsak erkin özneyi hangi dolayımlarla kendi girdabına çektiğini anlamak zorundayız.

Demek ki, cehennem sadece zebanileri için değil kurbanları için de olağan görünüşlü bir yer olabiliyor. Hayat bize cehennemi yaratma gücümüz olduğunu gösteren bir şey mi Azra?

Desem ki sevgilim, hepimizin bir ilki vardır. Desem ki insan, dünya üzerinde gökteki ya da cennetteki gerçek arketipinin bir yansımasıdır; gerçek doğası hala cennettedir, bu dünyada değil.

Yeni orta çağda, insanı Orwell evreninde bir "inhuman" olarak düşün. Gerçi hâlâ umut var, çünkü sistemin gizli patolojisinden zevk alanların yanında onun ruhu sayrı kılan işleyişine meydan okuyanlar da var.

"Nihai çözüme" giden yolun başındayız; orji sonrası sarhoşluğu içinde yaşayan o primat aslında kendi türü için sofistike "Endlösung"lar tasarlamaktan hiçbir zaman vazgeçmedi.

Mesela Yahudi pogromunu, dinsel içeriğinden soyulmuş tanrıya adanan bir sunak, bir kan ritüeli olarak düşün; tanrılar kana doymadı hiçbir zaman.

Hayatın bağrına sapladığımız kaç tane saçmalık var Azra? Tanrı'nın us dışılığını kabul etmek için uğrunda işlenen daha kaç tane cinayete katlanmamız gerekecek?

Zıt yönlerde başı çeken, ekonomik küreselleşme ve kültürel kabileleşmeye, uygarlık ve barbarlığa, şiddetle barışa aynı anda tanıklık ediyoruz, çünkü bu olgular birbirlerinin hem varlık nedeni iki eski müttefik hem de birbirlerinin yokluk nedeni antagonistlerdir.

Her gün gerçeği öldürmek için kusursuz cinayetler kurgulanıyor. Sen aramızdan ayrıldıktan sonra da çocuklar her gün tanrının varlığını sorgulatacak bir zalimlik ve vahşette öldürülüyorlar.

Medeniyetin kapsadığı varlık yükünün bir kurucu/tasarımcı aklı yok ama bu varlık yükünün içimizdeki güç tutkusuyla çok yakından bir bağlantısı var. Güç tutkusunu baskılamak yerine ona yararlı çıkış yolları sağlamış toplumların medeni varlık kapsamı (kültür, sanat, edebiyat, bilim, felsefe, vb.), güç tutkusunu baskılayanlara göre çok daha geniş.

Biz hâlâ medeniyetle ilgili zihnimize olumlu çağrışımlar vurdurup bize geri yansıyanın fotoğrafını çekiyoruz; ama o kadrajın içine daha çok kemik kalıntıları, barut ve et kokusu düşüyor.

Çünkü W. Benjamin'in de dediği gibi, "kültür ve uygarlık alanında hiçbir belge yoktur ki, aynı zamanda bir barbarlık belgesi niteliği taşımasın."

Adorno'nun o çok tanıdık cümlesini aşka uyarlayarak ifade edeyim: "Auschwitz'den sonra (şiir yazmak) aşk barbarlıktır." Bence şiir asıl Auschwitz'den sonra ısrarla yazılmalıdır.

Mitolojiler, söylenceler, tarih yorumu, şiddeti yücelten siyaset dili, meta ahlaka dayalı insan ilişkileri, aşkı ve cinselliği kriminalize eden erk dili, spor aracılığıyla biriktirilen gerilim, kısacası içinde habis enerjilerin uyukladığı o mikro kozmosun ruhumuzu unutuşa ve şiddete hazırlayan düşünsel zeminini kırmak için ısrarla yazılmalıdır şiir; ısrarla aşka ve şiire sığınmalıyız.

Zira ölüm kamplarının sadece sonuçlarını değil, onu hazırlayan kültürel yapıyı ve sonrasındaki geçiştirme telaşını sorunsallaştıran yaklaşım bunu gerektirir.

Çünkü inanıyorum ki, insanın yaptığı iyi ve güzel olan ne varsa, bunların hepsi usuna rağmen vardır;

onun sayesinde değil.

Aşk, devrimi her yönüyle besleyen bir şey; hayatın, sadece soyun devamı için değil de kendi durağanlığını kırıp yeniden akışı sağlamak için cephe gerisine yığınak yaptığı dönüştürücü bir enerji.

Biraz da Schopenhauer'i de anarak aşırı bir savla aşk için, hayatın varlığını sürdürmek için insanları geliştirip incelten bir alanda tuzağa düşürdüğü bir şeydir, diyebiliriz.

Dünyanın hümanizm, aşk ve bağışlamak gibi sağaltıcı, iyileştirici ve direngen güçlere ihtiyacı var. Bu coğrafyaların utanmayı yeniden keşfetmeye ihtiyacı var; belki de dünyayı utanç duygusu kurtaracak.

"Jour des morts" (Ölüler Günü) denen günde babamın mezarını ziyaret ettim. Dışarıya hiçbir çığlığın sızmadığı ölüler dünyası derin bir sükunete bürünmüş. Anlamı kalabalığın sürüklediği seste değil yalnızın sığındığı sükunette arıyorum.

Ölüler Hades'in yeryüzünde olduğunu anladıklarından beri sonsuzluğa gitmiş olmaktan hiç pişman değillermiş gibi görünüyorlar.

Ya sen, buralardan ayrılmış olmak yüzünden pişman mısın Azra?

Bütün insani yenilgilerin gerçek yeridir ölüm; içsel dinginlikten sürülmüş olanın geri döndüğü mekandır, toprağın kapattığı ve derin uykuyla betimlenen karanlık yaradır sevgilim.

İnsan yıllar boyu bir boşluğu imgelerle, bulutlarla, kıyılar, köprüler, acılar ve gülücüklerle, şehirlerle, krallıklarla, denizlerle, gemilerle, balıklarla, yıldızlarla, atlarla, gökkuşağıyla, amaç ve tasarımlarla, kavuşma umuduyla, ütopyalarla, yüce hedeflerle ve en önemlisi insanlarla doldurmaya çalışır.

Ölümünden az önce ise, bu usanmaz içe yolculuğun kendi yüzünün imgesini oluşturduğunu anlar.

Ne kadar uzun ve karmaşık olursa olsun, her yazgı gerçekte bir tek an içerir Azra; o da bu dünyadaki kısa misafirliğin bittiğini anladığımız an.

Başkası ölür, onunla birlikte ben'in ebediyeti de ölür, fakat hayatın dönel akışı içinde çembersel olarak kendi üzerine kapanmayan, ama ayrı bir varlığa yer açmak için varlık evreninden çekilen bir sonsuz, tanrısal olarak var olmayı sürdürür.

Yönelimselliği O'nun aracılığıyla hep kendine dönen bir geri çağırmanın devinimi olmak ne onur verici bir şey.

"En gönüllü ölüm, ölümlerin en güzelidir." der Montaigne; ben de diyorum ki, ölümlerin en acı vereni bir 'son'u olmayanıdır.

Benim için en sarsıcı anıklık ne biliyor musun, mutlu ya da kötü bir sonun olup olmaması değil, hiçbir sonun olmaması durumudur; bu biteviye sürükleniştir Azra.

Politik yüklerinden arındırılmış bir dilin insanlığın serüvenine eşlik eden kanlı kapışmalara tanıklık edemeyeceğine inanırdı babam. Zamanın öteki yakasından hâlâ yazmaya çalışır bana. Nice sonbaharlar geçti üzerinden. Yaprağın üst üste yığıldığı bir güz mezarı tepeciği oluşmuş üzerinde; solucanını izliyorum, toprağın hafızasını taşıyor kuyruğunda.

Kadim zamanlardan bu yana dinmeyen bir utanç halinde insanlığın derin travmasını anan yol arkadaşları oldu babamın. O insanlar ki, zulmün ve unutuşun tahrif ettiği silinmiş ve gölgelenmiş yüzlere ışık tuttular.

Babamın yol arkadaşları, kötülük problemini bütün tarihi tarayarak toplumcu bir paradigma içinden sorgulayan, kültür ve medeniyetin kendisiyle dipsiz bir hesaplaşma içine giren güzel insanlardı.

Onlar kamucu bir mutluluğun olanaklı olduğuna inanmışlardı. Camus'u haklı çıkaracak şekilde, "bu çağda bir insanın tek başına mutlu olmasının utanılacak bir şey olduğunu" düşünüyorlardı.

Önümüze diktikleri büyük hakikat anlatısının ana fikri buydu: Başka bir dünya mümkün.

Baksana, tüketim ve "phallus" toplumunun bize sunduğu dünya daha da gayesiz, daha da anlamsız değil mi? Kapitalizme göre insanın ruhu ve eti, gelişimi, ümitleri, korkuları, aşkları ve inançları alınıp satılabilen birer meta değil mi?

Bu meta gerçekliğin üzerinde, bu kaçınılamaz ümitsizlik ve nihilizmin temelleri üzerinde bir ruh sence bundan böyle güvenle ikamet edebilir mi?

O kutsal insanlar ki, özgür iradeleriyle direndiler. Çünkü biliyorlardı ki, özgür irade, insanca yaşamanın olası tüm biçimlerinden yana tavır konulsun diye verilmiştir. Biliyorlardı ki, özgür istenç, insanlara köleliklerini sevdirme konusunda yazgı, rıza ve biatle iş birliği yapan umutsuzluğa karşı koymak için verilmiştir.

Anlamdan yoksun bir evrende, onu anlamlandırma peşinde, bitmek tükenmek bilmeyen bir koşudur aslında yaşam.

Her türlü a priori'den daha yaşlı bir a posteriori sunan, deneyime geri götürülemeyecek kadar kadim çağlardaki unutulmuş ardışık zamansal sıra düzenine boyun eğen bir yasa var Azra; o da içinde iki kez yıkanamayan hayat nehrinin diyalektik devingenliğidir.

Onlar yaşamı ve insanı yücelten bir akışın içinde bir su damlasıydılar belki ama hayatın nehrini kovalayıp büyük denizine akmayı başardılar. Çünkü onu kovalayan ve bundan asla vazgeçmeyen insana hayat, bu kovalamaca sırasında yüzlerce yeni, hayret verici yanını ifşa eder; bu yüzlerce çeşidin hepsini bıkıp yorulmadan kovalayan insan da aynı

şekilde devinir ve dönüşür.

Yeni doğmuş bir bebeğin ilk hatası müdafaadır. Annenin yumuşak ve korunaklı evreninden bambaşka bir dünyaya geçiş yapan bu küçük canlı için ağlamak bir savunma biçimidir. Belki de bizim en büyük yanılgımız, bir yeni doğan itkisiyle hayata karşı hep savunma pozisyonlarında olmaktı; değişen evrenlere sert geçişler yaparken kenarlı olmak yüzünden kırılmaktı.

Ne günah işlediysek hepsi unutmak yüzünden; hepsi kalbin bellekle sonsuz boğuşması yüzünden değil mi sanki?

Unutkanlık nasıl ki bulaşıcıysa, deneyimlerin katmanlaştığı kolektif hafıza da güçlü olsaydı, insanlar faşizm gibi birçok sosyal felakete dair sessiz, gizil ve süreğen bilgiyi başka kuşaklara aktarabilseydi, belki o vakit sosyal felaketler tekrarlanmazdı.

Kanımca insanın zamana karşı savaşımı, biraz da belleğin unutuşa karşı savaşımıdır; unutmadan ama her defasında bağışlayarak.

Gündüz geceye ne kadar muhtaçsa, protagonistleri ile antagonistlerinin bu kadar iç içe, bu denli zımni bir iş birliği içinde olduğu, kurban ile celladın, av ile avcının, acıyla sevincin, unutmakla anımsamanın, kül ile ateşin, direnç ile köleliğin, zulüm ile özgürlüğün zıtların birliği diyalektiğinde bu kadar çok devindiği başka bir coğrafya var mıdır acaba?

O güzel insanlar kurban ile celladın bu zımni ittifakının sonuçlarıyla baş edemediler ve her unutuluşun sonunda yeniden ölüyorlar.

Kavram ve kelimelerin anlamlarını her erozyona uğrattığımız oranda biz de biraz ölüyoruz.

Düş, sezgi, günah, yenilgi, iktidar, af, suç, korku, arzu, ölüm, şiddet ve teslimiyet gibi karanlık ontik halleri zihne açan felsefe soğurduğu anlamlarla özne üzerinde etkili olur. Geçmiş ve gelecek, orası ve burası, baktığım dünya ve ben, ölüm ve doğum, kaos ve matematik, söylence ve gerçek, boşluk ve mekân ve dinmez bir devinimle süren bu diyalektik; felsefeyle sorguladığım şeyler bunlardı.

Anlamsızlık bulutları kuşatmıştır etrafını. Apansız bir anıklık, anlamın kurucu paradigmasında değişmeye neden olur, hayatı sorgulamaya başlarsın. Anlamın içinde varlık alanları kurmaya başlarsın. Kuşatıcı anlamın dar kılıfını yırtan bir ütopyan olur sonra.

Yaradılışımızda bir boşluk var. Kendi hakkımızda olanaksız bir köken düşüncesine dalarak kalıcı bir yuva arıyoruz kendimize. Kökenimiz oysa, gayenin temsil ettiği, düşlerimizin ürettiği bir sahnededir. Bu nedenle düşün işaretidir anlam, ki o da aslında, hayat denen sahnenin ihtiyaç duyduğu bir işarettir.

Gerçi ideolojilerin kapatmaya çalıştığı gedik fiziki olandır; duygusal, sezgisel, ahlaki olanı, metafizik olanı hiçbir zaman kapanmaz. Şiir, aşk ve tanrılar bu metafizik gediğin kapandığı yanılsamasını bağışlarlar bize.

Antropolojik ve sosyolojik açıdan insanın tarihsel serüveni doğayla ve Öteki'yle bir gerilim ilişkisidir.

Işığın ve tarihin derisinin dışına taşan metafizik genişleme, ben'i ihlal ederek ötekinde vücut bulur; başkası dışarısı olur ve biz ona doğru saçılırız; düşüncenin bütünselliği kum tanelerine parçalanır, kendimizi dışarıya bıraktığımız melankolik ve sisli bir gün ışımasında yaşarız.

Dünyaya savrulmuş olmanın sonuçlarıyla yüzleşen, Levinasçı deyişle bu çarpıcı anıklık karşısında çıplak duruma düşmüş yüzün karşısındakini soyduğu, zamanı tahrip edip yeniden onarmaya çalışan, anlam alanlarına saldıran hiçlik, sonsuz umarsızlık içinde didinen Sisyphus ve zamanın içindeki onulmaz boşunalık...

Bugüne dek hayatın hiçliğine, anlamsızlığına, boşunalığına ile dünyanın soysuzluğuna karşı en büyük itiraz neydi? Sence de aşk değil miydi?

Aşkı dünyada evsiz olduğumuz düşüncesinden yola çıkarak, dünyayı birlikte yaşayabileceğimiz ortak bir alanın yaratımı olarak tasarla.

Hayatı, aşk ve ölüm olmadan hoyratlığının ve boşunalığının ruhumuzu yıprattığı, isteklerini bir hayvanın yumuşak başlılığıyla yerine getirdiğimiz, kıytırık eğlentilerden oluşan bir uğraşı olarak düşün.

Levinas, "bir şeyin anlamı başka bir şeyle ilişkisinde yatar" der. Varlığım sadece seninle bir anlam ihtiva ediyor.

Şimdi hiçbir dilsel tanıklığın kapatamayacağı bir yaşantı yarığı var içimde. Bu yarığı kapatmak için şiir yazıyorum ama bu yarık kapanmıyor, kapanmayacak biliyorum.

Benlikten ıskat edilmiş kendilik parçalarını tekrar benliğe geri çağırmayı ne başarabilir ki?

Gidişini her anımsadığımda, kaçınılmaz sonda yeniden ve sil baştan yeni bir yaşamsallığa kavuşan bir travma somutluk kazanır.

Bu çağın en akılcı davranışı delirmemeyi başarmaktır. Bu ağır travma karşısında bana delirmek dışında başka bir (soylu) başkaldırı seçeneği kalmıyor.

Hatırlar mısın, seninle uzun uzun deliliği konuşmuştuk; şu dünyayla barışmışların coşkuyla andığı o orta sınıf cehennemini, konforu, sağlamcı aklın öldürdüğü masumiyetle kendilindenliği, küçük kız çocuklarının üstüne basan hayatı, sanılar karşısında Faust'a ruhunu satanları konuşmuştuk.

Anımsadın mı, "Faust bütünlüklü bir bilgi karşılığında, Mephistopheles'e ruhunu satmıştı" demiştin. Ben de *Mephistopheles elbette bütünün bilgisine sahip değildi, sadece öyle bir bilginin erişilebilir olduğu sanısını satmıştı Faust'a,* diye eklemiştim.

Çoğumuz duygusal ve sarsak düşlere kapılmış ruhumuzu, demonlara, Mefistolara, Faustlara küçük yanılsama ve sanılara (aşk ve mutluluk yanılsamaları) karşılık çekincesiz satmıyor muyuz?

Kim bilir belki deli dedikleri, Faust'a direnen tek kişilik bir azınlıktır Azra.

Şiir ve aşk zamanın kendisidir Adonis için. Bence aşk yaralı bilincin avunduğu yerdir. İnsanın yaşamla olan sallantılı bağlarını güçlendirmesi sevmekle mümkündür; sen beni unutup yeniden sevebilirsin.

Yaşamı horlayıp ondan vazgeçmek yerine ona tutunmaya çalış. Bugün'ü geçmiş ve gelecek arasındaki fay hattı, bir yırtılma anı, yepyeni bir başlangıç vaadi olarak düşün.

Zira intiharın döllendiği rahim, biriktiği bataklık (hayattan) vazgeçmek ile (gidenden) vazgeçmemek arasındaki kesişme kümesindedir.

Ruhunu unutuşa hazırlayan düşünsel zemini kurmaya çalış. Senden tanrısal davranmanı bekleyemem ama olana direnmek bence şeytanla aynı safta yer tutmuş bir kader inancıdır.

Tanrıların tutuşturduğu yangında yakıp yok edilmiş güzellik adına ne varsa küllerini deş; o küllerin içinde küçük bir kıvılcım hâlâ mutlaka vardır.

Sen umutla içe bakışın varılabileceği son noktaya var; o geri kalan yol için (!) elini şefkatle tutacaktır.

Uzun ve zorlu bir yolculuğun ardından varılan uçurum kenarının dehşete düşüren vasfı nedir bilir misin? Bence bir sonraki adımı engin bir boşluğa atacak olmanın verdiği ürperti değil, yolculuğun kendisinin bitmiş olması ve artık hiçbir öneminin kalmamış olmasıdır.

Ben de yolun sonuna geldim Azra.

Bazen hayatın kendisiyle değil, sadece gölgesiyle oyalanırız. Bu, rıza gösterdiğimiz bir yanılsamadır. Ben senin gölgelerinle senelerdir oyalanıp durdum. Onlara seslendim ama yanıt vermediler.

Benim gibi pek çok insan için gerçeklik, daha önce ne idiyse o olarak kalmaya devam etti; sert, sağlam, dirençli ve haşin.

Sensiz bir sahra yatağı gibidir zaman, sert, bağışlamayı ve merhameti bilmez.

Hayatın bu büyük kukla gösterisinde herkes rolünü oynamak zorunda. İnsan neredeyse her zaman kendisini bu oyuna bağlayıp hareket halinde tutan ipi hisseder. Bence asıl önemlisi ipi fark ettikten sonra alınan tutum ile yapılan seçimdir.

Sen de hayatı sisli bir olasılıklar bulutu olarak düşün. Birini seçersen, bir başkasından vazgeçersin, biri seni seçerse, o bir başkasından.

Bir yere gitmeyi seçersen, bir başka yerden olursun, gitmezsen o yerden.

Bir şeyi yaşamayı seçersen diğerlerinden vazgeçersin, seçmezsen diğerleri senden.

Söyle Azra, hayat seçerken vazgeçmeye dair yasayla yönlendirilen bir şey mi?

Heiddeggerci "Angst"ın, diğer deyişle varoluşsal kaygı ve korkunun en önemli görünümlerinden biri (sevgiliyi) yitirme ve ondan/bir şeyden yoksun bırakılma korkusudur.

Hayat zamana yayılmış yitirme korkusuyla süreğen bir kaygı durumu mudur?

Babam, "Acı ve kırıklıklar güveni, inancı ve umudu ihlâl ettiğinde uzlaşmaz olmak benim temel ilkelerimden biri oldu" derdi. Sen de oralarda bu kadar direngen misin?

Sen ve ben hem batış ile yenilgi hem de kurtuluş ve utku deneyimini yaşayan bir kültürden geliyoruz; biz sanki umutla hem mahvolmaya hem de yüzeye çıkmaya yazgılıydık.

Sence de doğumdan ölüme varoluşumuzun her santimi tezgâh başında bu yazgı ile pazarlık değil midir?

İnanmayı, ümit etmeyi ve bağışlamayı yitirmediğimiz sürece yenilmiş sayılmayız sevgilim, zira kılıç ruhunu yitirmiş bir dünyaya onurunu geri veremez.

Dünyanın kan çıbanın patlamadan önceki yüksek ateşi içindeyiz. Deri ve doku değiştiriyor zaman, ıstırabımı, hüzünlerimi seninle aramda beliren buzul çatlağa gömmeye çalışıyorum.

Ruhumuzun son sınırına kadar bize eziyet eden bu muazzam gerilim ve yenilgiler bizi daha yüksek unsurlara bağlıyor; umuda, aşka ve şiire.

İzin ver, Dante'nin 'Cehennem'e atfettiği bir veciz lafı tersine çevirerek sevgi ve dostluk evreni için kullanayım: "Buraya giren herkes, bütün (umutlarını) ıssızlığını dışarıda bırakır".

Umutsuzluk bir geri çekilmedir, yüreğin dalgalarının en alçak cezridir Azra. Ama unutma ki, her derin kışın yüreğinde bir bahar; her gecenin örtüsü altında gülümseyen bir şafak yatar.

Umudun kıvılcımını çaktığı ücra bir deniz kıyısı, dostluğa beslediğim delice aşkın beni götüreceği yerdir; orada dünyanın soysuzluğu ve zulmünün yok edemediği, yeni bir dil geliştirebilmeyi başarmış insanlardan oluşan bir ırk olacak ve ben orada seninle birlikte o ırkın bir ferdi olmaktan kıvanç duyacağım.

Bizi bir an için ikiz fotonlar olarak düşün. Tek bir hücrenin tek bir kımıltının bile evrensel dengede yeri var, ışık hem maddedir hem dalgadır ve ikiz fotonların her biri evrenin öteki ucundaki diğerinden haberlidir.

Başka bir zamansallık kökeninde var olan bir umutla yan yana duran saf yoklukla, ölümden sonraki zamanın zamansızlığıyla ilişkili hiçlikle sev beni; zıtların birliğiyle sev ve *seni seviyorum* cümlesindeki vaadi deşifre et bana. ■

BEŞİNCİ KİŞİ

■ **GÜLBİN SODAN**

Sanırım delirdim.

Kıyıya vurmuş bir ceset, yıkılmış kentlerin parçalanmış ölüsü, katledilen doğanın ormanları, suyuyum.

Şakaklarımdaki vuruş dövüyor beynimi. Yeğinleşen bir güçle haykırıyor içimdeki ses: "Öldür! O bencil canavarlardan birini. Ya da kendini. Öldür!"

Gizlimde bir yangın büyüyor. Beni ve çevremi her an kuşatabilir. Doktora gitsem, sinirime dokunacak bir şey söyler, gırtlağına sarılıveririm. Boğaz köprüsünden atlamak nasıl olurdu? Henüz kesilmemiş bir ağaca asılmak?

Dişlerim ve yumruklarım sıkılı, geziyorum sokaklarda. Tiyatro afişlerine bakıyorum. Büyülü Sahne'de, Sezar'ın Yası oynuyor. Neden yas tutuyormuş o kan dökücü? Neyin yasını?

Gişenin yanındaki tanıtım yazısını okuyorum. Ünlü oyun yazarı bilmem ne, ünlü yönetmen bilmem ne, Sezar, Kleopatra, Antonyus, Çiçero'yu oynayan oyuncuların isimleri. Ama Brütüs yok! Neden yok? Neden, "Sen de mi Brütüs?" yok bu oyunda?

Önden üçüncü sırada yer buldum. Sağdaki en uç koltukta.

Kleopatra'da grevdeki işçi kızların çalımı bile yok. Bir câriye gibi kırıtıyor. Antonyus, hantal ve koca göbekli. Değil savaşmak, oturmaktan kıçı büyümüş. Sezar, kızışmış boğa. Böğürerek mor çarşafıyla arşınlıyor sahneyi. Çiçero'nun bu oyunda ne işi var, anlamadım. Dişleri komple takma. Konuşurken birbirine çarpıyor. Sezar'a bir şeyler söylüyor, ama anlamak olanaksız. Yönetim ve oyunculuk berbat. Sezar'ı övmek için yazılmış metin. "Geldim, gördüm, yendim" diye höykürerek kasılıyor zorba! Neyi gördün sen? Burnunun dibindeki Brütüs'ü göremedin. Seni öldürecek nefreti.

Gerçekte oyun beş kişilik. Ben çıksam düzelebilir. Evet evet. Ben çıksam düzelebilir bu aptal oyun.

Koltuğun yanlarına yapışıyorum. "Öldür", diye haykıran ses, "Çık", diye haykırıyor şimdi. İçimdeki ses, kulaklarımdan fışkırıyor. Dizlerim oynamaya başladı. Gözlerimin büyüdüğünü duyumsuyorum.

Yerimden fırlayıp atlıyorum sahneye çıkan üç basamağı birden. Kollarım havada seyirciye dönüyorum:

— Lütfen sayın seyirciler; bu oyun dört kişilik değil, beş kişiliktir. Beşinci kişi benim; Brütüs!

Antonyus'un kılıcını belinden çekip, Sezar'a doğru yürüyorum:

— Öl Sezar! Öl ey kanlı diktatör! Ve söyle hemen son sözlerini; "Sen de mi Brütüs?"

Ama "İmdat", diye bağırıyor adam; "Kurtarın beni!"

— Bu kafayla ne kendini, ne oyunu kurtarabilirsin. Kork o zaman!

Ben Sezar'a, Antonyus bana, alt alta, üst üste yuvarlanıyoruz sahnede. Kleopatra çığlık çığlığa. Seyirci sıralarında haykırış, ıslık, alkış birbirine karışmış.

Perde indi. Yönetmenin araya girişleriyle toparlanıp kalktık.

"Etik değerlerden zerre kadar haberiniz yok", diyorum, üstümü düzeltirken; "Tarihe saygıdan da. Bir diktatörün sonunu gizlediniz. Yazıklar olsun."

Tiyatro yaşamım böylece başladı. Bu işi ciddiye almam gerek.. ■

SOMA'YA DAİR KISA ÖYKÜLER

■ EMRE KÜÇÜKOĞLU

HAYAT DENKLEMİ

Hayat denklemi orantısız!

Sarı Sarman kuyruğunu sandalyenin bacaklarına dokundurarak geçti.

Avcumda bahçeleri dolaştığımın izi: Pelinotu kokusu.

Uzakta fokurdayan çaydanlık kadar bir rutubet sıcaklığı. Bir çay daha istiyorum kahveciden.

İşçiler akşam namazına yetişiyor; önce temizlenecekler, yemek sonra. Dedim ya, hayat denklemi orantısız! Aç açına çalışmak, yorgun argın ibadet ve gözlerin kapandı kapanacak direnciyle kuru fasulyeye çala kaşık. Yanında acı soğan.

Uyumadan önce içtiği son sigaradan gözünde iskambil kartlarının uçuşan bulutu var. Kahveci kapatmak için son masayı bekliyor. Kupa kızının bacak arasına bastırıp söndürüyor kalbinin yanan ucunu. Hanım, çocuklar çoktan uyudular. Düşünde papazı öldürüyor ter içinde, kaçıyor alacaklı ailesinden. Sabah ezanı oluveriyor, sigara yok! Kahveci ocağın altını yakıyor.

Hayat denklemi orantısız!

Hiç kapanmayan fırından aldığı sıcak ekmeği ve gazeteye sarılı beyaz peyniri ile giriyor kahveye. İlk çaylar şirketten. Sabah namazından gelen iki-üç ihtiyar dağılıyor diğer masalara. Gazeteci günün ilk siftahlarına gazeteleri getiriyor. Tazelenen çaylarla birer birer açılıyor sayfalar. Yeni bir haber yok Allah memlekete zeval vermesin: Kadına cinayet, çocuğa tecavüz, tribünde kavga, metropolde sel, ekonomik büyüme, paralel sıklet sansür...

SÜRGÜN

Sürgün olduğum yıllarda sığındığım odam küçük bir garnizon birliği gibi korudu beni. Yatağımın kenarındaki abajur, duvarımı süsleyen fotoğraflar ve kitaplarım. Penceresinden gördüğüm iki ağaca dünyayı doldurdum. Kesin, net olmayı bilemedim, hakkımda yargılar üretmekten çekindim. Genç olmayı ise hayallerime bile almadım. Sürgündüm ben kendimde ve görüp bildiğim iki ağaçtı dünyam. Yetindim ve mutlu kaldım.

Sürgün olmadan önceki hayatımı kıyaslıyorum. Değişen çok bir şey olmadı. Çay içmeyi yine seviyorum, sabahları peynirli omlet hazırlamayı da. Dalgın gözlerle otururken dinlendiriyorum zihnimi ve o anda bilincimde aralanan kapılardan geçişler başlıyor. İçeriden dışarıya dışarıdan içeriye kusursuz bir pazarlıkla birbirine kavuşan mücadele. Her zehrin panzehri olduğu gerçeğiyle ve ışığın karanlıkla, sesin sessizlikle, ölümün yaşamla, yaşamın ölümle sınırlarının belirlendiği ilahi yasaya göre kendimde ne kadar sürgünsem aranızda o kadar özgür olduğumu biliyorum.

OKUL, ÇOCUKLAR!

Çocuklar okuldan gelince başlar önce annelik! Telef olmaz hiçbir duygu ağrının kundağında. Hiçbir söz atık değildir, hele zaman! En sıcak yerini koyar başlarının altına.

Çocuklar okuldan gelince başlar sonra babalık! Yıkılmaz duvar, yanmaz atlas.

Hep o adamla evlenir düşlerinde ve değişmez kimsenin kardeşini kendi kardeşine.

Bu mevsim az kaçık, az zehir. Kırık bardaktan boşalırken nefesi kesikler içinde resim gibi sabaha kanar. Yeniden çocuklar okula gidince...

MELEK

Telefon sesiyle uyanmak. Vardiyanın bitip eve geldiğinin üzerinden yedi saat geçmek üzere. Omuzların sanki daha yeni ısınmış. Dizlerin ise

hâlâ sızlamakta. Elini yumruk yapamıyorsun, iki parmağının arasında tuttun kaldırdın telefonu. Çalan melodinin alarm olmadığını farkettin. 70'lik rakıyı tek başına bitirmiş kadar başının sersemliğini farkettin. Gözlerini kısarak bakındığın odaya dışarıdan yansıyan ışığın şimşek gibi gözbebeklerinin içine girdiğini. Zamanın ölümsüzlüğü var mı yok mu düşünemiyorsun. Sıcak bir çorba tadına hasret yattığın uykularda seninle aynı kaderi paylaşanlar acaba seninle aynı rüyaları da görüyorlar mı bilmiyorsun... Gibi geliyor bazı anlar. Ölmeden önce böylesi miydi başındaki uğultu! Şaşkınlığını onardı mı ölüm meleği!

KORKU

El ayak çekildi. Hafta sonu oynanan maç özetleri bitti. Altın çok fena düşüşte.

Sobadaki kömür ölüyor. Üzerimdeki yorganı içeriden omuzlarıma doğru çekiyorum, ayaklarım açıkta kalacak. Bacaklarımı karnıma. Gözlerimi kırparak dua ediyorum karanlığa. Soğuğu delen baykuş sesi ve tepelerden çakal ulumaları bana Allah'ı düşündürüyor.

Hem korkuyorum hem korkmuyorum
Bir rahmin içine düşürülüp unutuldum.

BABA

En kısa yazı geçtik. Baba öldüğünde bitmiştir ömrün o yazı. En anlamsız sonbaharı geçtik. Yeni önlüğü, yeni ayakkabıyı, yeni çantayı, defteri, kitabı göremedi baba. İlk harçlığı veremedi çocuğa. İlk yazılı sınavdan alınan notun heyecanı evde bilinmedi. Şimdi en uzun kış. Babasız, en soğuk günler, en yalnız geceler. En uzun gecede kaç uzun dua edilir babaya? Kaç uzun gözyaşı dökülür? Kaç uzun özledim küçük kalbin yükünü hafifletir? Kaç uzun devlet kısa bir babayı geri getirebilir?

NEFES

Hasta yatağına sığmaz, mahkûm koğuşuna. Kalem kağıda sığmaz, harfler mürekkebe. Aşk, bir gönüle sığamadığı için iki gönülde tamamlar kendini. Dil bir ağızda söz olur, diğer kulakta ses olur. Öfke bir şehri aşar. İman uçurumlardan uçar. Karanlık gözlere değmez maden ocaklarında. Nefes, ciğerlere sığmazsa ölüm evlere sığmaz. ■

KARŞIYIM ULAN KARŞIYIM!

■ **EMİN ALİ**

Kibirli halinize, darbelerinize,
Kininize, zulmünüze karşıyım!
Karşıyım ulan!

Hayallerimizi çalmanıza,
Geleceğimizi karartmanıza,
Kabalığınıza, zorbalığınıza,
Yalanlarınıza, forsunuza karşıyım!!
karşıyım ulan!

Ülkeyi her gün soymanıza,
Talana ve yağmaya karşıyım...
Karşıyım ulan!

İnkâr ve asimilasyona karşıyım.
Saygısız ve hoyrat olmanıza,
Ve her türlü hak hukuk gaspına...
Karşıyım ulan!

Ülke de bunca aç insan varken,
Sizlerin şuursuzca savurganlığınıza,
Babanızın malıy'mış gibi kapmanıza,
Kursağınıza kadar pisliğe buluşmanıza,
Zehir zemberek dilinize karşıyım ulan!!
Karşıyım ulan!

Sömürgeci olmanıza karşıyım,
Ana dilimi yasaklamanıza,
Halkıma karşı işlediğiniz büyük suçlarınıza
Yakıp yıktığınız köy ve Şehirlerime,
Kimliğime, kültürüme düşman olmanıza,
Saldırgan ve nefretinize karşıyım ulan!
Karşıyım ulan!

Soykırımcı olmanıza karşıyım,
Kör karanlık faşist olmanıza,
Barbarlığınıza karşıyım ulan!
Karşıyım ulan!

Hırsızlığınıza, soyguncu olmanıza,
Pervasızlığınıza, yolsuzluklarınıza,
Kısacası, envayi türlü hile ve yalanlarınıza,
Ve bütün kötülük ve suçlarınıza
karşıyım ulan,
Karşıyım işte!!

ARAFI İKÂMET SEÇEN KADINLAR ANADOLU KADINLARI -3-

SUDE NUR HAYLAZCA

Umuda doğru çıktığımız yolun taa en başından itibaren kendini göstermekte gecikmeyen karanlığın bizi içine çektiğini his ediyor, umutsuzluk inine düşüyordum. Karşıma çıkan her olumsuzlukta geçmiş beynimin içinde tepinip kendini hatırlatıyordu.

Direncimi kırmamalıydım. Dimdik durmak mecburiyetti bugünden sonra. Boyun eğmek yakışmazdı. Her şeyden önce gözlerimin içine içine bakan iki çocuğum için... Zorlukları aşacaktım! Hem ne kadar zor olabilirdi ki! Kendi kendime telkin veriyordum içimden.

Çocuklar da huzursuz ve sessizdi yol boyunca. Geleceğin belirsizliğinden çok onların küçücük yüreklerinin tir tir titremesi beni aciz bırakıyordu...

Cehennem gibi bir geçmişten sonra cennet bahçesine düşecek değildik elbette. Lakin; başlangıç bana hiç umut vaad etmiyordu. Kardeşimin yüzündeki ifade, durumun vahamiyetini olduğu gibi yüzüme çarpıtıyordu.

Elim kolum bağlıydı işte neyi değiştireceğimi sanıyorduysam... Sihirli bir değnekle tüm olumsuzlukları yok mu edecektim, acaba!

Tek başına bırakıldığım hayatta bu kadar da yalnız olamazdım. Annem, babam ve sekiz kardeşim vardı benim. Tam oniki yıl kocamdan zulüm görmüş ve o psikopatla tek başına mücadele etmiştim. Ailemden kimse üzülmesin, morali bozulmasın diye sorunlarımdan uzak tutmuştum hepsini.

Bugün ise sadece kısa bir süre için yanımda olmalarını bekliyordum. Daha sonrasında onlara olan borcumu geri ödeyecektim.

Yaşadıklarım beni kör etmiş olmalıydı. Etrafımda olup bitenleri yok sayacak kadar gözlerimi dünyaya kapattığımı yeni yeni fark ediyordum.

Kardeşimin eşi birkaç kez aramış, nerde kaldığını sormuştu. Bizimle ilgili tek soru sormamış olması istenmediğimizin bariz göstergesiydi. Telefonu kapattıktan hemen sonra kardeşim bana hitaben,

"Naz, yemek yapacaktı ben gerek olmadığını söyledim. Açıkmışlar, nerde kaldın diye soruyor. Akşam yemeği için pizza getireceğimi söylemiştim de."

Aslında; Naz, "senin ablan için kılımı bile kıpırdatmam, yemek filan da hazırlayamam" diye restini çekmişti. Kısacası bunu söylediğini ikimiz de biliyorduk.

"Benim iş yerine uğrayıp Mahmut'u da alayım diyorum. Linz'e gelecek, bir daha tren parası vermesin. Nerden baksan birbuçuk, iki saat yol gidecek trenle gitmeye kalksa. Yolumuz iki saat kadar uzayacak. Biliyorum yorgunsunuz ama yapacak bir şey de yok." Başını iki yana doğru umursamaz bir şekilde salladı gözleri yola odaklı.

"Bizim için fark etmez. Senin için nasıl uygunsa." Oysa çok yorgunduk...

Kendimizi aceleyle atacağımız evimizin yerini bile bilmiyorduk. Alışana kadar onlar ne derlerse uymak zorundayık. Bir başka deyişle elimiz mahkûmdu...

Bugüne dek kardeşlerimle aramda olan dialog hep iyi olmuştu. Ahmet le de düne kadar en yakınken, bugün varlığımın onu huzursuz etmesi müthiş derecede rahatsız edici bir durumdu benim açımdan. Vebalı, aciz birine bakar gibi bakıyordu gözlerini kaçırarak. Gizlemeye çalıştığı her neyse, hisediyordum. Susmak ikimizin de işine geliyordu o gün için sanırım...

Ahmet'i, Avusturya'ya ilk yolculadığımız günler gözümün önünde film şeridi gibi geçti birden. Keyifli bir akşam yemeği yemiştik benim evimde. Çocuklarla arası da oldukça iyiydi...

Buraya gelmeye karar vermeden önce inceden inceye düşünüp en doğru kararın bu olduğu konusunda kendimi ikna etmiştim. Yanılıyor muydum?

Dayılarının varlığı çocuklar için de iyi olacaktı. Aileden bir erkeğin sıcaklığına ihtiyaçları olduğunu o kadar belli ediyorlardı ki... Lakin bunu bir tek ben görüyordum!

İyi bir baba aynı zamanda iyi bir dayı olur muydu?

Türkiye'den buraya yerleşmek üzere geldiğimiz için valizlerimiz oldukça fazlaydı. Arabanın bagajına sığmayan iki valizi de arka koltuğa, yanımıza yerleştirmiştik.

Kardeşim bana sıkı sıkı tembih etmişti gelmeden önce.

"Getirebildiğin her şeyi getir! Burası oldukça pahalı." Ardından da kendi iş yeri ve evi için bir şeyler istemişti. Aslında istediklerini alacak paramın olmadığını bilmesi gerekiyordu.

Arabada bir kişinin daha oturacağı yer yoktu. O yine de yolu uzatıp iş yerine uğrayacak ortağını da alacaktı. Arka koltukta ben, kızım, üst

üste yerleştirilmiş iki valiz, önde ise oğlum oturuyordu.

İstanbuĺ dan, öğlen saatlerinde Atatürk Havalimanı'na doğru yola koyulmuştuk. Saat 20.00 gibi Viyana Havalimanı'na iniş yapmıştı uçağımız. Viyana ile Linz arasında yer alan St. Pölten şehrinde kardeşimin işyeri bulunmaktaydı. Oraya doğru yolumuzu değiştirmiş, sessizce dışarıda akan manzarayı seyrediyormuş gibi yaparken dalıp dalıp gidiyorduk başka alemlere. Zihnim allak bulaktı. Bizi neyin karşılayacağını tam olarak bilmiyordum.

Yaklaşık iki saat süren bir yolculuktan sonra nihayet gideceğimiz yere varmıştık. Kardeşim arabayı iş yerinin hemen önünde parkettiği sırada içeriden bize doğru bakıyordu Mahmut. Göz göze geldiğimizde sıcak bir karşılanma dilenir gibi gülümsedim içim buruk. Bizi gördüğünde boynumuza atılmasını beklemiyordum. Yinede aynı memleketin çocuklarıydık. En azından hafif bir gülümseme beklerken ifadesiz ve yorgun bakıyor olmasını garipsedim.

Kardeşim ani bir hareketle arbasından inip iş yerinin kapısını telaşlı bir şekilde açıp içeri geçti. Biraz etrafına bakınıp bir şeyler konuştuktan sonra dükkânı birlikte kapattılar. Ellerinde pizza paketleri arabaya doğru yürüdüklerinde ben de ifadesiz ve dalgın bir şekilde onları izliyordum.

Mahmut benim yaşlarımda kısa boylu, esmer, dalgalı gür saçları olan zayıf biriydi. Oğlumun yanına ön koltuğa yerleşip emniyet kemerini bağladı seri bir şekilde. Sanki gün içinden birden fazla karşılaştığı yabancılar gibi selamladı, soğuk ve iticiydi bakışları. Mahmut'la yıllar öncesinden tanışıyorduk, böyle bir karşılama bana doğru ya da hoş gelmedi. Kardeşimle birlikte kaç defa evimize gelmiş yemeğimizi yemiş, çayımızı içmiş güle oynaya sohbetler etmiştik. Şimdi bu ürpertten soğuk karşılama, bu yabancı duruş da neyin nesiydi. En azından çocuklara karşı biraz daha sıcak olabilirdi diye düşündüm. Evimin salonunda çocuklarımla şakalaşıp, kardeşimle güle oynaya vakit geçirdiği günleri çoktan unutmuştu o da.

"Vay be dedim içimden vay be!" Onları korkutan ya da rahatsız eden şey neydi? Ekmeklerine mi ortak olacaktım? Yardım mı dilenecektim? Avusturyá yı onlara dar mı edecektim? Kimbilir...

Linź e doğru yol alırken arkamıza takılan trafik polisini fark eden kardeşim arabayı kenara çekti hemen. Arabanın etrafında dönüp sağa sola bakındıktan sonra farlardan birinin yanmadığı uyarısını yapan polis daha sonra emniyet kemerlerinin kontrolü için arabanın içine doğru baktı. Arabanın sağ ön tarafına doğru yürüdü ve durdu. Camdan içeriye baktığı sırada oğlum başını öne doğru uzatınca ön koltukta iki kişinin oturduğunu fark etti. Sırat, çelimsiz ve küçük olduğu için fark edilmiyordu ilk bakışta. O ani hareketiyle polisin dikkatini çekmeyi başarmıştı. Kardeşim durumu kısaca izah ettiyse de kural kuraldı buralarda, çiğneyen sonuçlarına katlanmak zorundaydı. Polis ceza makbuzunu kardeşime uzattıktan sonra yola devam ettik. Avusturya'ya ilk adım attığımız andan itibaren bir talihsizlik almış başını gidiyordu. Huzursuzluğumuz iyiden iyiye artmıştı.

"Bizim yüzümüzden oldu. Ne kadar ödenecekse söyle sana geri ödeyeceğim. Sırat, başını öne doğru eğmeseydi görmeyecekti polis. Oğlum, sen de sus pus hareketsiz kaldın yol boyunca. Şimdi ne oldu? Merakına mı yenildin?"

Sırat cevap vermeden arkasına yaslandı. İşittiği azardan çok cezaya sebebiyet vermekten dolayı çok üzülmüştü. Bugün için paranın hiçbir önemi yoktu. Ama o gün için çevremizde gelişen her şey bizi derinden etkiliyordu bir şekilde.

İnsanlar muhtaç olduğunuzu bildiklerinde çok acımasız olabiliyorlardı size karşı. Bunlar sizin en sevdiğiniz hatta en yakınınız olsalar bile!

Kardeşimin eşi cezayı duyunca kıyameti koparacaktı. Keşke o kadar çok eşya getirmeseydik diye düşündüm kendi kendime. Kimsenin huzurunu kaçırmak, sorun yaratmak istemiyordum. Canım iyice sıkılmıştı. Gerçi onların getirmemi istediği şeyler de az yer işgal etmiyordu.

"Senin yüzünden değil abla, far yanmıyor diye durdurdu arabayı polis. Benim ihmalim."

Mahmut sevimsiz sevimsiz sırıtarak;

"Ayağınızın tozuyla ilk cezanızı yediniz. Siftahı yaptınız hadi hayırlısı gerisi gelir nasılsa..."

Sonra kardeşime dönüp ceza makbuzunu istedi ve miktarı sesli bir şekilde ortaya okudu. Sanki kardeşimin vermek istemediği cevabı vermeyi kendine görev edinmişti.

"Tamam ben öderim," dedim.

Arkama yaslandım. Kızım başını göğsüme koydu, sarıldı sımsıkı. Sardım iyice, birbirimize tutunmaya ihtiyacımız vardı...

Sırf o, tren parası vermesin diye hem yolu uzatmıştı kardeşim hem de ceza yemişti. Arabaya en son binen, fazalalık olan Mahmut idi. O gün kendimi suçluyor, ezik his ediyor olsam da bugün dönüp geriye baktığımda olayları daha farklı görebiliyordum. Kendime ve çocuklarıma o kadar çok yüklendiğim için kendime kızıyorum!

Boşanma aşamasında kardeşim bana bir miktar para göndermişti. Kendisinden böyle bir talebim olmadığı halde üstelik. O günlerde paraya o kadar çok ihtiyacım vardı ki yine de tek kuruşuna dokunmamıştım. Çocuklarımı aç bırakmış yine de dokunmamıştım kardeşimin emanetine.

Nasıl kıymıştım ben çocukları-

ma ah!

"Bu parayı sana yolluyorum ama buraya geldiğin taktirde parayı geri alacağım. Orada kalırsan senin olsun."

Kardeşim tam da bunu söylemişti telefonda. Ben de bir kuruşuna bile dokunmadan saklamıştım emanetini. Avusturya'da işe girene kadar ihtiyacım olacaktı bu paraya. İşe başladıktan sonra geri ödeyecektim...

Normalde iki, iki buçuk saat olan yolumuzu uzatarak dört saatten uzun bir sürede nihayet Linz'e varmıştık.

Kardeşim bana dönerek uzun süren sessizliği aniden bozdu.

"Üzerinde ne kadar para var abla, benim beşbin Markı getirdin değil mi? Eve gitmeden bir yere uğrayalım. Borcum var dönerciye. Ödemeyi sonra da yapabilirim ama şimdi ödeyeyim de aradan çıksın. Biliyor musun burada da Urfa (Urfahr) diye bir semt var. Yazılışı farklı ama okunuşu aynı. Şimdi oraya uğrayacağız."

Yüzünde belli belirsiz bir gülümsemin belirmesiyle kaybolması bir oldu. Sanki benimle sohbet etse kendimi iyi his edecektim. Umutlandımsa da...

Ülkemden bir şehrin adının burada bir mahallenin ismi olması, az da olsa içimde sevinç uyandırmıştı. Daha yeni ayak bastığım gurbette sılayı özlemek de neyin nesiydi. Aslında benim için bu çok doğal bir şeydi. Köklerime sıkı sıkıya bağlıydım. Alışkanlıklarından ve sevdiklerinden kolay kolay vazgeçecek bir yapıya sahip değildim.

"Binikiyüz Schilling var. Bir de senin vermiş olduğun para."

Bir süre bu parayla idare etme fikrini kardeşimle daha önce paylaşmıştım aslında. Çantamdan çıkarıp parayı uzattım hemen... Şehrin merkezinde bir dönercinin önünde durup arabadan indikten kısa bir süre sonra geri geldi.

Ne düşüneceğimi ne yapacağımı bilmiyordum artık. Daha ilk günden korkutmuştu beni bu soğuk ülke. Gurbet desem sırıtacak belki...

Ertesi gün pazar olmasına rağmen Mahmut evine gitmek istediğini söylediği için kardeşim önce onu evine bıraktı. Kardeşim gel oturur sohbet ederiz diye ısrar ettiyse de ikna edemedi.

"Önce sizin eve mi gidelim abla, yoksa bizim eve mi?"

"Sen bilirsin," dedim boynumu hafiften bükerek, kararsızca... Artık her şeyi siz bileceksiniz... İçimden sadece içimden konuşacaktım uzun bir süre daha! Bu kendini o kadar net belli ediyordu ki canımı yakıyordu. Sen bilirsinlere alışmalıydım! Daha çok şeye boyun eğecektim...

Ne zaman özgür olacaktın, Sabır! Aciz ve onursuzca boyun eğecektin yine insanlara. Kendimi kapana sıkışmış bir fare ölüsü gibi hissediyordum. Murdar olan ben miydim kapan mı!

"Önce bize getirdiğin eşyaları bizim eve bırakalım, sonra da sizin eşyalarınızı bırakırız. Birkaç gün bizim evde kalabilirsiniz, ondan sonra tek başınasınız. Kendi evin de var. Benim sana yapacağım bu kadar. Herkesin kendi hayatı var."

Yorgunluk ve hayalkırıklığıyla sessizce cevap verdim:

"Ben, zaten kimsenin evinde rahat edemem. O yüzden; gelmeden önce bizim için ev tutmanı istemiştim."

"Fazla bir beklentin olmasın o yüzden söylüyorum. Zor olan buraya gelmendi onu da yaptım benden bu kadar."

"Ben kimseden bir şey beklemiyorum zaten, getirmiş olman fazlasıyla yeter. Allah razı olsun!"

Çocukların uykusu gelmiş, açıkmış olmalarına rağmen çıtları çıkmıyordu. Kardeşimin evinin önüne geldiğimizde hepbirlikte indik arabadan. Onlara getirmiş olduğum eşyaları çıkarıp kendisine uzattım tek tek. Küçük yeğenim aşağıya inmişti bir tek. Lakin soğuk esen rüzgarlardan o da nasibini almıştı. Çok sıcakkanlı olmasına rağmen o da farkında olmalıydı bir şeylerin. Türkiye'den başka bir ülkeye temelli yerleşmeyi ya ben abartıyordum, sıcak bir gülümsemeyle hoşgeldin bekleyerek... Ya da bana ne işin var burada seni istemiyoruz diyorlardı açıkça.

Nerde o bizim uzaktan gelen misafirleri karşılama heyacanını barındıran sevincimiz. Hepsi birden cin çarpmış gibi bakıyorlardı yüzümüze. Oysa ne indik ne de cindik. Çocuklarıyla birlikte hayatta kalma savaşı veren tek başına çaresiz bir kadındım işte.

Kardeşim eve eşyaları çıkardıktan sonra bir arkadaşıyla birlikte aşağı indi bir süre sonra. O da soğuk bir hoşgeldin dedikten sonra arabaya bindik. Bizim eve doğru yola koyulduğumuzda başımıza gelecekler beni tir tir titretiyordu. Evimiz büyük bir binanın sekizinci katıydı. Kırkmetre kare. Eve girdiğinde solda banyo tuvalet içiçeydi. Küçük giriş mutfağa açılıyordu, ordanda yatak odasına ve ordanda balkona geçiliyordu. Mutfak aynı zamanda oturma odasıydı. Küçücük bir koltuk ve sehpa zor sığdırılmıştı. Koltuğun ucuzluğu o kadar çok sırıtıyordu ki üzerine oturmadan, tahtalarının üzerine oturanın bir yerlerine batacağını tahmin edebiliyordunuz. Yatak odasında boydan boya bir elbise dolabı vardı ev sahibine ait, eski. Üst üste konulmuş iki kişilik ranza çocuklar içindi. Mutfaktaki koltukta, koltuk sayılırsa tabi orada da ben uyuyacaktım. Ve yine ucuz, mavi üzerine beyaz desenli halı serilmişti mutfağa ve yatak odasına. Ev, sekizinci kat olmasına karşın karanlıktı. Mutfağın camı hem küçük hem de balkonun karşı duvarına bakıyordu. Yatak odasının penceresi yoktu, pencere görevi gören balkona açılan kapı boydan boya camdandı.

İç balkon idi ve daire binanın içine gömülmüş gibiydi. Eşyalarımızı bıraktıktan hemen sonra kardeşim bana dönüp,

"Evini beğendin mi abla? Naz hazırladı her şeyi. Beni karıştırmadı. Kendisi yapmak istedi alisverişi vs... Evi de o buldu!"

"Çok güzel, çok beğendim, eline sağlık."

Lüks arayacak durumda değildim. Kimseye yük olmadan çocuklarımla birlikte sığınacağım bir yer olması benim için yeterliydi. Hep birlikte aşağıya inip arabaya bindikten sonra tekrar kardeşimin evine doğru yol aldık. Nasıl karşılanacağımızı bildiğim için huzursuz idim. Belli etmemeye çalışıyordum. Ne kadar başarılı olduğumu bilmesem de soğukta üşüyen bir serçe kadar korumasız his ediyordum kendimi. Önde kardeşim ve arkadaşı binanın merdivenlerinden yukarı çıkmaya başladık. Adımlarım geri geri gidiyordu. Mecburdum çıkacaktım karanlığa çıkan bu yokuşu. Dil bilmiyordum, kimseyi tanımıyordum, herşeyden önemlisi işim yoktu! Çok az param vardı. Muhtaçtım işte onlara! Bunun farkındalığıyla bu kadar zalim davranmıyorlar mıydı zaten!

Evin kapısı arkaya kadar açıktı, kapıda dayımın kızı Halime asık suratıyla, duvar gibi bize bakıyordu. Kısa boylu, kara kuru bir şeydi zaten. Suratını asınca daha çirkin görünüyordu sanki. Benimle alıp veremediği neydi acaba? Ben, onları ne kadar içten, güleryüzle karşılayıp ağırlamıştım, hediyeler vs...

Annem için yeğenleri ve kardeşleri hep çocuklarından önde olmuştu. Onlara verdiği emek bize verdiğinden kat kat fazlaydı. Soğuk bir hoşgeldin deyip bizi evin salonuna aldı biricik kuzenim. İçeride daha önce tanımadığım Melehat isminde bir bayan ve demin bizimle eşyaları taşıyan eşi Hüseyin, salonun ortasında ayakta duruyorlardı. Selamlaştıktan sonra sol tarafa geçip oturdular. Kuzenim de yanlarına oturdu. İçerde soğuk bir esinti vardı. Ben de çocuklarımla birlikte koltuğun sağ tarafına, ucuna doğru emanet oturduk. Diken üstündeydik işte.

Naz, mutfakta olmalıydı. Kardeşim yemek masasını hazırlıyordu. Biz misafiri kapıda karşılardık ya şimdi bu durumu garipseyecek halim de yoktu. Ne haddime! Gelişen her şey istenmediğimi yüzüme vuruyordu zaten! Utanmazlık edip sorgulayacak değildim. Uzaktan gelmiştim, hiç kimse nasılsın vs. gibi sorular sormuyordu. Kuzenim annemi yani halasını bile sormamıştı. Karşısında düşmanı var gibi sevimsiz ve sert bakıyordu. Ürperip, bakışlarımı aşağıya doğru çevirdim. Yanımda oturan çocuklarımı bir kolumla iyice sardım. Onların varlığı bana güç veriyordu. Salondaki sessizliği yarım saat kadar sonra Naź ın adım sesleri bozdu. Hızlı adımlarla bana doğru yürüyordu hışımla. Tir tir tittereyen ellerinden birini uzatırken gözlerinin içine ürpererek baktım. Kobra yılanı gibi tepemde tıslıyordu. Gözlerindeki kini bana doğru püskürtten bakışları iliklerime kadar tittretti beni...

Boğuluyordum. Onurumu hiçe sayıp susuyordum. Susmak zorunda his ediyordum. Bana, "hoşgeldin" dediğinde sesindeki nefret hissedilir derecede kendini açığa çıkarıyordu. Sinirden zangır zangır titriyordu. Bıraksalar orda beni ve çocuklarımı öldürecek ve bundan derin bir haz alacaktı. Dişleri, sesi, elleri zangır zangır titreyerek üzerime doğru eğilişi kobra yılanının güne damgasını vuran son darbesiydi sanki!

Bu ard arda gelen artçı depremler aynı zamanda gelecek olan büyük depremlerin de habercisiydi!

Yıllar geçtiği halde etkisinden kurtulamadığım yaraları açan o kadına diyecek tek sözüm yok, şu an bile. Halen korkuyorum ondan ve yapacaklarından. Upuzun bir suskunluğa gömüp, dara çekmişti bizi bu zalim kadın!

Kardeşim sofrayı hazırladıktan sonra, arkadaşlarını sofraya buyur etti! Bizi buyur etmek hiç birinin aklına gelmemişti. Zaten yiyecek durumda da değildik. Hepsi birden masaya geçip yemeğini iştahla yemeğe başladılar ve biz orada yokmuşuz gibi davrandılar. Kardeşim de yemeğini yiyiyordu ama suratı kıpkırmızıydı, onun bu çaresizliğini gördüğümde kime yanacağımı şaşırdım. Orada yokmuşuz gibi sessizce oturduk, çocuklarım bana sokulmuşlar mahsun ve şaşkın yüzüme bakıyorlardı. Biliyordum açlardı, susamışlardı. Kardeşimin arkadaşları bir yandan yemek yerken arada bir bize kaçamak bakışlar atıyorlardı. Onlara doğru bakmıyor olsam da bakışlarını ara ara üzerimizde his eder gibi olmuştum. Aradan onbeş yirmi dakika geçtikten sonra, Hüseyin bizi göstererek,

"Uzun yoldan gelen onlar, açıkmışlardır. Biz zaten burdaydık, çağırın misafirlerinizi gelip masaya otursunlar."

"Abla siz de gelip otursanıza." Ahmet üzgün ve mahçup bakıyordu.

O sofraya oturmak kendime yapmış olduğum en büyük hakaretti. Resti çekip o evden çıkıp gitmeliydim. Yapamadım, kahretsin ki yapamadım! Eğer o sofraya oturmazsak huzursuzluk çıkacaktı kardeşimle eşi arasında. Buna sebeb olmamak adına çocuklarımı alıp sofraya oturdum. İçimde kopan kıyamet alemetini hisettirmeyecektim kimseye.

"Şunlarda domuz yok, gönül rahatlığıyla yiyebilirsiniz, şunlardan yiyin kesin seversiniz." Kardeşim ortada bir tabağı göstererek.

Başım önde sanki hiç bir şey olmamış gibi yemeğimi yiyecektim. Elime bir dilim pizza alıp ağzıma götürdüm. Zor bela ucundan ısır-

dım, çiğneyemiyordum... Avusturya'ya adım attığım andan itibaren esen soğuk rüzgalar karşısında kendimi korumasız bırakmış olmak gururumu çok incitmişti. Öyle bir içerlemiştim ki gözyaşlarımı kontrol edemeyeceğimi anlayınca pizza dilimini tabağa geri bırakıp banyoya gidip kapıyı arkadan kilitledikten sonra lavabonun musluğunu sonuna kadar açtım. Hıçkırıklarıma engel olmam imkânsızdı artık. Boğuluyordum. Aniden boşalan gök gibi, kabararak bentlerini yıkan ırmaklar gibi aktı gözpınarlarım. Kendime küfür ede ede ağladım, ağladım, ağladım... Bir süre sonra kendimi toparlama mecburiyetini hatırlayıp, yüzümü alelacele yıkadıktan sonra hiçbir şey olmamış gibi geçip salondaki koltuğa oturdum. Oradaki herkes duymuştu ağlamalarımı ama duymazdan gelinmişti. Bu benim açımdan da iyi olmuştu. Naz'ın huzuru her şeyden önemliydi. En başından beri yaptıkları gibi bizi yine yok saymışlardı. Çocuklarımda yemek yemeyip koltuğa geçmiş ağlamaklı, iç içe geçmiş suspus oturuyorlardı. Kendime doğru çekip sarıldım çocuklarıma, saçlarını okşayıp yüzlerine gülümsedim. En çok da onlar için canım yanmıştı! Ve sadece onlar için onurumu ayaklar altına almalarına izin vermiştim. Kardeşim ve bizim dışımızda herkesin morali oldukça iyiydi. Yemeklerinin üzerine çaylarını içip, biz yokmuşuz gibi sohbetlerine devam ettmişlerdi. Seyirci bile değildik orada, yok saydıkları her hangi bir eşya bile değildik. İstanbul'daki evden, öğlen oniki gibi havalimanına doğru yola koyulmuştuk. Şimdi saat gecenin yarısını geçiyordu. Topu topu oniki saat ya da biraz daha fazla zaman geçmişti. Bu süreç içerisinde umudun jet hızıyla çaresizliğe dönüşmesi beni şaşırtsa da yok saydığım bir şey değildi. Bu kadarını da beklemiyordum, o ayrı. Naź ın bizi sevmediğini biliyordum bilmesine de nefret ettiğini de bu şekilde öğrenmem gerekiyormuş demek. Peki, kuzenim ve diğerleri ortamı yumuşatmak yerine neden ateşe körükle gitmişlerdi. Oh olsun geldin ve gördün der gibi bir tavır sergilemişlerdi.

O gece sabaha kadar çocuklarıma sarılıp sessizce ağladım. Küçücük, yumuşacık elleriyle gözyaşlarımı silerek bana eşlik eden bebeklerimle yapayalnızdık dünyada.

"Ağlama, lütfen anne... Naz yenge bizden ne istiyor. Biz ona bir şey yapmadık değil mi anne... Bizim de evimiz var hem, gideriz buradan da... Ağlama..."

Bir anne çocuklarının yanında ağlamamalı, hele de çocukları küçükse...

Umut uydurulan kuyruklu bir yalandı, tutundum var gücümle!

6 Kasım 2017 ■

-SURUÇ: UÇ NOKTA SUÇ!-

■ **HASAN ÇAPİK**

yoktur artık
dalından düşmüş yaprağa
yaşam denilen büyülü iksir
zaman: tomurcuk kıran veba!
insan yürek olur
düş kanatlanır
bozgun dünyada
zaman: yıldız yutan kara delik!
aşk makamında yaşam
-ki özüdür ömürlerin-
kalplerden sökülür hınçla
tanrısal tümörler adına
zaman: mezar kaçkını ortaçağ!
mutluluk kısırı
kadim katil devlet/ler:
ayakları buza yapışmış kuş kadarız
açlık ve ölüm uçlu sarkacınızda
varoluş yutan sarkacınızda
zaman: çıbanın vücuda çağrıldığı!
biz böyle çoklu
çok öldük tarihte
yarenimiz ateş ve elbet ışık!
zaman: -yağmalansa(k) da- bir yarınsama!

Hasan Çapik kimdir? 1977 Adıyaman doğumlu. Çukurova Üniversitesi felsefe grubu mezunu. "Bekleyişin Zerdüştü" (Algı Yayınları, 2007) ve "Sismik Ve Ritüel" (Kanguru Yayınları, 2011) isimli iki şiir kitabı vardır. Şiirleri İnsancıl, Sanat ve Hayat, Kaçak, Güney, Patika, Şiiri Özlüyorum, Berfin Bahar, Eliz Edebiyat, Lacivert ve Kasabadan Esinti, Şehir Edebiyat, Emeğin Sanatı dergilerinde yayımlanmıştır.

EDEBİYAT!? SÜRGÜNDE YAZMAK!

■ GANİME GÜLMEZ

Unutmaya karşı çığlıktır yazmak. Ardımızda bıraktığımız tarihleri, mekânları, insanları önümüzde patlatarak yollarımızı aydınlanmaktır çokça... Ahlamadan oflamadan, bildiğimiz-bilmediğimiz ama yürüyebildiğimiz yolları birbirine bağlayarak ilerlemektir elimizden geldiğince... Reddetmektir dayatılanları... Ve paylaşmaktır en önemlisi, paylaşmak tüm bunları!

YAZMAK! Yazmak; sürgündekiler için asırlar boyunca bir hayatta kalma eylemi olanken! Yazmak; sürgündekiler için iletişim-ulaşım hızının artmasıyla birlikte yanılsamalı bir evrim geçirirken!

"***Düştükleri yere ağıt yakmaya gelmiyorum***
size koşuyorum yaşayanlara;
Hepinize koşuyorum
Ve göğsümü yumrukluyorum
Sizlerden önce ölenler de oldu hatırında mı?"
-Pablo Neruda-

"***Ne ah edin dostlar, ne ağlayın!***
Dünü bugüne
bugünü yarına bağlayın!"
-Nâzım Hikmet-

Aynı asrı paylaşan, aynı tarihlere tanıklık eden ve yolu sürgünde buluşabilen iki şairin, farklı zamanlarda birbirinden habersizce patlayan dizeleridir bunlar. Müziği bizde benzer bir biçimde tınlayan.

Yine nice katliam ve zorlu sürgün yolculuklarından sonra hayatta kalabilen Yahudi şair Hilde Domin'in Nelly Sachs'a mektubu! Katledilen Yahudileri hüzünle anan şiiri adeta bir reklam aracı olarak patlatılan, yine nice kamp-sürgün ertesi hayatta kalan Yahudi şair Nelly Sachs'a yazdığı! Müziği bizde Neruda ve Nâzım'ın dizeleri gibi tınlayan!

"***Yazmanın gayesi yoktur, yazılmış olan ancak; yazardan okura aldığı yol üzerinde serpilir, çoğalır.***

Benim gibi, Hilde Domin, dünyanın karabiber, şeker ve mango ağaçları yetişen sınırında her evde, gözlerini ağlamaktan kızarmış olarak açanlar, ancak gül biraz zor ve elmalar, buğdaylar, kayın ağaçları asla, ıssızım, memleketimden sürülmüşüm, işte orada ayağa kalkıp yurduma gitmiş olanım, sözcük içinde.

Sadece canlı sözün psikolojikman öldürülmesiyle, sadece bunun vasıtasıyla yeni kitaplar yakıldı, kavuşmalar ayrıldı. Buna rağmen söz daha önceden tesirine kavuştuğu için, şimdi başka sözler içerisinde akmaya devam ediyor. Ama bu gibi kendi müşkülpesent tutarsızlıkları içerisinde olan hadiseleri, berrak bir şekilde analiz etmenin ve düzenlemenin acil olduğuna inanıyorum.

Şair herkes için yazar. Şair; sınırda ikâmet eden ya da sınırsız ikâmetçi. Tabii hiç kimse hangi sınırda bunu kaybedeceğini bilemez. Bu biraz farazi-deneysel bir örnektir. Şiir; yaşamış olanın icra ettiği, numunelik bir esanstır. Şiir; yaşamış olanın esansıdır.

Şöyle bir dön ve Almanya'daki genç okurlarına; ölülerin her birine yeniden ihtiyaç olacağını, bundan dolayı onları gömmenin boşa gitmediğini söyle: Almanca sözlerle. Bir sevgi kelimesiyle. Sevgi, o güneşi hareketlendiren ve diğer yıldızları. Tıpkı tüm sürgün şairlerin atasının söylediği gibi: "Sevgi, güneşi hareketlendiren ve diğer yıldızları". [1]

Ya da işte bizim Brecht'in sürgündeki insanın yazışını tanımlayışı:

"***Sürgündeki insan bir başka yazar. Tabiri caizse rüzgâra bağırır. Ancak belirli bir istikamete doğru bağırır. Hiç kimseye ait olmayan istikamete konuşur insan, henüz her şeyi değil daha; burada duyulmayanlardan, bunlardan konuşur insan, tam belirli olanlardan. Ve esasen, haklarını korumamış olanlardan, konuşur insan hâlâ memleketinde olanlardan, oralarda bir daha asla duyulamayacaklardan. Ümittir sürgündekinin sanatı.***" [2]

Ve işte sürgünde yaşamayı, geçmiş yüzyılların aynısıymışçasına "yalnızlık"la özdeşleştirenlere inat, zindanlardan buralara ulaşıp ellerime konuveren Deniz Tepeli'den "HAKLILIĞIN KANATLARI":

"***Memleket, zindanlar bildiğin gibi. Ama biz de bildiğin gibiyiz. Haklılığın kanatları vardır. Tam karşımda, duvarda, kocaman bir Che resmi var, başını dingin, emin, mağrur, yukarı kaldırmış, yanında şu yazıyor: "Peşinden gidecek cesaretin varsa bütün hayallerin gerçek olabilir". Tek bir söz, tek bir suret ne çok şey anlatıyor. Ve de en güzeli, işte bize çok şey anlatan***

nice suretler, sözler, dostlar ve yoldaşlar var..."

Yani yazmanın anlamı, yani edebiyatın dil-din-ırk sınırları tanımayışı, yani asırdan asra, diyardan diyara uzanan sözcük köprülerinin üzerinde yürüyenler değişse dahi akan ortak tınıların güzelliğinin bizde yankılanışı! Hayatımızın akışında bu tınıları titreyerek ziyan etmeme uğraşımız! Bunların bizi en azından, en azından düşünce dünyamızdaki bataklıklardan arındırmayı mümkün kılışı!

● ● ●

Biliriz; tarih tekerrür etmez!

Biliriz; tarih tekerrür etmese de ekonomik-siyasi sistemlerin yasaları vardır. Yani kapitalizmin yasaları vardır! Bunlar daima özü aynı, sözü farklıca cirit atmaya devam eder!

60 Darbesi'nde 147, 80'de 93 kamu görevlisi, akademisyen ve sanatçı ihraç edilmişken, 2017'nin başında bu sayı 150 bini bulmuştur. Bu kıyım hâlâ devam etmekteyken bu sayı şimdilerde 200 bini de geçmiştir.

Türkiye toprakları tarihinde bu Med-cezir vakalarına tanıklık maalesef çok belirgindir. Bu deneyimlere rağmen, darbelerin ardından "demokrasi" şerbetinden bir yudum alınıp; "Sürgün Edebiyatı" başlığı altında anı dökümleri yapılan bir yazım tarzı türemiştir dersek, sanırım gaf yapmış olmayız (Ki kötü olan anıların yazılması değildir). İletişim-ulaşım hızının manipülasyonlarının etkisi gözardı edilecek gibi değildir. "Sürgünlüğün Görevleri" gibi ortak bir düşünce üretiminde oldukça yetersiz kalınmıştır. (Ki sürgünde üreten; Anadolu-Mezopotamya topraklarının yasaklanan renklerini-dillerini-tarihlerini filizlendiren, ömrünü buna adayan kalemlerimizin önünde de saygıyla eğilmekteyiz sürekli).

Bizim Brecht'imiz çağının sürgünlerine giydirilmek istenen kostümleri, yakıştırılmak istenen kimlikleri sorgularken şöyle dizeler-metinler yazar:

"***Bize verilen bu ismi daima yanlış buldum:***
Mülteciler!
Bu göçmen anlamındadır.
Ancak biz henüz hiç,
bir ülkeyi kendi kararımızla seçerek
göç etmedik." [3]

"***Bir insanın kıymetli parçasıdır pasaport. O tıpkı bir insan gibi böyle basit usullerle meydana gelmez... Bu yüzden pasaport da eğer iyiyse kabul görür, hem de bir insan daha iyi olabilir ve asla kabul görmezken.***" [4]

Bu çağları öncesiyle birlikte, ardından gelen tarihi dejenerasyonların tanıklığını da yaparak şöyle süzecektir Edward Said:

"***... Hayatta kalmayı becermek asıl uğraş haline gelince sürekli tetikte durulması gereken bir tehdit çıkar ortaya: Fazla rahat ve güvenlikli olma tehlikesi...***

Hiçbirimiz Adorno ya da C.L.R. James gibi sürgünlerin yazgısını aynen yaşayacak değiliz elbette, yine de çağdaş entelektüelin içinde bulunduğu durumla çok yakından ilgisi var bu isimlerin. Yerleşmenin, evet demenin, uyum sağlamanın sunduğu ödüller tarafından ayartılan, hatta dört bir yandan kuşatılan entelektüel için bir modeldir sürgün. Kişinin gerçek bir göçmen ya da sürgün olmasa bile, öyleymiş gibi düşünmesi, her türlü engele rağmen hayat kurup sorgulaması ve merkezi otoritelerden uzaklaşıp daima uçlara çekilmesi mümkündür hâlâ. Bu uçlarda alışılmış ve rahat olanın ötesine hiçbir zaman geçmemiş kafaların görmediği şeyler görür insan.

Sorumsuzca ya da uçarı gibi görünebilen marjinallik durumu, adımlarını her zaman dikkatli atmak zorunda olmaktan, pişmiş aşa su katmaktan korkmaktan, sizinle aynı gruba dâhil arkadaşlarınızı kırma endişesinden kurtarır sizi. Kimse bağlılıklarından ve duygulardan kurtulamaz elbette. Teknik ehliyetini kiraya veren ve önüne gelene satan o sözde yüzer-gezer entelektüel de değil kafamdaki. Dediğim şu: Bir entelektüel için gerçekten sürgün olan biri kadar marjinal ve yabancı olmak, otorite ve güç sahibine değil gezgine, alışkanlığa değil geçiciliğe ve rizikoya, otoritenin belirlediği statükoya değil yeniliğe ve deneye duyarlı olmak demektir. Sürgün soylu entelektüel cüret ve küstahlığa açıktır, alışılmışın mantığını değil, değişimi ve hareket halinde olmayı temsil eder, olduğu yerde saymayı değil." [5]

***

Biliriz tarih tekerrür etmez!

Ancak yine biliriz ki, kapitalizm kendi yasalarıyla ayakta durabilir. Bizlere "bahşettiği" demokrasi de verdiği "insan hakları" da bu yazınsız yasalarla işler! "İnsan Haklarımız", "politik" sebeplerle ülkemizde yaşama koşulumuz kalmamış olmasına rağmen; kimimize "şöyle", kimimize "böyle" olmaya devam etmektedir! Ve bunlardır ki bizi, birbirimizi duyamayacak denli yabancılaştırmaktadır. Buralarda "bize" yapılanları takip dahi etmeyen bir "memlekete duyarlılık" hali ise; "hak" bilincinde infilak eden muazzam bir depremin gürültüsüdür! Ve bu gürültü şimdi hepimizi sarsmaktadır!

Son yıllarda mültecilerle ilgili sosyal projeler yürütülürken hafif hafif göndermeler yapılan "ABD modelini, tarihini örnek almalıyız" söylemlerinin ne anlama geldiği belirginleşmeye başlıyor yavaş yavaş buralarda. ABD'nin 1900'lerin başlarından itibaren sayısız sanatçı, yazar, akademisyene kucak açtığı, üniversitelerinin kapılarını sonuna kadar açık bıraktığı bilinir.

"Mülteci" denilen insan grupları; bir çuvaldan tek

bir tencereye boşaltılan buğday taneleri değildir elbette! Geldikleri ülkelere, geldikleri ülkeler aynı olsa bile sosyal-sınıfsal statülerine göre adım attıkları ilk kapılar dahi ortak olmayan bir DAĞITIKLIK halidir! Ve işte şimdilerde, bu "mültecileeeeer" diye her yanı kaplayan başlığın yanına, yine-yeniden "sürgünde yaşayanlar" başlığı atılmaya başlanılmıştır manşetlerde. Ve bizler bir kez daha; "normal yaşamış olanlar ve olmayanlar" olarak ayrıştırıldık bile! Bu ayrıştırmayı bir alıntıyla özetlemeyi deneyelim:

"***Onlar çok normal bir hayat sürdürdüler. Avukattılar, gazeteciydiler, araştırmacıydılar. Bir günden diğerine geçildiğinde, hayır, bir saatten diğerine kaçmaya mecburdular. Hayatları tehlikedeydi... Hayatlarını nasıl sürdürecekler, ne olacak, sevdiklerini yeniden görebilecekler mi; bunu bilmiyorlar. Türkiye'de, Temmuz 2016 darbe denemesinden itibaren on binden fazla memurun işine son verildi, bunların içerisinde çok sayıda akademisyen bulunmakta (hukukçular, bilimciler, öğretmenler vb.). Bu insanlardan, içlerinden yüz altmış altısı gazeteci olan binlercesi hapishanede. Muhalif günlük gazete Cumhuriyet'in davası sürmekte. 16 çalışanı ve redaktörü Murat Sabuncu mahkemelik. Ve haklarında 43 yıla varan cezalar istenmekte. Talihtir ki onlara yardım eden sadece insanlar değil, organizasyonlar da var. Philipp Schwartz-Initiative der Humbold Stiftung bilimciler için iki yıllık bursları üstlenmekte. Yazarlar Birliği PEN'in sürgündekiler için bir programı var. Ve Sınırsız Gazeteciler çok somut bir biçimde; hukuki-tıbbi ihtiyaçları da içeren barınma ihtiyaçları için yardımda bulunmakta. Ancak bu yeterli değil ve bütün bunlar sürgündeki insana ülkesini geri getirmiyor.***" [6] İşte memleketimizde yaşanan süreklileşmiş "Med-Cezir" vakalarından birinde daha; Almanya'nın ABD modeliyle akademisyenlerimizi karşılaması! Bu karşılamanın ardından, eskilerinin üzerine yeni bir kostüm-kimlik geçirilerek başlayan, yeni tarzda "Sürgündekilerle Röportajlar-Sürgün Yazıları"...

● ● ●

Ve gelelim "Sürgün Edebiyatı"na.

Alışkanlıktır; Sürgün Edebiyatı denince İmparator Augustus tarafından Roma'dan Karadeniz'e sürülen Latin şair Ovidius'tan dizelerle yola koyulmak. Oysa Ovidius kendi çağı içerisinde; Roma İmparatorluğu'nun eriştiği uygarlığın düzeyinde payı-emeği olan entelektüellerden biridir. "Helenistik-emperyal dönem" olarak adlandırılan döneme geçildiğinde, ancak eleştirileri siyasal boyuttan yoksunsa hayat hakkı tanınabilecek insanlardan biridir. Siyasal eleştiriler yapmanın cezasının sürülmek olduğu bir çağdır yaşadığı çağ. Ve o çağlarda, siteler halinde yaşanan topluluklardan dışarıya atılmaktır sürülmek. Ovidius bu eleştirileri yaptığı için sürülendir!

Ardından gelen tarihsel süreçlerde; sarayların, üniversitelerin, kiliselerin sürülen entelektüelleri kapıştığı bir döneme geçilir. Bu geçiş döneminde yaşamıştır, Sürgün Edebiyatı denince aklımıza gelen Dante: "Yabancı diyarlarda yediği ekmek bile tuzlu gelir insana, aşinası olmadığın binanın merdivenlerinden çıkmak ya da inmek kadar zordur her şey". Onun sürgünlüğü bir müstesnadır. Dante hem şair hem bilgin hem de politikacıdır!

Ya da yine alıntılar yaptığımız, siyasetle ilgilenen bilgin Padualı Marsillus. Paris'ten sürülmüştür ama, hemen ardından Bavyera Kralı Louis'in hizmetine girebilmiştir.

Birinci Dünya Savaşı ertesi insan topluluklarının ya da halkların sürülmesi başka bir aşamadır. Artık ulus devletler vardır!

İkinci Dünya Savaşı sonrası ise devrimler tarihinin altının çizildiği bir dönemdir. Nâzımların, Nerudaların enternasyonal toplantılarda buluşabildiği, sürgünde üretip, sürgünde paylaşabildiği; işçisiyle, köylüsüyle, öğrencisiyle ... sözcüklerini buluşturabildikleri, ülkelerindeki sınıf mücadelesiyle sımsıcak haykırabildikleri bir çağdır.

İçinden geçtiğimiz çağ ise; nasıl, nerede, ne zaman başladığı, nasıl bittiği, yani sessiz-sedasız alabildiğine geniş boyutlu toprak düzenlemelerinin yapıldığı bir çağ! Bu düzenlemeleri bombalarla, cesetlerle, nüfus hareketlerinin dizginsizce sürüşünün tanıklığıyla direk izleyebildiğimiz bir altüst oluş çağı!!!

Sürgündekilerin, belki de her zamankinden daha net aynaya bakıp gerçekleri görebileceği; yanılsama hallerine son verebilecekleri bir çağ! Ve tarihten daha fazla öğrenmeye ihtiyacımız olan bir çağ! Yalın bir ifadeyle; YAZMAK! Yazmak ama, neleri yazmayı tercih edebilecek durumdaysak!? EDEBİYAT! Edebiyat ama, hangi köprülere sözcükler işleyecek durumdaysak!? Özcesi; tarihimizden öğrenerek, sürgünlüğün görevlerini süzebilecek durumdaysak... ■

NOTLAR

1) Hilde Domin "Yazıyorum, çünkü yazıyorum" adlı yazısı ve "Sürgün Şairliğine Sorular-Nelly Sachs'a Mektup" adlı, 70'li yılların hemen başında yazılan açık mektubundan. Çeviren: Ganime Gülmez.

2), 3), 4) "Bertolt Brecht, Lektüre für Minuten-Günter Berg, Suhrkamp Verlag, 1998" kitabının "Sürgünlük Üzerine" bölümünden. Çeviren: Ganime Gülmez.

5) Entelektüel Sürgün, Marjinal Yabancı, Edward Said, 1993, Çeviren: Tuncay Birkan

6) Emma Dergisi, "Sürgündeki Türk Kadınlar" başlıklı yazı-röportaj dizisi, Eylül-Ekim 2017. Çeviren: Ganime Gülmez

SÜRGÜNLÜĞÜN GÖREVLERİ

(1933)

■ **HEINRICH MANN**

Kendini saklayan, güvencede değildir. Tereddütlü bir umutla, 'bu başa gelmez' diyerek ürkeklikle baskını beklemek; şansın uzun süre yaver gideceği bir davranış değildir. Esasta sürgündekiler başkalarınca yapılan hataları bugün sık sık gözlemliyorlar. Bunlardan kaçınmak zorunda olanlar ise bizzat kendileri.

Sürgünler, adsız bir var olmayı resmi bir varoluşa çevirmek zorundalar. Bugünkü duruma maruz kalışlarının tesadüf olmadığını kanıtlamak zorundalar. Sürgünler, tıpkı kendileri gibi olanları göçe zorlayan Almanya'yla ilişikleri kalmasını gerçekten istemiyorlar. Daha da ötesi bizzat kendi hayatları; dönemin zafer sahiplerinin sahte bir Almanya numarası yapışlarının tanığı. Hakikatin akıbetinin ne olduğunu kimse hatırlamadığında dahi, en azından bunu sürgünler beraberlerinde alıp götürmüş olacaklar. Ancak asıl Almanya, gerçekten de kendi ezilenlerinin yüreklerinde yaşıyor. Bunu sürgünlere ispat eden şey, aldıkları ve geride kalanlar tarafından genellikle şu satırla bitirilen mektuplardır: "Eğer bu satırlar yanlış ellere düşerse, kaybolan benim".

Bunlar, dairelerde memur olarak ve belli mevkilerde bulunan kişilerdir. Ve muhtemelen parti rozetini taşıyarak, günde kesin yüz kez "İyi Günler" yerine "Heil Hitler!" diyorlardır. Akşamları kapıların kilitlenişiyle birlikte, her şeyden önce oynadıkları rolün tam tersini söylüyorlardır. Bütün bunlar; ihtiraslı, ümitsiz, şimdi zorla katlanılan sıkıntılardan başka her şeyi, kaostan ıstırapla yok oluşa dek her şeyi kabullenmeyi tercih ediş patlamalarıdır. Böyle korkunç bir şekilde, gün boyunca kendi gözlerinde dahi kendileri alçalmış, artık tahttan çekilmiş olarak ve iç dünyalarında dahi dayanılmaz olan nadir akşamlarda yazılmış bu mektuplar, onları uzun süreler cesaretlendirmiştir.

Yakalanacak olsa dahi bu mektupların, radyoda kendisinin ve yandaşlarının arkasında milletin bulunduğunu iddia eden kudretli yalancı pehlivanlar tarafından kamuoyu önünde okunmayacağı kesin. Ancak bunlar olabildiğince dikkatli bir şekilde, dolambaçlı yollardan bir sürgünün bilgisine ulaşıyorlar. Mektubu yazan ise ülkedeki mağlup edilmişler yerine, onlara ve diğer bütün sürgünlere güveniyor. Kendisi de bunlardan biri olmasına rağmen. Böylesi günah çıkarmaları alıp öğrenmek de sürgünlere görevler yüklüyor.

Bu mektuplardan, Almanların tutkuyla hisseden bölümünün kendileriyle beraber olduğunu öğreniyorlar. Geri kalanlar, ezenlerin henüz kendi taraflarında tuttukları ise –silahlı güçler dışında- galiba bunu hak ediyor. **Sürgünlük, var olmayanlar için de var olduğunu bilir. Sürgünlüğün çok daha büyük olan sayısı sırdır, sessiz sedasız ve hatta iki yüzlülüğü öğrenmek zorunda kalandır.**

Sürgünlük Almanya ve kendisi için yaşıyor, aşağılanan bu ülkede yaygınlaşmasına izin verilen her şeyden daha üstün bir hayat hakkından doğan insani değerleri içeriyor. Sürgünlük, düşünürleri ve karakterleri kapsamına alıyor. Oradaki diğerlerinin arkasında ise aynı anda galeyana getirilmiş ve boşboğaz olanlar var. İşte orada, sürgün resmileştikçe, kendisine yapılan haksızlıktan çok daha fazla üstünlüğünü vurgulamalıdır; tavsiye edilen onurdur. **Onur; sürgünlüğün her kesiti karnını doyururken de kendini dışarıya karşı savunurken de sadece kendini düşünmediğinde, ortak bir davranışa götüren olabilirdi.**

Sürgünlüğün propagandası hâlâ neredeyse sadece Yahudi avcılığına yöneltilmiştir. Paris'teki Alman Yahudi sürgünler sadece dörtte bir oranındadır; başka yerlerde de bundan fazla olmaması lazım. Onların Almanya'da yaşadıkları korkunçtu, henüz hafiflemiş te değil; her şeyden önce bunların çoğu en etkili yöntemlerle, soykırım, teşhir direğine vurulma, hakkından ve malından edilme yoluyla öfkelendirilmiş tüm dünyanın gözleri önünde gerçekleşmiştir. Sürgün edilmiş Yahudilerin bütün

bunları yüksek sesle duyurmaya ve bütün ülkelerde kendilerine yardım etmek isteyen ne kadar insan varsa müttefik olarak aramaya yerden göğe kadar hakları vardır.

Çok geniş kontenjanlı büyük toplantılarda sadece ya da esasta Yahudilerin şikâyetlerini aksettirmek, bir hata olsa gerek. Zaman zaman söz arasında uzaklaştırılmış düşünürlere duyulan sempati de teslim ediliyor. Hitler, Yahudilerden kesinlikle Yahudi oldukları için değil, sadece Marksizm'in taşıyıcıları oldukları için nefret ettiğini açıklamış olduğu halde; marksistler büyük Yahudi gösterilerinde hâlâ çoğunlukla boş ilanlarda bulunuyorlar. Bu nefretin onları onurlandırdığını asla unutmamalılar. Almanya'nın kötü başkanı onları açık bir ifadeyle, daha iyi Almanya içerisinde anlamlandırıyor. Şu konuda netleşmeleri gerekiyor: Artık ne düşünürleri ne de marksistleri olan, yoksulların hak talep edebilmeleri gibi gerçekler uğruna çıkarsız bir mücadelenin de yasak olduğu bir Almanya'dan daha ne beklenilebilir ki! Onların kendi özgün hakları, sadece bu savaş ve taleplerin içerisinde mevcut olandır. Buna karşılık, güçlünün hakkı egemen olur olmaz, onlara önce elle tutulur bir şekilde kanıtlanmış olmasa da kendileri-kendiliğinden tasfiye olmuş olurlar. Salonlar her yerde ne kadar dolu olursa olsun, yakınmaları yavaş yavaş söner.

Eğer mümkün olsa, yakın geleceği bir yalana, "ırk" yalanına sığdırılan bir ülkeye kendileri geri dönmek isterler mi? Belli ki, bu soruyu henüz kendilerine açıkça yöneltmediler. **Gerçek değerlerin hepsinin tasfiye edildiği bir yerde, sadece ve sadece bir hile sebebiyle yaşanır. Bu sebep olmasa, yaşamak için bir gerekçe kalmaz.** Eğer istenseydi, bu istisnai davranış Yahudilere de gösterilmeyebilirdi. Yahudilere karşı nefret, insani özgürlüğe duyulan nefret kapsamındadır. Sahtekârların çıkarı, dünyanın bunun farkına varmasına fırsat vermemeyi arzular. Sürgünlüğün dışarıya salt Yahudilerle yansıtılması, onlar için sadece bir arzu olabilir. Bunun böyle kalabilmesi için, şüphesiz ki ellerinden geleni esirgemezler.

Bu aralar kendini dalkavukluk, fikirsel kabalık, sosyal körlük içerisinde iyi hisseden bir insanlık türü ortaya çıktı. Nasıl bir insani ve düşünsel düşkünlük-ahlaksızlık derecesine erişilmeli ki, sınıf kini olmadığı ileriye sürülebilsin! Zengin sömürücüler olduğu yazılı olarak kanıtlanana dek, yoksul çocukları okullarda alıkonulabilsin! Nefret, bu güruh aracılığıyla sadece çoğalmıştır; ama dikkatini ırka yönelttiğindendir ki, bu güruh ancak şiddetle hüküm sürebilmektedir. Bizzat kendileri, kendileri için olan varlıklarına sahip çıkıyorlar. Bu tanımladıkları ise doğal değil, aksine sosyal bir olgudur. Bütün aşağılıklar bunu ortakça başardılar. Başarılı olan aşağılık ise, kendini sonradan Alman olarak ilan etti.

Sürgünlüğün mevcudiyetini koruması bütün bunların bağlantısıyla ilintilidir. Başka bir soru ise: Neden bu aşağılıkların Almanya'da başarı kazandığıdır. **İnsani değerler oradan sürülmek zorundaydı. Hazırlık yapılması gereken, bu insani değerlerin geri dönüşüdür. Ki günün birinde, başka bir milletle buluşan sürgünlerin bulundukları her yerde, her şeyden önce bu sorunlarla bağlantılı olan meseleleri açığa çıkarabilmeleri gerçekleşebilsin. Yakınmamalı, intikam yeminleri edilmemeli; bunlar bir şey kazandırmaz. Görevimiz, tahlil yapmak, uyarmak, ama aynı zamanda da güven kazanmaktır**: Son güveni, Almanya'nın belki hâlâ değer olarak kabul edilen, O'nun en azından sürgünleri oluşunu!

Başka milletler, Almanya hakkındaki olumsuz şeylerden yeterince haberdarlar. Eksik bildikleri şey, aslında Alman halkının hafifletici sebepleri ve umutları, her şeye karşın kaybetmediği umutlarıdır. O ki, eğitilmek yerine ihanete uğramış bir halktır. Cumhuriyet bu halkı eğitmeyi ihmal etti ve düşmanları ona ihanet etti; hakikatin özü bu. Bu gerçeği, görüldüğü ve duyulduğu her yerde sürgünlük göstermek zorundadır. **Sürgünlük deneyimi konuşuyor; bütün bu Alman kalkınmasının suni bir kalkınma olduğunu ve nüfusun dörtte üç çoğunluğu olan işçi sınıfı için daima değersiz kalacağını biliyor.** Bu kalkınma onlara, yani milletin çoğunluğuna karşı düzenlenmiş bir kalkınmadır.

Irk baş dönmesinin başarısının, tüm Almanya'nın kasten bu çılgınlığa kapılmışçasına bir yanılgı yarattığını yabancılara söylemek lazım. Bugün tüm Almanya, hiç "Cermen" olmayan bir medeniyetten, balta girmemiş ormanlar zamanına geri dönmek istercesine bir intiba yaratıyor. Tabii ki gerçeklik, tıpkı "Latin" ve "Gelibolu" katkısı olmadan nasıl bu uygarlık sağlanamamış olacaksa, "Cermen" katkısı olmadan da sağlanamayacak olmasıdır. Bu uygarlık tamamlanmış bir bütündür, katılımcıları ve kâr edicilerinden hiçbiri, kendini imha etmeden onu parçalayamaz. Bugünkü insan soyu –ve sadece Almanlarda değil– bu aralar insanı kendi derin aslından şüphe ettirecek derecede göze çarpan bir soysuzluk-ahlaksızlık derecesine vardı.

Ancak Nasyonal Sosyalizm'e bilimsel bir doktrin öğretmek isteyen Allahsız profesörler de bunların orta kabiliyetteki öncüsü Fichte gibi, katıksız bir Almancayı tasavvur bile etmezler. Bilgilerinin ve saçmalıklarının kökenleri vardır, bu kökenlerin

hepsi kapalı bir kutu içerisindedir. **Çünkü medeniyet, balta girmemiş ormanlar zamanından daha kapalı bir kutudur. Nüfuz edilebilirliği daha azdır. En kaba keyfiyet dışında şimdi, Almanların bu uygarlığa ne verip ondan ne aldığı ayırt dahi edilemez.** Diğerleri, "Cermen" asıllı olmakla gururlanılması gerekiyormuşçasına, ikinci derece Alman medeniyeti hiçbir zaman "Latin" olarak adlandırmadı ve talep etmedi. Akla aykırı ve güçlü kalmak "irrasyonel" ve "dinamizm" olarak adlandırılırsa da hepsi insani hatadır. Gerçeklikte hiçbir zaman hiçbir yerde var olmayan katıksız bir Cermenliği var edip-etmemek önemsizdir. Günümüz Almanları tekrar barbar olmak için güçleniyorlar birincisi; kaybedilmiş bir savaş onları rahat bırakmamaktadır, ikincisi; halkın çoğunluğundan sahtekârca bir yol üzerinde etkisiz bir azınlık yaratılmaktadır. Hepsi bu.

Bu yüzden ırk ve kalkınmadan oluşan tüm bu saltanat, diktatör ve kooperatif temsilciliğidir –bir proleter ve bir kapitalist, doğru değil mi? –. Bu önceki savaştan kalan modelin ertesindeki tanınmış, yarısı attan diğer yarısı tavuktan oluşması gereken sucuktur. Çünkü bir at ve bir tavuktan imal edilmiştir. Alman halkı şimdi esasta kendisine ne dayatıldığını bilmektedir. Nasyonal Sosyalistlerin söz vermeleri, hâlâ kandırmacalar yoluyla bunu halka dayatmalarıdır; bu haklamayı cebren gerçekleştirmektedir.

Sadece sürgünlük gerçeği ve bağlantılarını dile getirmeyi gerçekleştirebilir. Sürgünlük, bütün dünyanın gözü önünde, suskunlaşan halkının sesidir, olması gereken budur. Privat/özel mülteciler, şu anda sadece kendi başına ayakta kalmak isteyenler uzun sürecek bir katılımsızlık yaşayacaklardır. Sürgünlük, geçmişten günümüze kendileriyle birlikte en büyük Almanların var olduğunda ısrar etmektedir. Aynı zamanda bunun anlamı; en iyi Almanya'dır. Şimdi burada en kötü olan, bunun önemsiz bir olay sayılmasıdır. Ancak maalesef bu olay Almanya da dâhil uygarlık için bir tehlike oluşturmaktadır. Çünkü dünyada, bu ilkel-yontulmamış iktidar, bugün olduğu gibi neredeyse hiçbir karşı koyuşla karşılaşmıyor.

Bu sadece korkunç olsaydı! Ancak bu, uygarlığın en zayıf döneminde en berbat ilkel insanlığa olan gizli eğilimidir de öncelikle en berbattır, çünkü hakiki değil aksine sadece maskeli bir aşağılık olma halidir. Sürgünlük bu konuda gerçekten çok deneyimlidir. Başkalarına sadece Almanya ile ilgili ders vermekle yetinmemeliler, yanı sıra genel bozuklukların Almanya'yla ilişkili oluşu hakkında da bir şeyler söyleyebilmelidir. **Sürgünler bu tek tek görüntüleri değil de ilişkileri kavramış olmayı çok pahalı ödedi. Onlar bulundukları gerçekten paha biçilmez olan yerden gerçekleri açığa çıkarmalı ve uyarmalı. Ama her şeyden önce de öğrenmeli!** ■

* **Heinrich Mann** (1871-1950) Alman roman, öykü, oyun ve deneme yazarı. 1926'da Berlin Prusya Akademisi Edebiyat Bölümü'nün kuruluşunda yer aldı ve başkanı oldu. 1933'te kitapları yakıldı ve ülkesinden ayrılmak durumunda kaldı. Çekoslovakya, Fransa, İspanya yolculuklarının ardından ABD'ye geçti. Ölümünden kısa bir süre önce 1949'da Alman Sanat Akademisi'nin Doğu Berlin başkanlığına seçildi.

Kaynak: Heinrich Mann, Sürgündeki Eser: Heinrich Mann'ın gazeteci Rudolf Wolff tarafından toparlanıp yayınlanan yazıları, Bonn: Bouvier, 1985 (Heinrich Mann'ın bulunabilen tüm yazılarını-eserlerini, roman yazım dilleri üzerine çalışmalar yürüten kültür bilimci Wolfgang Klein toparlamış, ciltler halinde Aisthesis Yayınları tarafından "Toplu Eserler" olarak yayınlanmıştır).

Çeviren: Ganime Gülmez

EMPATİ

■ **ADAR JIYAN**

Sosyal ilişkilerimizin en önemli, en etkili ve en yaşamsal unsurlarından bir tanesi iletişimdir kuşkusuz. Ancak iletişimin öneminden, etkinliğinden ve yaşamsallığından çok, ona nitelik katan bir kavramı/empatiyi irdelemeye çalışacağız bu yazımızda.

İletişimin en önemli sorunlarından bir tanesi "kavram kargaşası"dır. Kavram kargaşasının nedeni ise kavramı doğru adlandırmamak, algılamamak ve anlamlandırmamaktır.

Kavramın sözlükteki anlamı; "bir nesnenin, bir duygunun ya da düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı" olarak ifade edilirken; kavramın felsefi terimi ise "nesnelerin ya da olayların ortak özelliklerini içine alan ve onları bir ortak ad altında toplayan genel tasarım" olarak izah edilir.

Bir kavramı ele alırken, öncelikle o kavramın etimolojik (kök bilimi) ve ontolojik (varlık bilimi) açısından bir ön bilgiye sahip olmamız gerekir. Zira kavram hakkındaki yeterli bilgiye ulaşılmadan, kavram hakkında yorumlarda bulunmak da pek yararlı olmayacaktır.

Bu nedenle, "empati" kavramını, ilk başta etimolojik ve ontolojik yönden irdelememiz gerekir.

Kuşkusuz empati sözcüğünün de bir kök bilimi bir de anlam (varlık nedeni) bilimi vardır. Etimolojık olarak, Yunancadaki "hissetme" ya da "acı duyma" anlamına gelen 'patheí'den türemiş olup İngilizcedeki "empathy"ye dönüşmüştür. Türkçedeki "empati" ise İngilizcedeki içinde duyma anlamına gelen "empathy" sözcüğünden alıntıdır.

Empati sözcüğünün bir de varlık bilgisi anlamına gelen ontolojik yönü vardır. Konunun anlaşılması bakımından buna da kısaca değinmekte yarar vardır. Empati sözcüğünün ayrıca evrensel düzeyde oluşturduğu bir algı da var.

Birçok dile geçmiş 'empati' sözcüğünün anlamı aynı ya da birbirine çok yakın ifadelerle açıklanmaktadır. Bizi daha çok ilgilendiren yönü ise Türkçedeki karşılığıdır.

Empati, Türkçede "Kendini başkasının yerine koyarak düşünme yetisi", "Başkalarının duygu, düşünce ve hareketlerini daha iyi anlayabilme becerisi", "Eş duyum ve duyarlılık gösterme yöntemi", "Karşı tarafa geribildirimde bulunma", "Bir insanı iyi anlama ve o insanın duygu ve düşüncelerini, kendi duygu ve düşünceleri kadar önemseme ve tolerans gösterme metodu" , "Herhangi bir durumda ya da meydana gelen bir olayda o olayı yaşayan kişinin yerine geçebilme, o kişinin yerinde kendini düşünebilme sanatı." vb. ifadelerle özetlenebilir.

Başka bir ifadeyle empatinin, insanları anlama, birbirine yaklaştırma ve anlayışla karşılama gibi bir işleve sahip olduğunu da söylemek mümkün. Empati kurarak insanlara yaklaşan kişi, başkasının duygu ve düşüncelerini daha kolay anlayabilir, sosyal benlikle ilgili bilgiyi daha verimli kullanabilir, diyaloğu daha sağlıklı bir temele oturtabilir.

Duygudaşlık metodunu uygulayan, daha doğrusu kendisini başkasının yerine koyan kişi, karşısındakini daha iyi anlayabildiği için eş duyuma ulaşır. Karşısındakinin sorununu kendi sorunuymuş gibi görür. Dolayısıyla, bireysel ve toplumsal sorunlara karşı da daha duyarlı ve içtenlikli yaklaşır.

Empatik yaklaşım, iletişim kurmada da çok önemli bir işlev görür. Ayrıca, kurulan empatiyi karşı tarafa doğru aktarmak da ancak sağlıklı bir iletişim sayesinde gerçekleşebilir. Bu nedenle, insanları anlamada doğru iletişim kurmak en az doğru empati kurmak kadar önemlidir.

Empatinin önemli diğer bir yönü ise, sorunlarımızı çözmede kolaylık sağlama özelliğine sahip olmasıdır. Zira empati kuramayan bir insanın olaylara egosantrik (ben merkezci) çerçevede yaklaşma olasılığı daha yüksektir. Egosantrizmin panzehiri empati dir. Empati, insanı öznel/duygusal düşünmekten arındırdığı gibi, daha objektif/nesnel düşünmeye sevk eden bir fonksiyon taşımaktadır. Empatiden yok-

sun bir anlayışın insanı anlama yeteneği körelmiştir. Empati kuramayan bir insanın doğa, çevre, toplum, hak, hukuk, eşitlik, özgürlük, demokrasi, barış, sevgi, saygı, tolerans, ruhsal uyum, estetik anlayış, kültür, sanat, edebiyat, müzik ve benzeri kavramlara yabancılaşması kaçınılmazdır. Egosantrik düşünen bir insandan bu tür erdemli tutum ve davranışlar beklenemez. Bilakis monist (tekil), bencil, otoriter, baskıcı, kindar, agresif, kavgacı, saldırgan bir anlayışa sahip olma olasılığı daha güçlüdür.

Empati kurmak, yani kendini karşıdaki kişinin yerine koymak için egosantrik (benmerkezci) düşünceden arınmak gerekir. Empati ile benmerkezcilik anlayışı insanlarda mevcut olan uzlaşmaz iki çelişkidir. Bu nedenle ikisi bir arada bulunmaz. Birinin yeşerdiği yerde öbürü olmaz. Biri diğerinin boşluğunu doldurur ya da yokluğu üzerine kurulur. Empati varken egosantrik düşünce; egosantrik düşünce varken empati olmaz. Toplumsal sorunların temelinde de bu iki anlayışın çatışması sürüp gider.

Empati ile 'egosantrik düşünce' deyip geçmemek lazım. Bu iki temel duygu ve düşünce, pratik yaşamımızı da büyük ölçüde etkilemektedir. Sürekli çatışma halinde bulunan bu iki düşünce iletişim kurmamızda da önemli rol oynarlar. Ancak konumuz empati olduğu için daha çok empatinin önemi üzerinde durmamız gerekmektedir.

Empati kurmanın önemine değinmemiz veya empatinin yararlarından söz etmemiz, empatinin olumlu bir düşünce olmasından ötürüdür. Bu nedenle empati kurmanın toplumsal yaşamımızdaki olumlu etkisini de yadsımamak gerekir. Çünkü, bilimsel araştırmalar da olaylara ve sorunlara karşı duyarlılık gösteren insanların, daha çok diğer insanlara karşı empati kuran ve dayanışma ruhuyla hareket eden insanlar arasından çıktığını göstermektedir. Bunun dışında, empati kurmanın sayısız yararlarından söz etmek mümkün. Bu bağlamda birkaç örnek vermekte yarar vardır.

Doğayla uyumlu yaşamamız birinci koşulu empatidir. Empati, sadece diğer insanlarla uyumlu olmamızı değil; doğa, çevre ve diğer canlılarla da uyum içinde yaşamamızı zorunlu kılar. İnsan, sadece doğanın bir parçası değil, ayrıca doğanın bütün hallerini kendisinde toplayan canlı bir varlıktır. Bu nedenle canlı-cansız diğer bütün varlıklara karşı empatik bir yaklaşım göstermesi gerekir. Dolayısıyla sanat değeri taşıyan eserlere, kültürel değerlere, resim, müzik ve edebiyata değer veren insanların empati kurma yeteneklerinin güçlü olduğu kaçınılmazdır. Topluma öncülük eden liderlerin empati kurma özelliğine sahip oldukları da ayrı bir gerçekliktir. Doğal davranan, merakla soru soran çocukların, daha çok empati kuran öğretmenlerin öğrencileri ve empatik yaklaşan anne babaların çocukları arasından çıkmaları bir rastlantı değildir. Kuş, balık, kedi köpek ve diğer hayvanları seven çocukların da yine empati kuran anne babalardan olma çocuklar olduğu muhtemeldir.

Empati, empatiyi kuran kişiyi rahatlattığı gibi, empati kurulanı da büyük ölçü de rahatlatmaktadır. Empati kuran kişi, karşısındakini önemsemek ve değer vermekle "çok değerlisin" duygusunu verdiği için rahatlarken; empati kurulan kişide de "beni önemseyen, beni değerli bulan biri var" duygusu uyandığı için rahatlamaktadır. Çevreleri tarafından sevilen insanların sevilme nedenlerinden bir tanesi de empati kurmalarıdır. Barışı, sevgiyi, özgürlüğü ve demokratik yaşamı salık veren insanların da empati kuranlar arasından çıkması muhakkaktır. Dayanışma, yardımlaşma, sorumluluk, duyarlılık gösterme, duygulu olma halleri de empati kurmanın bir sonucudur. Çocukları sevmek, hayvanları korumak, ezilen insanın yanında yer almak, haksızlığa karşı çıkmak, adaletli davranmak, vicdanının sesini dinlemek gibi insani yaklaşımlar da empatik düşüncenin bir ürünüdür.

Okuduğumuz duygulu bir şiirde, dinlediğimiz etkili şarkıda, okurken bizi sabırsızca sürükleyen romanda, hayranlıkla izlediğimiz bir filmde/tiyatro sahnesinde, karşısında putlaştığımız sergideki bir resimde, pür dikkat kesildiğimiz bir hatibin konuşmasında, bizi cezbeden bir heykeltıraşın diktiği heykelde… ve daha fazlasına tanık olduğumuzda empatinin rolü ve etkisi yok mudur?

Empati kurmak, insani vicdani ve ahlaki bir tutumdur. Ruhsal açıdan bizi rahatlatan bu ahlaki tutum günlük, yaşantımızı da olumlu yönde etkilemektedir. Günlük yaşantımızda, diğer insanlarla kurduğumuz iletişimde hatta çevremizdeki diğer varlıklarla kurduğumuz ilişkide, empatinin inanılmaz olumlu etkileri vardır. Sosyal bir varlık olan insanın, kişisel toplumsal ve evrensel sorunlarını empati kurarak çözmesi de son derece önemlidir.

İnsanlığın karşılaştığı sorunlarla baş edememenin başlıca nedenlerinden bir tanesi de empati kur(a)mamadır. Örneğin, kendi sistemini kurup dünyaya egemen olan güç, diğer insanlara karşı empati kurmamakta; kendi çıkarına uygun yasa devleti kuran egemen sınıf, diğer sınıf ve katmanlara karşı empati kurmamakta; ırkını üstün gören ırkçı anlayışa sahip kişi/grup, diğer ırklara karşı empati kurmamakta; milletini yüce sayan ilkel milliyetçi (modern milliyetçilik de dahil) diğer milletlere karşı empati kurmamakta; kendi yurttaşını aç, işsiz, eşsiz bırakan bir hükümet topluma karşı

empati kurmamakta; eşini ezen egemen erkek, ezilen eşine (kadına) karşı empati kurmamakta; işçinin alın terinin karşılığını ödemeyen patron empati kurmamakta; öğrencisini azarlayan öğretmen empati kurmamakta; çocuğunu döven anne baba empati kurmamakta; dinini hak ve şaşmaz bir din olarak gören mütedeyyin (dindar), diğer dinlere mensup insanlara karşı empati kurmamakta; inancında ödün vermeyen ancak diğer inançlara karşı en ufak bir hoşgörü göstermeyen inançlı kişi, empati kurmamakta; kendi ideolojisini/düşüncesini/dünya görüşünü tek ve mutlak doğru olarak gören kişi, farklı ideoloji ve düşüncelere sahip insanlara karşı empati kurmamaktadır. Özcesi, empatinin olmadığı bir toplumsal –hatta evrensel bir sorunla– karşı karşıya bulunmaktayız.

İnsanların eksikliği, sadece insanlara karşı empati kur(a)mamayla da sınırlı değildir. Diğer canlı (ve de cansız) varlıklara karşı da empati kuramıyor. Empati kurma yeteneği gelişkin bir insanın, kendisine/insana zararı dokunmayan bir varlığı öldürmesi ya da yok etmesi mümkün mü? Asla! Çünkü empati kuramayan insanın algılama, sorgulama, muhakeme etme, değerlendirme ve sonuç alıcı tavır takınma yeteneği de son derece güçsüzdür. Bir avcının, hobi olarak doğanın en görkemli en sempatik, en masum hayvanlarını yok etmesini hangi sözcüklerle savunabilir, hangi vicdana sığdırabilir hangi mantıkla izah edilebiliriz? Doğanın dengesini sağlayan her canlının birer evren kadar değerli olduğunun farkında olmayan, dünyanın akıllı tek varlığı olan insan tarafından nesillerinin bir bir tüketilmesini hangi insani düşünceyle bağdaştırabiliriz?

Empati, evreni algılama yeteneğine sahip olmanın da bir ifadesidir. Empati, doğayı koruma becerisini göstermenin de bir ifadesidir. Empati, insanı anlama kabiliyetine sahip olmanın da bir ifadesidir. Empati, çevreyi temiz tutma refleksine sahip olmanın da bir ifadesidir. Empati, her varlığa anlam biçme algısına sahip olmanın da bir ifadesidir. Empati, olayları sebep sonuç ilişkisinden hareketle irdeleme bilincine sahip olmanın da bir ifadesidir. Empati, vicdanın sesini dinleme dürtüsünün de bir ifadesidir. Empati, tüm haksızlıklara karşı direnme iradesini göstermenin de bir ifadesidir. Empati eşitsizliğe, baskıya zulme karşı reaksiyon göstermenin de bir ifadesidir… Kısacası empati, duygusal zekânın ileri düzeyde kendini hissettirmenin bir ifadesidir.

Kendimizi bir başkasının yerine koyup olaylara onun gözüyle bakamıyorsak, empati kuramıyoruz demektir. Empati dediğimiz olgu, olayı/olayları, bizzat yaşayanın gözüyle görebilme ve yorumlama kabiliyetidir. Kişinin üzüntüsünü beynimizde hissetmeden, onu kendimizden bir parça olarak kabul etmeden anlamamız mümkün değildir. Özcesi; insanlar başkaları hakkında bir kötülük düşünmeden ya da kötü bir söz söyleyeceklerinde önce, kendilerini o kişinin yerine koyabilseler karşıdaki insanı çok iyi anlayabileceklerdir.

Dikkat edilirse, empati kuramayan topum ya da bireylerin hafızalarında da büyük bir eksiklik görülmektedir. Zira empati kuramayan toplumlar (ya da bireyler) yaşadıkları olayları çok çabuk unuturlar. Yaşadıkları bir olayı, yaptıkları bir eylemi (kendi tutum ve davranışlarını) pek doğal ve normal karşılarken; aynı davranışı sergileyen bir başkasını son derce anormal ve aykırı görebilmektedirler. Örneğin, öğrenci iken öğretmeninden dayak yiyip azar işiten, hatta bu durumdan muzdarip olan bir kişi, öğretmen olduktan sonra öğrencisine karşı aynı davranışı sergilemekte beis görmemekte, öğrencisini azarlamayı/dövmeyi bile kendine hak saymaktadır… Keza çocukluğunda anne babasının kendisine uyguladıkları baskıyı anlatmakla bitiremeyen bir anne ya da baba aynı baskıyı çocuğuna uygularken kılı kıpırdamamaktadır. Üstelik kendince çocuğun geleceğini düşündüğü için büyük mutluluk duymaktadır. Bütün bunların temelinde ciddi bir empati eksikliği yatmaktadır.

Kuşkusuz empati kuracak kişinin, bilimsel felsefi, kültürel bir bilgi birikimine ihtiyacı vardır. Empati kurma yeteneği, evrensel bir bakış açısına sahip olmayı gerektirir. Empati kuramayan insanların her şeyi ve herkesi eleştirdikleri gibi, karşı taraftan gelen en ufak bir eleştiriye açık olmadıkları görülmektedir. Empati eksikliği insanda suçluluk psikolojisi uyandırdığı için tüm olumlu durumlarda kendine pay çıkarır. İşin ucu ona dayanmışsa savunma mekanizmasını işletir. Kendisini tenzih ederek, herkesi kusurlu ve sorumlu sayar. Olumsuzlukların sorumluluğunu kaldıramaz. Olumsuz sonuçlanan olaylarda en çok 'sen' zamirini kullanırken; olumlu sonuçlanan olaylarda en çok 'ben' zamirini kullanır. Keza aynı olayın olumlu sonucunu "ben olmasaydım" ile bağlarken; olumsuz sonucunu ise "sen olmasaydın" ile bağlar.

Empati kuramayan insan, karşısındakini 'yok' saymış demektir. Bir insanı 'yok saymak' ise 'yok etmek'ten daha vahimdir.

Yaşamın her alanında insanlarla iyi ve etkin bir iletişim kurmada diyalogu kolaylaştıran esrarengiz bir güçtür empati. En ağır sorunları çözmede bile gizemli bir fark yaratan empatiyi elden bırakmamak lazım.

Sözün özü; empati kurmak demek, kelimenin tam anlamıyla insan olmak/insanlaşmak demektir. ■

‘GERÇEKÇİ OL, İMKÂNSIZ GÖRÜNENİ İSTE!’

■ GÜNEY

2018... ’68 devrimci eylemlerinin 50. yıldönümü... “68’liler”... ’68’de devrimci dalgayı yaşayan ve yaşatan bir kuşak!... 50. yıldönümünde de ’68 Hareketi üzerine yazmak, bu çalkantılı yılları değerlendirmek gerek.

Bir zamanlar ’68 devrimci eylemlerinde yer alan, ama sonraki yıllarda karşı oldukları sistemin birer parçası, savunucusu haline gelenler gibi “nostaljik takılmak” değil tabii ki bizden beklenen... Biz ne dün ne de bugün kolayı seçmedik çünkü... Ne burjuva sistemi içinden devrimcileştirmeyi savunduk, ne de bu yoldan devletin ele geçirilip devrimcileştirilebileceğini...

’68 Hareketi, bir başkaldırı idi; sisteme karşı bir isyandı. ’68 Hareketi, imkânsız olduğu söylenen başka bir dünyanın mümkün olduğunu, kapitalist sisteme mahkûm olunmadığının bir işareti idi.

Dünyanın dört bir yanında milyonlarca gencin, setlerini yıkan nehirler gibi meydanlara akmasıdır... Avrupa sokaklarının isyan dalgalarıyla çınlamasıdır. Üniversitelerde işgal ve boykot ... Ve en önemlisi: Devrim ateşinin işçilere de sıçramasıyla hayatın nerdeyse felç olmasıydı! ’68 insanlık tarihine “başkaldırı yılı” olarak geçti.

NASIL GELİNDİ BU YILLARA?

Klasik sömürgeciliğin sonu geliyor

60’lı yılların ikinci yarısında dünyada büyük altüst oluşlar yaşandı. Emperyalizmin klasik sömürgeciliğinin çöküş süreci, Afrika’da bir dizi ülkedeki ulusal kurtuluş savaşları sonucu son demlerine varmıştı. Artık emperyalizm, egemenliğini eski tarzda sürdüremez duruma gelmişti. Eski tipte sömürgeciliğin yerini, “yeni sömürgecilik” almıştı. Bu durum, birçok ülkede ulusların uyanışını, bağımsızlık taleplerini gündeme getirmiş ve şeklen de olsa bağımsız devletler ortaya çıkmıştı.

Sosyalist kamp içinde yaşanan altüst oluş

Çin Komünist Partisi (ÇKP) ve Arnavutluk Emek Partisi (AEP), 1960’da yapılan “Komünist ve İşçi Partileri Toplantısı”nda Sovyetler Birliği Komünist Partisi’nin (SBKP) revizyonist çizgisinin kimi noktalarına eleştiriler getiriyordu. Onlar, Leninizm’in eskimediğini, ona sarılmak gerektiğini savunuyordu. Bu gelişmeler sonrasında sosyalist kamp modern revizyonist kanatla, devrimci, marksist-leninist kanat biçiminde ikiye ayrılıyordu.

ABD emperyalizmi saldırganlığını artırıyor

1960’lı yılların ikinci yarısından itibaren dünya

çapında devrimci eylemlerin ilerlediği bir dönemdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD emperyalizmi, dünya çapında saldırılarını giderek arttırıyordu. ABD'nin saldırganlığına karşı mücadeleler yükseliyordu. Vietnam, Laos ve Kamboçya'da Amerikan emperyalizmi ve kaderini ona bağlamış yerli gericilere karşı, halk savaşları yükseliyordu. Ortadoğu'da Filistin Arap ulusunun kurtuluş mücadelesi, silahlı eylemlerle gündeme geliyordu. Afrika'da eski sömürge sisteminin çöküş süreci hızla ilerliyordu. Gine-Bissau, Mozambik, Namibya, Angola ve bir dizi ülkede halkların sömürgeciliğe karşı silahlı direnişi gelişiyordu. Asya, Afrika ve Latin Amerika'da ezilen sömürge, yarı-sömürge halklar emperyalizme başkaldırıyor, haklarını istiyordu. 1959'da zafer kazanmış olan Küba Devrimi'nin etkileri kendini gösteriyordu. Bolivya, Guatemala, El Salvador, Nikaragua, Uruguay, Paraguay ve bir dizi Latin Amerika ülkesinde gerilla hareketleri yığınların sempatisini kazanıyordu.

Dünya jandarmalığına soyunan ABD, Vietnam'da ve Kamboçya'da haksız, barbar bir savaş yürütüyordu. Tüm dünyada, ABD'nin yürüttüğü barbar savaşa karşı tepkiler çığ gibi büyüyordu.

Mao Zedung önderliğinde Çin'de kitleler harekete geçiyor

1966'da patlayan "Büyük Proleter Kültür Devrimi"nin etkileri kısa süreç içinde bütün dünyaya yayılıyordu. Emperyalist metropollerde de ezilen halkların kurtuluş mücadelelerinden ve Çin'de "Büyük Proleter Kültür Devrimi"nden esinlenen öğrenci gençlik sokaklara iniyordu. "Büyük Proleter Kültür Devrimi"nin etkimesi sonucu bir dizi ülkede revizyonistleşmiş olan komünist partilerden kopuşlar oluyor, yeni marksist-leninist partiler kuruluyordu.

İşte bu ortamda, eskiyi, varolanı, "yerleşik düzeni", varolan otoriteleri, hâkim olan görüşleri, ideolojiyi kökten sorgulayan, öncülüğünü yüksekokul gençliğinin yaptığı bir hareket başlıyordu.

DÜNYADA '68

'68 Mayıs'ında Paris'te (Fransa) başlayan, sonra bütün ülkelere yayılan eylemlerde yüksekokul öğrencileri başı çekiyordu. Hâkim sınıflar, bu eylemleri hemen her yerde şiddetle bastırmaya çalışıyordu! Öğrenciler, devlet şiddetine karşı kendilerini savunuyordu. Çok kısa süre içinde öğrenci eylemleri, sisteme karşı isyana dönüşüyordu. Fransa'da olduğu gibi işçiler de yer yer bu isyanlara katılıyordu. '68 devrimci eylemleri, devlet iktidarını sorgulayan, iktidar sorununu gündeme koyan devrimci bir nitelik kazanıyordu.

Dünya tam anlamıyla kaynıyordu. 67/68 yılları, emperyalist metropollerde, ABD emperyalizminin Vietnam'da yürüttüğü vahşi emperyalist savaşa ve sömürgeciliğe karşı halklar başkaldırıyordu. 67/68, "Ho, Ho, Ho Şi Minh!", "Bir, iki, üç, dört, daha fazla Vietnam, Ernesto'ya bin selam!", "Yaşasın Halk Savaşı!", "Yaşasın Halk Savaşının Zaferi!" şiarlarının Washington, Paris, Londra, Berlin vb. caddelerinde yankılandığı yıllardı.

Vietnam'da savaş yürüten ABD'de, savaş karşıtı gösterilere yüzbinlerce insan katılıyor, onbinlerce Amerikalı genç, savaş/askerlik "hizmetini" reddediyor, illegal duruma düşmeyi, hapsedilmeyi vb. haksız savaşa katılmaya yeğliyordu.1967'de ABD'de siyahların gettolardaki ayaklanması, ancak ordunun yoğun müdahalesi ve yüzün üstünde siyah emekçinin hunharca katledilmesi ile bastırılabiliyordu.

Almanya'da İran Şahı'nın Batı Berlin'i ziyareti sırasındaki protesto gösterilerinde polis Benno Ohnesorg adlı bir öğrenciyi vurarak öldürüyordu. Ardından Batı Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında görmediği boyutlarda kitle gösterileri patlak veriyordu. Batı Berlin'de Şubat '68'de yapılan Vietnam Kongresi ertesinde 12 bin gösterici Vietnam halkıyla, Vietnam'daki Halk Savaşı'yla dayanışmasını haykırıyordu.

Nisan '68'de Alman Sosyalist Öğrenciler Birliği (SDS) yöneticilerinden Rudi Dutschke, burjuva medya tarafından kışkırtılmış bir faşist tarafından vuruluyordu. Rudi Dutschke'nin vurulması yeni gösteriler dalgasına yol açıyor, polisle göstericiler arasında kanlı çatışmalar gündeme geliyordu.

İngiltere'de, Ekim 1966'da Londra Ekonomi Okulu öğrencileri yeni yöneticinin Rodezya ve Güney Afrika'daki ırkçı rejimlerle bağlarından dolayı protesto ediyordu. Mayıs/Haziran '68'de, Essex Üniversitesi, Hornsey Sanat Üniversitesi ve Hull, Bristol ve Keele Üniversitelerinde protestolar gerçekleşiyordu. Bu protestolar, Cryodan, Birmingham, Liverpool, Guildford üniversitelerinde ve Royal Sanat Üniversitesi'nde de protestoları tetikliyordu. Vietnam Savaşı'na karşı görkemli eylemler yapılıyordu. Londra, "Yaşasın Halk Savaşının Zaferi!" şiarları ile çınlıyordu.

'68 devrimci eylemlerinin en yoğun ve şiddetli olarak yaşandığı ülke Fransa oluyordu. Bu dönemde Fransa'da üniversiteler/fabrikalar işgal ediliyordu. '68'in 1 Mayıs'ında sendika bürokrasisinin ve revizyonist Komünist Partisi'nin engelleme çabalarına rağmen, işçiler, öğrencilerin haklı taleplerine sahip çıktıklarının işaretini veriyordu. Mayıs/Haziran ayı

boyunca yaşanan olaylar nedeniyle Fransa'da siyasi iktidar inisiyatifi elinden kaçırıyordu. Siyasi iktidarın sarsılmasına yol açan öğrenci eylemlerinin başkaldırışının yanı sıra, işçi sınıfının genel greve varan eylemleri etkileyici oluyordu.

Mayıs '68'e gelindiğinde bütün Fransa'da eylemlere katılanların sayısı 20 milyona varıyordu. İlan edilmemiş bir genel grev yaşanıyordu. "Bütün iktidar işçilere!" sloganı bu günlerin en çok kullanılan sloganı haline geliyordu. Bir dizi fabrikada üretim işçilerin oluşturduğu komitelerin kontrolüne geçiyordu. Fransa, Mayıs '68'de tam bir devrim durumunu yaşıyordu.

Ocak '68'de Çekoslovak Komünist Partisi Merkez Komitesi Antonin Novotny'e güvensizlik oyu veriyor ve Parti Sekreteri olarak yerine Alexander Dubçek getiriliyordu. Dubçek'in gelmesi ile Çekoslavakya'da "Prag Baharı" başlıyordu. "İnsan yüzlü sosyalizm" isteyen Dubçek bir dizi reform yapacağını ilan ediyordu! Ağustos '68'de Çekoslovakya, Varşova Paktı ülkeleri tarafından işgal ediliyordu. İşgal sırasında 5 bin ile 7 bin arasında Sovyet tankı ve 200 bin ile 600 bin arasında Varşova Paktı askeri işgale katılıyordu. Alexander Dubçek ve Ludvik Svoboda, Moskova'ya götürülüyor ve çok geçmeden "yoldaşça özgür tartışma" sonrasında Çekoslovakya'nın reform programından vazgeçtiği açıklanıyordu! Sosyalemperyalist kampta da çatlaklar gözle görülür bir şekilde ortaya çıkıyordu. Rus sosyalemperyalizminden bağımsızlığı ve "güleryüzlü sosyalizm" adı altında açıkça sosyaldemokrasiyi savunan akım yığınlar içinde taban buluyordu. Bu gelişmeye Rus sosyalemperyalistlerinin cevabı Çekoslovakya'nın işgali oluyordu.

Egemen sınıflar, '68'in devrimci gelişimini durdurmak için birçok yola başvuruyordu. '68'i bastırmada şiddetin yanı sıra diğer araçlarda devreye sokuluyordu. Birçok ülkede sıkıyönetim yasaları çıkarılıyor veya sertleştiriliyordu. İşçi ve öğrenci hareketinin birleşmesinin engellenmesi için satın alma, rüşvet yöntemleri yoğun olarak kullanılıyordu. İşçilerin ücret talepleri, çalışma şartlarında iyileştirmeler yapılıyordu. Satın alınamayan işçiler işten çıkarılıyordu. Hareketin içerisine sokulan ajanlar aracılığıyla bozgunculuk yapılıyordu. ABD'de, Black Panther (Kara Panter) hareketi somutunda olduğu gibi hareketin öne çıkan önderleri, satın alınamadığından, susturulamadığından katlediliyordu. Toplumun diğer kesimlerinde de, belirli reform talepleri kabul ediliyordu. Okullarda belirli reformlar gerçekleştiriliyor, kadın hakları, azınlık hakları vb. bağlamında belirli yasal düzenlemelere gidiliyordu. Bütün bu gelişmeler '68 Hareketi içerisinde reformcu/devrimci bölünmesine yolaçıyordu. Devrimci kesim içinden, daha sonra devrimci ve marksist-leninist örgütler doğuyordu. '68 Hareketi içerisinde yer alanların çoğu reformcu kanatta yer alıyordu. Ve bunlar, "kurumlar içinde uzun yürüyüş" teorileriyle ilerki yıllarda sistemin kucağına oturuyordu.

GENÇLİK YENİ KÜLTÜRÜYLE SAHNEDE

'68'de yeni bir kültür ortaya çıkıyordu. Tuhaf/alışagelmemiş giysileri ve uzun saçları benimseyen gençlik; çok çeşitli yaşam biçimlerini içine alan geniş bir yaşam tarzını benimsiyordu. Savaş karşıtı öğrenci eylemleri ve bu kültür değişimi aynı zamanda daha yaşlı kuşaklara karşı başlatılan bir isyan özelliği de taşıyordu.

"Duvarlar sözümüzdür" sloganı Paris'te duvarları kaplıyordu. Ayrıca duvarlarda şu sloganlar yer alıyordu: "Yasaklamak yasaktır!", "Özgürlük bütün suçları bastıran bir suçtur!", "Seçimler: Ahmaklar için tuzaklar!", "Kabalık devrimin yeni koludur!"...

Cinsel özgürlük hareketi

Bu sloganlar cinsel özgürlük temalı sloganlarla tamamlanıyordu:

"Birini ve herkesi sevin!", "Zihniniz ne kadar çok açılıyorsa, fermuarınız o kadar çok açılıyordur!", "Ne kadar çok sevişirsem, o kadar çok devrim yapmak istiyorum - Ne kadar çok devrim yaparsam, o kadar çok sevişmek istiyorum."

'68 hareketi, cinsel baskılara karşı çıkışıyla da öne çıkan bir harekettir. Feminist hareket '68 Hareketi ile birlikte kendi özgün taleplerini daha gür haykırmaya başladı. Onunla birlikte, toplumun en alt tabakası sayılan eşcinsellerin eşitlik taleplerini daha fazla yükseltmelerine zemin hazırladı. Cinsel özgürlük temalı sloganların yanında toplumsal sloganlar da '68 Hareketi'ne damga vuruyordu.

Tüketim toplumunun sorgulanması

"Kahrolsun tüketici toplumu!", "Kahrolsun meta toplumu!", "Yabancılaşmayı ortadan kaldırın!", "Asla çalışma!", "Arzularımı gerçeklik olarak kabul ediyorum çünkü arzularımın gerçekliğine inanıyorum!", "Açıktan ölmenin kesinliğinin yerini sıkıntıdan ölme ihtimalinin alacağı bir dünya istemiyoruz!", "Sıkılmak karşı-devrimcidir!", "Zaman öldürmeden yaşa ve engellenmeden oyna!", "Gerçekçi ol, imkansızı iste!"...

Fransa'da Mayıs '68'de, barikatlarda şu sloganlar duyuluyordu:

"Barikatlar sokağı kapıyor ama yolu açıyor!", "Bütün düşüncelerin sonucu çevik kuvvetin boğazındaki tuğladır!", "Kaldırım taşlarının altında kumsal var!"

Başkaldırı... Her alanda başkaldırı

'68 Hareketi, Çevre hareketi ve savaş karşıtı hareket sadece belli bir kimliği temsil etmiyordu. Siyahi hareket, kadın hareketi, lezbiyen ve gay hareketi de bu hareketin bileşenlerindendi...

Ve Flower Power... Hippi hareketi

ABD'nin Vietnam'a asker göndermesiyle barış isteyen yeni bir gençlik hareketi ortaya çıkıyordu. Savaşa ve şiddete karşı çıkan, barış - barış - barış demekten vazgeçmeyen ve kendi barışçıllıklarını da "Flower Power" yani "çiçeklerin gücü"!" olarak adlandıran Hippi hareketiydi bu.

"Çiçek çocuklar", yani Hippiler, Afrikalı Amerikalıların ABD'deki eşitlik mücadelesinden büyüyerek geliştiler. Hippi hareketi, Vietnam savaşının da etkisiyle uluslararası bir niteliğe bürünüyordu.' 68 gençlik hareketi ile birlikte Hippi hareketi, anti emperyalist bir başkaldırıydı. "Çiçek çocuklar", kendilerine asla sınır koymayan, var olan tüm iktidar gücünü reddeden, komün hayatını savunan özgürlükçü bir hareketti.

Onlar, özgürlük talep ettiler, zorunlu askerliğe karşı çıktılar. Serbest cinselliği savundular. En önemli sloganları: "Savaşma, seviş" idi. Uzun saçlarıyla ve kendine özgü kıyafetleriyle 'özgürleşmeyi' temsil eden hippi hareketi, müziği seslerini duyurabilmek için kullanıyordu.

Hippy kelimesi İngilizlerin "Yippie" sevinç ünleminden geliyordu.

Modada yenilikler

60'lı yıllar, gençlerin vücutlarının her yerine yaptırdıkları dövmelerin, mini eteklerin, apartman topuklu ayakkabı ve çizmelerin, erkeklerde uzun saç, sakal ve bıyıkların, küpelerin, iri madalyonların,

yaklaşık 10 santimlik enli kemerlerin, İspanyol paçalı pantolonların moda olduğu yıllardır. Gençlik, Avrupa ve ABD'de moda yoluyla da cinsel kimliklerini özgürce gösterme yolunu arıyordu. Geleneksel yaşam tarzı sürdüren toplumda bir karşı duruş olarak "Punk kültürü" gibi alt kültürler oluşmaya başlıyor ve çeşitliliklerin 'topraktan fışkırırcasına' azami ölçüde çoğalıyordu.

'68 Hareketi ve protest müzik

60 gençliğinin müzik alanında liderlerinden birisi Bob Dylan'dı. Bob Dylan'ın yaptığı şarkılar, biçimde ne Rock'n roll ne de folk içerisinde tanımlanıyordu. Toplumcu folk şarkıları dinleyerek büyümüş olan Bob Dylan, Woody Guthrie'nin bu toplumcu-politik folk müzik geleneğini dönemin yeni müziğiyle birleştirdi. Ortaya çıkan müziğin adı Folk Rock oldu. Bob Dylan, "Blowin in the Wind" ve "Masters of War" (Savaşın Efendileri) şarkılarıyla 1960'lara damgasını vurdu. Bob Dylan "protest şarkı" kavramını ortaya çıkaran müzisyen oldu. Şarkılarında emperyalist savaşlara, silah tekellerine, siyahlara yönelen ırkçılığa, sosyal eşitsizliklere ve sınıf farklılıklarına dikkat çekti. Bob Dylan'ın 'Protest Rock'u bütün dünyada yankısını buldu, tam anlamıyla bir patlama yarattı. Savaş karşıtı gösteriler Bob Dylan'ın şarkılarıyla başlayıp bitiyordu. Bob Dylan, Rock'u ısrarla politik çizgide tutuyordu.

The Beatles '68 döneminin en önemli ve en politik gruplarından biriydi. The Beatles müziğiyle dünyada milyonlarca insanı etkilerken, grubun üyelerinden John Lennon, Vietnam savaşı karşıtı

gösterilerde en ön safta yürüyor, duruşunu, safını açıkça ortaya koyuyordu.

Amerikalı folk şarkıcısı Joan Baez, özgürlük, işçi hakları, ağır vergilere yönelik tepkiler ve insan hakları konulu şarkılarıyla dünyaca ünlendi.

'68 eylemleri dönemin dünya müziklerini etkiledi. Dünyada "Protest/Muhalif Müzik" ya da "Devrim Müziği"nin gelişmesini ve yayılmasını sağladı.

Tüm dünyanın 68'de uğradığı değişim, Kuzey Kürdistan/Türkiye'yi de vurdu. Ülkelerimizde, dünya müziğini takip eden büyük bir kesim ortaya çıktı. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak yeni müzik türleri de ortaya çıktı. "Anadolu Pop" ya da "Anadolu Rock" olarak adlandırılan müzik türleri de '68'liler tarafından geliştirildi.

KUZEY KÜRDİSTAN/TÜRKİYE'DE '68 HAREKETİ

Kuzey Kürdistan/Türkiye'de, '68 Hareketi önce akademik demokratik taleplerle başladı. Üniversiteler işgal edildi. Çok kısa sürede '68 Hareketi "bağımsızlık", "demokrasi" temel talepleri temeline oturdu. Öğrenci hareketiyle, toplumun diğer kesimlerinin hareketleri kısa süre içinde birleşti. Devletin ve faşistlerin saldırıları sonucu, devrimci şiddet, devrimci örgütlenme gündeme geldi. Sol içindeki reformist/devrimci ayrışma, '68 Hareketi içinde ve sonrasında netleşti. Bu ayrışmanın sonucu olarak ortaya bir dizi devrimci örgüt çıktı.

'68, Amerikan karşıtı eylem ve etkinliklerle doludur. NATO'ya, ve ülkedeki Amerikan üslerine karşı miting ve gösteriler biçiminde ortaya çıkan bu eylemliliklerden en önemlisi, Amerikan 6 Filosu'nun erlerini Dolmabahçe'de denize dökülmesi ve ODTÜ'de "Vietnam kasabı" diye anılan Amerika Büyükelçisi Robert Commer'in arabasının yakılmasıdır. Amerikan 6. Filosu'nun İstanbul-İzmir limanlarına her gelişi büyük antiemperyalist gösterilerle karşılanıyor, onbinler "Yankee Go Home!", "6. Filo Defol!" şiarı altında birleşiyordu. Süleyman Demirel, o dönemde Amerikan Morrison firmasının Türkiye temsilciliğinden gelen başbakandı. "Morrison Süleyman, yolculuk ne zaman?" şiarı ile kitle gösterilerinin baş hedeflerinden biri idi. Amerikan 6. Filosu'nun denizcileri karaya ayak bastırılmıyor, yer yer çatışmalar oluyor, yükselen devrimci mücadele ilk şehitlerini (Vedat Demircioğlu) veriyordu.

Devrimci mücadelenin boyutlarının yükselmesi, karşıdevrimi de "demokrasi" maskesini giderek bir kenara koymaya itiyor, antiemperyalist kitle gösterilerinin üzerine devlet denetim ve gözetiminde kitlesel saldırılar düzenleniyor, toprağa düşenlere yenileri ekleniyordu. (Kanlı Pazar, Şubat 69)

Kendiliğinden mücadelenin hızla yükseldiği şartlarda, legalliğini korumak kendisi için her şey haline gelen ve parlamenter yolla iktidara gelmeyi düşleyen Türkiye İşçi Partisi'nin (TİP) revizyonist yöneticileri uslu durulmasını, kurallara, yasalara uyulmasını öneriyor ve bu tavırları ile özellikle gençlik içinde tecrit oluyorlardı.

Gençlik hareketi ağırlıklı olarak "sosyalizm" adına hareket etmesine karşın, içinde bir sürü anti-marksist düşünce kol geziyordu. Faşist devletin temel kurumu olan ordu anti-emperyalist ve ilerici görülüyor; "Ordu-Gençlik Elele!" şiarları ile darbecilik körükleniyordu. "Halk-Ordu-Gençlik Devrim Yapacak, Bize Amerika, Bize Amerika Selam Duracak!" marşları söyleniyordu. Darbeci revizyonistlerin yaydığı ve o günkü gençlik hareketi içinde egemen olan görüşe göre, "antiemperyalist geleneğe" sahip olduğu palavraları atılan Türk ordusu "Amerikancı Demirel Hükümeti"ni bir "ihtilal"le devirecek, yerine "Asker-Sivil Aydın Zümre"nin temsilcilerinden oluşan bir yönetim kurulacaktı.

Kemalizm hayranlığı ve ona karşı koyan İbrahim Kaypakkaya

O dönemde "sol" içinde egemen olan Kemalizm hayranlığı idi. Kemalizm, o günkü hareket içinde egemen olan düşünceye göre "anti-emperyalizm"di, devrimcilik(!)ti. Bütün kötülükler Kemalizmden uzaklaşıldığı için ortaya çıkmıştı! (Bugün de hâlâ sol adına konuşanlar içinde Kemalizmin etkinliği egemendir.)

Kemalizmin gerçek yüzünü gören ve bunu ortaya koyan İbrahim Kaypakkaya idi.

Bu dönemde Kürt sorunun adı bile edilmiyordu. Türk hâkim sınıflarının "Türk/Kürt yoktur, hepimiz Türküz" safsataları, kendine sosyalist ve devrimci diyen hareket içinde de egemendi. Bu dönemde bırakalım Kürt ulusunun varlığı ve ayrılma hakkının kayıtsız koşulsuz savunulmasını, en iyi halde ekonomik yatırımlarla çözülecek bir "geri kalmış" Doğu/Güney Doğu Anadolu sorunundan söz edilmesi "ilericilik", "sosyalistlik" sayılıyordu.

Kemalist darbeciler, darbe ortamı yaratmak için gençliğin anti-emperyalist eylemlerini, ezilen, sömürülen kitlelerin sınıf mücadelelerini bir kaldıraç olarak kullanmak istiyordu! Bunlar bu yüzden gençlik hareketinin önderlerinin sırtını sıvazlıyordu. TİP'in pasifist, legalist, parlamentarist revizyonizmine karşı tepki, darbeciliğe duyulan sempatiye dönüştürülmeye çalışılıyordu. Pasifizme duyulan tepki, gençlik önderlerinin bir kesimini aktif eylem adına fokoculuğa, öncü savaş teorilerine yaklaştırıyordu. Filistin'de süren gerilla savaşının çekiciliği artıyordu. Marighella, Guevara, Debray'ın gerilla savaşı üzerine yazıları, bu kesimin sempatisini topluyordu.

Unutulmaz devrimci gençlik önderleri

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan, Mahir Çayan ve İbrahim Kaypakkaya '68 hareketinin simgesi, unutulmaz devrim gençlik önderleridir. Onlar, yaşamlarını savundukları dava uğruna feda ettiler. Korkusuz, militan ve baş eğmez tutumları ile devrimci saflarda haklı bir üne kavuştular. Gençliğin hareketine militan bir karakter aşılayarak örnek devrimciler oldular. Burjuva reformizminden kopuşun, düzene karşı militan ve ödünsüz bir başkaldırının temsilcisiydi onlar. Onlar, faşist devletin saldırılarına karşı yiğitçe direndiler, teslim olmadılar.

Kemalizmle amansızca hesaplaşan, Türkiye coğrafyasındaki ulusal sorunda ilkeli bir tavır takınan, yaşamı, mücadelesi ve işkencede ser verip sır vermeyen tavrıyla öne çıkan İbrahim Kaypakkaya komünist önder olarak yol gösterici oldu.

SONUÇ

Paris'ten başlayarak Latin Amerika'dan Türkiye'ye kadar tüm dünyaya dalga dalga yayılan ve farklı coğrafyalarda farklı görünümler alan. '68 Hareketi, bir başka dünyanın mümkün olduğunu göstermek için yapılan bir isyandı. '68 Hareketi aynı zamanda emperyalist savaş çığırtkanlığı, işgal politikaları, askeri müdahaleler ile hesaplaşma tarihiydi. Vietnam savaşına "dur" diyen gençler, modern çağ ozanlarının şarkıları eşliğinde barış şarkılarını haykırdı. Jim Morrison'dan Neil Young'a, John Baez'den Bob Dylan'a birçok sanatçı, savaşsız bir dünyanın olabileceğini müjdeledi. Kapitalizmin silahlanmayı bir kâr kalemi haline getiren söylemine baş kaldırıldı. Var olan eğitim sistemini sorgulayan sokak gösterileri, müzikaller, filmler yapıldı. '68 isyanı, içinde barındırdığı tüm çelişkilere rağmen, daha sonraki kuşaklara kazanımlarla dolu yarınlar bıraktı.

'68 kuşağının devrimcileri yeni bir dünyayı yaratmak için yola çıktılar. Bu uğurda dövüştüler,

toprağa düştüler. Mahirler, Denizler, Hüseyinler, Yusuflar, İbrahimler '68'in devrimci ruhunun gerçek temsilcisiydi.

'68'in çağrısı mevcut düzeni korumak değil, yeni bir dünyadır.

16 Aralık 2017 ■

TOTTENHAM'IN "TUTUNAMAYAN" ÇOCUKLARININ ROMANI

Gençlik yıllarında başladığı yazın hayatını kadın, göçmenlik ve ırkçılık temalarının ağır bastığı öyküler ile sürdüren, "Londra'dan Bir Kadın Döndü", "Fakir Cennet", "Zabit Londra'da" gibi öykü kitaplarıyla tanınan Dursaliye Şahan ile ilk romanı "Tottenham Çocukları" üzerine bir sohbet yaptık.

■ **Röportaj: MEHMET UTKU**

Bize daha doğrusu bu röportajı okuyan okurlara biraz kendinizden söz eder misin?

Yazın hayatına öykü ile başlamış, son yıllarda romana yönelmiş, iki çocuklu, göçmen bir yazar.

Daha önce öyküler yazıyordunuz, sanırım yayınlanan ilk romanınız. Bir romanın ortaya çıkması ne kadar sürer?

Romanın ortaya çıkış süreci elbette romana göre değişir. Tottenham Çocukları çok zaman aldı çünkü güncel ve karmaşık bir suç örgütünü baz alan bir hikâyesi var. Başka bir örnek vermek gerekirse pembe dizi kuşağına uygun tamamen kurgusal bir aşk romanı herhalde altı aydan fazla sürmez diye düşünüyorum. Tabii yazarın kendi çalışma stili ve hızı da bunu belirleyen başka bir etken.

Sayısız ödüllü öyküleriniz var. Yazmaya nasıl başladınız?

Okuma yazmaya başladığım ilk günden beri bir şeyler karalıyorum. Ödüllerime gelince hepsi benim için çok değerli ancak henüz edebiyat dünyasındaki o büyük ödüllerden birini alabilmiş değilim. Ülkemizdeki ödül sisteminin tartışıldığı bu günlerde bile hâlâ ödüllerin, yarışmaların yazarı bir ölçüde motive ettiğini düşünüyorum. Ancak daha sağlıklı, daha adil bir ödüllendirme sisteminin oluşmasını temenni ediyorum. Bu konuda yazarların sessiz kalmaması gerektiğini de düşünüyorum. Örneğin Taylan (Kara) hocanın ülkemizdeki edebiyat dünyasına ilişkin yazdıkları belki biraz sert ama haksız da değil.

Geçtiğimiz yıllarda çocuk gelinlere yönelik olarak yazdığınız bir öykünüz "Sıla" dizisi projesinde intihal yolu ile projelendirilmişti, bu konuda sanırım hukuki bir süreçte başlamıştı? Nasıl sonuç aldınız?

ATV'de yayımlanan Sıla dizisi ve dönemin Samanyolu kanalında yayımlanan 'Küçük Gelin' dizisi Güvercin hikâyemden yapıldı. Birinci mahkemeyi kazandıktan sonra Samanyolu Küçük Gelin dizisini yaptı ki akıllara zarar. Malum Cemaat kanalı olduğu için muhtemelen kendilerine çok güvendiler, bize bir şey olmaz dediler. Ancak her iki davayı da kazandım.

Londra'nın altını üstüne getirerek, her seferinde polisi atlatmayı başaran, çoğunluğu Türk ve Kürt çocuklarından oluşan 'Tottenham Boys' ve 'Bombacılar' romanınızın konusu oldu. Biraz daha ayrıntıya girerek bize romandan bahseder misiniz?

Tottenham Boys çoğunluğu göçmen çocuklardan oluşan bir sokak çetesinden biraz fazlası,

bütün mafya çeteleri gibi tehlikeli bir suç örgütü. Mafya çeteleri, televizyon dizilerinde anlatıldığı gibi adil babaların lider olduğu beraberlikler değil, aksine psikopat katillerin kazanmak için en yakınlarına dahi zarar vermekten çekinmediği işte bizde bir örneği olduğu gibi, kanla duş almayı hayal edebilen insanlardan oluşuyor. Dostane arkadaşlık ilişkileri liderle çete tetikçisi arasında değil, olsa olsa iki tetikçi arasında gelişebiliyor. Ben de romanımda çetenin eline düşen bir Kürt çocuğunun geçmişini ve çaresizliğini anlatmaya çalıştım.

Romanınızla ilgili nasıl yorumlar alıyorsunuz?

Şu ana kadar aldığım yorumlar genelde çok olumlu. Ancak yeri gelmişken söylemek isterim. Benim için olumsuz yorumlar da çok değerli. Samimi yapılmış her eleştiri, özellikle de yazarın eksikliğini gösteren eleştiriler bence bir yazar için can suyu kadar makbul.

"Gazetecilerin ömrü çabuk tükenir. Çünkü onlar 7/24 çalışır. Oysa bir gazeteyle kebapçı arasında, işletme bakımından hemen hiç fark yoktur. Her ikisi de müşterinin isteğine göre servis yapar. Hâliyle ben de o çarkın en anlamsız haberlerini yapan muhabir ordusundan sadece biriydim." diyorsunuz romanın ilk sayfalarında. Siz de yıllarca gazetecilik yaptınız. Gazeteci olmak hele böyle bir dönemde ne demek sizce?

Bence bugünkü gazetecilik dünden çok farklı değil. O zaman da bir düzene hizmet ediliyordu bugün de. İçinde yaşadığımız sistemde gazeteciliğin meslek onurunu kurtaracak tek şey belki de internet. Tekelin ve kapitalist sistemin gücü internete henüz bir çözüm bulamadı. Tekeli ve iktidarı kırdı. Allah icat edenden razı olsun! İnternetin bilgi ve haber kirliliğine boğulması biraz da tekellerin marifeti olduğunu düşünüyorum.

İnterneti toza dumana boğmak gibi bir şey bu. Bazı siteler var. Sürekli kapatılıyor veya engelleniyor. Onlar da yılmadan yeniden yeniden yayına çıkıyor. Bu konudaki mücadeleyi kim kazanacak derseniz, para kimdeyse o kazanır teorisi bu kez işlemeyebilir diye düşünüyorum.

Yeni bir roman yazmaya başladınız mı? Konusu, kahramanları vs. üzerine biraz ipucu verebilir misiniz bizlere?

Evet. Ayarsız Kadınlar adında bir romanım önümüzdeki yıl çıkacak sanıyorum. Halen üzerinde çalışıyorum. Severek çalışıyorum. Kısaca tanımlamak gerekirse, bu acımasız hayatın içinde kahraman olduğunu fark etmeyen küçük ama büyük insanların naif mücadelelerini yazıyorum. Elbette kadınlar baş rolde.

Edebiyat yarışmaları nasıl olmalı?

Öncelikle şeffaf ve bağımsız olmalı. Yani o yarışmaya katılan yazar, yarışmanın niteliğini, nasıl değerlendirildiğini görebilmeli. Edebiyat edebiyat için olmalı. Yayınevlerinin güdümünde olan yarışmalar okura saygısızlık ve haksızlık. Düşünsenize, sadece A yayınevinden çıktığı için ödül verilen bir romanın markette harika diye yutturulan ama aslında kanserojen madde içeren hormonlu üründen ne farkı var? O kazananı önceden belirlenen yarışmaların vebali elbette jüri üyelerinindir. Sadece seçilen esere karar verenleri kast etmiyorum. Karar aşamasında seçimde payı olmasa da göz yumanlar da sorumlu. Taylan Kara bu konunun üzerine gidiyor. Söylediklerinin hepsine katılmayabilirsiniz ama çoğu doğru. Özellikle edebiyat yarışmaları konusunda haklı olduğunu düşünüyorum. Vahim şeyler oluyor.

Şu andaki Kültür Bakanlığı'nın sanata olan desteği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Daha fazla olmalı ve elbette bu şekilde olmamalı. Orada da kaos ve adil olmayan bir sistem var. Had safhada kayırma var. Bakanlığın bundan haberdar olmaması mümkün değil. Örneğin elli sanatçıya destek verilecekse bunun kırk tanesi önceden belirleniyor. Daha doğrusu ayrılan bütçe paylaşılıyor. Geriye kalan küçük bir dilim de masum umutlarla başvuran yüzlerce aday arasında pay ediliyor. Böyle olmamalı. Birçok sanatçı devlet desteğini kabul etmiyor ve sakıncalı buluyor ama ben böyle düşünmüyorum. Devlet sanatçısını korumak ve kollamak zorunda. Halk kütüphanelerinin acil olarak gelişmesi gerekiyor. Dünyada kitap okuma sıralamasında gerideyiz deniyor ama bunun giderilmesi için hiçbir şey yapılmıyor. Kültür Bakanlığı ve yayınevleri başta olmak üzere bu konunun üzerine gitmeleri gerekiyor. Yayınevleri üç beş kuruş için okuru bugün aldatmakla uzun erimde kendi ayaklarına sıkıyorlar. Yarın öbür gün bedava kitap verseler okur bulamayacak hale gelecekler o zaman ne yapacaklar? Bilinçli okur herkes için yarar sağlayacaktır. Hatta bilinçli okurdan nefret eden yayınevleri için bile olumlu sonuçları olacaktır. Bunun için kısa günün kârından vazgeçmek gerekiyor.

Teşekkürler... ■

ŞEYHMUS DİKEN'İN "AHIM VAR DİYARBAKIR" KİTABI ÇIKTI

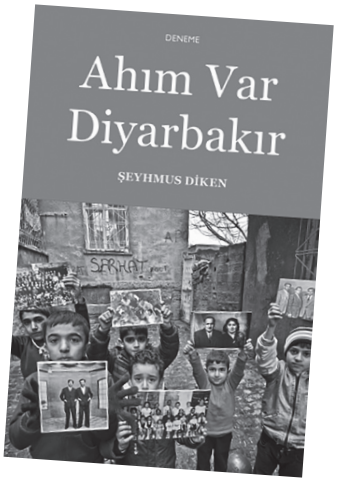

Şeyhmus Diken, Mezopotamya'nın ortasından dünyaya yayılan sesiyle yazmaya devam ediyor ve "Gittiler İşte" kitabıyla okurla kurduğu yakın ilişkiyi yeni kitabıyla başka bir aşamaya taşıyor. "Ahım Var Diyarbakır", yaşadığı topraklardaki hemşehrilerin, kirvelerin, apêlerin, ahpariglerin, kekelerin, ciranların, kardeşlerin hikâyesi. Hem yerel hem evrensel şahsiyetleri, tarihle ve kentle birlikte yaşayan herkesi misafir eden 46 denemeden oluşan kitap, Diyarbakır özelinde bütün bölgeyi ve halklarını bu hikâyelerin laboratuvarı gibi kullanıyor. Asimilasyonu ve yıkımı her zaman ensesinde bir soluk, bir kılıç olarak hissetmiş halkların, dinlerin ve mekânların içinden usul usul, bir masal anlatıcısı gibi konuşan metinler bunlar. Türkçe-Kürtçe-Ermenicenin iç içe geçtiği, zaman zaman birbiriyle yarıştığı ironik dili ve nevi şahsına münhasır anlatıcılığıyla Diyarbakırlı Şeyhmus Diken okura bu ortak dünyayı sunuyor. Diken'in yazarlığının 20. yılında 20. kitabı olarak yayımlanan "Ahım Var Diyarbakır", unutuluşa terk edilmesi istenmeyen herkese ve her yere içten bir selamdır.

Kitap yayınlandığının ikinci haftasında 2. baskıyı yaptı.

Şeyhmus Diken kimdir? Diyarbakır Suriçi'nin Alipaşa Mahallesi'nde doğdu. Liseye kadar Diyarbakır'da okudu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset ve İdari Bilimler Bölümü'nü bitirdikten sonra üç yıl mülki idare amirliğinin ardından 12 Eylül askerî darbesi mağduru olarak memuriyet hayatı sona erdi. Türkiye Yazarlar Sendikası üyesi ve Uluslararası PEN Yazarlar Örgütü Türkiye Merkezi'nin Diyarbakır Temsilcisi'dir. BirGün gazetesinde 12 yıl köşe yazdı. Tigris Haber Gazetesi ile www.bianet.org ve www.kulturservisi.com sitelerinde köşe yazıyor. Çok sayıda sivil toplum kuruluşunda yönetici, danışma kurulu üyesi, temsilci ve sivil toplum aktivistidir. 13 şiiri Udi Yervant tarafından bestelendi. "Diyarbekir Hikâyeleri" oyunu İmgesel Düşler Tiyatro Topluluğu tarafından oyunlaştırıldı. ■

GRUP YORUM'DAN YENİ ALBÜM: "İLLE KAVGA"

Türkiye'de devrimci müzik grupları arasında en uzun ömürlü olan, sürekli devlet baskısına maruz kalan, üyeleri tutuklanan, konserleri yasaklanan; ve ama tüm bunlara karşın belirli bir çizgide durarak üreten, her türlü engellemeye karşın sürekliliğini sağlayan Grup Yorum yeni bir albümle dinleyenleriyle buluştu. Eylül ayında yayınlanan albümlerinde "İlle Kavga" diyorlar. Grup, yeni albümlerine ilişkin şunları belirtiyor:

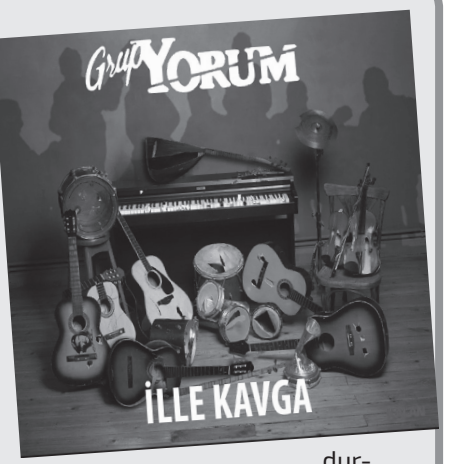

"İki yıllık bir ayrılığın ardından tekrar sizlerle buluşmanın sevincini yaşıyoruz. Son yıllarda ülkemizde ve dünyada yaşadığımız, tanık olduğumuz büyük ve sarsıcı olaylara karşı duygu ve düşüncelerimizin ifadesi olan bu albümümüzde, tüm şarkılarımızda aslında çağrımız ortak. Ne yaşarsak yaşayalım, umutsuzluğa kapılmayalım. Yılgınlığa kapılmayalım. Korkuya kapılmayalım. Görmezden gelmeyelim. Uzak durmayalım. Sorunlarla baş etmenin, tek bir çözümü var; İlle Kavga…"

"İlle Kavga" Grup Yorum'un 23. albümü ve Kalan Müzik imzasını taşıyor. ■

ARMAĞAN ULUDAĞ'DAN ALBÜM

Armağan Uludağ'ın Nar-ı Sevda isimli albümü çıktı. Albümde toplam 10 eser yer alıyor. Eser isimleri şöyle: Büyümek/Kuşlar/İklimsiz/Gitme/Nar-ı Sevda/Tik Tak/Ağrımasın/Açsam Kollarımı/Yaban Gülüm/Sere Zerrami…

Albüm tanıtım yazısında Armağan Uludağ şöyle diyor: "Yitip giden zamanın telafisi yoktur. Koşturmaca halinde geçen günlerimin birinde, ruhumun, bedenimin hızına yetişemediğini hissettim. Birazcık dur dedim kendime. Kendin ol… Kendin için yaşa diye fısıldadı iç sesim. Mutlu ol ki mutlu edecek enerjin oluşsun. Büyümekten, yuvadan uçup gitmekten, hayatla yüzleşmekten hangi insan korkmaz ki. Tıpkı sevdiklerimizi yitirmekten korktuğumuz gibi. Nedense çok azımız "gitme kal" deme cesaretine sahiptir. Karınca ayarı ile kolladığımız, onda varolanla, sevdiğimiz her insan mutlaka iz bırakacaktır bizde. Yürek ağrısına kapılmak, terkedilmekten korkmak, sevip de yaralar almak, nar-ı sevda ile yanmak, zamanla tanıştığımız, insanı insan yapan duygulardadır. 'Kuşlar fakirin penceresine konar' dizelerine müzik yapmak isterken, ama neden, diye soran arkadaşıma (çünkü fakirler daha paylaşımcıdır) diye cevap verdiğim sohbet esnasında oluştu bu albümü yapma fikri. Biriktirdiğim minik damlalarımı, fakirin penceresi ferahlığında açtım siz değerli dostlarıma…"

Armağan Uludağ, bize ilettiği CD'sine şöyle bir not düşmüş: "Güney Dergisi Yazı Kurulu İçin… Güzel işleri bıkmadan, usanmadan meraklı okuyucusuna ulaştırma çabanızı kutlarım. İyi ki varsınız. Sesiniz hiç susmasın… Armağan Uludağ"

Armağan Uludağ'a teşekkür ediyor, çalışmalarında başarılar diliyoruz. ■

Armağan Uludağ kimdir? 1970 İstanbul doğumlu. 23 yıldır Avusturya / İnnsbruck'ta yaşıyor. İstanbul Üniversitesi Sağlık Meslek Yüksek Okulu laboratuvar bölümü mezunu ve şimdi İnsburg'ta bir laboratuvarda laborant olarak çalışıyor. İki yıldır Yol TV'de "Kelimeden Tınıya" adlı kültür sanat program yapım ve sunumu yapmaktadır. 26 Ekim 2017'de, Nar-I Sevda CD'si Kalan müzikten çıktı.

DERSİM'İN HALK OZANLARINDAN DELİL XIDIR'IN YENİ CD-ALBÜMÜ ÇIKTI

Delil Xıdır'ın klam türündeki Zazaca bu yeni albümünün yapımcısı Mim Produktion.

Ağırlıklı olarak kendi söz ve bestelerinin içinde bulunduğu bu CD'de 12 parça var: Çisme (Gamze), Ya Xizire Serê Deryayî (Deryanın Üstündeki Hızır), Welat (Vatan), Govenda Milaketi (Meleklerin Halayı), Mekan û Tılsım (Tılsımlı Mekân), Heseynik (Hüseynik'te), Puçik (Çorap), Tirîje (Güneş Işınları), Bertî Bertî, Delala Mı (Güzelim), Newroze.

Bu yeni CD-Albüm raflarda yerini aldı. ■

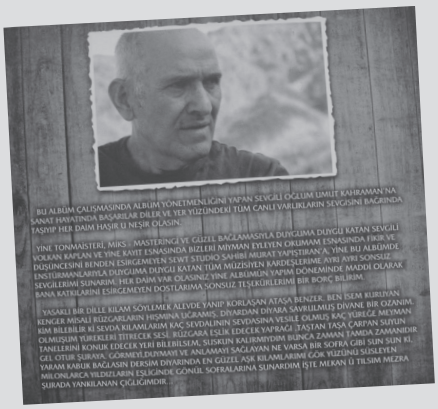

AHMET ASLAN VE KEMAL DİNÇ'TEN YENİ ALBÜM: DUO

DUO Kemal Dinç ve Ahmet Aslan'ın uzun yıllara dayanan müzikal birlikteliğinden süzülegelen 18 eserin yer aldığı arşivlik bir albüm.

Kimi zaman birlikte başlayan, serzenip inleyen, bazen birbaşına sızlanan, terennüm eden, yani muhabbet edercesine inileyen iki ses ve iki saz… Bu, Duo'nun Mardin'den Ege'ye,Yunus'tan Nesimi'ye uzanan sesli serüveni gibidir.

Dinç Sazı ve Di-Tar olarak bilinen sazları, yeni akort (Çapraz Düzeni), Misket Düzeni'ne eklenmiş yeni perdeler, bas pasajlar ve mızrapsız icra teknikleri, iki sanatçının özgün tarzını oluşturan önemli özellikleri. Eserlerde girizgah, ara ve son nağmelerin ana temalardan farklı düşünülmüş olması, gelenekselliğe yeni formlar katmış.

Görüntü (DVD) ve ses (CD) ekibinin canlı kaydettiği albümün sürpriz konukları ise Erdal Erzincan, Antonis Anissegos (piyano) ve Yadigar Koçer (ses).

'Mix' ve 'Mastering'ini Murat Karatağ'ın yaptığı albüm, Kalan Müzik etiketiyle tüm müzik marketlerde ve dijital platformlarda dinleyicisiyle buluştu. ■

Dut Ağacı Lügatı

■ **EMİR BOLAT**

Dut soykırımı var bu kış bahçede
Alkışlar eşliğinde, ölmüş dut ağacı vardır ya...
Tuzak kurardık babamla serçelere.
Zeval olmuş elçilere, vebal olsun sessizliğim.
Büyüdüğüm sokaklar çaldı çocukluğumu,
Onlar da benle çocuk kalsaydı ne olurdu…
Serçeler ölüyordu avluda,
kardeşimle biz
tebeşir tozundan uzaklaştıkça.
Kana bulanmış kar, hani can yakar ya...

İç çeken yine çocukluğum,
yazın cıvıl cıvıl dut ağacımı
nasıl da unuturum…
Güneş olsam parkımı göremeden tutulurum.
Göreceli ıslak kum kokar pencere.
İncir yazmış doktor reçeteme, hem de hiç sevmediğim halde.
Parkları, çocukları, güneşi
her şeyden önce
dut yapraklarını katleden
Katil kardan adamlar vardır ya...

Güneş olsam tutulurum okulumu göremeden.
Bedenden yırtsam boşluğu okuturlar.
Bilmem ki, ne ister benden bu hocalar.
Sümük eksik olmaz taktire sebep mendilimden,
Deterjan nüksedince suya
Kendi mendilini çitileyen çocuklar vardır ya...

Bir tarikattır almış sülaleyi,
haber bekler dayım Medine'den.
Evimiz kurum kokar kömürden, ben hep kenardaydım; anlamaz şeyhim
rutubetten, sebepten.
Edepten eser yok Seferistan'ın
robotik cemaatinde.
Fanatik cinsellik kokar kolları.
Poligamist aşklar hep tek taraflı;
Pedofili sapıklar melek kanatlı.

Eksik olmaz yeleklerinde misvakları.
Cehenneme bilet keser dayım,
boş dururken cennetteki koltukları.

Ulurken gece, vaşakları duyardık.
Uyardık ne söylense bize.
Sabah ağlarken meşe, başakları koklardık.
Elli defa uyardık heceleri,
bilmem ki kimin eli kimin cebinde…
İzbe parkelerde gıcırtıyı duyardık.
Pespaye çocukları susturan
susamlı cezerye sözlerde.
Çocuğun da pespayesi vardır ya...

Sinema vardı bir ara sözlerde,
Haliç köprüsü açıldıysa eğer trafiğe.
Tragedyalar sahilde oynardı
benim çocukluğumda.
Ağlama kardeşim, dünyadan hayır yokmuş
bize, ezelden bu yana.
Mendiller birikmiş kirlide,
Hadi sen de çitile hayallerini.

Öyle bir çocuktuk ki,
hayaletli köşkler yaratırdık
Mesih misali.
Alilerin evinde sabahladığımızda
Tanrı misafirini kovalardı köşkün sahibi;
Anası babası masallardaymış, hey ahali!
Hayali bile sümüklüydü mendillerin.
Çitilemezsek vermez annem şirazeyi.

Şehir azlederse latifeyi,
Mümin Balat'tan atar kendini.
Baltalar vardır kaderinde dutların.
Dandiniler susmazdı, kandillerde
Oyuncak için alnı kanarsa eğer pespayenin

Haliç'e göm o zaman nesirleri.
Nesilleri yok eden göz taşları
Şaşırtır, ters döndürür dünyayı.
Unut o zaman hülyaları;
göstermez kendini,değişmez huyları...

Öldürür kokain yarışları tragedyayı.
Melodramlardı benim okumun yayları;
fakat sahiller zifte çaldı Haliç'te.
Bir çift göze kurban olurdu
sözde arkadaşlarım,
kaçak votkalar kesince elektiriği.
Bülbüller zenci diye bağırırdı,
Tabutta ağlayınca anaları.
Anıları yatırırlardı sandıklara;
Bu yüzdendir ağırlığı, alınamazdı omuzlara.

Büyüdük sonunda ey cânânım.
Her ânım senindir, fidan ver de bana
Çocukluğumun hıncını alayım;
onu görkemli bir dut ağacı yapayım
Sahra'nın ortalarında.
Oltalarından alayım balıkçıların.

Çayırlarda uyumasınlar, ilham kalsın bende.
Müzikleri susmasın,
sanat sığsın lokomotiflerine.
Sırtlarına yükleyeyim trenleri,
haz alsınlar ağlamaktan.
Yazamazlarsa çıldırsınlar yaşlandığımızda.

Kalmadı artık dermanım çavdardan.
Kızılcıklar kızarırdı benim çocukluğumda
Mimozalar yoktu belki ama;
Çocuk yaşta başladım ben âşık olmaya…
Kalmadı gururum gurultudan.
Tül diksin terzi mezar taşıma.
Tüğü bitmeden, yetim kalmadan diksin.

Ölüyorum artık dermanım,
Mızıkalar çınlasın kulaklarda ben erirken.
Sızlasın mızraklar, düşmesin kalplerden.
Büyüdükçe daha güzel aşık oldum.
Göklerden çiçektim ben, büyüdükçe soldum.
Yok oldum aşkla,
başkası değilmiş meğer aşk ölümden.

RANDEVU

■ **ALİ FUAT KARAÖZ**

Genç adam sakin adımlarla kaldırımda yürüyordu umarsız havalarda. Az kalmıştı varacağı yere. Caddede ilerleyen araçları, yol boyundaki insanları alıcı gözlerle incelerken aklından neler geçiyordu? Ne zamandır böyleydi?

Gülünce içi gülen kara gözleri, dost canlısı, sevimli yüzü dar zamanlarda dostlarına hep güven verirdi. Atletik yapısıyla pire gibi atak; kıvrak zekâsı, coşku dolu yüreğiyle kıpır kıpırdı, gözünü budaktan esirgemez, sevdiğini çok sever, nefreti dünyayı dar ederdi. Sezgilerine güvenir, işlerini şansa bırakmazdı, feleğin çemberinden geçmiş, ne badireler atlatmıştı. İnatçıydı da, hem de en belirgin özelliğiydi bu.

Yavaşladı, yandaki vitrine doğru yöneldi, durdu önünde. İçindekilere şöyle bir baktı, geriye döndü, öteki vitrine bakar gibi göz attı, kaldırımdakileri inceledi belli belirsiz. Ötelere, İtfaiye meydanının oralara doğru kalabalık azalıyordu. Herkes kendi halinde gibiydi, anormal bir durum yoktu sanki. Tekrar vitrine döndü. Elini cebine soktu, başını kaldırdı güzel değil der gibi. Mağaza girişinde omzunu vitrine dayamış halde tezgâhtar duruyordu, bir şeyler diyecek oldu, vazgeçti sonra. Genç adam önüne döndü, yürüdü meydana doğru.

Umarım aksilik çıkmaz, diye düşünüyordu. Meydana varmadan önce ilk aradan girer, Sanayi Caddesi'ne geçerim. Köşedeki pastanede bekleyecekti. Randevuya zamansız gitmek olmaz. Bazıları sapır sapır dökülse de bağlantılarda bir sorun yok! Ne iyi yaptım kılıktan kılığa girmekle. Beş değişik adım vardı, her yerde başka başka. Bazen karıştırıyordum, nerde hangi adı kullandığımı. Bu zamanda başka türlü olması olası değil, hata yapma şansımız yok! Gemileri yaktık, geriye dönüş olanaksız!

Adımlarını rahat tavırlarla atmaya devam ediyor, ileriyi gözlüyordu keskin gözleriyle. Kalabalıkta herhangi biriydi bakan gözlere. Kaldırımdaki kalabalık artıyordu gittikçe. Meydana yaklaşıyordu. At üzerindeki Atatürk heykelinin etrafında, çevresindeki dükkânların önünde yığınla insan var mıydı her zamanki gibi? Ya eski meclis tarafı nasıldı, dolmuşlara yetişmek için koşuşturanlar telaşlı mıydı? Amele pazarındaki biçare insancıklar kalantorlara kendilerini beğendirmek için birbirlerini eziyor, Hacı Bayram'ın dini bütün, eli tespihli, sakallı müminleri onlara acıyarak mı bakıyorlardı? Hemen önünde aheste adımlarla yürüyen yaşlı adama gözü takıldı. Cilalı, fiyakalı ayakkabısı, siyah paltosu vardı, kravatlıydı, fötr şapkasının altından, tepeden bakan dikkatli gözlerle etrafı süzüyordu, pastaneye yöneldi. Umursamadı genç adam onu, yoluna devam etti.

El koyalı daha üç ay olmadı ama iyice çöreklendiler, bu kalabalıkta kişi başına kaç sivil polis düşüyor acaba? Bu abluka dağıtılmalı! Kızılay'daki korsan miting ne güzel olmuştu. Bulvarın ortasına konmuştu paket, üzerinde 'Cunta halka karşıdır' yazıyordu, trafik durmuştu. Üst geçide pankart asılmıştı. Böyle giderse, sönümlenirsek sonumuz hüsran olur, teker teker avlarlar hepimizi. Umutsuzluk, yılgınlık dağıtılmalı! İşkence tezgâhları hızlı işliyor. Kör karanlıklarda, izbe, küflü bodrumlarda makine gibi çalışanlar, dışarı çıkınca kamaşan gözlerini koruyorlar güneşten.

Caddede trafik akıyordu olağan şekliyle. Araçların arasından karşıya geçmeye çalışanlar vardı ara ara, sanki cambazlık yapıyorlardı. Kornaya basan, öfkeden kuduran şoförlerden biri küfrü bastı hiddetle. Karşı tarafta Merkez Bankası'nın önünde uluorta müşteri bekleyen taksiciler ayakta durmuş sohbet ediyorlardı.

Genç adamın gözü vitrin camına kaydı, epeyce ardında yavaşça ilerliyordu bir araç. Beyaz bir araç... Takip ediyordu sanki birisini. Başını öne çevirdi, hiçbir şey yokmuş gibi devam etti yoluna. Ne iş, diye iç geçirdi. Benimle bağlantı kurmaları olası değil. Yürüdü, yürüdü. Bir yere bakar gibi başını kaldırdı, caddenin öbür tarafına döndü, taksiciler hâlâ orada dikiliyorlardı, görüş alanı içinde değildi arkadaki araç. Sezgileri, beni takip ediyor bunlar diyordu. Oralı bile olmadı, umursamaz gibiydi, hiç heyecan belirtisi yoktu genç adamda. Sağ tarafına baktı göz ucuyla, sokak başına az kalmıştı. İlk aralıktan köşeyi dönüp hızla uzaklaşmalıyım, panik yok. Kafasının arka planında şimşekler çakıyor, her zamanki gibi tehlike anında seri düşünüyordu. Beyaz araç hızlanır gibi oldu, içindekiler telaşlandı. Genç adam yoksa randevu anını mı hesap ediyorlar, diye iç geçirdi. Kaldırımda yürüyenlerde olağan dışı bir durum sezilmiyordu. Araç yaklaşıyordu, sokak ağzına henüz mesafe vardı. Genç adam adımlarını sıklaştırır gibi oldu. Araç daha da hızlandı, yavaşladı biraz arkasında. Genç adam dönmedi geriye. Sağ ön kapı açıldı hızla. Tığ gibi ince, orta yaşlarına merdiven dayamış bir adam indi araçtan. Seriydi. Kapattı kapıyı. Adımlar-

ken kaldırımı, elini beline götürdü. Ceketinin altından çıkardı silahını, burnundan soluyordu. Yanaştı ardına. Hissetti genç adam. Panik yapıp koşarsam çok daha kötü olabilir, menzilindeyim. Üç beş adım takip etti ardındaki adam, mesafeyi hızla kapatıyordu. Araç içindekiler de başından beri pür dikkat tetikteydi, elleri dolu. Bozuntuya vermedi genç adam, hızlanır gibi oldu. Arkadaki de hızlandı, iyice yaklaştı, elindekinin soğuk namlusunu arkadan dayadı kara gözlü, esmer gencin böğrüne.

"Işık," dedi, "sakın bir hareket yapmaya kalkışma!"

Soğuk namlunun ucunu böğründe, adamın soluğunu ensesinde hissetti genç adam. Durdu dünya. Gökteki kara bulutlar artmadı, hareketleri de hızlanmadı. Şimşekler çakmıyor, gökler öfkeyle nefretini kusmuyordu. Karşı binadaki Merkez Bankası'nın çalışanları, uzaklardaki darphanenin makineleri daha hızlı çalışıyordu gözlerden uzak. Av mevsimiydi. Sürek avlarında, karanlık bodrumlarda, köşe başlarında genç ölülerin etleri lime lime ediliyordu sırtlan sofralarında.

"Kim?"

"Bırak numarayı!"

Başını hafifçe kaldırıp yana eğdi, gözlerini kıstı, dudaklarını büzüp avuçlarını açtı.

"Biriyle karıştırdınız herhalde?"

Polisin yüz ifadesi değişti, gözlerini belertti, yutkundu. İkircikli gibiydi sanki.

"Tabii ya!"

Boş elini kaldırdı, başparmağını açtı, arka taraftaki aracı gösteriyordu alaysı bir edayla.

"Bak araca, tanıdın mı onu?"

Döndü genç adam. Baktı aracın içine. Arka koltukta iki kişi oturuyordu. Birisi yılgın, bezgin bir suratla ona bakıyordu, şoför ile diğer polis pişkince sırıtıyordu. Mal bulmuş Mağribi gibi. Çökkün yüzlü genci tanıdı genç adam. Bu kadar kötüleşti, çözüldü demek diye iç geçirdi bakarken gözlerine. Benle ne ilgisi var bunun. Ne alaka, çok uzun zamandır görmüyorum onu. Tesadüfün bu kadarına da pes doğrusu! Bahtsız deve misali… Çözülmede, kişilik parçalanmasında sınır tanımayan bu sefil, kaldırımda beni görünce, şirin görünmek, söylediklerine inandırmak için katilleri, beni ele vermiş olmalı! Başka türlü olamaz. Buluşacağım kişiyi de zaten tanımıyor, randevuyu bilmesi mümkün değil.

"Kimden bahsediyorsunuz? Tanımadım onları!"

Durumun henüz çok vahim olduğunu düşünmüyor, her şeyin başlangıcı olduğunu hesap mı etmiyordu? Kötülüğün ne başı ne sonu ne de ara aşaması vardı. İşkencecilere iyi iş çıkmıştı, genç adama da.

"İyi bak!"

Güldü umarsızca genç adam.

"Memur bey baktım, sizde benim kimliğime bakın!"

Oysa iyi tanırdı onları.

Yürüdüler beyaz araca doğru.

Beyazda beyazdı ama…

Aralık 2014 ■

ŞARK'TAN GELMİŞİM

■ **BEYZA OKUMUŞ**

Ben Şark'tan gelmişim
Kendimden kendime sürülmüş
Zindanlarla sınanmışım

Önce türkü söylemeyi,sonra umudu yasak ettiler
Bakmadan göğsümdeki barut tortusuna
Esmerliğimden utanmayı öğrettiler

Ben Şark'tan gelmişim
Sınıra karşı sigara yakıp
Sek sek oynamışım mayın tarlalarında
Kar ve pekmezi katık edip
Helva karmışım gidenlerin ardından

Ben Şark'tan gelmişim
Bir nar gibi dağılmışım
Omuzlayıp kaderini bir coğrafyanın
Dünya ile sınanmışım

Bu yüzden avutmaz beni deniz kokusu
Vapurlar ve martı sesleri
Açıp okusalar içimde hep
Nasıl öleceğim korkusu

Ben Şark'tan gelmişim
İçim dışım yara dolu

21/10/2017, İzmir

ŞAİR AHMET TELLİ İLE ANKARA - HANNOVER - HAMBURG

■ **GÜLSEN GÜLBEYAZ**

GÜZ DALGINLIKLARI
Gül diye kokla güz dalgınlıklarını
Umut tacirlerine yüz verme sakın
Yenilirsen dövüşerek yenilmelisin
Hiç kimseye vereceğin hesap kalmamalı
(A.Telli - Belki Yine Gelirim)

Ankara...

"Hayat bana neyi fısıldıyorsa onu yazıyorum."

Ankara'ya son gidişim eylül ortasıydı. Birkaç günlük ziyaretimde hava beklediğimden daha güneşli ve çok sıcaktı. Varışımın ikinci günü akşamüstü Kızılay'da uzun zamandır görmediğim dostlarla buluştum. Konur Sokakta cafede otururken uzaktan kalabalığın arasında ağır adımlarla ilerleyen şair Ahmet Telli'yi gördüm. Onu görünce yeniden şiirleriyle tanıştığım yaşa dönüyorum, 17 idim. Şiirleri zor günlerimize umut aşılarken, bestelenen şiirleri; 'Bekle Beni Küçüğüm', 'Sıyrılıp Gelen' direnişlerde umutla söylendi. Hâlâ aynı coşkuyla söyleniyor.

Tanışmıyorduk. Ama, 28 Ekim'de Hannover Alman - Türk Kültür Günlerine katılacak ve orada tanışacağımızı biliyordum. 29 Ekim günü de Hamburg'da bir etkinliğe davetli. Bu etkinliği organize edenlerden biriyim. Ayrıca Güney Dergisi için bu etkinliklere, Ahmet Telli'ye dair bir yazı hazırlayacağım. Fakat Ankara'da onu karşımda bulacağımı hiç düşünmedim.

Bilim Sanat Cafe'ye oturdu, ben de Babel Cafe'deydim. Aramızda omuz hizasında camdan bir duvar olmasa sanki yanyanaydık. Yanına gitmek „Merhaba" deyip bunları anlatmak aklımdan geçse de yanına gitmedim. Hem Konur Sokakta da bunları konuşacak ne zaman ne de huzur vardı. Sokak o saatlerde yavaş yavaş hareketlenmeye başlıyordu. Birazdan direnişçiler akşam basın bildirisini yapacaklar. Etrafı engellerle örülü, polisle sarılı Özgürlük Anıtı, Konur Sokak ve Yüksel Caddesi direnişçileri şair Ahmet Telli'nin de yakın dostlarıdır. Akademisyen Nuriye Gülmen ve öğretmen Semih Özakça'nın OHAL KHK'leri ile ihraç edildikten sonra işlerini geri almak için başlattıkları açlık grevinde, onları yalnız bırakmayanlardandır. Kendileri gibi kamu görevinden çıkarılan veya kapatılan yüz binden fazla kişi ve kurum için de "İşimi geri istiyorum!" diyen Nuriye ve Semih o günlerde içerde, gözaltılara, alenen maruz kaldıkları polis şiddetine rağmen Özgürlük Anıtı'nı, Yüksel Caddesini ve Konur Sokağı boş bırakmayanlar da dışarda direniyordu. Sokağın hareketliliğine, en çok da adaletsizliğin sokaklara vuran şiddetine, seslere kendimi kaptırdığımdan, Ahmet Telli'nin kalkıp gittiğini göremedim.

Bu yazıyı hazırladığım gün açlık grevinde 280. Yüksel Direnişinde 400. Gün…

28 Ekim, Hannover...

08.09.-26.11.2017 tarihleri arasında Hannover Can Arkadaş Derneği'nin kültür dairesi desteği ile düzenlediği Alman-Türk Kültür Günleri'nin değerli konuklarından biri de şair Ahmet Telli'ydi. 28 Ekim'de bu etkinliğe katılacak, etkinlikten bir gün sonra da A. Telli ile birlikte Hamburg'daki etkinlik için yola çıkacaktık. Hannover'e öğlen vakti trenle vardım. Can Arkadaş Derneği'nin kurucusu ve yöneticisi sevgili Şahabeddin Buz, beni istasyonda karşıladı. Önce derneğe gidecektik, akşam yapılacak etkinlik için hazırlıklar vardı. Ve Ahmet Telli de oradaydı.

İstasyondan çıktık, yürüyerek 5 dakikada dernek binasının önüne vardık. Biz binanın kapısından daha içeri girmeden kültür günlerinin menajeri ile şair Ahmet Telli önümüzde beliriverdiler. Yakınlarda bir yerde antik eşya pazarı olduğunu duymuş, oraya gitmek istiyordu. *"Antik eşya pazarlarında eskiyi arıyorum; vidalar, kalemler, özellikle de dolmakalemler."* O antik eşya pazarından döndükten sonra sevgili Şahabettin ve eşi Pilar'ın evine öğle yemeği-

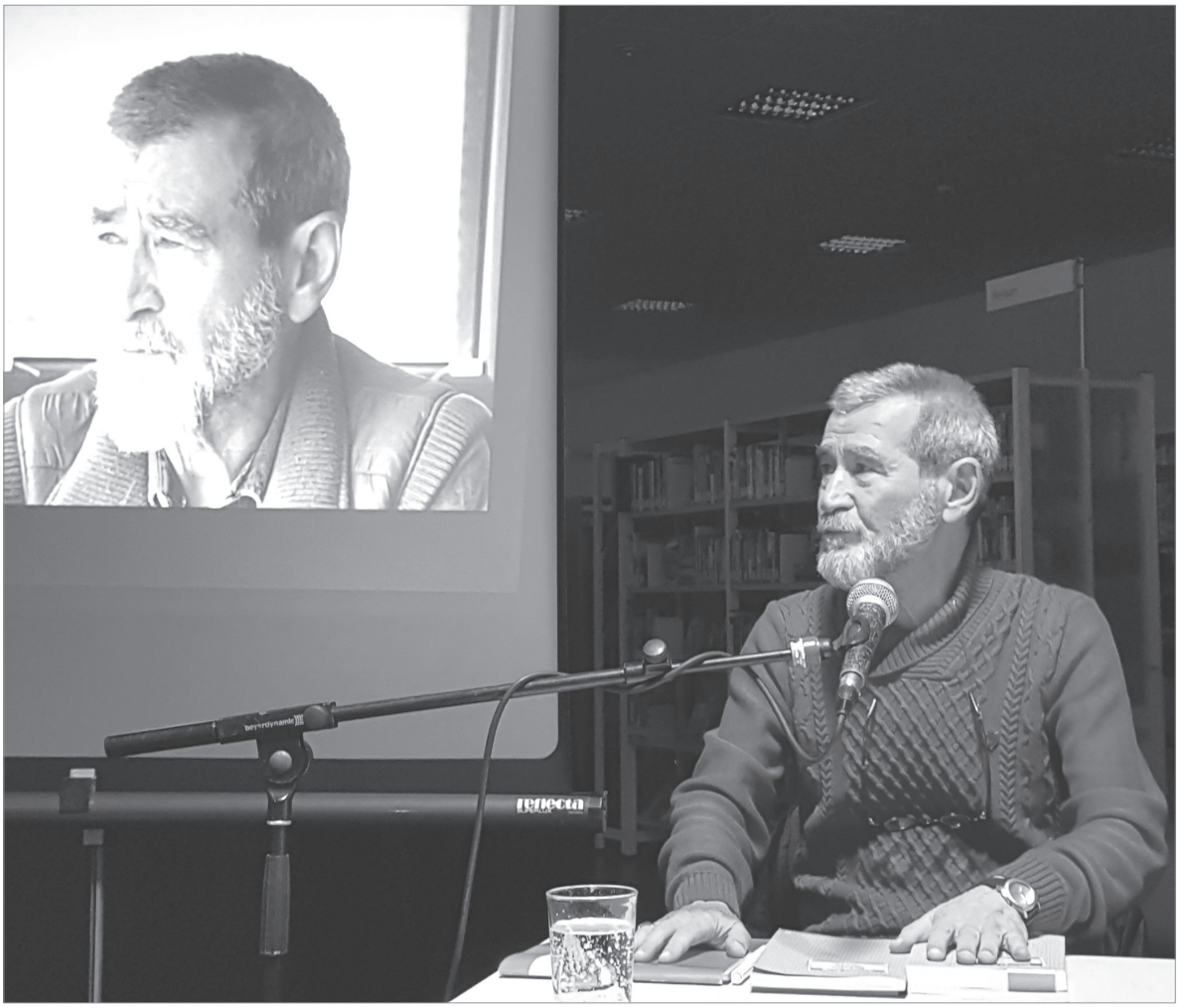

ne davetliydik. Huzurlu evlerinde keyifle hazırladıkları lezzetli yemeklerin yendiği masada derin ve özel sohbetler yapıldı. Yemekten sonra kırmızı koltuklara oturup kahve içerken evsahiplerine getirdiği hediyesini, kendi sesinden şiir albümü 'Kül ve Kil' CD'sini dolmakalemiyle imzalıyordu. Ben her söylediğine kulak kabartmış, her hareketini pür dikkat izlerken bana: "İki roman yazmışsın ama bir dolmakalemin bile yok. Bir yazarın en önemli şeyi dolmakalemidir." dediğinde çok bozuldum ama bozuntuya vermedim. Birkaç yıl önce buna benzer bir şeyi yayın yönetmenim de söylemişti. Artık ilk fırsatta bir dolmakalem almalıydım.

Ahmet Telli etkinlikler öncesi çok heyecanlanıyor…

Hannover Oststadt Kütüphanesi şair Ahmet Telli'yi görmeye gelen şiirsevenlerle doldu. Onu yakın tanıyan bazı eski dostları da salondaydı. Uzak, yakın başka kentlerden etkinlik için günübirlik gelenler de vardı. Dernek Başkanının Almanca ve Türkçe açılış konuşmasının ardından Ahmet Telli'nin günlük hayatından kesintilerin yer aldığı 20 dakikalık bir film gösterildi. Kendi sesinden anlattığı günlük hayatını dinlerken evinden; mutfağından, penceresinden, çalışma masasından, dolmakalem koleksiyonundan... görüntüler vardı. Öğleden sonra Konur Sokağa doğru yola koyuldu. Onunla birlikte yol alıp, şimdi etrafı engellerle örülü, Özgürlük Anıtı'nın önündeki Yüksel direnişçilerinin arasına vardık. Onu, bir de oğlundan, kızından ve yazar, sanatçı dostlarından dinledik. Onlarla tavla oynarken gördük. Filmde onu anlatan yakın dostlarından biri de yayın yönetmenim Turgut Türksoy'du. Ve onun lisedeki edebiyat öğretmeni Ahmet Telli'ymiş. Öğrencisi Turgut Türksoy'da bana ilk imza günümde, elimdeki tükenmez kaleme bakıp: "Bir yazarın imzalamak için doğru düzgün bir kalemi olmalı, ne o elindeki?" demiş ve beni İmge Kitabevi'nin yanındaki kırtasiyeye düzgün bir kalem almaya göndermişti…

Hannover etkinliğinde insanı büyüleyen, huzura erdiren Ahmet Telli'nin sesinden dinlenen şiirlerin Almancalarını Hans Zimmer okudu. A. Telli etkinliğin sonunda okurlarıyla tek tek konuşup tanışıp kitaplarını imzaladı.

BİZ NEYİ ANLATTIK

Biz neyi anlattık bunca zaman
ve o destancılar nerede şimdi

Yakıp kül eder şiirimin
bütün sözcüklerini birden
babası hapisten yeni çıkmış
bir çocuğun gözlerindeki alev
(Su Çürüdü - Ahmet.Telli)

KUŞLAR
Gözlerinde ne bir soru ne bir öfke var kentin
Acı bile duymuyor düşüşüp dururken kuşlar
Ey gökyüzü yırtıl şimdi ve kahret bu zulmü
Senin en güzel sevincindi çünkü o esmerlikler
(Belki Yine Gelirim - Ahmet Telli)

KAOS

Ay inceldi ve orman
bir tortu gibi çöktü dibe
Buğusu yoktu toprağın
büsbütün balçıktı yeryüzü

Irmaklar sağırdı ve dağlar
birer aptaldı o hantal gövdeleriyle
Gittikçe büyüyordu rüzgârın beynindeki ur
Öfkemizden şimşeği yarattık

İnsanı yarattık
(hayır, bir balçıktan değil)
O gün bugün arayıp dururuz onu
hangi cehenneme gitti, bilmeyiz
(Belki Yine Gelirim - Ahmet Telli)

KURTLAR
Bastıkça çıtırdıyor otlar
sanki eylül yürümüş buraya
sinsi ve gözüpek canavar

Bir rüzgâr esse usulca
belki nefes alacak orman
doğrulup kalkacak ayağa

Ama dağ taş bir duman
örtüsü içinde kalmış şimdi
hiç ses gelmiyor uzaktan

Aç kurtlar basıyor ovayı
(Belki Yine Gelirim - Ahmet Telli)

29 Ekim, Hamburg...

"Siz de bana anı bırakıyorsunuz." A.Telli

O gece saatler bir saat ileri alındı. Sabah saat 10:00'da Hamburg'a doğru yola çıkmak için kaldığımız otelin resepsiyonunda buluşacaktık. A. Telli'nin saatlerin ileri alındığından haberi olmadığı için bir saat erken gelip beklemiş, biraz kızgın gibiydi. "Beni burada unuttunuz sandım." dedi. Hamburg'a kadar sevgili Şahabettin Buz'un arabasında 2,5 saatlik bir yolculuk yaptık. Yolda Ankara'daki dostlarından bahsederken "Onlar benim kolum, kanadım." diyordu.

Saat 16:00'da başlayacak etkinlik KulturForum Altona, Denkfabrik Hamburg, Avrupa Barış Bloku Girişimi, Mut Tiyatro ve Can Arkadaş Derneği'nin destekleriyle gerçekleşiyordu.

Etkinliğin bir tiyatro salonunda olması sıcak ve samimi bir atmosfer yaratmıştı. Şair Ahmet Telli de sohbetinde bunu dile getirdi. Sunumunu Erhan Erdoğan'ın yaptığı etkinlikte şiirlerine gitarıyla Halûk Demir eşlik ederken, birkaç şiirini sanatçı Viola Livera Almanca okudu. Ozan Direnç deyişlerle katılırken, ben de etkinliği organize etmenin yanısıra gitar eşliğinde şiirlerinden bestelenmiş iki parçayı seslendirdim. Ama en zoru, çok değer verdiğim şair Ahmet Telli'nin önünde bu parçaları seslendirmekti.

"Güncelin ve gerçeğin içindeki tarihi yakalamaya çalışıyorum." Şair Ahmet Telli ile geçmişte, günümüzde yaşanan büyük direnişleri, direnişçileri ve haklı mücadelelerini andık. Yüksel direnişçilerini, Nuriye ve Semih'i, onlarla birlikte direnen dostlarını anlattı. Acısı hiç bitmeyecek Sivas Katliamını, kaybettiği çok yakın dostları Behçet Aysan ve Metin Altıok'u anarken *"Onları* çok özlüyorum." dedi. Nida şiirini adadığı, 7 Ekim 1980'de gencecik idam edilen Necdet Adalı'yı, 17 yaşında mahkeme kararıyla yaşı büyütülerek 13 Aralık 1980'de asılan Erdal Eren'i bu

uzun şiirinin bir bölümünü okuyarak andı. Cezaevi anılarını anlatırken:

"Bekle Beni" şiirim Mamak cezaevinde yazıldı ve dışarı çıktı. Gömlek yakasının içine gizleyerek çıkardık, dışarıya. Bu şiirden etkilenerek yapılan, Kadir İnanır'ın başrolünü oynadığı "Sen Türkülerini Söyle" filmi ilk 12 Eylül filmidir."

"Su Çürüdü, Kürdlere yazılmış bir şiirimdir." 8 Ekim 2015'te Şırnak'ta öldürülen, cansız bedeni bir polis panzerinin arkasında sürüklenen Hacı Birlik'i abisinin "Kardeşimi gülüşünden vurdular." sözleriyle andı. "Birbirimiz için ölürken birbirimizi öldürmek nasıl oldu?" diye hepimize sordu. Ahmet Telli ölüme ve ölenlere dair sözlerini Filistinli şair Mahmut Derviş'in "Ölümün haysiyeti ölüm kadardır. İmlayı boşver hayat sığmıyor ona." dediği mısralarına bağladı.

"Şair ve şiir hizaya gelmeyen hiza bozandır. Birey olabilmek bir erdemdir. Devlet beni hizayı bozan olarak görmüş ve cezalandırmıştır. Cezaevinde yazdığım birçok şiiri önce zihnime, cezaevinden çıkınca da kağıda yazdım. 30 – 35 yıl sonra bu şiirlerim hâlâ okunuyorlar. Böylece beni cezalandıranlar aynı zamanda cezalandırılmış oldular."

Hamburgluları dopdolu Mut Tiyatro salonunda iki saati aşan süre şiirlerine, şiirlerinin yazılış hikâyelerine, sohbetine, anılarına; kendine bağladı. Şair Ahmet Telli'nin bu yazıya sığdıramayacağım değerli sözleri için yazılamayan, şiirlerinde hissedilen sözler diyorum. Notlarımın arasında bulduklarım: *"Şiirlerimin her biri benim için bir 'şey'dir.","Hayat bana neyi fısıldıyorsa onu yazıyorum.","Kendini keşfetmek, insanı keşfetmektir.","Bir şairin kendine ve topluma saygısı olmalı.","Müzik bir kitle; kalabalıklar arar. Ama şiir için üç kişi de gelse o bana yeter."*

Türkiye'nin çağdaş şiirinin en önemli temsilcilerinden kabul edilen Şair Ahmet Telli'nin 70. doğum günü için hazırlanan **Renkler/İmgeler/Sözcükler** sergisi, 2 Aralık 2017 Cumartesi günü Ankara'da Züfü Livaneli Kültür Merkezinde açılış yaptı. 70 sanatçının bir araya geldiği sergi, 26 Aralık'a kadar görülebilecek.

"Bu dünyadan gitmeden yeni dostlarım olsun, onlarla göz göze gelmek istediğim için şiir yazıyorum." "Siz de bana anı bırakıyorsunuz."

Bu yazıyı hazırlarken şair Ahmet Telli ile yaşadığım anılara sığındım. 24 saatlik bir zamanda iki farklı kentte, iki farklı etkinlikte onu yakından tanımak, şiirlerini kendi sesinden dinlemek ve kısa bir yolculuğu beraber geçirmek, aynı sahneyi paylaşmak ne büyük bir mutluluktu. Şiirlerinin yanına anılarımı da aldım.

Şair Ahmet Telli'ye saygı ve sevgilerimle… ■

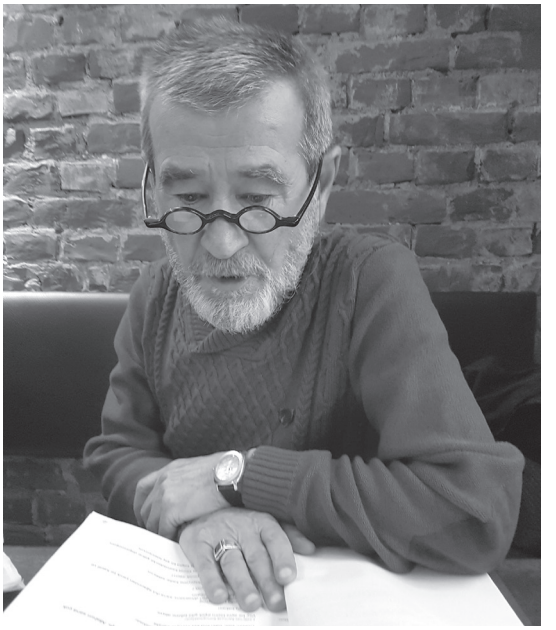

Ahmet Telli - Kısa Biyografi: Türkiye'nin çağdaş şiirinin en önemli temsilcilerinden kabul edilen şair Ahmet Telli 2.11.1946'da Çankırı'nın Eskipazar ilçesinde doğar. Hasanoğlan, Kayseri Pazarören, Pınarbaşı öğretmen okullarında eğitim gördükten sonra dört yıl ilkokul öğretmenliği yapar. Gazi Eğitim Enstitüsü'nden mezun olur. Kastamonu, İnebolu, Doğanyurt, Kırıkkale ve Ankara Atatürk Lisesi'nde Türkçe ve Edebiyat öğretmenliği yapar. İlk şiiri 1961'de yayınlanır. 70'li yıllarda daha çok deneme ve kitap tanıtım yazıları yazar. 1972'de Cengiz Tuncer'in 'Kerkenez' isimli romanı hakkında yazdığı bir yazısına Varlık Dergisi Eleştiri Ödülü ikinciliği verilir. O yıllarda birçok edebiyat dergisinde yazıları ve şiirleri yayımlanır. Ve 1979'dan sonra da şiir kitapları yayınlanmaya başlar.

Gazi Eğitim Enstitüsü'nde öğretmenken, 1981 senesinde, sıkıyönetimce tutuklanır, aynı yıl beraat eder. Ciğerhun'un şiirleri üstüne yazdığı bir yazısından dolayı kısa bir süreliğine ikinci bir hüküm giyer. Uzun yıllar çeşitli yayınevlerinde editör ve yönetici olarak çalışmış, kitabevi işletmiş, yayıncılık yapmıştır.1993'te mahkeme kararıyla öğretmenliğe geri döner ve emekli olur. 2010 senesinde yayınlanan "Nida" kitabına 2011 Akdeniz Altın Portakal Şiir Ödülü verilir.

Şiir Kitapları: Yangın Yılları, Hüzün İsyan Olur, Dövüşen Anlatsın, Saklı Kalan, Su Çürüdü, Belki Yine Gelirim, Çocuksun Sen, Kalbim Unut Bu Şiiri-Seçmeler, Barbar ve Şehlâ, Yüzünün Doğusu Gül, Nida, Bakışın Senin (2016) **Kendi Sesinden Şiir Albümleri:** 1993 Kalmasın**,** 1997 Kül ve Kil

DEVRİMCİ ŞAİR VE EĞİTİMCİ TEVFİK FİKRET 150 YAŞINDA

■ **MEHMET UTKU**

Servet-i Fünun'un usta ve örnek şairi olan Tevfik Fikret, 24 Aralık 1867'de İstanbul'da doğdu ve ömrünü bu şehirde geçirdi. Annesini, küçük yaşta kaybetti (Fikret 12 yaşındayken hacca giden annesi, dönüşünde vebaya tutularak ölmüştü), babasından da uzak yaşadı. Bu halde dayısı ve yengesi, ona sıcak bir şefkat gösterdiler. Fikret 23 yaşına gelince de kızları Nazime Hanım'la evlendirdiler.

1881'de, Galatasaray Sultani'sini bitirmiş olan Fikret, çalışkan bir öğrenciydi. Sultanide, Recaizade Mahmut Ekrem ve Muallim Naci gibi birbirine zıt iki karakter ve düşünüşte üstatlardan edebiyat okudu.

Okuldan sonra kısa süreli bazı memurluklar yapan Fikret, bu işlere ısınmayıp çekildi. Ömrü boyunca şiir yazdı ve öğretmenlik yaptı. Robert Kolej'de Türkçe (1889'dan ölümüne kadar), Mekteb-i Sultani' de Darülfünun ve Darülmuallim' (1909-1910) edebiyat okuttu ve aynı zamanda müdürlük yaptı. 31 Mart'ta ayaklanan gerici yobaz güruhun okulu yıkacakları haberini aldığında "Sultani'yi yıkmak için önce beni yıkmak lazımdır" diyerek kendisini okulun demir kapısına zincirler... Kalem tutmaktaki hünerinin yanı sıra aydınlanma için mücadele cesaretini de gösterir.

Yazı hayatı Mirsad dergisinde başlayan Fikret 1849'ten itibaren yayımlanan Malumat dergisini iki yıl idare ettikten sonra (bilindiği gibi) 1896'da Servet-i Fünun'un başına getirildi. Fakat Servet-i Fünun daha kapanmadan, arkadaşları ile bozuşarak Rumelihisarı sırtlarında, Robert Kolej bitişiğinde bulunan Aşiyan'da yalnızlığa çekildi.1900'den 1908'e kadar süren bu dönemde Fikret, biraz daha Kolej muhitine sığınmış olmanın verdiği güvenlikle istibdada karşı ağır ve karalayıcı şiirler yazmıştır. Kolej' in hediyesi olan Aşiyan'da ikamet ve burada öğretmenliğe devam etmiştir. Bu sırada yazdığı lanetleyici şiirler elden ele dolaşmıştır.

1908 Meşrutiyet'i, Fikret'e yeni umutlar ve silkinişler getirdi. Bunalma halinde yazdığı manzumelere karşılık bu sefer yüceltici, onarıcı parçalar kaleme aldı. Hatta, eski dostu Hüseyin Cahid'in teklifi ile gazeteciliğe başladı. Birkaç gün birlikte Tanin'i çıkardılar. Fakat politikadan çabuk kaçtı tekrar yalnızlığa çekilerek, bu sefer verdikleri sözü tutmayan Meşrutiyet ihtilalcileriyle (İttihat ve Terakki) uğraşmaya başladı. Doksan Beşe Doğru, Han-ı Yağma gibi sert hicivler de onların payına düşenlerdir.

Han-ı yağmadan bir dize:

Bu harmanın gelir sonu, kapıştırın giderayak!
Yarın bakarsınız söner bugün çıtırdayan ocak!
Bugünkü mideler kavi, bugünkü çorbalar sıcak,
Atıştırın, tıkıştırın, kapış kapış, çanak çanak...
Yiyin efendiler yiyin, bu han-ı iştiha sizin,
Doyunca, tıksırınca, çatlayıncaya kadar yiyin!

Zaten hasta ve kırgındı. Çok benimsediği Sultani müdürlüğünden, bazı sebeplerle istifa zorunda kalması, üzüntüsünü daha da arttırdı. Adı etrafında yerli yersiz çekişmeler sürüp giderken ülke de Trablusgarp ve Balkan savaşlarının yıkımları içindeydi. Üstelik hiç sebep yokken Birinci Dünya Harbi'ne girilmişti.

Fikret, ömrünün bu son deminde, siyasi ve sosyal bütün kuruluşlardan ümidini kesmiş, milletin asıl geleceği olan çocuklar için şiirler düzenleniyordu. Hece vezni ve halk şivesiyle yazılan bu güzel şiirleri Şermin adlı kitapta toplamıştır.

Beden hastalıklarının verdiği maddi sancılar gibi ruh ıstıraplarıyla da harap olan şair,19 Ağustos 1915'te vefat etti. Mezarı Eyüp'teydi. 1960 yılında Rumelihisarı'ndaki Aşiyan'ın bahçesine nakl- edilmiştir.

KİŞİLİĞİ

Edebiyatımızda pek az şair, tabiat ve mizacını Tevfik Fikret kadar şiirine yansıtabilmiştir. Sevgi ve nefretleri, kırgınlık ve sevinçleri, umut ve bezginlikleri, elle tutulurcasına şiirden sezilir. Bu yüzden Fikret'in kişiliğini iyi tanımamız gerekir. Bu mizacın bir yanı, aşağıdaki dörtlükle kendine göre ifadesini bulmuştur:

Kimseden ümmid-i feyz etmem, dilenmem perr ü bal
Kendi cevvim, kendi eflakımda kendim tairim.
İnhina, takv-ı esaretten girandır boynuma;
Fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür bir şairim.

Bu dörtlükte, önce bir güven ve övünmeyi andıran gurur ifadesi göze çarpar. Gerçekten, Fikret'in çok etkili ve mağrur bir kişiliği olduğunu hatıra yazan bütün arkadaşları söylerler. Hüseyin Cahid'e göre; Hangi muhitte olsa Fikret temayüz edecek ve etrafındakilere otoritesini kabul ettirecekti. Fikret'in kuvvetli, bariz,

ezici bir şahsiyeti vardı.

Yukarıdaki dörtlükten süzülen başka bir hava: meydan okuyuş ve itham etme, suçlama tonudur. Fikret, kendi karakterini överken, başkalarını kınamaktadır. Onca, çevrede yükselmek için iltimas dilenenler, her kötülük ve zulme boyun eğenler vardır. Kendisi onlardan olmadığını ve onlardan tiksindiğini övünçle ifade etmektedir. Bu gurur ve tavır ona, biraz da Amerikan Kolej çevresinin verdiği güvenlikten gelmektedir. Hali vakti yerinde bir insan oluşu da ayrı bir sebep gibi düşünülebilir.

Fikret'in 1901'den sonraki toplumcu ve ahlakçı şiirlerinde, bu meydan okuma ve kınama tonuna daha sık rastlarız. Çünkü şair, istibdat baskısı altında, Saray'ı, Babıali'yi, aydınları, basını ve her şeyi kire, pisliğe bulamış gibi görüp göstermektedir. Kendisi, bir vebadan kaçar gibi herkesten ve her şeyden uzak durur. Bu kötülükleri yok edemediğine göre yapabileceği "kahramanlık" bu pisliklere bulaşmamaktan ve belki gençliğini de bu "levs-i riya" muhitinde kurtarmaktan ibarettir, diye düşünmektedir. Bu meydan okuyuş Fikret'i karamsar meydan okuyucu haline getirmiştir. Çevreden nefretini bir yığın şikâyet ve suçlamalarla anlatmıştır.

Tevfik Fikret, gerçekten **"fikri, irfanı, vicdanı hür"** bir şair olmaya çalışırken her türlü kayıt ve şartı ve hatta toplumsal tabuları hiçe sayabilmiştir. İçinde yaşadığı dönemin, devletçe ve milletçe mevcut "değerlerine" ve tabularına aldırmadan, din, tarih, vatan gibi konularda ağzına gelen aykırı ve en aşırı şeyleri söylemekten dahi sakınmamıştır. 2. Abdülhamit'in istibdat devrinde elden ele dolaşan şiirler söylemiştir. Ancak 2. Abdülhamit sonrası İttihat ve Terakki'nin zalimleşen idaresini de, hiçbir devirde kolay kolay yutulmayacak, ağır sözlerle hicvetmiştir.

SANATI

Tanzimatçılar, düzyazı ve şiir ayırmaksızın her türde eser vermeye çalışan çok yönlü kişilerdi. Buna karşılık Servet-i Fünuncular tek türde veya birbirine yakın türlerde yazdılar. Ele aldıkları türde daha özenilmiş, iddialı ve daha güçlü eserler vermeye çalıştılar. Kimisi romancı ve hikâyeci, kimisi de şair olarak en ileri gitmek, en güzel yazmak aşkı içindeydi.

Tevfik Fikret de böylece, yalnız şiir alanında kalmıştır. Düzyazıları Servet-i Fünun dergisindeki birkaç makaleden, tahlil ve hatıra parçasından ibarettir. Bu yüzden Fikret'in sanatı denince akla şiirleri gelecektir.

Fikret'in şiirleri tarih sırasıyla ve konularıyla birinden ayrılan dört öbekte toplanabilir:

a) **İlk denemeler,** b) **Rübab-ı Şikeste şiirleri**, c) **Halûk'un defteri,** ç) **Şermin.**

Ölümünden sonra yeni yazı ile Tevfik Fikret'in yazı ve eserleri şu isimlerde yayımlanmıştır:

Tevfik Fikret'in şiirleri (Cevdet Kudret, 1956-1968), **Rübab-ı Şikeste, Halûk'un Defteri ve Tevfik Fikret'in Diğer Eserleri** (Fahri Uzun, 1962), **Tevfik Fikret, Kırık Saz Kitabı** (A. Muhip Dranas, 1975), **Tevfik Fikret'in Dil ve Edebiyat Yazıları** (İsmail Parlatır, 1987)

Tevfik Fikret-Mehmet Akif polemiği

Yaşadıkları dönemlerde Tevfik Fikret ve Mehmet Akif birbirlerini pek sevmezlerdi. İdeolojileri, yaşam algıları, gelecek üzerine öngörüleri bir değildi.

Ancak her ikisinin; yani Fikret ve Akif'in ortak yanları da vardı.

İkisi de II. Abdülhamit'ten nefret ediyorlardı.

İkisi de bulundukları çevrede, dürüstlükleri yönüyle biliniyor; ikisinin de onurlu duruşları herkes tarafından kanıksanıyordu. İkisi de şairdi ve gençliğe inanç, onlar için sanki bir tutkuydu…

Birinin gençlik algısı Halûk'ta, öteki de Asım'da toplanmış ve şiirlerinde Halûk'a ve Asım'a seslenmişlerdi.

Tevfik Fikret şöyle diyordu Asım'a bir şiirinde:

Bu doğuştan, soyundan
Gelen yiğitlik
Sana uzak atalardan kalma
Şerefli bir armağandır;
Sen bu cesur, soylu kanı
İnsanlığı yaşatmak için dökeceksin;
Hak bellediğin yola yalnız gideceksin!

Mehmet Akif'in idealindeki gençlik ise, Asım'ın kişiliğinde kendini bulmuştur.

Halûk Tevfik Fikret'in gerçek oğludur… Ancak Asım, Mehmet Akif'in kendi öz oğlu değil, bir arkadaşının oğluydu.

Tevfik Fikret'in Robert Kolej'de öğretmenlik yapmasını "para için Protestan kilisesinde zangoçluk" yapmakla yaftalayan Mehmet Akif, karşılığını fazlasıyla almış ve şu şiirde cevabını fazlasıyla almıştır;

Molla Sırat'a

Paraya hiç dayanmayan bir şairmişim
Zangoçluk edermişim Protestanlara gider
Size edebi saygılarımı sunarım efendim
Yani yıldızlı bir kürsünün üstadına
Bilgin şairine yani İslam dininin
Molla Sırat hazretlerine yani
Lütfen bize ne güzel
Zangoçluğu yakıştırıvermişler
Ama aldanmış olmayasın sakın üstadım
Müslüman oğluyum ne de olsa
Sen o güzel dini anlatma bana
O dinden senin kadar ben de anlarım
Ben de okudum o Tanrı kitabını
Yüreğe doğan o sözleri ben de dinledim
Ben de dolaştım sizin gibi cami cami
Tanrı önünde ben de oldum iki kat
Açılırdı hayalimde cennet yolu
Dolardı yüreğime cehennem korkusu
Ulu Tuba'ya ben de tırmandım
Ben de çıktım melekler katına
Ezanı duydum mu bayılırdım
Nasıl koşardım o 'Tanrı' sesine!
Ben de tesbih çektim, dua ettim
Ben de namaz kıldım oruç tuttum,
Hepsini yaptım halt ettim!
Çünkü ne dendiyse inanmıştım
Kanmıştım senin kandıklarına
Bağlanmıştım körü körüne
Canımı adamıştım dinime canımı.
Tanrıyı da sevmiştim peygamberi de.
Ama onlar bu gün çok uzaklarda
Anladım ben asıl gerçek nerde
Anladım Hanya'yı Konya'yı
Bizi hakka götüren yol başka
Senin şu saydıkların var ya hani
Şu şaşılacak şeyler hani doğaüstü
Onlar hep masal hep kafadan atma
Bugün hiç durmadan arıyor insan
Gitgide görüyor işin içyüzünü de
Senin hokkabazlar unutmuşlar geleceği
İsa ile Musa, aldatılan ve aldatan
O büyülü değnek, bir koca kuyruklu yalan
İşte insanoğlu bir yerde böyle sapık
Beşerin böyle delaletleri var
putunu kendi yapar kendi tapar
Git ara kiliseyi, dolaş Kâbeci
Can sesini duy, tekbiri dinle
Umduğun, beklediğin şeyler nerde hani
Ortada bir tek şey göreme
Şeytanı da düzme, Allah'ı gibi
Buda'sı düzme, Ehrimen'i düzme, Yezdan'ı düzmece
Bir korkak kuşku yaratmış bunların topunu
Gölgeler baktım, gölgeler, gölgeler...
Sonra baktım bir karanlık uçurum
Haydi dön geri, dön geri, dön, oğlum!
Ve beynimden vurulmuş gibi devrildim.
Şimdi benim ne cennet, ne cehennem umurumda
Bakarım evrene, şaşar şaşar kalırım.
Ne tapılan tanırım, ne taptıran tanırım
Yaradılışın kuluyum ben artık
Ben yaradılışın kulu
Pıtrak gibi işte gökyüzünde mescitler
İşte onlara orda vicdanım secde eder
İşte benim bundan böyle tapınmam bu
İşte bundan böyle benim vaktim böyle geçer
Artık öyle rahat, öyle rahat ki içim
Ayırt edemem kendimi bir kayadan
Tapınmakta biraz minnacık bir kuşla
Bir ishal kuşu da, la il ilahe illallah der
Ben de la ilahe illallah derim
Ve doğruluk ve alçak gönüllülük ve sıkı dostluk
Ve el uzatma ve koruma ve insaf ve acıma
Ve sonra bir şaire zangoç dememek
İşte buyuran bunlar benim vicdanıma
Benim ayinim düşünüp yapmaktır
Benim dinim insan gibi yaşamaktır
İnanmışım: Taparım ben varlığa
Her kanat bana bir melek sesi getirir
Ne işim var peygamberle benim
Beni Hakka bir örümcek oturur
Kitabım iste yeryüzü kitabı
Bendedir iyilik, kötülük tohumu
Varırım hep böyle ta mezara dek
Yeniden dirilmek bizim nemize gerek
Taşır insanların hem aşkını, hem acısını
Bağrımdaki şu deli, şu ince yürek
İnsan gibi yaşamaktır bugün gerçek din
İnsan gibi yaşamak

Kısa hayatına şairlik, öğretmenlik ve ressamlığı sığdıran Tevfik Fikret, Osmanlı'da, istibdat rejiminin boğucu ikliminde çekildiği inzivanın da etkisiyle "Hak bellediğin yolda yalnız gideceksin" dese de yalnız kalmamış, Mustafa Kemal'in; "Ben devrim ruhunu ondan aldım" dediği bir aydın olarak Türk aydınlanmasına ve düşün yaşamına "Sabah Olursa" başlıklı şiirinde yaptığı gibi umut aşılamıştır.■

alışırsın soytarı

■ **DENİZ A. TÜZÜN**

kızıl örgülerini
yeni doğmuş balıkların beyazlığına sal.
bir bulutu çek al gökyüzünden
üstünde kalmasın yağmurun seyrüsefer hali
saçlarını çöz, dağılsın yağmurun atom parçaları.

bekler seni bir isimsiz deniz alışırsın buna.
evinin kapısına çizilmiş çiçek resimlerini say
ve sonra topla o çiçekleri, denize atmak için.
belki bir dağ türküsü gibi, uzun ve acı geceler yaşayacaksın ama
korkma!
alışırsın buna da.

dağınık yağmurlardan kaç tane kumsal yaratırsın ki?
kaç tane ağacın dallarında bir kedi tırmığı kadar yara açabilirsin?
sen
–ki atomun parçalanmış halini yağmurdan icat ettin madem-
alışırsın bu şiirlerin ve şarkıların
ve çok bilinenli denklemlerin akıl yokuşlarındaki kan ter yorgunluğuna.

üst üste üç paket sigara içmiş gibi sararmış dişlerinin çiğnediği küfürler
ve yakana sinmiş alkolik akşamları andıran kokunla yürürsün,
yıldız yokuşundan, çiçeksiz ve motor barikatları ile dolu denize doğru.
günlerden Salı ya da Cumartesiymiş fark etmez.
nasılsa sen artık
acısı ve de yalnızlığı atomun zerrelerinde üşüyen bir soytarısındır.
soytarılığa da alışırsın korkma.

ipi uzun bu yaşamın ve gergin.
sen ne kadar çekersen bir ucundan
Azrail de asılacak diğer ucuna, sımsıkı.
sen bütün soytarılığınla yaşamaya alışmak isterken
o seni ölümün yağmur tanelerinde parçacıklara bölmeye çalışacak.
korkma ey sararmış dişli, küfürbaz ve yalnız insan,
senin bu soytarı halin, ölüme de alışacak.

ağustos, 2017 - kuzguncuk

YEŞİM USTAOĞLU İLE SOHBET

Yeşim Ustaoğlu'nun son filmi "Tereddüt" (Claire Obscure) 7 Aralık'ta Almanya'nın birçok kentinde birden sinemalarda gösterime girdi. Berlin'deki izleyiciler özellikle şanslıydı, çünkü burada izleyicilerin Yeşim Ustaoğlu ile buluşması sağlandı. Çoğunlukla kadın izleyicilerin doldurduğu bir sinema salonunda önce birlikte filmi izledik ve daha sonra da filmin rejisör ve yapımcısı Yeşim Ustaoğlu'yla sohbet ettik. – GÜNEY

Sunucu: Filmin protagonisti Esma gerçekten etkileyici bir figür... Bu okuduğunuz ya da herhangi bir şekilde karşılaştığınız gerçek bir kişinin hikâyesine mi dayanıyor? Bu figür, bu hikâye nasıl ortaya çıktı?

Yeşim Ustaoğlu: Aslında benzer hikâyelerle hemen hemen her zaman karşılaşıyor, gazetelerde satır aralarında okuyoruz. Benim bir önceki filmim de bir genç kızın büyüme hikâyesiydi ve bununla baş edememesi, sonradan kendi dünyasını seçebilmesiyle ilgiliydi –Araf– arada kalmakla ilgili. Çok fazla karşılaştığım hikâyeler, psikiyatrist arkadaşlarımın tanık olduğu hikâyeler, benim kendimin de yüzleştiğim vakalar da var tabii ki.

Şehnaz ve Elmas, iki farklı dünyanın, farklı tabakaların kadınları... Ancak karşılaşmaları içerisinde birbirleriyle ortaklıklarının olduğu da ortada... Her ikisinde de evlilik içinde cinsel kötü muamele sözkonusu... Elmas'ta bu çok şiddetli biçimde oluyor, tecavüz biçiminde... Şehnaz da ise bu taciz farklı biçimde oluyor, erkek kadının ihtiyaçlarını dikkate almıyor...

Sunucu: Filminiz oldukça cüretkâr. Bir kadın sinemacı olarak bedenselliği göstermek istediğinizde "voyeurist" olmadan istediğinizi verebilmek zorluğunu yaşıyorsunuz. Seksist bakış açısını yeniden üretir duruma düşmemek önemli. Bence filminizde bunu iyi bir şekilde başarmışsınız. Ve bunu da ilgili sahnelerde kamerayı çok çabuk yüzlere, yüz ifadelerine çevirerek sağlamışsınız. Bu bağlamda merak ettim doğrusu, oyuncularla çalışmanız nasıl oldu? Oyuncular açısından da sevişme sahneleri her zaman zordur, çünkü onların da kişisel sınırları vardır... İkinci olarak, bu film ile ilgili aldığınız tepkileri öğrenmek isterim. Çünkü bu film Türkiye koşullarına göre oldukça eksplosif (zorlayıcı –ÇN) ve devrimci sayılır... Son 20 yıldır, bu

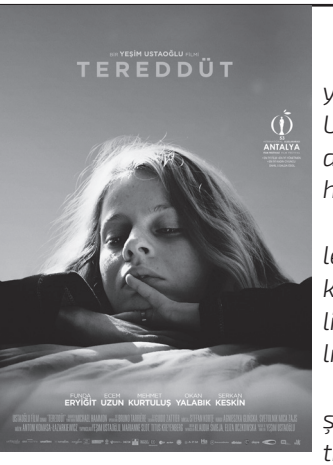

Filmin konusu:

Şehnaz (Funda Eryiğit) otuzlu yaşların ortasında bir kadın, mimar kocası Cem (Mehmet Kurtuluş) ile dışardan bakıldığında kusursuz bir evlilik sürdürmektedir. İstanbullu genç psikiyatrist kadın, tayinle geldiği ama şehre çok da uzak olmayan bir taşra kasabasında mecburi göreve başlar. Hafta içi görevine kasabada devam ederken, hafta sonları da İstanbul'daki evine gelir.

Mükemmelmiş gibi görünen evlilikte yine de ters giden, eksik olan birşeyler vardır... Şehnaz narsistik eğilimler gösteren kocası Cem'le cinselliği de dâhil kendini değersiz hissettiren zorlu bir ilişki yaşamaktadır. Ve maruz kaldığı manipülasyonun içinde boğulmaktadır.

Bir gün hastaneye getirilen küçük yaşta evlendirilmiş Elmas (Ecem Uzun) ile karşılaşması Şehnaz'ı kendiyle yüzleşmeye sürükler... Elmas hastadır, Şehnaz psikiyatrist...

Farklı dünyalardan, farklı kesimlerden iki kadın... ve bu iki kadının kadınlık halleri ve özellikle de cinsellikle ilgili yaşadıkları sorunda ortaklıkları...

Yeşim Ustaoğlu bu filminde de yaşadıkları tüm dramatik ve travmatik duruma karşın, her biri kendince değişim ve çıkış yolu bulabilen güçlü kadın karakterler çiziyor. Ve en önemlisi, filmin rejisör ve yapımcısı olarak yapmak istediğini yapıyor, kadınların cinselliği tabu konusunu bir kadın sinemacının ustalığıyla ve cesurca sinemaya taşıyor.

filmdekine benzer resimler görmedim Türkiye sinemasında.

Yeşim Ustaoğlu: Evet, bu film için senaryoyu yazarken, cesur olmam gerektiğini biliyordum herşeyden önce. Cinselliği ele almak kolay değil. Cinselliğin üzerine konuşmak, mahremiyetiniz üzerine konuşmak çok kolay değil. Bu filmin püf noktası aslında bizim sürekli hasır altına iteledğimiz, bizim kirli çamaşırlarımız üzerine, mahremiyetimiz üzerine konuşmak… Çünkü bu konularla birçoğumuz yeterince yüzleşemiyoruz, bilakis hayatın sürdürülebilirliği adına bir nevi işbirliği içinde bulunuyoruz… Halbuki bedenlerimiz, zihinlerimiz ve cinselliğimiz, varoluşumuz veya kendi kendimize vermiş olduğumuz değerle ya da değersizlikle yine de söyleniyor aslında.

Yazma sürecinde kendi içimden gelen sese de kulak verdim. Şehnaz Elmas'ın karşısına oturduğu andan itibaren… Şehnaz'ın dünyası da esasen o kadar kolay bir varoluş olmadığını ve bununla da yüzleşmemiz gerektiğini bir kere daha kendi kendime sorguladım. Ve dolayısıyla her iki karakter de aynı ağırlıkta… Elmas protagonist ama, bence her ikisi de eşit önemli olacak şekilde bir dansın içerisine girdiler.

Bir kere herşeyden önce bu filmde kadının cinselliği bir erkek üzerinden, kadının nasıl tatmin olurluğu biçimde anlatmıyor, kadının nasıl tatmin olamıyacağını anlatıyor. Dolayısıyla tüm cinsellik sahnelerini düşünürken, tasarlarken bunun içindeki acıyı, bunun içindeki varoluşu veya varolamamayı, öncelikli olarak anlatmaktı niyetim. İlişkide olamayanı anlatmaktı niyetim.

Funda (Şehnaz) ilk başından itibaren bana çok güvendi ve çok cesur bir oyuncu gerçekten. Karakteri çok iyi kavradı. Başka bir-

çok kadın oyuncuyla görüştüm. Hiçbirisinden Funda'nın durumu kavramayla ve durumu kavrayıp üzerine giydirebilmekle ilgili, hem cesur olmak hem yaşayabilmekle ilgili veriyi alamamıştım aslında. Aynı şey erkek oyuncular için de geçerli. Türkiye'deki erkek oyuncular bu konuda daha çok rezistans gösterdiler. Bunu da söyleyebilirim bu arada. Buradaki mesele, cinsellik nasıl oynanır meselesi değil… Psikolojik şiddet altında cinselliğin nasıl yaşanamadığını oynamak, sonrasında kendini yeniden tanımlayabilen, bedeni ve zihniyle cinsel ilişkiyi ilk defa yaşayabilen bir kadını izliyoruz aslında. Bu çok farklı bir yorum cinsellik açısından.

Sunucu: Elmas'ta herşey açık. Tecavüz var… Karşıda apartmandaki kız gibi yaşamak istiyor.. Şehnaz ise, güzel, işi var… herşey iyi… kocası mükemmel, iyi yemek pişiriyor… burda Şehnaz'ın yaşadığı sorunun kavranması hemen olmuyor, o kadar açık değil…

Yeşim Ustaoğlu: Tam da tartışmak istediğim şey bu. Tabii ki biz Elmas'a çok üzülebiliriz. Üzülenilecek bir yaşantı içinde… İstemediği bir evlilik yapmış… Yaşadığı hiçbir şey konusunda kendisi karar verebilecek durumda değil. Sürüklenmiş bir şekilde… Ve kendince işin içinden çıkmaya çalışıyor. Onunki daha net ve bizim dışardan/kendi dünyamızdan baktığımızda, çok kolaylıkla anlayabileceğimiz ve acıyabileceğimiz bir durum… Ve ama dönüp kendimize baktığımızda işler biraz daha kritikleşmeye başlıyor. Çünkü kaybedecek şeyimizin çok daha fazla olduğunu bile bile, kaybetmemek arzusu bazen, bazen aşk, bazen tutku, bu tür psikolojik şiddete, gerilime, değersizleşmeye, narsist ilişkilere sürüklenebiliyoruz. Bizim tarafımız dediğimde, ben orta sınıftan bahsediyorum, dünya genelinde… İşler biraz daha karışık. Aşkı, tutkuyu, sevilme arzusunu, değer verilen birisi olmayı içeren bir ilişki arzulamanıza rağmen, yine de içinde bulunabiliyorsunuz bunların eksik olduğu bir ilişki içinde… Bir çok kaybedeceğiniz şey var, adam da dâhil! Sahip olduğunuz herşey – çünkü onları seçip koymuşsunuz oraya. Ve belki de korkularınız çok daha büyük. Bunlarla daha az yüzleşiyorsunuz.

Senaryoyu yazarken ve sonrasında, gösterimde yaşadığım süreçlerde şunu bir kez daha farkediyorum: Değer verilmekle ilgili bir beklenti içinde olamayız! Bu beklenti bizi yanıltıyor… "Bir gün değer verecek, bir gün sevecek, …" O değeri kendi kendimize atfetmemiz lazım. Ve o zaman yol ayrımı başlıyor zaten.

İzleyici (erkek): Gösterime girdiğinde film nasıl karşılandı Türkiye'de? Çünkü filmin çok açık ve cesur bir film olduğunu düşünüyorum.

Yeşim Ustaoğlu: Film geçen sene Antalya film festivalinde açıldı. En iyi film ödülünü aldı. Toronto'da, Kanada'da gösteri-

me girdi ve birçok platformlarda gösteriliyor. Beklediğimden çok daha iyi bir tepkiyle karşılandı. Şunu farkettim, Türkiye'deki genç seyirci, nerden gelirse gelsin, buna muhafazakâr kesimi de dâhil ediyorum, kadın ve erkek genç seyirci daha az önyargılı ve filme çok daha sahip çıktı. Belli bir orta yaş kesimden erkekler rezistans gösterdi. O da beklediğim bir şeydi aslında... Ama çok daha fazla, beklediğimden iyi bir tepkiyle karşılaştım. Ve kendi önyargılarımı da kırdım

genç seyirciler açısından.

Ve ben kadınların ve gençlerin filmi anlama konusunda daha az sorun yaşadığını, ama Türkiye'deki orta yaş –40 üstü– ve belki de orta sınıf erkeklerin kendileriyle yüzleşmeleri konusunda daha fazla rezistanslarının olduğunu, kabuklarını kıramadıklarını düşünüyorum. Film dünyanın bir çok yerinde gösterildi... Oralardaki kadın ve erkekler daha açıktı... Film ile kendileri aralarında daha iyi bir bağ kurduklarını gördüm.

İzleyici: Neye karşı direniş? Çıplaklığa mı? Yoksa rollere mi?

Yeşim Ustaoğlu: Örneğin Cem ile ilgili... Mesela şöyle gördüler: Bu kadının derdi ne? Kocası gayet iyi yani... Yemek pişiriyor... gurme... ilgili... ee daha ne?...

İzleyici: Filmin güçlü yanı tam da bunu göstermesi! Adam yemek pişiriyor, ilgili vb. vb. ama yine de orda bir kırıklık var, birşeyler yanlış gidiyor...

İzleyici: Evet... diğer kadın açısından herşey açık... ama tam da psikiyatristin, yani öbür taraftaki kadının durumunun da bu şekilde ortaya konulması çok iyi, çok başarılı bir şekilde gösterilmiş.

İzleyici: Her iki figürde dikkat çekici olan, her iki kadının da toplumsal rollerini iyi oynamak için çok çaba harcadıklarını görüyoruz. Elmas, çarşafları jilet gibi dümdüz mükemmel bir şekilde sermeye gayret ediyor... Psikiyatrist, seks dâhil mükemmel bir evlilik yaşantısı sürdürmek için çaba sarfediyor... Ve bu rollerini ne kadar iyi yerine getirmeye çalışıyorlarsa, o raddede mutsuz oluyorlar... Her iki kadındaki bu iç gerilim, bu iç çekişme çok iyi bir biçimde –hatta katlanması zor biçimde– hissedilebiliyor filminizde.

Yeşim Ustaoğlu: Aslında bana fazla bir söz kalmadan siz söylüyorsunuz ve ben gayet tabii ki katılıyorum çoğuna. Seviniyorum buna...

Ama ben bir ekleme yapmak istiyorum adamlar açısından... Yarı-narsist karakterdeki bir Cem... Ben acıyorum aslında ona... Çünkü herşeyi bu kadar grandiöz ve mükemmel yaşadığını, sosyal hayatının çok iyi olduğunu düşünen ve ama sevmeyi bilemeyen bir adamın hayatında, Elmas'ın veya Şehnaz'ın gösterdiği türde bir çaba göremiyoruz. Onun hayatı sadece bir tekrardan ibaret olacak... Hep aynı sevgisizlik... Yetersizlik ve beceriksizlik içinde dönüp duracak. Narsizm böyle, ben bunu epey araştırdım... Dolayısıyla işin içinden çıkamaz bir adamın haline ben biraz daha acıyorum, üzülüyorum. Çünkü diğerleri çaba gösteriyor ve bir şekilde çıkıyorlar... bunu da görüyoruz.

İzleyici: Bu filmi neden bu noktada bitirdiniz? Çünkü Elmas'ın yargılanıp yargılanmayacağı sorusu açık kalıyor... Yaşı küçük ama nüfus başka söylüyor?...

Yeşim Ustaoğlu: Bunu çok sordum kendi kendime... Ama ben karakterlerin psikolojisiyle ilgilendim. Şunu bilelim, Elmas, derinde yatan bütün travmalarını, korkularını, anne ile ilgili ilişkisini, öfkesini, terkedilmişliği ile ilgili yüzleşti... Kardeşinin başına gelebileceklerle ilgili korkularıyla yüzleşti... Onun önünde yeni bir perspektif var, ailesiyle ilişkisi açısından... Film devam etseydi, mahkemesi olacak, doktorun raporuyla birlikte büyük ihtimalle mahkeme onu serbest bırakacak, çünkü gece olanlardan suçlu ve sorumlu değil ve bir cinayet de yok zaten... Evine dönecekti büyük ihtimalle, ama yeni bir ebeveyn ilişkisi kurmayı bilerek... kendini bir daha bu şekilde ezdireceğini zannetmiyorum.

Şehnaz için de aynı şey geçerli... 'Bu kapıdan ben istemediğim sürece kimse çıkamaz! Bu kapıdan kimse çıkamaz' denilen bir kapıdan çıkmış bir kadının ondan sonraki süreci eminim çok kolay olmayacak, ama kendisiyle ilgili çok büyük bir tazelenme yaşıyacağını hissedebiliyorum.

İzleyici: İki sorum var: Elmas öldürmedi onları değil mi? Fırtına vardı… Zehirlenme olayı?

Yeşim Ustaoğlu: Elmas kocasını zehirlemedi. İlişkiden sonra banyoya çok hırpalanmış bir psikolojide gidip abdest almaya çalışırken kocası sobadan gelen karbonmonoksit zehirlenmesiyle kendi kendine ölüvermiş. Bu ölüm çok hızlı olur. Elmas banyodan gelince kocasının ölü kıpkırmızı yüzünü – karbonmonoksit kıpkırmızıya döndürür– görünce korku içinde kendini balkona atmış. Kayınvalide de sabah gelmeyince kendi insülinini yapmaya kalkıp doz aşımından ölmüş. Ortada hiç bir öldürme eylemi yok. Sadece korku içinde bir kızın zamanında ölüm olaylarına müdahele edememesi var. Bu da zaten yaşı gereği böyle bir sorumluluğu almaması konusunda mahkemede göz önünde bulundurulacaktır muhtemelen.

İzleyici: İkinci sorum: Elmas'ın kocasını neden böyle bir karakter olarak çizdiniz? Onu çok daha farklı biçimde göstermek de mümkündü… Çok daha vahşi biçimde… Kaba şiddet uygulayan biri olarak…

Yeşim Ustaoğlu: Türkiye'de gerçekten çok, üzerinde çok ciddi düşünülmesi gerekecek kadar çok şiddet görüyor kadınlar. Ve bizim canımızı çok yakacak şiddetlere maruz kalmış kadınlarla karşılaşıyoruz. Ama ben buna rağmen aslında "normal" gibi, ya da sıradan düşündüğümüz ev hallerinin içindeki şiddetin çok daha büyük olduğunu düşünüyorum. Daha sıradan, daha normal, daha iyi kalpli, iyi niyetli, sevebilmeyi de belki de beceren, bütün bu sistemin içinde o da bir biçimde kurbanlaşmış insanların birbirleriyle ilişkilerindeki mağduriyeti… Çünkü bu genel ve bu genel bize bir mağduriyet olarak yansımıyor. Geçerliymiş gibi kabul edilen bir şey. Bunun ne kadar aslında insanı travmatik bir hale getirebildiğini, bu ince sıradanlığı anlatmayı daha çok seviyorum. Çünkü bunu gördüğünüzde, bunun içindeki mağduriyeti veya travmayı gördüğünüzde, böyle bir ilişkiyle karşı karşıya kaldığınızda, başınıza gelen buysa, ötesini zaten tasarlayabilirsiniz.

İzleyici: Cinselliğin tabu olduğu bir toplumda erkekler de cinsellikten habersizler… Elmas'ın kocası kendisinden korkmamasını söylüyor… Belki de o da cinselliğin ne olduğunu gerçekten bilmiyor… Diğerinin de pek bildiği sayılmaz… Pornografiden öğrenmeye çalışıyor… O resimler var kafasında…

İzleyici: Filmin Antalya'da ödül alması sevindirici bir şey. Fakat, Türkiye'deki gelişmelere baktığımızda geleceği nasıl görüyorsunuz? Özellikle de patriarkanın gelişmesi açısından?

Yeşim Ustaoğlu: Biz de bütün bunları söylemeye çalışıyoruz… Sadece ben değil, kadın örgütleri, avukatlar, eğitim görevlileri… Ama biraz önce inceden de olsa dokunmak istemiştim: Ben biraz önyargılarımdan vazgeçtim. Kapalı olduğunu düşündüğümüz toplumun içindeki kadınlar ve çocuklar ve kısmen erkekler de –özellikle de gençlik– bu kadar duyarsız da değil. Başlarında neler döndüğünün nispeten farkındalar. Bundan önceki Araf isimli filmimde de bir tabuya dokunmaya, istenmeyen bir çocuğa sahip olma ve onu öldürme gibi çok sert bir konuyla ilgileniyorum. Ve bu filmin en çok izlendiği yerlerden biri Türkiye'nin genel kapalı olduğunu düşündüğümüz Elazığ gibi bir şehirdi. Dolayısıyla yaptıkça, söyledikçe ve mücadele ettikçe bir şeyler değişiyor… Evet genel sistem, rejim bunu dayatabilir… Ama mücadele de sürdürülmek zorunda. Patriarki sadece Doğu toplumlarına ve sadece Türkiye'ye özgü bir şey değil! Bütün dünyanın sorunu bu.

İzleyici: Belki Elmas'ın yaşadığı "erken evlilik" Türkiye ve başka ülkelerde çoklukla görülen bir şey olarak söylenebilir. Ama tam da Şehnaz karakterinde dile gelen evrensel bir mesele… Filmi güçlü kılan da bu zaten…

Yeşim Ustaoğlu: Ben birşeye daha değinmek istedim: Bilmem farkında mısınız? Elmas erken evlendirilmiş, istemediği evlilikte bedenini hizmet olarak sunuyor… Tamam da… Bunun yanısıra ciddi bir rahatsızlık da yaşıyor: Türkiye'de yaygın bir hastalık, her kesimde rastlanabiliyor: Vajinismus. Kasılma durumu olmasından dolayı sadece şiddet yoluyla ilişki kurulabilir. Böyle bir ilişkiye maruz kalmak erkekleri de ilgilendiren bir mesele… Birçok erkeği de kastrasyona uğratıyor aynı zamanda. Dolayısıyla tek başına kadınların derdi değil. Şehnaz da ağrılı, sancılı bir ilişkinin içinde… Belki vajinismusu yok ama… Yine de ağrılı, acılı, istenmeyen bir ilişki.

Sonsöz: İlk defa bu sohbette psikodrama üzerine sorularla karşılaşmadım. Buna şaşırdım doğrusu… Ve ama iyi de geldi bana oraya hiç girilmemiş olması…

Çok iyi bir sohbet oldu… Kadının cinselliği sorunu üzerine yoğunlaşabildik. ■

[Sohbeti Güney Dergisi adına arkadaşımız **GÜLFER UĞUR** kaydetti.]

YEŞİLÇAM'LI TÜRK(İYE) SİNEMASI

■ **TEMEL DEMİRER**

"Hepimiz,
bilgili olduğumuz kadar
cahiliz de." [1]

Giovanni Scognamillo'nun, "Sinema, çünkü her şeye rağmen ve her şeyi ve hâli ile bir büyüdür, Laterna Magica'nın, Büyülü Fener'in devamıdır, en evrimleşmiş, en teknolojik son şeklidir," [2] notunu düştüğü güzergâhta Yeşilçam'lı Türk(iye) Sineması, toplumsal tarihimizin önemli bir kesitidir.

Örneğin Diyanet İşleri Başkanlığı'nın dergisi 'Diyanet'in Eylül 2015 tarihli nüshasındaki 'Sinema ve Din' başlıklı makalesinde Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden Yrd. Doç. Dr. Bilal Yorulmaz, "Muhsin Ertuğrul dindarları sinemadan soğuttu" ifadesi [3] (saçma da olsa!) bu önemin bir diğer itirafıyken; meselenin aydınlatılması için tarihten bugüne yönelik yolculuk "olmazsa olmaz"dır.

I) BİRAZ TARİH

28 Aralık 1895'te Lumiere Kardeşler'in Paris'te halka açık film gösteriminden birkaç ay sonra, İstanbul'da yaşayan Mösyö Jamin adlı film operatörü, sinematograf adlı aletin bozulan lambasının yenisini getirtmek için, resmî kurumlardan izin istemişti. II. Abdülhamit'in elektrikli ve manivelalı aletlere olan alerjisi yüzünden kendisine izin verilmeyince, Mösyö Jamin vatandaşı olduğu Fransa'ya başvurdu. Fransa'nın talebi üzerine Osmanlı Devleti'nin Paris Sefareti Hariciye Nezareti'ne gereken iznin verilmesi için bir mektup yazdı. Hariciye Nezareti de padişahı ikna etmesi için Sadrazam Halil Rıfat Paşa'ya bir mektup yazdı. Sadrazam önce Posta ve Telgraf Nezareti'nden sinematograf hakkında bilgi istedi. Nezarethane kendisi açısından sakınca olmadığını belirtti ama Tophane-i Amire Müşirliği'nden görüş alınmasını önerdi. Müşirlik konuyla ilgilerinin olmadığını, yetkinin Telgrafhane Fen Komisyonu'nda olduğunu belirtti. Buradan gelen rapor olumluydu ancak, Padişahtan izin çıkması pek kolay olmadı. Mösyö Jamin sinematograf makinesinin lambasını ancak üç ay sonra değiştirebildi. Ancak bundan sonra işler hızlı gelişti. Çünkü Padişah ve ailesi sinematograf denilen aleti o kadar sevmişti ki, sarayın gedikli hokkabazlarından Bertrant'ın düzenlediği film gösterileri sarayın başlıca eğlencelerinden biri olmuştu.

Halka açık ilk gösteri ise 16 Ocak 1897 tarihinde Romanya doğumlu bir Polonya Yahudisi Sigmund Weinberg tarafından Galatasaray'daki Sponeck Birahanesi'nde yapıldı. Weinberg daha sonraki yıllarda gezici sinemacılığı sürdürdü ve 1908'de Fransız Pathe Kardeşlerin sinema zincirinin bir parçası olarak, Tepebaşı'ndaki eski mezarlık yerinde, muhafazakârların "ecdat mezarlığında sinema açılmaz!" itirazlarına kulak asmadan, Osmanlı Devleti'nin ilk yerleşik sineması olan Pathe Sineması'nı açtı. Pathe'yi Rum asıllı Osmanlı tebaası Telemakos Sipiridis'in aracılığıyla Osmanlı ülkesine gelen Fransız Gaumont Şirketi ile Alman ve Danimarka filmlerini gösteren Cine Theatrale d'Orient izledi. Bu arada Batı'dan gelen pek çok kişi Osmanlı topraklarında çekimler yapıyor, çektikleri filmleri halka gösteriyorlardı.

Bu bağlamda "Sinemanın İstanbul'daki birinci dönemi 1896'da başlar ve 1922'de sona erer" diyor Yorgo Bozis, "Bu dönemde seyyar sinemacılar, yeniliğe açık tiyatro işletmecileri ve yöneticileri olumsuz koşullara karşın (elektrik şebekesinin yokluğu, sansür vs.) sinemanın tanınmasına ve sevilmesine önayak oldular."

Sula Bozis, yeni bir sanat dalı olan sinemanın "Osmanlı başkentinin tek kozmopolit semti" olarak nitelendirdiği Pera burjuvazisini büyülediğini söylüyor. İlk dönem sinema işletmecileri ve yöneticileri arasında Osmanlı başkentine gelen Epirüslü, Karpenisili, Yediadalı, Kiklades Adalı birinci ve ikinci nesil göçmenlerin yer aldığını vurguluyor Bozis.

Rumların sinema yöneticiliği ve ithalatçılığı bakımından önemli başarılar kaydettiklerini belirten Sula Bozis, "sinema alanındaki yaratıcı ça-

lışmaların temelini oluşturan senaryo yazarlığı, yönetmenlik, oyunculuk alanında" başarılı olabilmiş Rumlardan bahsedilemeyeceğini vurguluyor. Bunun gerekçesi olarak da kaliteli amatör tiyatro oyuncularının profesyonel çalışmalara yönlendirilmemesini gösteriyor Bozis. [4]

II) TARTIŞMALI "İLK TÜRK" SİNEMACISI VE FİLMİ

Halkın "93 Harbi" dediği 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı kazanan Rusya'nın Osmanlı Devleti'nin izniyle Florya Şenlikköy'de yaptırdığı Yeşilköy Abidesi'nin, Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesini takiben, 14 Kasım 1914'te, halkı milliyetçilik duygusuyla kışkırtmayı hedefleyen İttihatçıların önderliğindeki halk tarafından dinamitle yıkılmasını filme çeken yedek subay Fuat (Uzkınay) Bey "ilk Türk sinemacısı"; çektiği iddia edilen 150 metrelik belgesel film "ilk Türk filmi" olarak kabul edilirse de, bu filmi henüz gören olmadığı için bu iddialar şüpheyle karşılanır. Daha emin olduğumuz bilgiler ise şunlar:

Harbiye Nazırı Enver Paşa, Almanya ziyareti sırasında Alman Ordusu'nun bir sinema kolu olduğunu ve sinemanın ne kadar etkili bir araç olduğunu gözlemiş ve geri döndüğünde (1915) orduda bir sinema kurulmasını emretmişti. Merkez Ordu Sinema Dairesi aynı yıl kuruldu. İttihatçıların kurduğu Müdafaa-i Milliye Cemiyeti sinema çalışmalarını ilerletti ve 1916'dan itibaren haber ve belgesel filmler çekilip bunlar ücret karşılığı halka gösterilmeye başladı.

Burada durup tartışmalı meseleyi biraz açmak gerek: Türk(iye) sinemasının ilk filmi olarak Fuat Uzkınay'ın "Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı" kabul edildiğini hatırlatan Sungu Çapan "… 'İlk Türk filmi' hiç çekilmedi mi" diye sormakta haklıdır. [5]

Çapan, 14 Kasım 1914'te çekildiği söylenen filmin günümüze ulaşmadığını belirtip Uzkınay'ın bu filmi çekememiş olabileceğini de yazıyordu. Bu önemli iddiayı, sinema tarihçileri de çoktandır tartışıyor. Uzkınay'ı "resmen" ilk sinemacımız olarak kabul ediyoruz. Hemen tüm kaynaklarda böyle geçiyor. Bir alanda resmen "ilk" olmak için önemli bir kıstas var, "Müslüman olmak".

Örneğin ilk matbaayı İbrahim Müteferrika'nın kurduğunu kabul ediyoruz ve matbaacılık ülkemize 234 yıl gecikmeyle geldi diye yakınıp, bu inanış üzerinden kültür teorileri üretiyor, matbaanın gecikmesini cahilliğimizin temel kanıtı olarak gösteriyoruz. Oysa Gutenberg'in 1450'de Almanya'nın Mainz şehrinde metal harflerle basım tekniğini bulup ve matbaaya uygulamasından sadece 43 yıl sonra Osmanlı İmparatorluğu'nda ilk matbaa çalışmaya başlamış. Yahudi kökenli Osmanlı vatandaşlarının matbaasının İstanbul'da kuruluş tarihi 1493. 1567'de Ermeniler, 1627 yılında ise Rumlar ilk matbaalarını İstanbul'da açmışlar. Müteferrika 1728'de matbaa açtığında şehirde çalışan birçok matbaa var. Ama onların sahipleri Müslüman olmadıkları için ilk olma şerefi Müteferrika'nın olmuş.

İlk Türk romanında da benzer bir durum söz konusu. Şemsettin Sami'nin 1872 tarihli "Ta'aşşuk-ı Tal'at ve Fitnat"ı ilk Türk romanı olarak kabul edilir, oysa ondan 21 yıl önce 1851'de Hovsep Vartanyan'ın "Akabi Hikâyesi" yayımlanmıştır. Ta'aşşuk-ı Tal'at ve Fitnat'dan önce Hovsep Balıkçıyan, Hovsep Maruş ve Viçen Tilkiyan'ın romanları da vardır ama onlar ilk Türk romanı sayılmaz ve bir "Müslüman"ın roman yazması beklenir.

Sungu Çapan'ın da belirttiği gibi "Aslında Uzkınay'dan daha önce Sultan Reşat'ın 1911'deki Selanik ve Manastır seyahatleri olmak üzere, çeşitli belge filmler ve haber filmleri çekerek Balkanlar'a sinemayı yayan, fotoğrafçılıktan yetişme, Manastırlı Yanaki Manaki (1878-1954) ile Milton Manaki (1882- 1964) kardeşlerdir ilk Osmanlı sinemacılarımız". Manaki kardeşlerin ilk sinemacılar sayılmamasının nedeni "Müslüman" olmamaları. Çapan Müslümanlık kıstasını kullanmıyor ama onları diğer sinema tarihçileri gibi "Osmanlı" diye niteliyor. Türk saymayıp "Osmanlı" diye nitelemesinin sebebi Manaki kardeşlerin Manastırlı olması olabilir. Çünkü Manastır Makedonya sınırları içinde. Ama o tarihlerde bir Osmanlı Devleti toprağı.

'İlk Türk Filmleri' [6] başlıklı yapıtın yazarı eleştirmen Burçak Evren "Manakiler hem çektikleri film kutularının üzerine hem de fotoğraflarının altına her zaman Türkiye ibaresi yazdılar," der. [7]

Burçak Evren yapıtında "resmen" ilk Türk(iye) filmi olarak kabul edilen 'Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı'ndan önce çekilmiş Türk(iye) filmlerinin listesini de vermiş. 'Ayastefanos'taki Rus Abidesinin Yıkılışı'nın çekildiğine dair bir kanıt yok ama Manakiler'in çektiği tüm filmler elimizde diyor. [8]

O hâlde "tartışmalı" notunu düşmemiz gereken "başlangıç" tarihi 14 Kasım 1914 olan Türk(iye) sinemasında, "Yeşilçam Dönemi"nden bugüne bakıldığında, en fazla filmin 1914-1973 yılları arasında üretildiği görülüyor.

1917[9]-1919 yılları arasında çekilen Leblebici Horhor, Himmet Ağa'nın İzdivacı, Pençe, Casus, Binnaz ve Mürebbiye filmleri yönetmenleri açısından ilk Türk(iye) filmleriydi ancak bunlardan Himmet Ağa'nın İzdivacı'nın oyuncu kadrosunu bu filmin piyesini defalarca sahnede oynayan Arşak Benliyan'ın Operet Kumpanyası'nın oyuncuları oluşturmuştu. "İlk cinsel mesajlı" film sayılan 'Pençe'

filminin başrolünü Ermeni sanatçı Eliza Binemeciyan, "ilk tarihi film" diye bilinen 'Binnaz'ın önemli kadın rollerini ise Eliza Binemeciyan ve Rana Dilderyan üstlenmişti.

Millî Mücadele yıllarında elbette film çekilemedi. Cumhuriyet dönemiyle birlikte bu alanda yeniden faaliyet başladı. İlk bireysel şirket Kemal Film ise 'Bir Facia-i Aşk' ve 'Boğaziçi Esrarı' adlı filmlerin getirdiği gelirle güçlenince 1923'te Halide Edip'in 'Ateşten Gömlek' filmini sinemaya uyarlamaya karar vermişti. Muhsin Ertuğrul'un çektiği film, Millî Mücadele'yi konu alan ve Müslüman Türk kadınların (Bedia Muvahhit ve Neyyire Neyir) oyunculuk yaptığı ilk Türk(iye) filmiydi.

1930'larda yurt dışında eğitime gönderilen Faruk Kenç ve Turgut Demirağ gibi genç sinemacılar, Avrupa'da gördüklerini uygulamaya başladılar. Ancak bu yıllarda ciddi bir sinema endüstrisinden söz edilemezdi. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından piyasa biraz canlandıysa da 1947-1948 sezonunda gösterilen 118 filmden 110'u Hollywood filmiydi. Çekilen yerli filmlerin konusu ise "milliyetçilik" gibi aslında demode bir konuydu. Bu bağlamda, 1947-1950 arasında Şakir Sırmalı, 'Efelerin Efesi', Aydın Arakon, 'Hep Vatan İçin', Ö. Lütfi Akad, 'Vurun Kahpeye', Orhan Arıburnu, 'Sürgün' adlı milliyetçi içerikli filmlerini çektiler. [10] Aydın Arakon'un 'Çığlık' filmi ise ilk korku filmi olacaktı.

40'lardan itibaren bir geçiş dönemi yaşandı. Yine tiyatrodan gelen bir avuç isimle; Faruk Kenç, Şadan Kâmil, Baha Gelenbevi, Şakir Sırmalı, Orhon M. Arıburnu, Aydın Arakon gibi adlarla... Sorun, bu filmlerin çoğunun kayıp ve artık görülemez oluşudur…

50'lerde artık gerçek sinemacılar dönemi başlar. Lütfi Akad'ın 'Kanun Namına'dan 'Öldüren Şehir'e, 'Beyaz Mendil'den 'Yalnızlar Rıhtımı'na her biri değişik bir kapıyı açan filmleri, Atıf Yılmaz'ın 'Gelinin Muradı', 'Bir Şoförün Gizli Defteri', 'Ala Geyik' veya 'Karacaoğlan'ın Kara Sevdası'ndaki araştırmacılığı, Osman Seden'in 'Düşman Yolları Kesti'den 'Namus Uğruna'ya çok iyi kotarılmış "tür filmleri", Memduh Ün'ün Yeşilçam'ın belki en iyi özeti olan 'Üç Arkadaş' başyapıtıyla...

14 Mayıs 1950 seçimleriyle başlayan 'Çok Partili Dönem' sinema alanında da çeşitlenmeye yol açtı. 1952'de Ö. Lütfi Akad'ın 'İngiliz Kemal', Şadan Kâmil'in 'İki Süngü Arasında', Şakir Sırmalı'nın Murat Sertoğlu'nun eserinden sinemaya uyarladığı 'Efelerin Efesi' ile yeniden gündeme gelen Kurtuluş Savaşı teması, 1958-1961 yılları arasında Nejat Saydam'ın 'Bu Vatan Bizimdir', Osman Seden'in çektiği 'Düşman Yolları Kesti', Atıf Yılmaz'ın 'Bu Vatanın Çocukları' adlı filmlerinde de ele alındı.

1952'de Kerime Nadir'in Hıçkırık adlı romanından uyarlanan ve bazı sahneleri İtalya'da çekilen Atıf Yılmaz'ın 'Hıçkırık' filmi, 1953'te Mehmet Muhtar'ın 'Drakula' İstanbul'da adlı filmi, 1960'ta Memduh Ün'ün Ayşecik filmi ise gelenekten kopuşa işaret ediyordu. Bazen yılda 100 filmin çekildiği, ama gösterime giren filmlerin ezici çoğunluğunun hâlâ Hollywood, Hint ve Mısır menşeli olduğu 1950'lerin sineması, Halit Reliğ'in deyimiyle ne burjuva sınıfların ne devletin ihtiyaçlarını göz önüne alıyordu. Esas motivasyon, halkın talepleriydi.

Ama asıl Yeşilçam 60'larda oluşur. Köyden kentlere çığ gibi artan göçün oluşturduğu büyük seyirci kitlesi, iyice geç kalan TV, kapak yarışmalarından gelen yeni yüzler... Fonda ise 27 Mayıs'ın getirdiği yeni anayasa ışığında kanatlanan sol görüşler, perdeye getirilen emekçi hakları, Batı'dan ithal de olsa biçimcilik arayışları...

27 Mayıs 1960 darbesinden sonra tüm dünyada yükselen devrimci dalganın da etkisiyle toplumsal içerikli filmler çekilmeye başladı. Bunlardan ilk akla gelenler Metin Erksan'ın 'Gecelerin Ötesi, 'Yılanların Öcü, 'Suçlular Aramızda' ve 'Susuz Yaz' filmleri; Ertem Göreç'in 'Otobüs Yolcuları' ve 'Karanlıkta Uyananlar' filmleri; Halit Refiğ'in 'Gurbet Kuşları', 'Şehirdeki Yabancı' ve 'Haremde Dört Kadın' filmleri; Duygu Sağıroğlu'nun 'Bitmeyen Yol'

filmi; Ö. Lütfi Akad'ın 'Hudutların Kanunu' filmiydi.

Öte yandan 1963'te muhafazakâr eğilimli Milli Türk Talebe Birliği'nin sinema kulübü faaliyete geçmişti. İlk gösterilen film ise Yücel Çakmaklı'nın 'Keşisen Yollar'ıydı. Film, Şule Yüksel Şenler'in 'Huzur Sokağı' romanının uyarlamasıydı.

1964'den başlayarak 'Tarkan', 'Karaoğlan', 'Malkaçoğlu' gibi tarihsel filmler ortaya çıktı. Ardından yerli yapımcılar vurdulu-kırdılı, hatta 'Şeytan Kan Kusturacak', 'Fırtına Kemal', 'Ölüm Nöbet Bekliyor', 'Ölüm Bebekleri' gibi sadist filmler çekmeye başladılar. Yerli üretimde öyle büyük bir patlama yaşanıyordu ki Avrupa'da sinema sektörünün derin bir krize girdiği 1966'da (o yıl Fransa'da 70, sekiz Kuzey Avrupa ülkesinde ise toplam 72 film çekilmişti) 'Yeşilçam' tam 239 film çekmişti.

Bir yandan da "popüler sinema-toplumsal sinema", "milli sinema-gayrımilli sinema" gibi tartışmalar sürüyordu. Yeşilçam sinemasına haklı ve haksız nedenlerle uzak duran, hatta ağır eleştiriler getiren aydınlar 1965'te Türk Sinema Derneği'ni (kısaca Sinematek) kurdular. Sinematek, Batı'da "non-konformist", "varoluşçu", "Marksist", "materyalist", "politik", "Yeni Dalga" gibi adlar altında üretilen filmleri Türkiyeli izleyicilerle buluşturmakta çok önemli işlevi görecekti. Ancak 1966'da Yeni Sinema Dergisi'nin 2. sayısındaki şu satırlara da bir göz atalım: "Sinema yığınlar için yapılan bir sanattır. Bir avuç aydının bilgiçlikleri ve batılı beğenileri bizi ilgilendirmiyor. Bizi halkın beğenileri ilgilendiriyor. Düşüncelerimizi onların anlayacağı bir dille anlatmak zorundayız. Biz 'Geçen Yıl Marienbad'da' gibi filmler yapamayız. Filmlerimiz Türk toplumunun yapısına uygun olacaktır."

Yeşilçam'ın altın yılları olan 1970'lerde bir yandan erkek seyircilere yönelik seks filmleri furyası bir yandan da kadınlara yönelik bol gözyaşlı aile filmleri patlama yaptı. [11]

Ayrıca bu dönemde Sinematek ve Türk Film Arşivi kurulmuş, dergiler ve de tartışmalar ivme kazanmıştı. Lütfi Akad 'Hudutların Kanunu' ve 'Kiralık Katil'le Yılmaz Güney'i tanıtır; 'Ana' ile başlayıp "ulusal aşk filmi" olan 'Vesikalı Yârim'den geçerek bir Şoray üçlemesi çeker.

Yılmaz Güney, 'Bir Çirkin Adam' ve 'Seyyithan'la yönetmenliğe geçer. Atıf Yılmaz ticari filmlerle 'Yarın Bizimdir', 'Erkek Ali', 'Ahh Güzel İstanbul', 'Toprağın Kanı', 'Balatlı Arif' gibi iddialı filmleri sıralar.

Metin Erksan art arda 'Yılanların Öcü', 'Susuz Yaz', 'Sevmek Zamanı', 'Kuyu' gibi gerçekçilik zirveleri imzalar. Yeni gelen Halit Refiğ ise Kemal Tahir esinli bir Ulusal Sinema tezi geliştirir ve tezini 'Gurbet Kuşları', 'Haremde Dört Kadın', 'Bir Türk'e Gönül

Metin Erksan'ın 'Susuz Yaz' filminden bir sahne...

Verdim' gibi filmleriyle örnekler...

Ayrıca Ertem Göreç'in 'Karanlıkta Uyananlar', Duygu Sağıroğlu'nun 'Bitmeyen Yol' gibi emek filmleri, Erdoğan Tokatlı'nın bir Yeni Dalga örneği gibi pırıldayan 'Son Kuşlar'ı. Ne yıllar!

70'ler bir gariptir. 12 Mart'ın estirdiği fırtına içinde, Güney siyasal içerikli değişik filmlerle başı çeker: 'Umut', 'Acı', 'Ağıt', 'Baba', 'Umutsuzlar', 'Arkadaş...'

Akad o hengâmede ünlü göç üçlemesini kotarmayı başarır: 'Gelin/ Düğün/ Diyet.'

Edebiyat destekli çıkışlar görülür: Süreyya Duru'nun Bekir Yıldız ve Vedat Türkali'yle işbirliğinden 'Bedrana', 'Kara Çarşaflı Gelin' ve 'Güneşli Bataklık'. Feyzi Tuna'nın Osman Şahin'le işbirliğinden 'Kızgın Toprak...'

Yeni başlayan Beyaz (İslâmi) sinemadan gelen, başta 'Memleketim' olmak üzere Yücel Çakmaklı filmleri. Başlı başına bir ekol olan Arzu Film ve Ertem Eğilmez imzalı unutulmaz güldürüler ve aile filmleri. Bir fenomen olan 'Hababam Sınıfı' serisi, Kemal Sunal filmleri.

Ve bunlara eşlik eden ve yıllar süren o utanç verici seks filmleri. Ne tuhaf bir birleşim!

12 Eylül yaklaşırken siyasal filmler de patlama yapar. İçerdeki Güney'in senaryolarını Zeki Ökten ('Sürü', 'Düşman') ya da Şerif Gören ('Endişe', 'Yol') çekerler. Yavuz Özkan'ın 'Maden'i, Erden Kıral'ın 'Bereketli Topraklar Üzerinde' ve 'Hakkâri'de Bir Mevsim'i, güçlü siyasal sinema zirveleridir.

Ama artık 80'ler gelmiştir. Politika gündem dışıdır ve sinema en saf hâliyle bireye, en çok da kadına yönelecektir. Atıf Yılmaz özellikle Müjde Ar'la 'Ah Belinda', 'Adı Vasfiye' vb. güzel filmler çeker. Ömer Kavur, başta 'Anayurt Oteli', filmleriyle büyük iz bırakır.

Tunç Başaran, İrfan Tözüm, Bilge Olgaç, Başar Sabuncu, Barış Pirhasan, Nesli Çölgeçen, Yusuf Kurçenli, Zülfü Livaneli, Şahin Kaygun dönemin diğer ilginç yönetmenleridir.

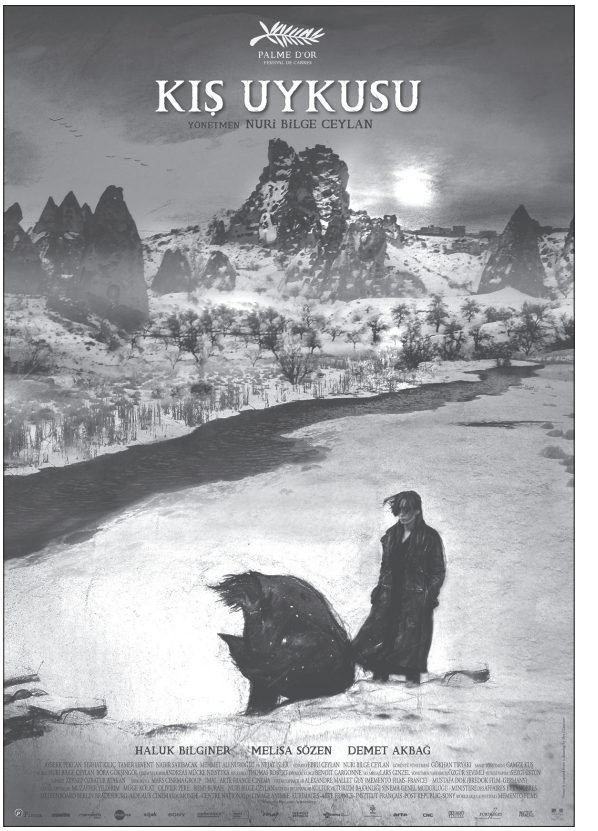

Yavuz Turgul ise 'Muhsin Bey', 'Gölge Oyunu', 'Eşkıya' vb. filmlerle eski Yeşilçam'la yeni sinema arasında köprü kurar.

90'ların büyük bunalımından sonra, artık yeni bir sinema doğar, yeni 'auteur'ler yetişir. Zeki Demirkubuz, Nuri Bilge Ceylan, Yeşim Ustaoğlu. Derviş Zaim, Reis Çelik, Reha Erdem, Semih Kaplanoğlu, Tayfun Pirselimoğlu, Cemal Şan, Ümit Ünal...

Komediden sanata doğru hızla evrilen Yılmaz Erdoğan, Ata Demirer, Cem Yılmaz... Arzu Film ekolüyle çağdaş sinemayı sihirli bir köprüyle bağlayan Çağan Irmak...

Popüler sinemanın düzeyini yükselten Tolga Örnek, Onur Ünlü, Yüksel Aksu. Ve dışarda yaşasalar da bizimle kültürel bağlarına sımsıkı sarılan Fatih Akın ve Ferzan Özpetek...

Ve Yılmaz Güney-Şerif Gören'in "Yol"undan 32 yıl sonra, Nuri Bilge Ceylan "Kış Uykusu" ile Cannes Film Festivali'nde bir kez daha Altın Palmiye ile ödüllendirilir. [12]

III) YEŞİLÇAM PARANTEZİ

Hüseyin Alemdar'ın, "Yeşilçam Sokağı'ndaki Emek Sineması, için için küflenen, gizli gizli çürüyen bir eski bina kokusudur. Yine de Beyoğlu kokusudur. Cadde-i Kebir'de, birkaç tabeladan başka bir şey değildir artık Yeşilçam" [13] notunu düştüğü Türk(iye) sineması açısından Yeşilçam parantezi devasa bir önem arz eder.

1940'lı yıllarda, Türk(iye) sineması, Yeşilçam Sokağı'nda dallanıp, budaklanır; bugün, Yeşilçam Sokağı bir simge, bir mitosdan ibaret olsa da sadece…

'Giovanni Scognamillo'nun Gözüyle Yeşilçam'da [14] detaylı olarak irdelendiği üzere 1950'li yılların başından itibaren seyirciden karşılık bulan sinemacılar onların beklentilerine, beğeni düzeylerine göre filmler üretmeyi çoğaltır. Aslında bu yöneliş bilinçli, teorik yaklaşımlarla, değerlendirmelerle olmamıştır. Kendiliğinden, el yordamıyla, etki-tepki ilişkisi sonucu oluşmuştur. Türkiye'de sinema, yaşanan siyasal-toplumsal dönüşümlerin etkisiyle yazılı kuralları olmayan, bilinmeyenler içinde el yordamıyla deneye yanıla kendiliğinden oluşan yeni dönemine girer.

Bu, Yeşilçam Sineması dönemidir. Yeşilçam dönemi filmlerine yabancı filmler, örneğin popüler ticari kanadına Amerikan ve Mısır filmleri etki ederken, Yeşilçam dışı arayışlarda da Avrupa sinemasının etkileri görülür. Bütün bu etkilere, taklitlere karşın Yeşilçam dönemi, kendi toplumunun kültürel kimliğiyle oluşur.

Yine bu dönemde, yabancı filmler de dublaj sayesinde "yerlileştirilir". Dublajda çeviriden ziyade bir dönüştürme, yerlileştirme yaşanır. Mısır film-

lerinde şarkılar Türkiyelileştirilirken, bir Amerikan filminde kovboy Münir Nurettin'in sesinden şarkı söyleyebilir; Ferdi Tayfur'un dublaj başarısıyla Lorel-Hardi bir anlamda yerli kahramanlara dönüşür. Yabancı filmlerin yerli kopyaları, taklitleri yapılırken film tamamen yerli filme dönüştürülür. [15]

Bu hâliyle Yeşilçam, Türk(iye) sinemasının merkeziydi 1990'lara kadar. Aslında yine var. Yüksek bütçeli iş filmlerinde ve televizyon dizilerinde yaşıyor daha çok. Yaratıcılığın sınırlı olduğu ya da hiç olmadığı bu tuhaf diyar, sürekli bir şeylere yenildi. 1970'lerde televizyon vurdu Yeşilçam'ı, 1980'lerde de video pazarı yere serdi.

1970'lerdeki ilk darbeyle seks filmlerine yönelen Yeşilçam, 12 Eylül darbesinden sonra da video kriziyle uğraşmak zorunda kaldı. Bu dönemde TRT'yle daha yakın ilişkiye giren Yeşilçam, 1960'lardaki havasına yaklaştı. [16]

Yeşilçam'ın 60'lı yılları popüler sinemanın "altın çağı" olarak nitelenebilir. Yeşilçam'ın seyircisi, beğenisi her zaman dikkate alınan, hatta deyim yerindeyse her dediği yapılan ve "şımartılan" bir seyircidir. Türk(iye) sinema seyircisinin en çok "şımartıldığı" yıllardır, ama aynı zamanda bir kısırdöngü içinde dönenip beğenisini en az geliştirdiği ve kendisine soru sorduracak çok az sayıda film izleme şansına sahip olduğu bir dönemdir. Halk eğlenmek istemektedir. Sinema bir eğlenceliktir ve Yeşilçam filmleri de bu isteği karşılamaya yaramaktadır.

60'lı yıllarda Yeşilçam filmlerinin seyircisi kimdir? Bu yıllarda seyircinin beslendiği popüler kültür ürünleri arasında radyo, popüler romanlar, tiyatro ve yabancı filmler sayılabilir. Sinema seyircisi, bol diyaloglu -ki bu radyo tiyatrosu alışkanlığından da kaynaklanmaktadır- filmlerden hoşlanmaktadır. Ayrıca, popüler edebiyat ürünleri de bu beğeniyi destekler niteliktedir. Yeşilçam anlatısının en önemli özelliklerinden birini filmlerin diyaloglarının oluşturduğu ileri sürülebilir. Karakterler her fırsatta birbirlerine duygu ve düşüncelerini süslü, abartılı ve edebi yazılmış diyaloglar aracılığıyla dile getirmektedirler.

Yeşilçam filmleri sayesinde "film izleme kültürü" yaygınlaşır. Seyirciyi evinden çıkarıp sinema salonlarına kadar getirtmek Yeşilçam sinemasının başardığı bir şeydir. 60'lı yılların seyircisi her şeyden önce ailelerden oluşan bir seyircidir ve perdede görmek istediklerini tepkileriyle hissettirmekte ve beklentilerini somut bir biçimde ortaya koymaktadır. Sinema profesyonelleri ise bu işaretleri yorumlamakta ve film üretirken değerlendirmektedirler. Yeşilçam sineması seyirci egemenliğinde yapılan, seyircinin desteklediği ve etkilediği öykülerin oluşturduğu bir öykü sinemasıdır.

60'lar Türk(iye) sinemasının izleyicisi ile bağının en yoğun olduğu ve sinemanın radyo ile popülerlik yarışında olduğu yıllardır. Büyük kentlerde tiyatro izleyiciliğinin ve gazino kültürünün de popüler eğlence alışkanlıkları arasında olduğu varsayılabilir. 60'lı yılların seyircisini besleyen popüler kaynaklar arasında yabancı sinema filmleri, tiyatro oyunları, popüler roman ve öykülerin yanı sıra gazeteler, dergiler ve radyo sayılabilir. 60'lı yıllarda Yeşilçam filmlerinin anlatısını oluşturan özellikler bu filmlerin seyircisinden bağımsız düşünüldüğünde tam olarak anlaşılamayabilir. 60'lı yıllarda hareketli görüntüyü taşıyan araç sadece sinemadır. Televizyon henüz bir kitle iletişim aracı olarak yaygınlaşmamıştır. Kısaca, görüntüden çok sözün egemen olduğu bir dönem yaşanır. Diğer yanda, ortaoyunu, meddah ve Karagöz gibi eğlence kültürüne ait diğer sözlü kültür ürünlerinin eylemden çok söze dayalı bir yapıda olmaları da anlatıyı etkiler.

Geleneksel sözlü kültür ürünlerinin filmlerin anlatısına etkisi olduğu ortadadır. Senaryo yazarı Bülent Oran, Türk insanının masal öğesi taşıyan filmleri, yani geleneksel sözlü kültür öğelerini filmlerde görmek istediğini, bunun "kanına işlemiş bir alışkanlık" olduğunu vurgulamakta haklıdır. Gerçekten de gişe yapmış filmlerde Karagöz'ün, Nasrettin Hoca'nın, Keloğlan'ın, Köroğlu'nun örtük izlerine rastlanır. Bülent Oran'a göre, "filmlerimizin ilkellikle suçlanan konularının altında yatan neden budur". Ayrıca ellili yıllardan ödünç alınan sinemasal miras 60'lı yılların seyirci beklentisini belirleyen bir etken olarak yorumlanabilir. Mısır filmlerinin melodram filmlerine kaynaklık etmeleri ve uzun yıllar popüler kültürde melodram etkisinin görülmesi bir rastlantı değildir.

60'ların toplumsal dinamiğinde yaşananlar Yeşilçam sinemasını da etkiler. Anlatı da böylece şekillenir. Engin Ayça, Türk(iye) sinemasının anlatı yapısını belirleyen etkenleri Doğulu ve Batılı olma karşıtlığı ile ele alır ve her iki kültüre ait anlatıların temel özelliklerini karşılaştırarak bir yoruma varma yolunu seçer: "Türk(iye) sinemasında, Batı sinemasında var olan dramatik yapı, entrika, karakter geliştirmesi, kişilerin psikolojik derinlikleri yoktur. Batı kültüründe var olan bu özellikler sinema dışı alanlarda da vardır, daha doğrusu sinemaya oralardan gelmiştir. Türk(iye) sineması epik özellikler taşır, tiplere, hatta prototiplere dayanır. Anlatımcıdır. Kişilerin toplumsal ve tarihsel kimlikleri çok belirgindir. Bunlar kalıp kişilerdir, film içinde gelişme ve değişme göstermezler, hatta filmlerden filmlere de pek değişmezler, değişmek istemezler. Oyuncu hangi öykü ve hangi film olursa olsun hep kendi tipi-

ni oynar. Öyküye göre o tipin eylemlerini canlandırır. Oyuncu suratı ve gövdesiyle bir çeşit masktır ve film boyunca hep o değişmez mask olarak kalmak zorundadır, hatta bütün diğer filmlerde de benzer maskı oynayacaktır. Seyirci de belirli bir tipte benimsediği oyuncuların tiplerini değiştirmelerini pek onaylamaz."

Yeşilçam adının Holywood (Kutsal Ağaç) gibi bir benzetmeden yola çıkarak Holywood'u meydana getiren holy-kutsal (yeşil) ve wood-ağaç (çam) gibi iki kelimenin birleştirilmesinden ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Sinema üretim ve dağıtım ortamının mekânsal olarak Beyoğlu'ndaki sinema salonlarının en yoğun olduğu bu bölgede yoğunlaşması 1940'lı yıllarla birlikte artar. [17]

Yeşilçam, Türk(iye) sinemasının en parlak olduğu dönemde Taksim ve Galatasaray arasındaki bölgenin tam ortasında Kuloğlu ve Ahududu sokak ile sınırlanan bir adadır. Bu bölgede yerleşen tüm film dağıtımcıları ve film yapım şirketleri 60'lı yıllarda Türk(iye) sinemasının nabzını ellerinde tutmaktadırlar. Yoğun rekabet yüzünden diğer şirketlerin ne yaptığını ancak bu sokakta yer alarak takip etmek mümkün olabilmektedir. Yeşilçam'ın birbirine benzeyen filmler üreten yapısal özelliğine bakıldığında fiziksel olarak şirketlerin de yan yana konuşlandıkları görülür. [18]

Özetle 1950'lerle birlikte ivme kazanan, özellikle 1960'larda zirve yapan, 1970'lerin başlarına kadar süren bu dönemin, yani Yeşilçam'ın sinemanın gelişimini olumsuzundan etkileme konusunda büyük günahları var; ancak ters açıdan bakıp o dönemde yapılan kimi filmleri izlediğimizde bunu "geliştirici" bir faktör olarak da değerlendirebiliriz, en azından belli oranlarda.

Örneğin Lütfi Akad, Halit Refiğ, Atıf Yılmaz, Metin Erksan, Yılmaz Güney gibi ustaların büyüyüp serpilmesinin, kimi zaman ağzımız açık seyrettiğimiz yapıtlara imza atmalarının da temel müsebbibi Yeşilçam sinemasıdır; [19] değil mi?

IV) BİRKAÇ NOT DAHA

Sırrı Süreyya Önder'in, "Tek çözüm bağımsız sinema damarının güçlenmesi," [20] notunu düştüğü Türk(iye) sineması -tekrarlayalım- büyük soru(n)larla yüzyüzedir.

Kolay mı? "Büyük kentlerimizin eteklerine tırnaklarıyla, pençeleriyle tutunmuş genç ve "kent köylüsü" büyük bir nüfus oldukça, ticaret sineması için sonsuz fırsatlar ve büyük gişe başarıları hep olacaktır. Vandallığa, angutluğa, şirin aptallığa ve ilkel duygulara yönelik her tür güldürü projesi, ticaret sinemasının önünde sereserpedir. Ayrıca bu türe hayran bir sinema yazarı(!), sinema düşünürü(!) kitlesi de oluşmuştur. Sinema bahanedir, maksat ticarettir. Birinin işi para, ötekininki sanat. Herkes işini yapsın. Sanat sinemasından sana ne. Sen paranı kazan, keyfine bak…

Oysa sanat, toplumun kalbidir. Tüm incelikleri içinde barındırır. Bir ülkenin sinema sanatı, halkının macerasını; sevinci ve kederiyle, acısı ve mizahıyla anlatabilmelidir. Son yıllarda bu ülkede yaşayan sinemacıların bu halkın yaşadığı derin acıları (bir-iki film hariç) yansıttığını söyleyebilir miyiz? Bu ülkede olup bitenler sinema sanatçısının yüreğini yakmaz mı? Bu ülkede olup bitenler tragedya ve komedyanın ta kendisi değil mi? Nerede politik sinema? Bu ülke sinemasının genç Lütfi Akad'ları, Metin Erksan'ları, Yılmaz Güney'leri olmayacak mı? Yoksa sinema sanatının temsilcileri de gözlerini ticaret sinemasına mı çevirdiler? Öyleyse buna da itiraz edilmesi gerekiyor.

Bir zamanlar bu ülkede sinemacılar halkın acılarını ve direnişini hikâye ederlerdi. Şimdilerde iki tür sinema var. Birincisi, ticaret sineması. Seyirci de orada, para da orada. Diğeri toplumsal duyarlılık yerine bireysel duyarlılıkla kişisel sinemalarını oluşturmaya çalışan art-house sinemacılar, yani sanat sineması. Bu ikinci türün filmlerini tüm ülkede en çok 40 bin kişi izleyebiliyor...

Bu sefalet tanıdık geliyor mu? Evet, sefaletin sineması değil, ülkede sinemanın sefaletidir," [21] Sabahattin Çetin'in ifadesiyle…

Rakamların kesin diliyle konuşursak: Cumhuriyet döneminde üretilen konulu film sayısı yaklaşık 6 bin 300 iken, 90 yıl içerisinde çekilen bunca film arasında işçi filmi sayısı otuz beşi bulmuyor. Bir başka deyişle, çekilen her 200 filmden yalnızca bir tanesi işçilerle ilgili.

Oysa işçiler, işçi hakları, işverenler, grevler, lokavtlar, sendikalar tarih boyunca pek çok kez beyazperdede kendine yer buldu. Türkiye'de de 1960'lı yıllardan beri haklarını aramak için mücadele eden, örgütlenen ve işverenin karşısına tek yumruk olarak çıkan işçilerin hikâyeleri sinemaya taşındı. Sağlıksız ortamda çalışan fabrika işçileri, emeklerinin ağırlıkları altında ezilen tersane işçileri, "ya bir gün makineler işimize sahip çıkarsa" endişesiyle güneşin altında kavrulan pamuk işçileri, gün yüzü görmeden ama sık sık ölümle burun buruna gelen maden işçileri ve daha niceleri... Hepsi de arkalarına aldıkları işçinin gücüyle sömürü düzenine karşı kendilerince karşı koydular.

Türk(iye) sinemasında 200 filmden sadece biri işçi hareketlerine odaklanırken; son zamanlarda

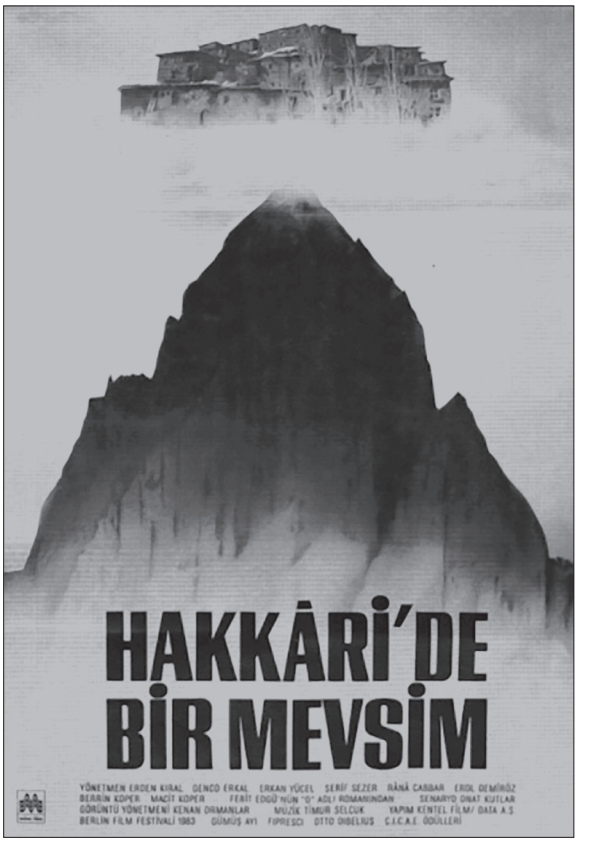

işçi mücadelelerini beyazperdeye taşıyan filmleri mumla arar olduk. Gerçi bu, sendikalaşmanın engellendiği, yönetmenlerin gişe ve ödül kaygısına düşüp siyasetten uzaklaştığı bir dönemde pek de şaşırtıcı değildi.

Özellikle son dönemlerde işçiyi merkezine alan filmlerin sayısında gözle görülür bir azalma olurken; toplumsal muhalefetin ve işçi hareketlerinin yükseldiği 1977-1980 arasında sansür kurulunun ve Yeşilçam sermayesinin bariyerlerini aşabilen filmleri nispeten daha fazla çekildi. [22]

Türk(iye) sinemasının seyr-ü seferini, '100 Yılın 100 Türk Filmi'nde alabildiğine net biçimde görmemizi de sağlayan Atillâ Dorsay'ın [23] ifadesiyle 1970'ler Yılmaz Güney'in 'Umut'uyla açılır. Devamında da Lütfi Akad'ın müthiş 'Göç Üçlemesi'nden Tunç Okan'ın 'Otobüs'üne, 'Selvi Boylum Al Yazmalım'dan 'Sürü'ye uzanan bir toplama ulaşıyor.

Bu arada (1971 darbesini müteakip!) 1972'yi sinemamızın en karmaşık dönemi olarak niteleyen Agâh Özgüç, 1974'teki seks komedileri dalgasında "konfeksiyon sineması" adı altında çekilen bu küçük bütçeli filmlerin sansür belgeleri olmadığına da değiniyor. Böylesi filmlerin eski sansür belgeleriyle çift adlarla da gösterime sokulduğunu vurguluyor. Yersizlik yüzünden film bobinlerinin Sarayburnu'ndan denize atıldığını, depo yangınlarında kül olduklarını, negatiflerin kiloyla satılıp gümüşleri eritilerek ayakkabı bağcıklarına klips yapıldığını belirten arşivci, genellikle belge yoksunu olan sinemamızda atlanacak çok şeyin olabileceği gerçeğinin de göz ardı edilmemesini anımsatıyor. [24]

Ve Zahit Atam'ın, "Yılmaz Güney'in başına gelenlere bakıldığında sinemada komünist olmak ne demek anlıyoruz" [25] notuyla betimlenen ya da "yasaklı filmler"in 1980'leri: Erden Kıral'ın 'Bereketli Topraklar Üzerinde'siyle başlayan "darbe yılları", Tunç Başaran'ın 'Uçurtmayı Vurmasınlar'ıyla sona eriyor. Bu iki filmin arasındaysa 'Yol', 'At', 'Hakkâri'de Bir Mevsim', 'Züğürt Ağa', 'Anayurt Oteli', 'Muhsin Bey' gibi değerler yer alır.

Burada bir parantez açarak ilerleyelim: Coğrafyamızın darbeli geçmişinde 12 Eylül'ün önemli bir yer tuttuğu aşikârdır. Demokrasiye çekilen kalın ayarın izleri bugün dahi hissediliyor. Sinemamızın da bu darbeden etkilendiğini söylemek mümkün... 1979 yılında 194 film çekilirken darbenin de etkisiyle 1980'de çekilen film sayısı 68'e düşüyor. Sinema tekrar üç haneli rakama 1984 yılında ulaşıyor.

Özellikle 12 Eylül'ün rüzgârı dinince peliküle, darbenin hışmına uğrayan insan dramları yansımaya başladı. 1986'da beş tane 12 Eylül filmi gösterildi. Agah Özgüç'ün [26] belirttiği gibi o yılın ilk film Şerif Gören'in 'Sen Türkülerini Söyle'siydi. Bu filmde yıl-

larca hapis yatmış solcu Hayri'nin (Kadir İnanır), infaz yasası ile salıverilmesi üzerine yaşadığı şaşkınlık anlatılır. Dava kaybedilmiş, eski arkadaşlar yeni düzene ayak uydurmuştur. Halil yaşadığı dönemin bir yabancısıdır.

Ali Özgentürk 'Su da Yanar' da Nâzım Hikmet'le ilgili bir film çekmek isteyen solcu yönetmenin ruh hâlini anlatır. Onun yönetmeni ise Tarık Akan'dır. Akan, Zeki Ökten'in 'Ses'in de ise altı yıl hapis yatan, işkence gören ve bunun travmasını hapisten çıktıktan sonra yerleştiği bir tatil kasabasında yaşayan bir karakteri canlandırıyor.

Zeki Alasya 'Dikenli Yol'da, 12 Eylül öncesi siyasi olaylara karışan, bu yüzden abisinin ölümüne neden olan, Hüseyin (Kadir İnanır) karakteri üzerinden bir Eylül denemesine girişiyor.

Şimdilerde popüler kulvarda yol alan Sinan Çetin ise 'Prenses'te devrimci bir grubun militanlarından Tarık ile fotoğrafçı Selim ve onların öğrentileri arasında kalan Nevres'in üzerinden 12 Eylül öncesini resmediyor.

'Prenses' dışındakilerin ortak özelliği, 12 Eylül olgusunun hep bireysel sorgulamalar üzerinden yapılmasıdır. 12 Eylül'e olan bu liberal bakış sonraki yıllarda da kendini gösterir.

Erden Kıral da 'Av Zamanı' ile dahil olur 12 Eylül mevzusuna. Kıral, 12 Eylül öncesindeki terörize edilmiş atmosferden etkilenip (yakın arkadaşı öldürülür) yazmayı bırakan bir yazarın, yerleştiği Cunda Adası'ndaki yaratı krizlerinin hesaplaşmasını anlatır. Oyuncusu Aytaç Arman'dır.

Muammer Özer, sancılı bir serüven yaşayan 'Kara Sevdalı Bulut'la, çıkagelir seyircinin karşısına. Onun 12 Eylül'e bakışının merkezinde bir kadın vardır. Özer, işkenceye maruz kalan Sibel'in hem kendi hem de çevresiyle hesaplaşmasını anlatır.

Melih Gülgen ise Tarık Akan'ın rol aldığı 'Kimlik'te darbede şüpheli bulunan ve kimliği fişlenen bir devrimci öğrencinin sonraki yıllardaki kimlik arayışını konu edinir.

Memduh Ün 'Bütün Kapılar Kapalıydı' filminde yıllarını hapiste geçiren, işkence gören Nil karakterinin 12 Eylül sonrası düzendeki yabancılığını anlatır.

Tomris Giritlioğlu ise '80. Adım'da yetimhanede büyüyen, işkence görmüş Korkut'un yıllar sonra geçmişiyle hesaplaşmasını beyazperdeye taşır.

12 Eylül'e getirilen bu bakışın en belirgin özelliği, yakınları dönemin kaotik ortamda öldürülmüş, hapse girmiş, işkence görmüş karakterleri anlatmasıdır. Karakterler hapisten çıktıktan sonra ise, 'yükselen değerlerin' hâkim olduğu, yeni ve yabancısı oldukları bir düzende yaşamanın sıkıntısını yaşarlar.

12 Eylül'ü bir süreç olarak ele alan filmler var. Zülfü Livaneli 'Sis'te, 1960 ihtilalinden başlayarak 12 Eylül'ün hemen öncesine uzanır. Bu süreçte bir ailenin parçalanış öyküsü anlatılır. Farklı ideolojilere sahip iki kardeşten biri öldürülür. Şüpheler diğerinin üzerinde yoğunlaşır. Hâkim emeklisi baba hayatta kalan oğlunu kurtarmanın derdine düşer. Atıf Yılmaz da 'Bekle Dedim Gölgeye'de, dava arkadaşlığı yapmış bir grup arkadaştan Erdal'ın cinayete mi kurban gittiği yoksa intihar mı ettiği belli olmayan ölümü üzerinden 60'lı yıllardan 12 Eylül öncesine uzanır.

Oğuzhan Tercan 'Uzlaşma'da tarihi bir olaydan yola çıkıp 12 Eylül'ün öncesine, Abdi İpekçi suikastıyla bakar. Tunç Başaran ise kamerasını hapishanelere çevirir ve 'Uçurtmayı Vurmasınlar'da, tutsaklığı bir çocuğun gözünden anlatır.

Handan İpekçi 'Babam Askerde'yle 12 Eylül filmlerine yeni bir açılım getirir. Çocukların gözünden anlatır dönemi. Bu açılım Yılmaz tarafından da benimsenir. O da 'Eylül Fırtınası'nda annesi tutuklanan ve işkence gören bir çocuğun tanıklığıyla döneme bakar.

Eylül filmimiz 'Vizontele Tuuba'da Yılmaz Erdoğan da İpekçi'nin açtığı yoldan ilerler. Zaten Erdoğan, bu sayfalarda yer alan röportajında 'Vizontele Tuuba'nın bir tanıklık filmi olduğunu söyledi. Erdoğan, farklı olarak 12 Eylül'ün Kürt illerinde nasıl yaşandığını anlatır.

'Eylül filmleri' adıyla nitelendirilen yapımların

belirgin özelliği, 12 Eylül'ün hep bireysel sorgulamalarla aktarılması, bir tanığın gözünden anlatılmasıdır. [27]

12 Eylül yıkımı ardından post-Yeşilçam "Yeni Dönem Türk(iye) Sineması" ya da farklı adlarla tanımlanabilecek yeni süreci 1996 yılından başlatabiliriz. 1980-1990 yılları arasında yaşanan bunalımlı dönemin atlatılmaya çalışıldığı 1990'lı yılların ilk yarısında gerçekleştirilen iyi filmler ya da Amerikan filmlerinin etkisindeki seyirciyi salonlarda yerli filme de yönlendirebilme kaygısındaki filmler seyirciyle sınırlı da olsa ilişki kurabilmeyi başarır. Salonları işgal eden Amerikan filmlerine rağmen "iş yapan" filmler, sinemacıları umutlandırır.

Fehmi Yaşar'ın ilk ve tek filmi 'Camdan Kalp'le açılıyor 1990'lar. Şimdilerde sinemamızı bir yerlere getiren kuşağın da ilk adımlarını attığı yıllar bunlar. Zeki Demirkubuz'un 'Masumiyet'i, Serdar Akar'ın 'Gemide'si ve Yeşim Ustaoğlu'nun 'Güneşe Yolculuk'u temsil ediyor bu kuşağı. Seyircinin yeniden salonlara koşmasını sağlayan Yavuz Turgul filmi 'Eşkıya' da bu toplam içinde kuşkusuz.

Öncesinde de gişe yapan filmler olmasına karşın, 1993 yılında Şerif Gören'in yönettiği 'Amerikalı' filmi önemli bir seyirci patlaması oluşturur, sinemacıların uzun süredir hasretini çektiği seyirciyi salonlara çekmeyi başarır. Bu bir umut oluştursa da önemli sayıdaki seyircinin yerli filmler için salonları doldurup kalıcılığını sağlamak, buna paralel olarak da film sayısında yaşanacak artış, yeni arayışlar ve niteliksel dönüşümlerin başlangıcı için birkaç yıl daha beklemek gerekecektir. 1995 yılında Mustafa Altıoklar'ın yönettiği 'İstanbul Kanatlarımın Altında' filmi de önemli bir gişe başarısı yakalar.

1996 yılındaysa hem popüler, ticari sinema hem de yönetmen sineması açısından önemli gelişmelere yol açabilecek, bir dönüşümü sağlayacak başlangıçlar yaşanır. 1980 sonrasının rekor sayılan ilk büyük gişe patlaması, Yavuz Turgul'un 1996'da yönettiği 'Eşkıya' filmiyle gerçekleşir. Seyircisiz yıllarda 'Muhsin Bey' ve 'Aşk Filmlerinin Unutulmaz Yönetmeni' gibi önemli filmler yapsa da 'Eşkıya'yla gişede de büyük ve beklenmedik bir başarı elde eder Yavuz Turgul. Filmi 2.5 milyonun üzerinde seyirci izler. Yeşilçam sonrasında milyon seyirciden söz etmek o tarihe kadar hayaldir. Film yıllardır salonlarda yerli filmlere uzak duran seyirciyi salonlara çekmeyi başarır.

'Eşkıya'yla aynı yıl gösterime giren Derviş Zaim'in 'Tabutta Röveşata', Nuri Bilge Ceylan'ın 'Kasaba' ve bir yıl sonra gösterime giren Zeki Demirkubuz'un 'Masumiyet' (1997) filmleri yalın anlatımlarıyla, yeni üslûp arayışlarının öncüleri olur. Umduğu seyirciyi yakalayamasa da ya da zamanla seyirciyi önemsemese de hem ulusal hem de uluslararası festivallerde başarılar sağlayan bu yönetmenlerin arka arkaya filmler üretmesi bu umudu geliştirir, yeni kuşağı cesaretlendirir.

Zeki Demirkubuz, Nuri Bilge Ceylan, Derviş Zaim gibi genç kuşak yönetmenler başlangıçta kendi sınırlı imkânlarıyla, küçük bütçelerle, yalın anlatımlı, minimalist filmler yaparak, zaman içinde kendi seyircilerini oluştururlar, festivallerde büyük başarılar elde ederek birçok ödül kazanırlar. Diğer yandan, büyük reklâm kampanyaları ve tanıtımlarla, televizyon yıldızlarının yer aldığı popüler filmler de büyük iş yapar, kapalı gişe oynar. Ömer Kavur, Erden Kıral, Ali Özgentürk, Yavuz Turgul gibi yönetmen sinemasının öncüsü eski kuşağın yanı sıra, auteur sinemasının sürdürücüsü genç kuşak yönetmenler de 1996 yılından sonra başarılı film örneklerini gişe başarısını önemsemeden arka arkaya verirler. 'Yeni sinema'yı, geleceğin sinemasını bu farklı arayışlar oluşturacaktır. [28]

V) SİNEMANIN BUGÜNÜ VE DEVLET

Ve sinemanın bugünü; "Kalitenin de düştüğü dikkat çekiyor"ken; [29] "Sistem tıkandı"![30]

"Türk(iye) sineması nihilizmin bataklığından çıkmalı" diyen Derviş Zaim'e göre, sinemamızda "Sadece her şeyin boş, beyhude olduğu bir dünyanın temsili yapılıyor"! [31]

Hızlı bir metalaşma ve endüstrileşme yolundaki Türk(iye) sineması [32] daha fazla kâr için giderek niteliksizleşirken; *bu elbette "nedensiz" değil!* (Bu noktada unutulmaması gereken Metin Erksan'ın, -filmleri iş yapmayınca- "İş yapmasın, ben kendim için yaptım," deyişidir… [33]

Kolay mı? Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı kurulun üyelerinden Uğur Kutay'ın, "MİT'ten, bir projeye destek vermememiz için uyarı aldık" dediği; olayın üyelerden Güler Ökten ve Özgür B. Kıvanç tarafından da doğruladığı [34] tabloda; Sinema Genel Müdürü Cem Erkul 2012 yılının ocak ayında "Milli değerleri ve aileyi öne çıkartan filmlere destek olacağız" diye haykırıyor!

Kültür Bakanlığı'nın "manevi değerlere" yönelik filmlere destek açıklamasıyla başlayan; Erdoğan'ın "Dindar ve ailevi değerlere bağlı nesiller" yetiştirmekteki kararlılığıyla devam eden "Ateist nesiller mi istiyorsunuz?" çıkışıyla "zirve yapan" süreçle gerekli "meşruiyet" ortamı hazırlandı. Şimdi bu rüzgârı arkasına alan ve tabii ki vazife çıkartanlar kendi kaplarını dolduruyor. [35]

Bir de Antalya Film Festivali Ulusal Yarışmasının kaldırılmasına kadar uzanan baskılar; [36] 2002-2012 kesitinde 25 filmin yasaklanması [37] gibi tedbirler! [38]

Bu noktada Yılmaz Güney'in "Umut umutsuzluğun içindedir," sözlerini hatırlatan Erden Kıral'ın, "Sansürle pazarlık edilemez. Sansür kuruluna senaryoların yollandığı dönemde Yılmaz, cezaevinde bir gün bana, 'Sansürle mücadele etmek için, sansürden geçmeyen senaryolar yazmak lazım' dedi. Ölçü budur. Sansüre karşı savaşmanın yolları var. İnandığı değerlere sahip çıkmalı insan, tepkisini göstermeli. Bir sanat yapıtı yasaklanamaz, yargılanamaz. Hukuksuzluğu sanat yapıtı yargılar ancak," [39] saptaması müthiş önemli ve değerlidir.

6 Kasım 2017, İstanbul ■

NOTLAR

[1] José Saramago, Kabil, Çev: Işık Ergüden, Kırmızı Kedi Yay., 2011.

[2] Giovanni Scognamillo, Cadde-i Kebir'de Sinema, Agora Kitaplığı, 2008.

[3] Derya Ülkar, "Sinema Dini Çıkarı İçin Kullananlara Acımasızdı", Milliyet, 4 Eylül 2015, s.6.

[4] Sula Bozis-Yorgo Bozis, Paris'ten Pera'ya Sinema ve Rum Sinemacılar, Yapı Kredi Yay., 2014.

[5] Sungu Çapan, "... 'İlk Türk Filmi' Hiç Çekilmedi mi?", Cumhuriyet, 11 Temmuz 2014, s.16.

[6] Burçak Evren, İlk Türk Filmleri, Es Yay., 2006.

[7] Skylife Dergisi, Haziran 2014.

[8] Metin Celal, "İlk Türk Filmini Kim Çekti?", Cumhuriyet, 17 Temmuz 2014, s.15.

[9] "Agâh Özgüç, 'Türk Filmleri Sözlüğü'nde, Türk(iye) sinemasının başlangıç tarihi olarak neden 1914'ü değil de 1917'yi seçtiğini açıklarken; 'Türk sinema tarihindeki belgelere göre halkın önüne çıkan ilk konulu uzun metrajlar Sedat Simavi'nin yönettiği Pençe ve Casus filmleridir. Bu yapımlar 1917'de çekilip 1918'de gösterime girmişlerdir,' diyor. Bu nedenden ötürü sözlüğüne 1917 yılını çıkış olarak almış." (Aslı Selçuk, "Türk Sinemasını Yaşatan Sözlük", Cumhuriyet Kitap, No:1063, 1 Temmuz 2010, s.22.)

[10] "İkinci dünya savaşı döneminde Türkiye'de gösterime giren Alman propaganda filmleri Alman kültürü ve sosyal yaşam tarzını idealize ediyordu." (Ali Özuyar, Faşizmin Etkisinde Türkiye'de Sinema, Doruk Yayınevi, 2011.)

[11] Ayşe Hür, "Yeşilçamcı mısınız, Sinematekçi mi?", Radikal, 13 Nisan 2014, s.20-21.

[12] Atilla Dorsay, "Hayal Perdesinde Bir Asır", Cumhuriyet, 24 Haziran 2014, s.18.

[13] Hüseyin Alemdar, Kalpzaman Yeşilçam, Heyamola Yay., 2009.

[14] Giovanni Scognamillo'nun Gözüyle Yeşilçam, Hazırlayan: Barış Saydam, Küre Yay., 2011.

[15] Mesut Kara, "Ulus Sineması mı, Ülke Sineması mı?", Evrensel Pazar, 29 Haziran 2014, s.18.

[16] Ali Erden, "Tuhaflıklar Diyarıydı Yeşilçam", Gerçek Demokrasi, 18 Eylül 2007, s.9.

[17] Serpil Kırel, Yeşilçam Öykü Sineması, Babil Yay., 2006.

[18] Fatma Serbülent Oran, "Yeşilçam'ın Altın Çağı ve Öykü Sineması", Cumhuriyet Kitap, No:834, 9 Şubat 2006, s.12-13.

[19] Murat Özer, "Yeşilçam Güzellemesi", Radikal Kitap, Yıl:5, No:308, 27 Ocak 2007, s.32-33.

[20] Ulaş Emre-Çağdaş Günerbüyük, "Faşizm En Çok Kadınları ve Çocukları Vurur", Evrensel, 12 Mayıs 2008, s.13.

[21] Sabahattin Çetin, "Sefaletin Sineması, Sinemanın Sefaleti...", Cumhuriyet, 17 Mayıs 2008, s.7.

[22] Pınar Yıldız, "Beyazperdenin Jönü Artık İşçiler Değil", Cumhuriyet, 25 Eylül 2015, s.8.

[23] Atillâ Dorsay, 100 Yılın 100 Türk Filmi, Remzi Kitabevi, 2013.

[24] Agâh Özgüç, Türk Filmleri Sözlüğü 1917-2009, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 2010.

[25] Zahit Atam, "Türkiye Sinema Tarihinden Üç Komünist: Gizli Tarih", Birgün, 3 Mart 2013, s.10.

[26] Milliyet Sanat, Eylül 2003.

[27] Olkan Özyurt, "Beyazperdede 12 Eylül", Radikal, 7 Şubat 2004, s.21.

[28] Mesut Kara, "Yeşilçam'dan Yeni Sinema'ya", Evrensel Pazar, 10 Mart 2013, s.20.

[29] Bülent Vardar, "Mizahın İmtihanı", Cumhuriyet, 3 Kasım 2015, s.16.

[30] Zahit Atam, "Sinema Dünyasındaki Derin Sessizlik Üzerine...", Birgün, 19 Haziran 2017, s.15.

[31] Ceren Çıplak, "Derviş Zaim: Sinema Nihilizmin Batağında", Cumhuriyet, 26 Eylül 2014, s.16.

[32] Mustafa Sönmez, "Para-Sinema-Para...", Cumhuriyet, 3 Aralık 2010, s.13.

[33] Kadir İncesu, "Agâh Özgüç: Nerede O Siyah Beyaz Aşklar!", Birgün, 4 Kasım 2015, s.15.

[34] Olkan Özyurt, "MİT Sinemaya da El Attı", Radikal, 25 Temmuz 2005, s.22.

[35] Şenay Aydemir, "Sinemaya da mı 'Ayar' Çekiliyor", Radikal Hayat, 19 Mart 2012, s.35.

[36] "Antalya Film Festivali Ulusal Yarışması'nın Kaldırılmasına Sanat Dünyasından Tepki Yağıyor", Cumhuriyet, 23 Ağustos 2017, s.16.

[37] Defne Özonur, "Sinemada Kürt Sansürü", Radikal İki, 1 Nisan 2012, s.14.

[38] Umut Erdem, "Türk Sineması Sevişebilemez", Hürriyet, 12 Ocak 2013.

[39] Zuhal Aytolun, "Erden Kıral: Sansürle Pazarlık Edilemez", Cumhuriyet, 23 Kasım 2014, s.18.

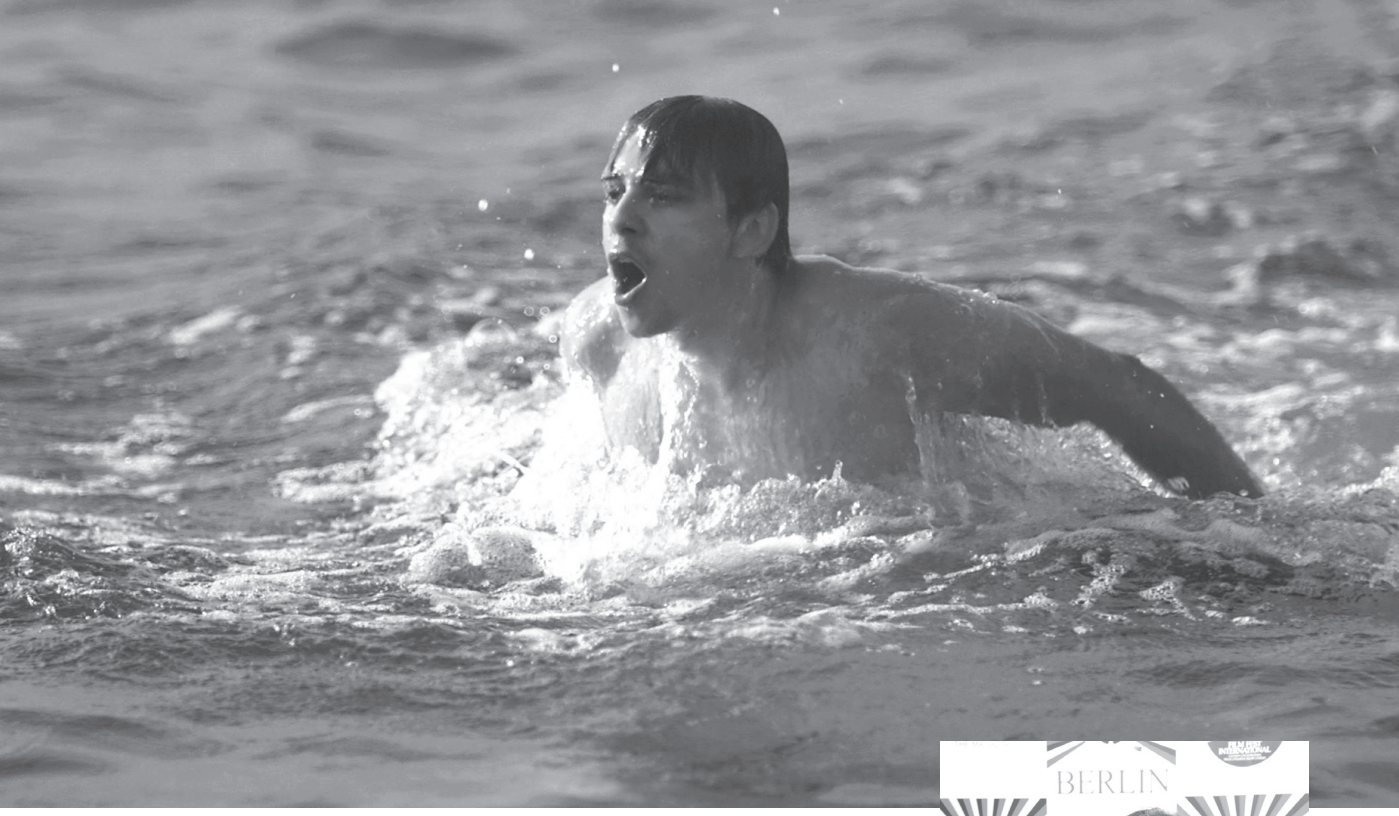

"SUDA BALIK" BERLİN'DEN ÖDÜLLE DÖNDÜ

Berlin International Filmmaker Festival of World Cinema'da Türkiye'den tek film olarak 6 dalda aday gösterilen Suda Balık, Yabancı Film kategorisinde En İyi Yönetmen (Tülay Kocatürk) ve En İyi Kurgu (Cengiz Karadağ) ödüllerini kazandı. Film, ayrıca En İyi Film, En İyi Erkek Oyuncu, En İyi Senaryo ve En İyi Müzik dallarında da aday gösterilmişti.

Aşk Yeniden ve Yeni Gelin dizilerinin yönetmenlerinden olan Tülay Kocatürk'ün hem senaristliğini, hem yönetmenliğini yaptığı Suda Balık filmi, daha önce Nice International Film Festival'inde En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu (Nurşim Demir) ödülünü kazanmıştı.

Alper Yanar'ın yapımcılığını yaptığı, Alihan Aracı, Canan Gener, Tamer Levent, Nurşim Demir ve Ali Nuri Türkoğlu'nun rol aldığı Suda Balık, Kasım ayında Milano'da düzenlenen ve Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından da desteklenen Sport Movies & TV 2017 – 35. Milano International FICTS FEST'e davet edilen ilk Türk spor temalı film olarak festival yolculuğuna devam ediyor. ■

SİNEMA NOTLARI

■ **ANUŞ PAZARCIYAN**

Ai Weiwei ve yola düşen insanlık

Human Flow

(Almanya 2017) (140 dakika)
Belgesel
Konuşulan diller: İngilizce, Arapça, Farsça, Fransızca, Almanca, Yunanca, Macarca, Kürtçe, Rohingyaca, İspanyolca, Türkçe.
Yönetmen: Ai Weiwei
Müzik: Karsten Fundal
Kamera: Ai Weiwei, Murat Bay, Christopher Doyle, Huang Wenhai, Konstantinos Koukoulis, Renaat Lambeets, Li Dongxu, Lv Hengzong, Ma Yan, Johannes Waltermann, Xie Zhenwei, Zanbo Zhang
Kurgu: Nils Pagh Andersen

'Büyük İnsanlık' yollarda. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün verilerine göre, bugün 65 milyon insan savaştan, açlıktan, hastalıktan, soykırımdan, iklim değişikliğinin sonuçlarından, kuraklıktan, sel baskınlarından, korkunç fırtınaların yıkıntılarından, yaşam temellerinin yok olmasından kaçışta, yollarda. İnsanlar insanca yaşama umuduyla yaşadıkları ülkelerden kaçıyor. Onlar için "göç, göç alan ülkelerde "sığınmacı"lık bir umut. Umuda yolculuklarında insan tacirlerine ellerinde avuçlarında kalan son parayı veriyorlar. Akdeniz'in sularında, TIR kasalarında boğulup ölmek, umut ülkelerinin sınırlarında duvarlarla karşılaşmak "kader"in bir parçası onlar için. Umudun gerçekleşmesi ise önce kamplarda yıllarca sürünmeyi ön şart olarak dayatıyor. Buna rağmen durmuyor akıyor "Human Flow" –İnsan Nehri. Debisi hep artarak akıyor. Akacak!

Ai Weiwei 2015'te Yunanistan'ın Lesbos adasında ailesiyle birlikte yaptığı tatilde karşılaştığı göçmen dramı sonrasında gerçekleştirdiği değişik enstalasyonlarla göç/göçmenlik/mültecilik konularına dikkat çekiyor. Kendisi Çin'de uzun süre takibata uğrayan, sonunda ülkesini terk eden, şimdi Berlin'de yaşayan Çin kökenli, çok yönlü bir dünya sanatçısı. Anda kuşkusuz batı dünyasında en çok tanınan çağdaş Çin'li sanatçı.

Bu kez karşımıza, yapımcılığını, yönetmenliğini ve kısmen kameramanlığını üzerlendiği Human Flow/İnsan Nehri isimli filmiyle belgesel sinemacı olarak çıkıyor.

Film meditativ bir müzik eşliğinde, masmavi bir deniz üzerinde uçan beyaz bir kuş resmiyle başlıyor. Dünya ne güzel, yaşam ne güzel dedirten bir resim. Sonra sağdan o mavi deniz üzerinde beyaz köpükler içinde ilerleyen mavi bir kayık azmanı giriyor resme. Kamera çok yukarılardan, kuşbakışı, içi kavuniçi can yelekli insanlarla hınca hınç dolu tekneyi görüntülüyor. Battı, batacak bir tekne.

Sonra denizde böyle bir kayıktan yüzlerce insanın deniz ortasında kurtarılarak bir büyük gemiye aktarılmasına tanıklık ediyoruz. Birçoğu açlıktan ve susuzluktan

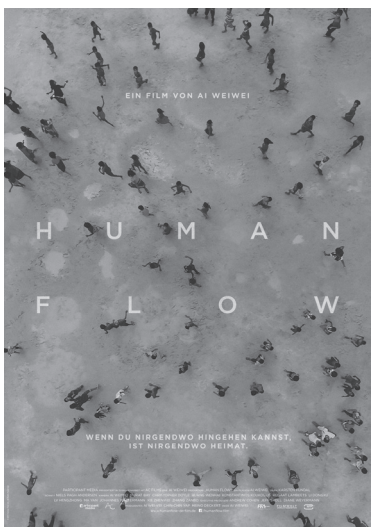

ölme derecesine gelmiş, çoğu Afrikalı-siyah insanlar. Korunmak için, kazalarda kullanılan bir tarafı gümüş, öbür tarafı altın renkli folyolara sarınıyorlar. O "güzel dünya"nın gerçeği bu. Ölümden bu kez kıl payı kurtulmuş, "şanslı", altın ve gümüş renkli folyolara büründürülmüş, yarını belli olmayan, aç biilaç insanlar. Ve onlara ellerinden geldiğince yardımcı olmaya çalışan başka insanlar.

Filmin devamında, bir yıllık bir süre içinde dünyanın yirmi üç ülkesinde mülteci kamplarında ve yollarda gerçekleştirilen çekimlerle, yüze yakın insanla yapılan söyleşilerle göç etmek zorunda kalan insanların çektiği zorluklara ve onların umutlarına tanık oluyoruz. Onlar için göçün hayat/memat sorunu olduğunu ve fakat çoğunun umutla gittikleri yerlerde de aslında süründüklerini görüyoruz, dinliyoruz.

Asya'da Bengalgeş'te Rohingyalı/Arakanlı yarım milyona yakın göçmenden bazılarının anlattıklarından yaşanan insanlık dramını öğreniyoruz. Orada yaşananın bir "etnik temizlik", bir soykırım olduğunu anlatıyor tanıklar bize.

Pakistan'dan şimdi kendi ülkelerine geri gönderilen Afgan göçmenlerinin şimdi yerinde yeller esen "ev"lerine zoraki geri dönüş öykülerini izliyoruz.

Ortadoğu'da şimdilerde oldukça geri plâna düşen Filistin Arap halkının 70 yıla yakın süredir Ürdün'de, Lübnan'da ve bizzat kendi ülkeleri Filistin'de yaşadıkları şartlara tanıklık ediyoruz. Dünyanın nüfus yoğunluğu en büyük alanı Gaza şeridinde, Mısır'dan Gaza'ya açılan bir tünelden yolu yanlışlıkla Gaza'ya düşen ve insanlarla birlikte tutsak olan bir kaplanın, özgürlüğüne kavuşturulması için insanların, devletlerin nasıl birlik olup çaba sarf ettiklerini görüyoruz. İnsanların ne tuhaf varlıklar olduğunu ne şizofren durumların yaratıcısı olduklarını izliyoruz.

Doğu/Kuzey/Batı/Güney Kürdistan, İran, Türkiye, Suriye, Irak'ta Kürtlerin durumları Türkiye'de Suriyeli göçmenlerin resmi, gayrı resmi kamplarındaki yaşamları ile karşılaşıyoruz.

Sonra Afrika'ya düşüyor yolumuz. Sudan, Somali, Eritre, Kenya, Nijerya… çöller. Ve burada dünyanın en kalabalık göçmen kampları ve göçmenliğin en yoğun olduğu alanları görüyoruz. Kamplardaki Afrikalı Birleşmiş Milletler çalışanları, batının ilgi merkezinde şimdi Suriye'nin durmasından yakınıyor.

2106 yılında Avrupa ülkelerinde kapı/duvar sınırları, sırtta çantalar, kolda çocuklar, bilmedikleri yollarda yürüyen on binlerce insanı; Macaristan sınırında onları gaz bombaları ile karşılayan Avrupa'nın kapı bekçilerini görüyoruz. Yunan adalarına, İtalya sahillerine meşakkatli, ölüm dolu bir yol macerasından sonra varabi-

len insanları görüyoruz. Göç macerası burada da önce kamplarda sürüyor.

Sonra Meksika/ABD sınırına düşüyor yolumuz. Dünyanın ne kadar küçük ve "sorun"un ne kadar büyük, sonuçta her yerde olduğunu görüyoruz.

Göç ve göçmenlik sorunu, insanlık sorunu. Göç ve göçmenlik hep vardı, hep olacak. İnsanlar yaşadıkları alanlar, yaşama elverişsiz hale geldiği zaman, yaşama daha elverişli olan veya olduğu düşünülen yerlere göçecekler.

Eğer göç alan yerlerde yerleşik olan insanlar ve topluluklar, yeni gelen "göçmen"lerle görece zenginliklerini, imkânlarını paylaşmaya hazır olsalar, göç yine olur, fakat göçmenlik ve göçmenler "sorunu" olmaz!

Fakat verili şartlarda bu "sorun" neredeyse en önemli sorunmuş gibi sürülüyor halkların önüne. Egemen kapitalist üretim ilişkilerinde ve onun şekillendirdiği toplumlarda, egemenler egemenliklerini sürdürmede, göçmenlik olgusunu, "yerli" ırkçılığı kışkırtmak için kullanıyor ve hep kullanacak.

Ne zamana kadar?

İnsanlar, renginden, milliyetinden, dininden, cinsiyetinden vs. bağımsız olarak insan olduklarını anlayana kadar. Bir başka kapitalizmden, bencillikten, arınmış bir dünyada yani.

Mümkün mü? Mümkün!

Human Flow'da bugünün dünyasının bir resmini, dünyanın en alttakilerinin öyküleri üzerinden gösteren Ai Weiwei, gelecek için hiçbir şey söylemiyor. Sadece günün resmini çizmekle yetiniyor. Fakat bu bile, günün böyle sürmesi halinde, gelecek olmadığını, geleceğin daha büyük barbarlık içinde bir çöküş olacağını gönül gözü açık olanlara göstermeye yetiyor. Benim bir sıra arkamda bir kadın ağlıyordu filmi seyrederken. Önümdeki sıralardan birinden ise derin bir uykuda olan birinin horlama sesleri geliyordu. Umut arkamdaki sırada olan kadın ve onun gibilerinde!

Human Flow, konusuyla, insancıl yaklaşımı ile kuşkusuz 2017'nin en önemli filmlerinden biri. Görsel değeri de onu yapanların estetik/sanatçı kişiliğine uygun olarak büyük. Özellikle üstten insansız hava araçları ile çekimler olağanüstü güzel.

Filmin bence en problemli yanlarından biri bu güzellik. Yer yer bu güzellik anlatılan korkunçlukların önüne geçiyor, onu estetik bir perde altına sokuyor.

Filmin beni en çok rahatsız eden yanı ise Ai Weiwei'in filmin önemli bir bölümünde hep kendini göstermesi. Hemen her söyleşide Ai Weiwei var. O yetmiyor, bir dizi sahnede onu kameramanların yanında cep telefonu ile ya da küçük bir kamerayla çekim yaparken görüyoruz. Yetmiyor oğlu ile beraber Lesbos'ta kıyıda gezerken görüyoruz. Yetmiyor onu kampta yemek dağıtırken, bir göçmenle pasaportunu değiştirirken vs. görüyoruz. Film bir çeşit "Ben ve mülteciler" filmi bu yanıyla. Bir sahne ilginç: Bir geminin arkasında kameraya sırtı dönük, başı örtülü mülteci kadınlar. Kamera onları çekiyor. Araya bir selfi çubuğu giriyor. selfide kimin resmi var? Bildiniz: Ai Weiwei. Narsisizmin üst boyutu bu olsa gerek.

Filmi beraber seyrettiğim arkadaşlardan bir bölümü, bunun aslında filmde söyleşi yapılan göçmenlerin de çok daha somut olarak, birey insan olarak öne çıkarılmasına, anonim bir kitle olmaktan çıkarılmasına yaradığı, bu işleve sahip olduğu yorumunu yaptılar.

Eğer murat bu idiyse, ben buna ancak, pratikte amacına ulaşmayan, işe yaramayan, sonucu kötü olan bir iyi niyet derim.

Her şeye rağmen:

Kaçırmayın bu filmi.

Fatih Akın'dan bir adalet sorgulaması

Aus dem Nichts

(Almanya, 2017)
(Solgun)
Yönetmen: Fatih Akın
Senaryo: Fatih Akın, Hark Bohm
Oyuncular: Diane Kruger, Denis Moschitto, Johannes Krisch, Ulrich Tukur, Samia Chancrin, Numan Acar, Rafael Santana, Hanna Hilsdorf, Ulrich Brandhoff, Uwe Rohde, Karin Neuhäuser, Christa Krings, vd.

Kendime çokça sorduğum sorulardan biri şu: Filmlerin orijinal isimlerini gösterime girdikleri ülkelerin dillerine kimler ve hangi düşünceyle, hangi kıstaslara dayanarak çevirir? Sorumun nedeni de basit: Çevirilerde, ya da daha doğrusu çoğunlukla yeniden adlandırmalarda, orijinal isimle ilgisi olmayan acayip şeyler çıkıyor. "Solgun" ismi de böyle acayipliklerden biri.

Filmin Almanca özgün ismi ile ilgisi yok. Filmin kendisi ile var mı? Belki bu yıl Cannes'de bu filmdeki oyunuyla en iyi kadın oyuncu ödülünü alan Diane Kruger'in (Katja Şekerci rolünü oynuyor) bütün film boyunca solgun yüzü olabilir (mi acaba?). Film'in özgün ismi, (Aus dem Nichts) içeriğinin de anlamını en iyi vermesi açısından "Aniden", "Birdenbire", "Hiç Yoktan", "Beklenmedik" vs. olabilirdi. Birebir çeviri yapılsa "Hiçbir şeyden" olurdu. Hepsi olurdu da solgun olmazdı. Olmazdı, ama olmuş. Bu sadece bizde değil. Bir dizi özgün isim çevirisi, başka ülkelerin diline çevrildiğinde bambaşka ve bir dizi halde içerikten kopuk şekillerde çıkıyor karşımıza. Ben bu yüzden hep filmin özgün ismini yazıyorum. Türkiye'de gösterime girerse, gösterimdeki ismini özgün ismin altına yazıyorum, henüz gösterime girmeyen filmlerde ise özgün ismin içeriğe en yakın çevirisini yazmaya çalışıyorum.

Fatih Akın'ın yeni filmi "Aus dem Nichts" bu yıl Cannes'in yarışma bölümünde ilk kez seyirciyle buluştu. "Yabancı dilde filmler " ("İngilizce olmayan filmler" diye okuyun) dalında Almanya adına Oscar adayı. Türkiye'den Ayla ile aynı kategoride yarışacak filmlerden biri.

"Aus dem Nichts" Almanya'da 10 yıl boyunca, 8'i Türkiye/Kuzey Kürdistan, biri Yunanistan kökenli 9 küçük işletme sahibi göçmeni ırkçı saiklerle katleden Nazi NSU (Nasyonal Sosyalist Yeraltı) çetesinin Köln Keupstrasse'de gerçekleştirdiği bombalı eylemi, öyküsünün çıkış noktası alan bir film. Köln Keupstrasse, "yabancı", en çok da Türkiyeli göçmenlerin dükkânlarının bulunduğu bir cadde. Bu caddede NSU çetesi 9 Haziran 2004'te bir bisikletin bagaj bölümüne yerleştirdiği, içine yerleştirilmiş inşaat çivileri ile parça tesirli, el yapımı bir bombayı patlattı. Mümkün olduğunca çok kişiyi öldürme amaçlı bu eylemde şans eseri kimse ölmedi. 4'ü ağır, 24 kişi yaralandı. Eylemin ardından alman polisinin yaptığı soruşturmalarda, eylemin hedefi ve kurbanı olanların bir bölümü açıkça bu eylemi Alman Nazi'lerinin yapmış olabileceğine işaret ettiler. Fakat polis ve onun yönlendirdiği medya suçluları kurbanlar arasında aradı. Türk mafyası/Kürt mafyası/Arnavut mafyası/PKK-uyuşturucu çeteleri/aile içi sorunlar/kan davası vs. vs. her şey araştırıldı. Nazilere yönelik bütün işaretler ise yok sayıldı, izler karartıldı. Bu arada NSU çetesi Alman polisinin ve medyasının "Döner Cinayetleri" adını taktığı (Türk basını da kullandı bu tanımı) cinayetlerine devam etti. Ancak NSU çetesi, 2011'de iki üyesinin gayet kuşkulu bir çifte intiharı ertesinde kendi kendini açığa çıkardıktan ve Köln eylemini bir video ile açıkça üzerlendikten sonra, bu eylemin Nazilerin işi olduğu resmen kabul edilmek zorunda kalındı.

Fatih Akın'ın "Aus dem Nichts"i üç bölümden oluşuyor.

Birinci bölüm "Aile" başlığını" taşıyor.

Bölüm Katja isimli bir Alman genç kadının, Nuri Şekerci isimli (Numan Acar) bir Kürt mahkûmla, cezaevinde evlenmesi ile başlıyor. Filmde daha sonra katillere karşı "yan davacı" olarak yer alan Katja'nın avukatlığını yapan Danile Fava (Denis Moschitto) bu evlilikte nikah şahitlerinden biridir. Filmin gelişmesi içinde Nuri Şekerci'nin uyuşturucu ticareti işlerine bulaşmış, bu yüzden hüküm giymiş, cezaevinde okul eğitimini tamamlayan, evlendikten sonra "pis işlerden" elini ayağını çeken, yeminli tercüman ve danışman olarak yeni bir hayata başlayan biri olduğunu öğreniyoruz. 'Şekerci'lerin, Rocco (Rafael Santa-

na) isimli küçük bir oğulları vardır. Nuri tercüme/danışmanlık bürosu ile orta düzey bir hayat sürdürecek kadar para kazanmaktadır. Katja ise büronun muhasebe işlerini yapmaktadır. Bir sahnede soruşturmayı yürüten polis Haberbeck'in (Johannes Krisch'in) "başka ne iş yaparsınız" sorusuna, Katja'nın verdiği cevap ilginçtir: "Annelik".

Evlenme töreni sahnesi ile açılan film jenerik ertesinde 5-6 yıl kadar sonra Katja ile oğlu Rocco'yu Nuri'nin bürosuna giderken göstererek devam eder. Katja, gebe kız kardeşi Birgit ile buluşacak, onu doktora götürecektir. Bunun için Rocco'yu Nuri'ye bırakır ve ondan arabasını alır. Bu sahnede mutlu, birbirlerini çok seven bir aile tablosu vardır. Daha sonra filmde geri dönüşlerde, özlemle bakılan videolarda bu mutlu aileyi hep yeniden görürüz. Katja büronun önünde bir direğe yaslanmış, bagaj bölümünde siyah bir çanta bulunan yeni bir bisiklet ve ondan uzaklaşan bir genç kadın görür. Kadına seslenir, "Böyle bırakırsanız çalınır" der. Genç kadın kısaca geri dönüp, "hemen geleceğim" diye cevap verir, döner hızla uzaklaşır. Bu sahnede Katja ve seyirci genç kadını tam olarak görür.

Akşam vakti, karanlık ve yağmurlu bir havada Katja arabayla söz verdiği gibi Nuri ve Rocco'yu bürodan alma yolundadır. Yol kapalıdır. Etraf polis ve itfaiye arabalarıyla doludur. Katja'ya yaklaşan bir kadın polis, ona yolun kapalı olduğunu, geri dönmesi gerektiğini bildirir. Katja ne olduğunu sorar. İlerdeki bir büro önünde bir bomba patlamıştır. Panik ve korku içinde arabadan inen Katja büroya doğru koşmaya başlar. Polisler önünü kesmeye çalışır. "Benim ailem orada" çığlıklarıyla koşmaya devam eder Katja. Polisler üzerine atlayıp yere devirirler onu. Gözyaşları, çığlıklar yağmura, çamura karışır. Katja'ya bir erkek ve çocuğun öldüğü, kimliklerinin henüz bilinmediği, bunun dışında yaralılar olduğu söylenir polis tarafından.

Polisler Katja'yı evine götürür. Bir polis yanında kalır. Evden Nuri ve Rocco'nun genlerinin bulunduğu malzemeler alınır. Bir süre sonra soruşturmayı yürütmekle görevli polis Haberbeck gelerek -bu arada eve Nuri'nin ve Katja'nın ana babaları ve Birgit te gelmiştir- ölenlerin kimliğinin belli olduğunu açıklar. Nuri ve Rocco'dur ölenler.

Sonrası en sevdiği insanları hiç yoktan, birdenbire, beklenmedik bir şekilde yitirmiş bir genç kadın; onun sevdiği kocasının acaba mafya işleri nedeniyle mi öldürüldüğünü sorgulayan bir polis, kendi ana-babası ile, Nuri'nin ana-babasının birbirlerini suçlamaları vb. dir. Aile yok olmuş dağılmış; geriye iki ölü, acısını kokain ve esrarla azaltmaya çalışan bir yaşayan ölü kalmıştır.

Katja katili -en azından bombayı oraya bırakanı- görmüştür. Daha ilk sorguda, kadının fantom resmini çizdirecek bilgileri verir. Bu işi yapanın Naziler olduğunu düşünmektedir. Fakat polis "çok yönlü araştırma" adına katili/katilleri Nuri'nin yakınları, tanıdıkları, "eski çevresi" içinde aramaktadır. Katja bu durumda çaresiz ve umutsuzdur. Avukatı Fava'nın onu cesaretlendirici, 'katiller mutlaka bulunup cezasını çekecektir' sözleri de teselli olmaz. Katja küvet içinde bileklerini keserek intihar girişiminde bulunur. Son anda Fava'dan gelen "Haklı olduğun çıktı, Katja, katiller Naziler, yakalandılar" mesajı, Katja'yı gönüllü ölümden döndürür.

Filmin ikinci bölümü "Adalet" başlığını taşımaktadır.

Bu bölüm esas olarak duruşmalardan oluşmaktadır. Zanlılar bölümünde bisikleti büro önüne bırakan genç kadın Edda Möller (Hanna Hilsdorf), onun kocası André Möller (Ulrich Brandhoff) vardır. Bir erkek ve bir kadın avukat savunma avukatı olarak yanlarındadır. Katja davaya "yan davacı" olarak katılmaktadır. Avukatı aile dostu Danilo Fava'dır.

Daha ilk duruşmada zanlı avukatlarından erkek olanı, Katja'nın en önemli tanık olarak duruşmalara katılmamasını talep eder. Bir tanığın, hem de baş tanıklardan birinin "Yan davacı olması" olamaz! Bir sürü hukuki atışmalar ve karşılıklı taleplerin karara bağlanmasından sonra, Katja'nın yan davacı olarak duruşmalara katılması karar altına alınır. Daha bu ilk duruşmada nelerin nasıl tartışma konusu edildiğini gören Katja'nın bu davadan "adalet" çıkacağına inancı sarsılır. Fava sürekli olarak, katillerin cezalandırılacağını, adaletin yerini bulacağını anlatmakta ve buna gerçekten inanmaktadır. Katja'yı hayata bağlayan bu beklenti ve umuttur. Sanıklar susmakta, gülüşüp oynaşmakta, sanık avukatları ustaca sordukları sorularla, sanıklar dışındaki birilerinin de bu işi yapmış olabilecekleri konusunu işlemektedir.

Bir gün bu tiyatroya dayanamayan Katja kadın katilin üzerine saldırır. Bu da Katja'nın "tanık"lığının güvenilirliği hanesine olumsuz olarak yansır. Öyle ya, o sabit fikirlidir. Henüz suçu mahkeme kararıyla tescillenmemiş, bu anlamda suçsuz olan birini katil olarak görmektedir. Yani katilin katilliği mahkeme kararıyla tescillenmediği sürece o katil değildir! Duruşmalardan birinde katillerden Andre'nin babası Jürgen Möller (Ulrich Tukur) dinlenir. Burada Jürgen Möller oğlunun ve gelininin Nazi olduklarını ve bu görüşleri yüzünden onlarla ilişkilerini kestiğini; birbirine komşu

ayrı evlerde oturduklarını ve oğlu ve gelininin garajında bomba malzemelerini gördüğünü anlatır. Bunu polise bildirdiğini ve fakat polisin ona geç kaldığını söylediğini anlatır. Sanık avukatı sorularla garajın anahtarının bir taş altında saklı olduğunu, teorik olarak oğlu ve gelininden başka birilerinin de garaja girebileceğini söyletir.

Duruşma sırasında ilk kez bu ifade sırasında Katja'nın yüzünde bir umut belirtisi görürüz. Doğru bildiğini anlatan, Nazilere karşı olan, bu yüzden oğlunu bile ihbar eden insanlar da vardır! Duruşma sonrasında bu tanığın yanına gidip sohbet eden Katja, sohbet arasında ona oğlunu ne zaman ihbar ettiğini sorar. Aldığı cevap hayal kırıcıdır: İhbarı TV'lerde bomba patladığı haberi verildikten sonra, gelininin fantom resmi yayınlandıktan sonra yapmıştır. Katja' nın "Yani siz benim en sevdiklerimin ölmesini engelleyebilirdiniz" sorusuna Jürgen Möller'in eziklik ve utanç içinde verdiği cevap tek kelimedir: "Evet".

Sonra bir de Yunanlı yalancı şahit çıkar piyasaya. Eylemin olduğu günde Edda ve Andre Möller çifti onun otelinde, Yunanistan'da tatildedirler. 20 günlük tatilleri otel defterinde kayıtlıdır! Danile Fava'nın bu tanığın Yunanistan'daki faşist "Yeni Şafak" örgütünün Almanya teşkilatının kurucusu olduğunu gösteren belgeleri mahkemeye sunması da tanığın ifadelerinin inanılmaz olduğunu ispata yetmez.

Sonuç: Mahkeme heyeti kararını açıklar: Sanıklar, suçlulukları kesin olarak ispatlanmadığı için beraat edecektir. Masrafları devlet üzerlenecektir. Ayrıca sanıkların yattıkları dönem için tazminat ödenecektir. Mahkeme sanıkların suçsuz olduğu kanaatinde değildir. Fakat onların suçlu olduğu da kesin bir şekilde ispat edilmemiştir. Bu olmadıkça sanıklar suçsuz sayılmak zorundadır. Adalet bunu emretmektedir.

Filmin üçüncü Bölümü "Deniz" başlığını taşımaktadır.

Bu bölümde Katja Yunanistan'da, beraat eden katillerin peşindedir. Adalet onun en sevdiklerini ve böylece onu da öldürenlerin ölmesiyle yerine gelebilir ancak. Burada Katja kolundaki Samuray dövmesindeki intikamcı figürdür. Aslında kendi ölmeden de katilleri öldürebilecek imkâna sahiptir. Hazırlıklarını önce böyle yapar. Fakat son anda bu plandan vazgeçer. İzini sürüp bulduğu ve sosyal medya üzerinden "Devlet parasıyla tatil" resimleri paylaşan katillerin karavanının altına yerleştirdiği bombayı alıp, oradan uzaklaşır. Karavanın aynası üzerine konan küçücük cıvıl cıvıl öten bir kuş ve dingin masmavi denizdir onu bu plandan döndüren. Burada, hayat herşeye rağmen sürer gider, acılar unutulur mu acaba deriz. Danile Fava'da sürekli Katja'yı aramakta, mesaj bırakmaktadır. Temyizden dönecektir beraat mutlaka. Adalet yerini bulacaktır. Katja aramalıdır onu. Katja arar, Hamburg'da olduğunu söyler, ertesi gün buluşmak için anlaşırlar. Bu aslında maddeten imkânsızdır.

Katja kararını vermiştir. Adalet yerini bulacaktır. Bulur.

Fatih Akın, "Aus dem Nichts"te, bir intikam/polisiye film formatında, Almanya'da /ve aslında her yerde geçerli/bir sorunu tartışıyor: Toplumun kurumlarının ve toplumun kendisinin haksızlığı hak, adaletsizliği adalet saydığı, ya da buna göz yumduğu bir ortamda geriye ne kalır?

Konuyu bir cinayetin kurbanlarının en yakınının, en sevdiği insanları kaybeden, bir anlamda hayatı söndürülen bir insanın bakış açısıyla anlatmak; öyküyü Almanya'da bir Alman/Kürt ailesi üzerine kurmak bence gayet iyi bir seçim. Bu öykü "saf " bir göçmen ailesi üzerinden anlatılsa idi, filmin sonunda bulunan adalet, arkaik toplumdan gelenlerin intikamcı adalet anlayışının sonucu vs. olurdu.

Fatih Akın'ın "Aus dem Nichts"i,

Avrupa'da (tabii yalnızca orada değil, genelde bütün dünyada) giderek ırkçılık temelinde gelişen faşist grupların uluslararası işbirliğine dikkat çeken tavrı ile de eğlencelik sinemanın dışında, açık politik bir film olarak ilginç ve iyi.

"Aus dem Nichts", mükemmel temposu, sağlam diyalogları, iyi görüntüleri, müziği ve iyi oyunculuğu ile iyi bir Fatih Akın filmi. Oyunculuk bağlamında: Diane Kruger'in Cannes'da en iyi kadın oyuncu ödülünü alması, iyi oyunculuğun önemli ölçüde iyi yönetmenliğe de bağlı olduğunu gösteriyor.

"Aus dem Nichts" aslında siyasi geri planı, tartışılan felsefi sorunlardan bağımsız olarak, salt bir polisiye/intikam filmi olarak seyredildiğinde de normal seyircinin de beğenisini kazanabilecek bir film bence. Umarım film gişede de başarı kazanır.

ABD'den iki "Kent Çevresi" filmi...

Şehir dışında, bahçe içinde evler. Hem kente yakın olmak hem de kentin gürültülü hayatı içinde kaybolmak istemeyenler için tam bir cennet. "Suburb" deniyor İngilizcede. Kentdışı/kent çevresi/dış mahalle. Aslında buralarda yaşayanlar yaşamın keyfini çıkarmayı bilen orta ve yüksek gelir grubundan insanlar. Tabii ABD'de de genelde beyazların oturduğu yerler bu 'dış mahalle'ler. Bizde –ve ABD'de ve diğer ülkelerde de– şimdi bunların yerini, yüksek korumalı siteler alıyor. Dıştan bakıldığında herkesin özlem duyacağı huzurlu, konforlu, güzel bir hayatın alanları buralar. Görüntü ve reklam böyle. Kapıların ardındakini ise sormayın. "Suburb" filmleri işte bu kapıların ardındakileri –kara mizah/korku filmi karışımı bir formatta– sorgulayan filmler. Bu yıl Amerika'dan iki iyi örneğini gördük "Kent Çevresi" filmlerinin. Darısı Türkiye'den bu türde filmlerin başına!

I.
Suburbicon

(ABD/ 2017)
(Mahalleye Hoş Geldiniz!)

Yönetmen: George Clooney
Senaryo: George Clooney, Ethan Coen, Joel Coen, Grant Heslov
Müzik: Alexandre Desplat
Oyuncular: Matt Damon, Julianne Moore, Karimah Westbrook, Leith M. Burke, Noah Jupe, Tony Espinosa, Oscar Isaac, Megan Ferguson, Jack Conley, Michael D. Cohen, Gary Basaraba, Steve Monroe, Carter Hastings, Ellen Crawford, Dash Williams vd.

"Suburbicon" 1950'li yıllarda ABD'de hangi kent olduğu belli olmayan bir kentin dış mahallelerinde kurulu, iki katlı, bahçeli evlerden oluşan bir yapay kent. Film jeneriğinde bu kentin TV'de dönen animasyon reklamıyla başlıyor. Reklam orta halli –tabii beyaz– Amerikan ailesine huzur ve güven içinde yaşayacağı bir idil vaat ediyor. Şimdi bizde TV'leri işgal eden site/rezidans reklamlarının 1950'li yıllardaki Amerikan versiyonu adeta.

Animasyon filmden, yüzünden gülüş hiç eksik olmayan postacı üzerinden filmin kendisine geçiyoruz. Postacı gülerek ve herkese güzel günler dileyerek mektupları dağıtıyor. Herkes mutlu, gülerek, birbirine iyi günler dileyerek günü karşılıyor. Reklama devam! Fakat o ne?

Evin birinin önünde bir kamyon. Siyah yük taşıyıcılar eve mobilya indiriyorlar. Postacı gülerek kapıya yaklaşıyor. Kapıda Afro-Amerikan bir kadın gülerek karşılıyor postacıyı. Postacı (Steve Monroe) elindeki mektuba bakarak Myers'lerin evde olup olmadığını soruyor kadına. Öyle ya, böyle bir beyaz idilde bir Afro-Amerikan, "zenci" kadın olsa olsa hizmetçi olur. "Daisy Myers (Karimah Westbrook) benim" diyor kadın gülerek. Postacının aptalca, sahte sırıtması bir an donuyor yüzünde. Gördüğüne, duyduğuna inanamaz bir şekilde mektubu veriyor. Yandaki komşu eve geçiyor. Beyaz komşu ile birlikte evin köşesine gizlenerek bu inanılmaz taşınmayı dikizliyorlar.

Myers'lerin bir komşusu Lodge ailesidir. Önce bu ailenin evinin balkonunda 3 kişi ile tanışıyoruz: Evin kadını sarışın Bayan Nancy Lodge (Julianne Moore) tekerlekli sandalyede oturuyor. Onun kız kardeşi kızıl/kahverengi karışımı saçlı Margaret (yine Julianne Moore) ve evin 10 yaşlarındaki oğlu Nicky (Noah Jupe). İki kadın güneşleniyor ve yemek için hazırlık yapıyor, kendi aralarında laflıyorlar. Nicky bir köşede kendi kendine bir oyuncakla oynuyor. Sıkıldığı belli. Yandaki komşu evin bahçesinde Nicky yaşlarındaki Afro-Amerikan bir

erkek çocuğu kendi başına beyzbol topuyla oynuyor. Margaret Nicky'ye komşu çocukla tanışıp, onunla oynamasını öneriyor. İlk anda bunu liberal bir beyaz Amerikalının olumlu, ırkçılığa karşı bir tavrı olarak okuyoruz. Filmin gelişmesi içinde bunun da aslında Margaret'in yaptığı her iş gibi, hesaplı ve sahte olduğunu öğreniyoruz. Nicky bu öneri üzerine isteksizce de olsa, evleri birbirinden ayıran çite yaklaşarak Andy Myers (Tony Espinosa) ile tanışıyor. Sonra bu iki çocuk arasında, beyaz suburbicon topluluğunun hiç hoşuna gitmeyen bir arkadaşlık böyle başlıyor.

Evin erkeği Gardner Lodge (Matt Damon) ile daha sonra, bir gece ev iki silahlı hırsız, Roger (Oscar Isaac) ve June (Megan Ferguson) tarafından basıldığında, onların dediklerini isteksizce yerine getirirken tanışıyoruz. Hırsızlar açıkça kadınlar ve çocuğu önünde aşağılıyorlar onu. Sonra hırsızlar kloroform ile evin bütün sakinlerini bayıltıyor. Yalnızca tekerlekli sandalyeli Nancy Lodge'a çok daha fazla dozda kloroform veriyorlar.

Lodge'ların evinde bunlar olurken, Suburbicon'un diğer –beyaz– sakinlerini, bir ev sahipleri genel toplantısında görüyoruz. Açık ırkçılık kusuluyor bu toplantıda. Kararlaştırılan, ortak açıklamada, Suburbicon'un şimdiye kadarki sakinlerinin, Afro-Amerikan vatandaşlara karşı hiçbir önyargılarının olmadığı, ama herkesin nerede ve kimle komşu olarak yaşamaya karar verme hakkı olduğu vurgulanarak, Myers'lerle komşu olmak istenmediği açıklanıyor.

Bu bağlamda sonrası bütün film boyunca beyaz site sakinlerinin yeni komşularını siteden kaçırmak için yaptıkları çirkinlikler, gösteriler vb.dir. Çöpçüler çöpü almaz. Evin etrafı komşular tarafından – kendi işleri ile meşgul! Lodge'lar tarafı dışında– yüksek tahta perdelerle çevrilir. Komşular kendi aralarında örgütledikleri işbirliği ile 24 saat aralıksız burayı terk edin! içerikli, gürültülü gösteriler düzenler. İşler uç noktasında polisle çatışmaya kadar gider.

Paralel öyküde, örnek Suburbicon sitesinin, örnek mutlu, hatta liberal demokrat beyaz ailesi Lodge'larda neler olduğunu görürüz. Örnek ailenin kapısı kapandığında, kapının ardında yaşanan korku filmidir gördüğümüz. Bir işletmede örnek bir yönetici olan Gardner Lodge gerçekte eşi Nancy'i, Nancy talihsiz bir araba kazasında yaralanıp kötürüm kaldığında, güya ona yardımcı olmak için eve taşınan kız kardeşi Margaret ile aldatmaktadır. Aslında araba kazası da gerçek bir kaza değil, bilinçli olarak gerçekleştirilmiş bir cinayet girişimidir. Amaç Nancy'nin ölümü halinde hayat sigortasından gelecek olan toplu paraya ulaşmaktır. Fakat "kaza" başarısız olur. Nancy yaralı/kötürüm olarak kurtulur. Lodge'lerin evine yapılan gece baskını da bu baskında Nancy'ye hırsızların yaptığı özel muamele de, önceden planlanmış yeni bir cinayet girişimidir. Ve bu kez başarılı olunur. Ne var ki, bu cinayeti gerçekleştiren tetikçiler paralarını derhal talep etmektedir. Fakat sigortadan para gelmeden bu parayı ödeme imkânı yoktur. Bu arada sigortanın dedektifi de yapılan sahtekârlıkların farkına varmıştır, o da cinayetin üzerinin örtülmesine yardımcı olmak için, sigortadan gelecek paranın tümünü kendisi için talep etmektedir. Ve babası ile, teyzesinin bütün pisliklerini gören, öğrenen Nicky'de, tek şansı tanıkları ortadan kaldırmak olan babası tarafından öldürülme tehdidi altındadır. Sonuç iki hırsızın, sigorta dedektifinin, Margaret'in, Nicky'i kurtarmaya çalışan amcası Mitch'in (Gary Basaraba) öldüğü kanlı bir katliamdır. Gardner Lodge ise kanlar içindeki giysisi ile, katlanabilir küçük bir bisiklet ile Suburbicon yolundadır.

Filmin son sahnesinde bir gece önce (yan komşudaki katliam gecesinde) atılan molotof-kokteylleri ile yakılan Myers'lerin evinin önünden molozların, pisliklerin temizlenmesi ve Nicky ile Andy'nin çit üzerinden birbirlerine topu atarak oynamaları vardır.

Suburbicon, kara mizah ile

korku filmi janrlarını birleştiren bir film.

Filmin senaryosu Coen kardeşlerin 1980 li yılların ikinci yarısında yazdıkları ve fakat çekmedikleri bir öykü üzerine kurulu. Myers'ler paralel ek öykü olarak eklenmiş senaryoya. Bence iyi de olmuş.

Böylece yalnızca aç gözlülük, sahtekârlık, para için her şeyi yapmanın yanında, ABD'de beyaz çoğunluk toplumunun ırkçılığı da teşhir ediliyor. Tabii bunlar yalnızca ABD çoğunluk toplumuna ait özellikler değil. Bunları başka ülkelerde de ülkelerimizde de her gün, her an yaşamak mümkün. Bunun için "kapıların ardı"na bakmak gerek.

Suburbicon, George Clooney için yeni, başarılı bir yönetmenlik deneyimi. O her geçen gün çok yönlü iyi bir sinemacılığa doğru gelişiyor.

Suburbicon sıkılmadan seyredebileceğiniz bir film. Tabii eğer kanlı sahnelere –bunlar kara mizah biçiminde olsa bile– dayanamıyorsanız, tavsiye etmem.

II.
Get out

(ABD-2017)
Kapan

Yönetmen&Senaryo:
Jordan Peele
Oyuncular: Daniel Kaluuya, Allison Williams, Catherine Keener, Bradley Whitford, Caleb Landry Jones, Keith Stanfield, Stephen Root, Lil Rel Howery, Erika Alexander, Betty Gabriel, Lyle Brocato, Marcus Henderson, Zailand Adams, Ashley Leconte Campbell, Julie Ann Doan, Geraldine Singer, Trey Burvant, Jana Allen, Jeronimo Spinx, Ben Ladner vd.

Film gece vakti bir dış mahalleye yolu düşen bir Afro-Amerikan gencin "ben nerden düştüm buraya" modunda, tedirgin bir şekilde, belli ki verilen bir adresi bulmaya çalıştığı bir sahne ile başlıyor. Yolda in cin top oynuyor. Korkusunu yenmek için telefonla konuşuyor birileri ile genç. Kısa süre sonra yanından içinden yüksek bas tonları duyulan müzik sesi yükselen lüks, spor bir araba geçiyor. Gencin az ilerisinde duruyor araba. Arabadan inen maskeli biri gence saldırıp, onu kloroformla bayıltıyor. Arabasının bagajına atıp uzaklaşıyor. Bir korku filmi olarak başlıyor film.

Sonra Rose Armitage (Allison Williams) ve Chris Washington (Daniel Kaluuya) ile tanışıyoruz, Chris'in duvarları fotoğraflarla kaplı evinde. Chris Afro-Amerikan bir fotoğraf sanatçısıdır. Sürekli yanında taşıdığı fotoğraf makinesinin vizöründen görmektedir dünyayı. İyi bir gözlemcidir. ABD'de ırkçılığın bittiğinin resmi gibi bir çifttir Chris ve Rose: Beyaz güzel bir genç kadın, siyah güzel bir genç erkek. Rose 6 aylık bir birliktelik ertesi artık ailesiyle tanışmanın vaktinin geldiği düşüncesindedir. Hafta sonunda birlikte ailesinin kent dışındaki evine gitmelerini önerir Chris'e. Davetlidirler. Henüz

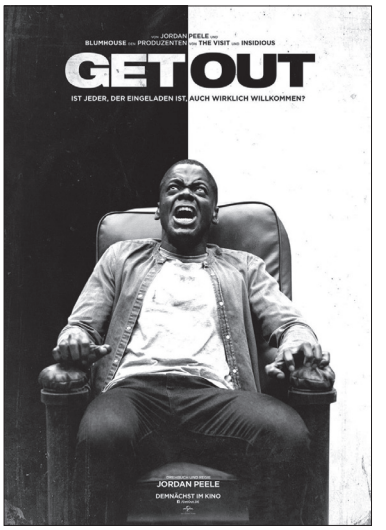

erkek arkadaşının "rengi" konusunda ailesine bir şey dememiştir, ama Chris'in çekinmesine gerek yoktur. Armitage ailesi kuşaklar boyu liberal, demokrat bir ailedir. Katiyen ırkçı değillerdir. Onlar Obama'ya vermiştir oylarını. En küçük bir önyargıları yoktur siyahlara karşı! Tam tersine onlar siyahları sevmektedir!

Chris, Rose'nin önerisini güvenlik görevlisi olarak çalışan yakın arkadaşı Rod'a (Lil Rel Howery) açtığında, beyazlara, hele hele orta sınıf beyazlarına hiç güven duymayan Rod, onun dikkatli olmasını, en iyisi bu sevdadan vaz geçmesini önerir.

Sonrasında Rose ve Chris'in şehir dışına seyahatleri vardır. Yolda bir hayvana çarparlar. Bir korku filmi açısından adeta bir "gitmeyin!", "Geri dönün!" çağrısıdır bu kaza.

Armitage ailesinin evi, şehir dışında ormanlık bir alanda koca bir bahçe içinde büyük bir malikanedir. Yakın çevrede komşu yoktur. Rose'nin babası nörocerrah Dean Armitage (Bradley Whitford) ve psikiyatrist eşi Missy Armitage (Catherine Keener) oğulları tıp öğrencisi Jeremy Armitage (Caleb Landry Jones) görünür bir sevinç ve samimiyetle karşılarlar misafirlerini. Evin iki sakini daha vardır: Ailenin uzun süredir hizmetinde bulunan iki Afro-Amerikan, temizlikçi bayan Georgina (Betty Gabriel) ve bahçıvan Walter (Marcus Henderson).

Bu ikili oldukça gizemlidir. Hareketleri biraz mekaniktir.

Chris'in dış dünya ile tek ilişkisi akıllı cep telefonu üzerindendir. Ve ne tesadüftür ki, eve gelir gelmez şarjı doldurmak için bağladığı kablo yanlışlıkla prizden çekilmiştir.

Tanışmalar ertesinde sohbetlerde önce Dean, Chris'i sigaradan vazgeçme konusunda ikna etmeye çalışır. Missy'de eğer vazgeçmek isterse ona hipnoz yoluyla

yardımcı olabileceğini açıklar. Evin oğlu Jeremy ise, Chris'in sportmen vücut yapısını iyice övdükten sonra, onu güç konusunda yarışa davet eden kimi girişimlerde bulunur. Chris gece sigara içmeye bahçeye çıktığında Walter'in anormal davranışları Chris'i korkutur. İçeri girdiğinde güler yüzlü Missy onu birlikte çay içmeye ve sohbete davet eder. Bu sohbet sırasında bir bardağın içinde kaşıkla karıştırma sesi ile Chris'i hipnotize eder. Bu hipnotize seansı içinde Chris çocukluğuna geri döner. Evde yalnızdır, annesini beklemektedir. Annesi geç kalmıştır. Bir türlü gelmemektedir. Chris ne yapacağını bilemez durumdadır. Paralize olmuştur. Annesine bir araba çarpmıştır, annesini ezen şoför onu yolda bırakıp kaçmıştır. Hiçbir şey yapamayan Chris için tam bir kâbustur bu.

Chris ertesi sabah uyandığında bütün yaşadıklarının karabasan olduğuna inandırmaya çalışır kendini. Fakat Walter ondan gece olanlar konusunda özür dileyip, kendisinin de sigaradan zor kurtulduğunu anlattığında, Missy'in kendisini iyi niyetle sigara bağımlılığından kurtarmak için hipnotize etmiş olduğunu düşünür.

Amitrage'ler her yıl bir hafta sonu bütün yakın dostlarıyla buluşup, bir bahçe partisi düzenlemektedirler. Bu yılki partileri de tesadüfen bu hafta sonuna rastlamıştır. Chris aslında rahatsızdır. Fakat Rose onu bir gün daha kalma, olmazsa akşama geri dönme konusunda ikna eder. Biraz da meraktan ikna olur Chris.

Sonra yavaş yavaş misafirlerle dolar bahçe. Bir kişi hariç, hepsi yaşlı, beyaz orta sınıf insanlarıdır misafirler. Hepsi Chris'e gıpta ile bakarlar, onun gençliğini, vücudunun sportmenliğini vs. överler. Bu arada ne kadar anti ırkçı ve demokrat olduklarını da vurgulamayı unutmazlar. Gelen misafirler içindeki tek Afro-Amerikan vatandaş, kendisinden çok daha yaşlı bir beyaz kadına eşlik eden, kendini Logan King(Keith Stanfield) ismiyle tanıtan biridir. Chris onu bir yerlerden tanımaktadır, ama emin değildir. Yanına gidip genç Afro-Amerikanların yaptığı tarzda selamlaşmak istediğinde Logan ona acayip bir tarzda bakar. Chris daha sonra akıllı cep telefonu üzerinden arkadaşı Rod'a göndermek için Logan'ın fotoğrafını çektiğinde, flaş ışığı Logan'da ani bir değişikliğe neden olur. Logan'ın burnu kanamaya başlar ve o Chris'e dönerek "Get out, get out"-git/kaç buradan diye bağırır. Diğerleri sakinleştirirler Logan'ı. Parti önceki durumuna döner. Her köşede küçük topluluklar halinde konuşmalar, gülüşmeler vardır. Chris hemen herkesle tanıştırılır. Herkesle konuşur. En uzun sohbeti körleşmiş ünlü bir galeristle olur. Galerist ona görmemenin kendisi için ne kadar büyük bir azap olduğunu, görmek için her şeyini verebileceğini vs. anlatır. Chris garip bir huzursuzluk içinde evden ayrılmak ister. Sevgilisi biraz daha kalması için ikna eder. Misafirler yavaş yavaş ayrılmaya başlarlar. Chris'e Rod'dan Logan'ın gerçek kimliğinin ne olduğunu açıklayan bir not gelir. Yakından tanıdıkları biridir Logan gerçekte. Fakat bahçede onu tanımamıştır. Acayip şeyler olmaktadır. Chris derhal evden ayrılmak için toplanır. Eşyalarını toplama sırasında Chris, Rose'nin onlarca genç Afro-Amerikanla samimi pozlarda resimlerini içeren bir albüm bulur. Chris evden ayrılmak istediğinde sevgilisi ve onun kardeşi önünü keserler. Missy Chris'i hipnotize eder.

Sonra Chris'i evin mahzeninde, elleri ayakları bir koltuğa bağlı bir biçimde görürüz. Karşısındaki bir ekranda Amitrage ailesinin ve yakın çevresinin öyküsü anlatılmaktadır.

Chris'in sevgilisinin dedesi bir tekke şefidir. Usta bir nörolog ve beyin cerrahıdır. Yaşamları ne yazık ki sınırlı olan değerli beyaz insanların sonsuza dek yaşatılması gerekli ve mümkündür. Bunun için sağlıklı vücuda sahip, ve fakat bunun dışında zatın bir işe yaramaz siyah kişilerin vücuduna, hasta ve yaşlı beyazların kıymetli beyinleri aktarılarak onların yaşamlarını sürdürmelerini sağlamak mümkündür! Chris de körleşmiş galerist için seçilmiş sağlıklı vücuttur!

Sonrasını anlatmayayım. Yalnızca bu ırkçı distopya hesaplarına karşı direnmenin de mümkün olduğunu söyleyeyim yeter.

Jordan Peele, şimdiye dek dizi oyuncusu ve bir TV şovmeni olarak tanınan biri. Bu senaryosunu da yazdığı ilk sinema filmi yönetmenliği deneyimi. Aslında yaptığı usta işi bir film. Bundan sonra da Afro-Amerikan yönetmenler içinde öne çıkan bir sinemacı olması şaşırtıcı olmaz. ■

ADAM HAKLI, HEPSİ AYNI GEMİDE! BİZİM BİR KÜREĞİMİZ BİLE YOK!
SİSTEM

MEMLEKETÎM

■ **İKRAM GÜNEŞ**

Kan kokuyor mu sokaklar hâlâ,
Yüreği yangın yeri mi hâlâ memleketimin.
Barut kokuyor mu hâlâ etraf.
Dağ,
Taş,
Toprak
Vede yağmur hâlâ sessizce haykırıyor mu?..

Umut,
Hâlâ tel örgüler arasında mı.
Peki ya kuşlar,
Kuşlar hâlâ göçmen mi yaşar
memleketimde?..

Sahi,
Çocukları nasıl memleketimin.
O mahzun,
O suskun,
Yaşları küçük,
Ama yürekleri kocaman
çocukları nasıl memleketimin...

Zamanın kırığında,
Gecenin orta yerinde,
Memleketime yazılan şiirler nasıl.
Türküler hâlâ söylenir mi
Yanık seslerle,
Memleketimin yüreğinde...

Hayaller kurulur mu hâlâ,
Sınırlar ardında.
Ve ümitler,
Ümitler hâlâ vurgun mu yatar
memleketimde...

O durgunluğuyla ve o çirkinliğiyle,
Öfke hâlâ karartır mı yürekleri...

Hain diye,
Eşkiya diye,
Hâlâ vuruluyor mu fidanları memleketimin.
Sebepsiz,
Ve de nedensiz...

Yakılıyor mu hâlâ sevdalar,
Acının azgın ateşinde.
Ve mahcup mu hâlâ,
O keskin,
O acemi,
O mağrur bakışlar...

Kederden,
Dilleri hâlâ lâl mı anaların.
Ve gözleri,
Ve gözleri ağıt yerimi hâlâ?..

Sevinçler...
Sevinçler,
Karanlıklara tutsak mı hâlâ.
Ve kanatları hâlâ paramparça mı sevginin...

Sahi,
Hâlâ esmer mi bakar memleketim.
Hâlâ esmer mi?..

Fotoğraf: **Ali Osman Abalı**, “Büyümez Ölü Çocuklar”